8 PRAWO w stosunkach międzynarodowych

Wybór dokumentów

Tom II

Biblioteka Główna
Akademii Sztuki Wojennej
54393
09-054393-000-0

54393

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
KATEDRA BEZPIECZEŃSTWA I PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr 54393
Akademii Obrony Narodowej

PRAWO w stosunkach międzynarodowych

Wybór dokumentów

Tom II

Redakcja i opracowanie: Jacek Pawłowski, Henryk Binkowski,
Andrzej Ciupiński, Marek Gąska

Warszawa 2002

Projekt okładki
Dariusz Łysio

Redaktor
Teresa Piątek

Redaktor techniczny
Beata Klarowska

Korekta
Jolanta Puchalska

ISBN 83-88062-08-5

Sygn. AON 5392/02

Skład, druk i oprawa:
Akademia Obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy
00–019 Warszawa, al. gen. A. Chruściela 103, tel./faks 681–37–52
Zam. nr 1530/2001

SPIS TREŚCI

TOM I

Chronologiczny spis dokumentów 6
Wprowadzenie 9

CZĘŚĆ PIERWSZA
PRAWO TRAKTATOWE, DYPLOMATYCZNE I KONSULARNE 11

1. Konwencja wiedeńska z 23 maja 1969 r. o prawie traktatów 15
2. Konwencja wiedeńska z 23 sierpnia 1978 r. o sukcesji państw w odniesieniu do traktatów 37
3. Konwencja z 13 lutego 1946 r. dotycząca przywilejów i immunitetów Narodów Zjednoczonych 55
4. Konwencja z 16 listopada 1945 r. w sprawie utworzenia Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wychowania, Nauki i Kultury 61
5. Konwencja z 21 listopada 1947 r. o przywilejach i immunitetach organizacji wyspecjalizowanych 69
6. Porozumienie ogólne w sprawie przywilejów i immunitetów Rady Europy z 2 września 1949 r. oraz protokół dodatkowy do porozumienia ogólnego z 6 listopada 1952 r. 85
7. Konwencja wiedeńska z 18 kwietnia 1961 r. o stosunkach dyplomatycznych 92
8. Konwencja wiedeńska z 24 kwietnia 1963 r. o stosunkach konsularnych 104
9. Konwencja z 16 grudnia 1969 r. o misjach specjalnych 126
10. Konwencja z 14 grudnia 1973 r. o zapobieganiu przestępstwom i karaniu sprawców przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym przeciwko dyplomatom 140
11. Konwencja z 14 marca 1975 r. dotycząca reprezentacji państw w ich stosunkach z organizacjami międzynarodowymi o charakterze uniwersalnym 146
12. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Komisją Wspólnot Europejskich z 21 czerwca 1990 r. w sprawie ustanowienia oraz przywilejów i immunitetów Przedstawicielstwa Komisji Wspólnot Europejskich w Rzeczypospolitej Polskiej 173
13. Konwencja z 9 grudnia 1994 r. o bezpieczeństwie personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego 175

CZĘŚĆ DRUGA
MIĘDZYNARODOWA OCHRONA PRAW CZŁOWIEKA 185

1. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 r. 189
2. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona protokołem nr 2 194
3. Protokół nr 1 z 20 marca 1952 r. do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności 207
4. Protokół nr 4 z 16 września 1963 r. do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zapewniający niektóre prawa i wolności inne niż już zawarte w konwencji i protokole nr 1 do konwencji 209
5. Protokół nr 6 z 28 kwietnia 1983 r. do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, dotyczący zniesienia kary śmierci 211
6. Protokół nr 7 z 22 listopada 1984 r. do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności 213
7. Protokół nr 12 z 4 listopada 2000 r. do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności 216

8. Porozumienie europejskie z 6 maja 1969 r. w sprawie osób uczestniczących w postępowaniu przed Europejską Komisją oraz Europejskim Trybunałem Praw Człowieka ... 218
9. Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych z 16 grudnia 1966 r. ... 222
10. Protokół fakultatywny z 16 grudnia 1966 r. do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych ... 237
11. Drugi protokół fakultatywny z 15 grudnia 1989 r. do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych w sprawie zniesienia kary śmierci ... 240
12. Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych z 16 grudnia 1966 r. ... 243
13. Konwencja z 20 listopada 1989 r. o prawach dziecka ... 251
14. Protokół fakultatywny z 25 maja 2000 r. do konwencji o prawach dziecka, dotyczący włączania dzieci w konflikt zbrojny ... 268
15. Konwencja z 28 lipca 1951 r. dotycząca statusu uchodźców ... 273
16. Protokół z 31 stycznia 1967 r. dotyczący statusu uchodźców ... 288
17. Konwencja z 25 września 1926 r. w sprawie niewolnictwa ... 291
18. Uzupełniająca konwencja z 7 września 1956 r. w sprawie zniesienia niewolnictwa, handlu niewolnikami oraz instytucji i praktyk zbliżonych do niewolnictwa ... 294
19. Konwencja z 31 marca 1953 r. o prawach politycznych kobiet ... 299
20. Konwencja z 18 grudnia 1979 r. w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet ... 303
21. Międzynarodowa konwencja z 7 marca 1966 r. w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej ... 313
22. Europejska konwencja z 27 stycznia 1977 r. o zwalczaniu terroryzmu ... 323

TOM II

Chronologiczny spis dokumentów ... 6

CZĘŚĆ TRZECIA
PRAWO PRZECIWWOJENNE. ZAPOBIEGANIE KONFLIKTOM ZBROJNYM ... 9

1. Konwencja z 18 października 1907 r. o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych ... 13
2. Traktat przeciwwojenny z 27 sierpnia 1928 r. ... 28
3. Konwencja z 3 lipca 1933 r. o określeniu napaści ... 30
4. Karta Narodów Zjednoczonych z 26 czerwca 1945 r., Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości ... 32
5. Deklaracja zasad prawa międzynarodowego z 24 października 1970 r. dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych ... 67
6. Akt Końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie z 1 sierpnia 1975 r. (wyciąg) ... 74
7. Rezolucja 3314 (XXIX) Zgromadzenia Ogólnego z 14 grudnia 1974 r. w sprawie definicji agresji wraz z załącznikiem (wyciąg) ... 84
8. Traktat z 19 listopada 1990 r. o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie ... 87
9. Kodeks postępowania z 6 grudnia 1994 r. w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa ... 106

CZĘŚĆ CZWARTA
WYBRANE UMOWY REGULUJĄCE FUNKCJONOWANIE ORGANIZACJI TRAKTATU PÓŁNOCNOATLANTYCKIEGO ... 111

1. Umowa z 19 czerwca 1951 r. między państwami-stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotycząca statusu ich sił zbrojnych ... 115
2. Umowa z 20 września 1951 r. dotycząca statusu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, przedstawicieli narodowych i personelu międzynarodowego ... 129

3. Protokół z 28 sierpnia 1952 r. dotyczący statusu międzynarodowych dowództw wojskowych, ustanowionych na podstawie Traktatu Północnoatlantyckiego 136
4. Umowa z 14 września 1994 r. w sprawie statusu przedstawicielstw i przedstawicieli państw trzecich przy Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego 142

CZĘŚĆ PIĄTA
WYBRANE AKTY PRAWA WEWNĘTRZNEGO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ 145

1. Ustawa z 13 lutego 1984 r. o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej 149
2. Ustawa z 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych 157
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z 28 sierpnia 2000 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o umowach międzynarodowych 163
4. Ustawa z 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej 171

CHRONOLOGICZNY SPIS DOKUMENTÓW

1. Konwencja z 18 października 1907 r. o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych (DzU z 1930 r., nr 9, poz. 64) ..... II 13
2. Konwencja z 25 września 1926 r. w sprawie niewolnictwa (DzU z 1931 r., nr 4, poz. 21 i z 1963 r., nr 33, poz. 185, załącznik) ..... I 291
3. Traktat przeciwwojenny z 27 sierpnia 1928 r. (DzU z 1929 r., nr 63, poz. 489) ..... II 28
4. Konwencja z 3 lipca 1933 r. o określeniu napaści (DzU z 1933 r., nr 93, poz. 712) ..... II 30
5. Karta Narodów Zjednoczonych z 26 czerwca 1945 r., Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (DzU z 1947 r., nr 23, poz. 90 i z 1966 r., nr 7, poz. 41 i z 1968 r., nr 30, poz. 197 i z 1974 r., nr 3, poz. 20) ..... II 32
6. Konwencja z 16 listopada 1945 r. w sprawie utworzenia Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wychowania, Nauki i Kultury (DzU z 1958 r., nr 63, poz. 311, załącznik) .... I 61
7. Konwencja z 13 lutego 1946 r. dotycząca przywilejów i immunitetów Narodów Zjednoczonych (DzU z 1948 r., nr 39, poz. 286) ..... I 55
8. Konwencja z 21 listopada 1947 r. o przywilejach i immunitetach organizacji wyspecjalizowanych (DzU z 1970 r., nr 4, poz. 25, załącznik, DzU z 1990 r., nr 63, poz. 372, nr 74, poz. 443 i z 1998 r., nr 33, poz. 177) ..... I 69
9. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 r. ..... I 189
10. Porozumienie ogólne w sprawie przywilejów i immunitetów Rady Europy z 2 września 1949 r. oraz protokół dodatkowy do porozumienia ogólnego z 6 listopada 1952 r. (DzU z 2001 r., nr 23, poz. 270) ..... I 85
11. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r. zmieniona następnie protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona protokołem nr 2 (DzU z 1993 r., nr 61, poz. 284 i z 1998 r., nr 147, poz. 962) ..... I 194
12. Umowa z 19 czerwca 1951 r. między państwami-stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotycząca statusu ich sił zbrojnych (DzU z 2000 r., nr 21, poz. 257) ..... II 115
13. Konwencja z 28 lipca 1951 r. dotycząca statusu uchodźców (DzU z 1991 r., nr 119, poz. 515) ..... I 273
14. Umowa z 20 września 1951 r. dotycząca statusu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, przedstawicieli narodowych i personelu międzynarodowego (DzU z 2000 r., nr 64, poz. 736) ..... II 129
15. Protokół nr 1 z 20 marca 1952 r. do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (DzU z 1995 r., nr 36, poz. 175, z 1998 r., nr 147, poz. 962) ..... I 207
16. Protokół z 28 sierpnia 1952 r. dotyczący statusu międzynarodowych dowództw wojskowych, ustanowionych na podstawie Traktatu Północnoatlantyckiego (DzU z 2000 r., nr 64, poz. 746) ..... II 136
17. Konwencja z 31 marca 1953 r. o prawach politycznych kobiet (DzU z 1955 r., nr 16, poz. 86, załącznik) ..... I 299
18. Uzupełniająca konwencja z 7 września 1956 r. w sprawie zniesienia niewolnictwa, handlu niewolnikami oraz instytucji i praktyk zbliżonych do niewolnictwa (DzU z 1963 r., nr 33, poz. 185, załącznik) ..... I 294
19. Konwencja wiedeńska z 18 kwietnia 1961 r. o stosunkach dyplomatycznych (DzU z 1965 r., nr 37, poz. 232, załącznik) ..... I 92
20. Konwencja wiedeńska z 24 kwietnia 1963 r. o stosunkach konsularnych (DzU z 1982 r., nr 13, poz. 98, załącznik) ..... I 104
21. Protokół nr 4 z 16 września 1963 r. do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zapewniający niektóre prawa i wolności inne niż już zawarte w konwencji i protokole nr 1 do konwencji (DzU z 1995 r., nr 36, poz. 175, z 1998 r., nr 147, poz.962) ..... I 209

22. Międzynarodowa konwencja z 7 marca 1966 r. w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej (DzU z 1969 r., nr 25, poz. 187, załącznik) ..... I 313
23. Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych z 16 grudnia 1966 r. (DzU z 1977 r., nr 38, poz. 167, załącznik) ..... I 222
24. Protokół fakultatywny z 16 grudnia 1966 r. do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych (DzU z 1994 r., nr 23, poz. 80) ..... I 237
25. Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych z 16 grudnia 1966 r. (DzU z 1977 r., nr 38, poz. 169, załącznik) ..... I 243
26. Protokół z 31 stycznia 1967 r. dotyczący statusu uchodźców (DzU z 1991 r., nr 119, poz. 517) ..... I 288
27. Porozumienie europejskie z 6 maja 1969 r. w sprawie osób uczestniczących w postępowaniu przed Europejską Komisją oraz Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (DzU z 1996 r., nr 112, poz. 535) ..... I 218
28. Konwencja wiedeńska z 23 maja 1969 r. o prawie traktatów (DzU z 1990 r., nr 74, poz. 439, załącznik) ..... I 15
29. Konwencja z 16 grudnia 1969 r. o misjach specjalnych (DzU z 1985 r., nr 48, poz. 245, załącznik) ..... I 126
30. Deklaracja zasad prawa międzynarodowego z 24 października 1970 r. dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych ..... II 67
31. Konwencja z 14 grudnia 1973 r. o zapobieganiu przestępstwom i karaniu sprawców przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym przeciwko dyplomatom (DzU z 1983 r., nr 37, poz. 168, załącznik, DzU z 1998 r., nr 33, poz. 177) ..... I 140
32. Rezolucja nr 3314 (XXIX) Zgromadzenia Ogólnego z 14 grudnia 1974 r. w sprawie definicji agresji wraz z załącznikiem (wyciąg) (Zbiór Dokumentów PISM 1974, nr 12, poz. 197, s. 1397–1400) ..... II 84
33. Konwencja wiedeńska z 14 marca 1975 r. dotycząca reprezentacji państw w ich stosunkach z organizacjami międzynarodowymi o charakterze uniwersalnym (Zbiór Dokumentów PISM 1976, nr 11, poz. 122, s. 1265–1319) ..... I 146
34. Akt Końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie z 1 sierpnia 1975 r. (wyciąg) ..... II 74
35. Europejska konwencja z 27 stycznia 1977 r. o zwalczaniu terroryzmu (DzU z 1996 r., nr 117, poz. 557) ..... I 323
36. Konwencja wiedeńska z 23 sierpnia 1978 r. o sukcesji państw w odniesieniu do traktatów (Zbiór Dokumentów PISM 1978, nr 11, poz. 204, s. 1583–1616) ..... I 37
37. Konwencja z 18 grudnia 1979 r. w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (DzU z 1982 r., nr 10, poz. 71, załącznik) ..... I 303
38. Protokół nr 6 z 28 kwietnia 1983 r. do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, dotyczący zniesienia kary śmierci (DzU z 2001 r., nr 23, poz. 266, z 1998 r., nr 147, poz. 962) ..... I 211
39. Ustawa z 13 lutego 1984 r. o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej (DzU z 1984 r., nr 9, poz. 34 z późn. zm.) ..... II 149
40. Protokół nr 7 z 22 listopada 1984 r. do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności ..... I 213
41. Konwencja z 20 listopada 1989 r. o prawach dziecka (DzU z 1991 r., nr 120, poz. 526) ..... I 251
42. Drugi protokół fakultatywny z 15 grudnia 1989 r. do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych w sprawie zniesienia kary śmierci ..... I 240
43. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Komisją Wspólnot Europejskich z 21 czerwca 1990 r. w sprawie ustanowienia oraz przywilejów i immunitetów Przedstawicielstwa Komisji Wspólnot Europejskich w Rzeczypospolitej Polskiej (DzU z 1990 r., nr 75, poz. 444) ..... I 173
44. Traktat z 19 listopada 1990 r. o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie (DzU z 1995 r., nr 15, poz. 73, załącznik) ..... II 87

45. Umowa z 14 września 1994 r. w sprawie statusu przedstawicielstw i przedstawicieli państw trzecich przy Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (DzU z 2000 r., nr 64, poz. 738) ..... II 142
46. Kodeks postępowania z 6 grudnia 1994 r. w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa ..... II 106
47. Konwencja z 9 grudnia 1994 r. o bezpieczeństwie personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego (druk sejmowy nr 1239 z 6 lipca 1999 r.) ..... I 175
48. Ustawa z 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (DzU z 2000 r., nr 39, poz. 443) ..... II 157
49. Protokół fakultatywny z 25 maja 2000 r. do konwencji o prawach dziecka, dotyczący włączania dzieci w konflikt zbrojny ..... I 268
50. Rozporządzenie Rady Ministrów z 28 sierpnia 2000 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o umowach międzynarodowych (DzU z 2000 r., nr 79, poz. 891) ..... II 163
51. Protokół nr 12 z 4 listopada 2000 r. do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności ..... I 216
52. Ustawa z 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej (DzU z 2001 r., nr 128, poz. 1403) ..... II 171

CZĘŚĆ TRZECIA

PRAWO PRZECIWWOJENNE ZAPOBIEGANIE KONFLIKTOM ZBROJNYM

W części trzeciej prezentujemy dziewięć dokumentów. Pierwszy z nich to konwencja z 18 października 1907 r. w sprawie pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych. Jest to dokument prawa międzynarodowego, który został przyjęty przez 44 państwa podczas II międzynarodowej konferencji pokojowej w Hadze. Ogółem przyjęto wówczas trzynaście konwencji, z których tylko jedna dotyczyła pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych.

Drugi i trzeci z prezentowanych aktów to traktat przeciwwojenny z 27 sierpnia 1928 r. (zwany potocznie paktem Brianda-Kellogga, paktem paryskim lub traktatem o wyrzeczeniu się siły) oraz konwencja z 3 lipca 1933 r. o określaniu napaści (rzadko przywoływana w polskim piśmiennictwie). Są to pierwsze dokumenty powszechnego prawa międzynarodowego zakazującego uciekania się do wojny jako metody rozwiązywania sporów międzynarodowych. I choć pakt paryski nie zawiera sankcji za naruszenie zakazu wojny, to stanowi podstawę licznych wyroków sądów międzynarodowych i państwowych, a praktyka życia międzynarodowego dowodzi, że zyskał on uznaną sankcję prawną.

Pierwszym dokumentem powstałym po doświadczeniach II wojny światowej jest Karta Narodów Zjednoczonych wraz ze Statutem Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości – fundamentalne akty prawa międzynarodowego konstytuujące porządek światowy i stanowiące podstawy do studiowania stosunków międzynarodowych, zwłaszcza w kontekście bezpieczeństwa międzynarodowego.

Kolejnym aktem zamieszczonym w tej części jest Deklaracja zasad prawa międzynarodowego z 1970 r., która w szczególności między innymi ustala zasady nieinterwencji i określa obowiązki państw w tym zakresie.

Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, która rozpoczęła się 3 lipca 1973 r. w Helsinkach i zakończyła się podpisaniem przez 35 państw Aktu Końcowego, zwanego niekiedy Wielką Kartą Pokoju. Dokument ten wniósł do stosunków międzynarodowych nową jakość, przyczyniając się do rozładowania napięcia i odprężenia, ożywiając dwustronną i wielostronną współpracę w Europie i świecie. Zawarta w nim deklaracja zasad rządzących stosunkami między państwami stanowi po dzień dzisiejszy kanon i swoisty dekalog stosunków międzynarodowych. Dokumentem tym ustanowiono także podstawy do budowy środków zaufania i bezpieczeństwa.

Agresja i napaść jest zakazana prawem międzynarodowym i zakazowi temu odpowiada prawo każdego państwa do indywidualnej lub zbiorowej obrony. Po II wojnie światowej ponownie powrócono do tej kwestii. 14 grudnia 1974 r. Zgromadzenie Ogólne NZ zdołało uchwalić rezolucję zawierającą definicje agresji. Akt ten jest rezultatem pracy Komitetu Specjalnego i wyraża kompromis pomiędzy próbami wyliczenia aktów oznaczających napaść ze stanowiskiem oznaczającym agresję nie tylko z użyciem siły zbrojnej. Trzeba przyznać, że definicja ma charakter otwarty, ponadto jest ona zawarta w dokumencie o niewiążącej mocy prawnej. Należy jednak podkreślić, że nie oznacza to zakazu użycia lub groźby użycia, który wynika z Karty NZ.

Przedostatni dokument ma szczególnie ważne znaczenie dla środowiska wojskowego, dotyczy bowiem wprost problematyki wojskowej. Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych był negocjowany od marca 1989 r. w Wiedniu, a podpisano go w Paryżu 19 listopada 1990 r. Jego sygnatariuszami były państwa członkowskie Sojuszu Północno-

atlantyckiego i Układu Warszawskiego. Jego celem było ustanowienie równowagi sił konwencjonalnych w Europie. Poza ograniczeniami w pięciu kategoriach uzbrojenia traktat ustanowił system jego weryfikacji i wymiany informacji, co miało gwarantować jego przestrzeganie. Likwidacja Układu Warszawskiego oraz rozpad Związku Radzieckiego, jaki nastąpił w końcu 1991 r., nie spowodowały odejścia od realizacji głównych postanowień traktatu. Od początku 1993 r. sygnatariuszami traktatu jest 30 państw. Osiąganie ustanowionych ograniczeń dla każdej grupy uzgodnionych pułapów uzbrojenia rozłożono na trzy etapy (od 1993 r. do 17 lipca 1995 r.). Porozumienie – w zakresie dotyczącym limitów uzbrojenia zostało wypełnione przez wszystkie państwa. Polska wykonała zobowiązania przed terminem, do 14 września 1995 r. Traktat CFE stanowi ważną podstawę stabilizacji systemu bezpieczeństwa europejskiego. Adaptacja do nowych warunków po rozpadzie UW świadczy, że sprostał on nowym wymaganiom, stawianym przed bezpieczeństwem europejskim.

Ostatni dokument tej części zbioru nie ma charakteru prawnego. Kodeks postępowania w polityczno-militarnych aspektach bezpieczeństwa został przyjęty podczas konferencji KBWE w Budapeszcie w grudniu 1994 r. przez 53 państwa, które przyjęły na siebie realizację zobowiązań o charakterze politycznym. Zobowiązania te stanowią zespół norm i zasad postępowania państw w dziedzinie bezpieczeństwa. Ponadto obligują państwa do adaptacji rozwiązań z tego kodeksu w przepisach prawa wewnętrznego. Wyrażono zgodę, aby co dwa lata dokonywać przeglądu stanu wdrożenia postanowień kodeksu. Polska była współinicjatorką tego dokumentu.

Konwencja z 18 października 1907 r. o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych

(DzU z 1930 r., nr 9, poz. 64)

Dział I. O utrzymaniu pokoju powszechnego

Artykuł 1

Celem zapobieżenia, w granicach możliwości, uciekania się do siły w stosunkach pomiędzy Państwami, Mocarstwa Umawiające się zgadzają się używać wszelkich wysiłków celem zapewnienia pokojowego rozstrzygania sporów międzynarodowych.

Dział II. O dobrych usługach i pośrednictwie

Artykuł 2

W razie poważnych nieporozumień lub zatargów, przed uciekaniem się do użycia broni, Mocarstwa Umawiające się zgadzają się korzystać w miarę możności z usług i pośrednictwa jednego lub więcej Mocarstw zaprzyjaźnionych.

Artykuł 3

Niezależnie od tego, Mocarstwa Umawiające się uważają za pożyteczne i pożądane, aby jedno lub więcej Mocarstw nie zainteresowanych w zatargu ofiarowało z własnej inicjatywy swoje dobre usługi i pośrednictwo Mocarstwom, znajdującym się w sporze, o ile okoliczności na to pozwolą.

Prawo proponowania dobrych usług lub pośrednictwa przysługuje Mocarstwom nie biorącym udziału w sporze nawet w czasie trwania działań wojennych.

Skorzystanie z tego prawa nie może być nigdy uznane przez jedną lub drugą ze Stron wiodących spór za akt nieprzyjazny.

Artykuł 4

Rola pośrednika polega na pogodzeniu przeciwnych pretensji i na załagodzeniu niechęci, jaka mogłaby wyniknąć między dwoma Państwami spór wiodącymi.

Artykuł 5

Czynności pośrednika ustają z chwilą stwierdzenia, czy to przez jedną ze Stron wiodących spór, czy przez samego pośrednika, że środki pogodzenia przez niego zaproponowane nie zostały przyjęte.

Artykuł 6

Dobre usługi i pośrednictwo, które przyszły do skutku, czy to wskutek zwrócenia się Mocarstw wiodących spór, czy też na skutek inicjatywy Mocarstw nie zainteresowanych w sporze, mają charakter ściśle doradczy i nie mają nigdy charakteru obowiązującego.

Artykuł 7

Zgoda na pośrednictwo, o ile nie umówiono się inaczej, nie może spowodować wstrzymania, opóźnienia, lub przeszkody w mobilizacji i innych działaniach przygotowawczych do wojny.

Jeżeli ono nastąpi po rozpoczęciu działań wojennych, nie pociąga za sobą, o ile inaczej nie umówiono się, przerwy w działaniach wojennych będących w biegu.

Artykuł 8

Mocarstwa Umawiające się zgadzają się zalecać stosowanie, o ile na to pozwolą okoliczności – pośrednictwa specjalnego w formie następującej.

W razie poważnego sporu zagrażającego pokojowi, Państwa będące w sporze wybierają każde oddzielnie jedno Mocarstwo, któremu powierzają misję wejścia w bezpośrednie stosunki z Mocarstwem wybranym przez drugą stronę, a to celem uniknięcia zerwania stosunków pokojowych.

Podczas trwania takiego mandatu, którego termin, o ile inaczej nie postanowiono, nie może przekraczać 30 dni, Państwa będące w sporze przestają porozumiewać się bezpośrednio w przedmiocie sporu, który odtąd jest przekazany wyłącznie Mocarstwom pośredniczącym. Te Mocarstwa winny podjąć wszelkie wysiłki celem załatwienia sporu.

W razie zerwania faktycznego stosunków pokojowych, Mocarstwa te mają sobie powierzoną w dalszym ciągu wspólną misję korzystania z każdej sposobności, aby przywrócić pokój.

Dział III. O Międzynarodowych Komisjach Badań

Artykuł 9

W zatargach o charakterze międzynarodowym, nie dotyczących ani honoru ani interesów żywotnych, a wynikłych wskutek różnicy zapatrywań na kwestie stanu faktycznego, Mocarstwa Umawiające się uważają za pożyteczne i pożądane, aby Strony, które nie mogły dojść do porozumienia w drodze dyplomatycznej, ustanowiły, o ile okoliczności na to pozwolą, Międzynarodową Komisję Badań, powołaną do ułatwienia rozstrzygania tych sporów, wyjaśniając, za pomocą badania bezstronnego i sumiennego, kwestie faktyczne.

Artykuł 10

Międzynarodowe Komisje Badań są ustanowione na mocy umowy specjalnej między Stronami będącymi w sporze.

Konwencja dotycząca badań określa dokładnie fakty, mające być poddanymi badaniu; określa ona tryb i termin utworzenia Komisji oraz zakres władzy Komisarzy.

Określa ona również, o ile zajdzie potrzeba, siedzibę Komisji i prawo przeniesienia tejże, język, jakiego komisja ma używać i języki, których użycie wobec niej będzie dozwolone, jako też datę, w której każda ze Stron obowiązana będzie przedstawić wyszczególnienie faktów, oraz w ogóle wszystkie warunki, na które Strony się zgodziły.

Jeżeli Strony uważają za konieczne mianować asesorów, konwencja dotycząca badań, określi tryb ich mianowania i zakres ich władzy.

Artykuł 11

O ile konwencja dotycząca badań nie oznaczy siedziby Komisji, zasiadać ona będzie w Hadze.

Siedziba raz oznaczona może być zmieniona przez Komisję jedynie za zgodą Stron.

O ile konwencja dotycząca badań nie oznaczy języków, jakie mają być używane, postanawia o tym Komisja.

Artykuł 12

Komisja Badań, o ile inaczej nie postanowiono, tworzona jest według trybu przewidzianego przez artykuły 45 i 57 niniejszej Konwencji.

Artykuł 13

W razie śmierci, dymisji lub przeszkody w urzędowaniu z jakiejkolwiek bądź przyczyny jednego z Komisarzy lub ewentualnie jednego z asesorów, wybór jego zastępcy dokonany będzie według trybu, ustalonego dla jego mianowania.

Artykuł 14

Strony mają prawo mianować przy Komisji Badań specjalnych agentów z misją reprezentowania ich i pośredniczenia między niemi a Komisją.

Między innymi mają one prawo zlecić doradcom lub adwokatom, przez nie mianowanym, przedstawienie Komisji ich interesów i obronę tychże przed nią.

Artykuł 15

Biuro międzynarodowe Stałego Trybunału Arbitrażowego służy za kancelarię dla Komisji, które zasiadają w Hadze, i odda ono swe pomieszczenie i swoją organizację do dyspozycji Mocarstw Umawiających się dla urzędowania Komisji Badań.

Artykuł 16

Jeżeli Komisja zasiada gdzie indziej niż w Hadze, mianuje ona Sekretarza Generalnego, którego biuro służy za kancelarię.

Kancelaria obowiązana jest, pod władzą Prezesa, do zajęcia się organizacją materialną posiedzeń Komisji, redagowaniem protokołów, a w czasie trwania dochodzenia do przechowywania archiwów, które przekazane będą później Biuru Międzynarodowemu w Hadze.

Artykuł 17

W celu ułatwienia utworzenia i funkcjonowania Komisji badań, Mocarstwa Umawiające się polecają następujące zasady, które będą stosowane do procedury badania, o ile Strony nie przyjmą innych zasad.

Artykuł 18

Komisja unormuje szczegóły procedury, nie przewidziane w specjalnej konwencji dotyczącej badań, lub w niniejszej Konwencji, i przeprowadzi wszystkie formalności, wymagane przy postępowaniu dowodowym.

Artykuł 19

Badanie odbywa się w drodze kontradyktoryjnej.

W terminach oznaczonych, każda ze Stron komunikuje Komisji i drugiej Stronie stan faktyczny, o ile zachodzi tego potrzeba, a w każdym razie, akta, dowody i dokumenty, jakie uzna za pożyteczne w celu wykrycia prawdy, jako też listę świadków i rzeczoznawców, których przesłuchania sobie życzy.

Artykuł 20

Komisja ma prawo, za zgodą Stron, przenieść się chwilowo na miejsce, na którym uważa za pożyteczne zebrać te informacje, lub delegować tam jednego lub kilku swych członków. W tym celu winno być uzyskane pozwolenie Państwa, na którego terytorium zbierane będą informacje.

Artykuł 21

Wszelkie stwierdzenia materialne, jako też wszelkie wizje lokalne muszą odbywać się w obecności agentów i doradców Stron, należycie wezwanych.

Artykuł 22

Komisja ma prawo żądać od jednej lub drugiej Strony wszelkich wyjaśnień i informacji, jakie uzna za pożyteczne.

Artykuł 23

Strony obowiązują się dostarczyć Komisji Badań, w możliwie najszerszym zakresie, wszelkich środków i ułatwień koniecznych do całkowitego rozpoznania i dokładnej oceny odnośnych faktów.

Zobowiązują się one użyć środków, którymi rozporządzają stosownie do ich ustawodawstwa wewnętrznego, aby zapewnić stawienie się świadków i rzeczoznawców, znajdujących się na ich terytorium i zawezwanych przez Komisję.

O ile nie mogą oni stawić się przed Komisją, Strony zarządzą przesłuchanie ich przed swymi właściwymi władzami.

Artykuł 24

Przy wszelkich wezwaniach, jakie Komisja będzie musiała uczynić na terytorium trzeciego Umawiającego się Mocarstwa, zwróci się ona bezpośrednio do rządu tegoż Mocarstwa. W ten sam sposób należy postąpić w razie potrzeby ustalenia na miejscu wszystkich środków dowodowych.

Zlecenia, skierowane w tym celu, załatwiane będą stosownie do środków, jakimi wezwane Mocarstwo rozporządza na mocy swego wewnętrznego ustawodawstwa. Zlecenia te mogą być odrzucone tylko w tym razie, gdy to Mocarstwo uzna je za mogące naruszyć jego suwerenność lub zagrażać jego bezpieczeństwu.

Komisja będzie również zawsze miała prawo prosić o pośrednictwo Mocarstwa, na którego terytorium ma swoją siedzibę.

Artykuł 25

Świadkowie i biegli są powoływani albo na żądanie Stron, lub też z urzędu przez Komisję, a w każdym razie za pośrednictwem rządu Państwa, na którego terytorium się znajdują.

Świadkowie są przesłuchiwani kolejno i oddzielnie, w obecności agentów i doradców, w kolejności ustalonej przez Komisję.

Artykuł 26

Przesłuchiwanie świadków prowadzone jest przez Przewodniczącego.

Jednakże członkowie Komisji mogą zadawać każdemu świadkowi pytania, jakie uznają za stosowne dla wyjaśnienia lub dopełnienia ich zeznania, lub w celu poinformowania się o wszystkim co dotyczy świadka w granicach niezbędnych do wykrycia prawdy.

Agenci i doradcy Stron nie mogą przerywać zeznania świadka, ani zwracać się do niego z bezpośrednimi pytaniami, ale mogą prosić Przewodniczącego o zadanie świadkowi takich pytań dodatkowych, jakie uznają za potrzebne.

Artykuł 27

Świadek musi zeznawać nie posługując się żadnym projektem pisanym. Jednakże, może on być upoważniony przez Przewodniczącego do posługiwania się notatkami lub dokumentami, o ile charakter faktów przedstawionych wymaga ich użycia.

Artykuł 28

Protokół zeznania sporządzony jest podczas samego posiedzenia i bywa odczytany świadkowi. Świadek może poczynić w nim takie zmiany lub uzupełnienia, jakie wydają mu się odpowiednimi, a które będą dopisane po jego zeznaniu.

Po przeczytaniu świadkowi całości jego zeznania, świadek zostaje wezwany do podpisania go.

Artykuł 29

Agenci są upoważnieni, w trakcie lub przy końcu dochodzenia, do przedstawienia pisemnie Komisji i drugiej Stronie tych oświadczeń, żądań lub streszczeń faktów, jakie uznają za pożyteczne do wykrycia prawdy.

Artykuł 30

Rozprawy Komisji odbywają się przy drzwiach zamkniętych i pozostają tajne.

Wszelka decyzja jest pobierana większością głosów członków Komisji.

Odmowa członka wzięcia udziału w głosowaniu winna być stwierdzona w protokole.

Artykuł 31

Posiedzenia Komisji mogą być publiczne, a protokoły i dokumenty dochodzenia mogą być ogłaszane jedynie na mocy uchwały Komisji, powziętej za zgodą Stron.

Artykuł 32

Po dostarczeniu wszelkich wyjaśnień i dowodów przez Strony oraz po przesłuchaniu świadków, Przewodniczący ogłasza zamknięcie badania, a Komisja odracza się w celu naradzenia się i sporządzenia sprawozdania.

Artykuł 33

Sprawozdanie podpisywane jest przez wszystkich członków Komisji.

O ile jeden z członków odmówi podpisu, uczyniona zostaje o tym wzmianka, jednakże sprawozdanie pozostaje w mocy.

Artykuł 34

Sprawozdanie Komisji jest odczytywane na posiedzeniu publicznym, w obecności agentów i doradców Stron, należycie zapoznanych.

Jeden egzemplarz sprawozdania jest wręczany każdej ze Stron.

Artykuł 35

Sprawozdanie Komisji, ograniczone do stwierdzenia faktów, nie ma bynajmniej charakteru wyroku arbitrażowego. Pozostawia ono Stronom zupełną swobodę co do skutków, jakie zechcą nadać temu stwierdzeniu.

Artykuł 36

Każda ze Stron ponosi swoje własne koszty oraz w równej części wydatki Komisji.

Dział IV. O arbitrażu międzynarodowym

Rozdział I
O sądownictwie rozjemczym

Artykuł 37

Arbitraż międzynarodowy ma za zadanie załatwianie zatargów między Państwami przez sędziów przez nie wybranych i na zasadzie poszanowania prawa.

Zastosowanie arbitrażu pociąga za sobą obowiązek poddania się z dobrą wiarą jego wyrokowi.

Artykuł 38

W kwestiach prawnych, a w pierwszym rzędzie w kwestiach dotyczących interpretacji lub zastosowania Konwencji międzynarodowych, arbitraż jest uznany przez Mocarstwa Umawiające się za sposób najbardziej skuteczny i zarazem najbardziej sprawiedliwy załatwiania sporów, które nie zostały rozstrzygnięte drogą dyplomatyczną.

Byłoby zatem pożądane, aby na wypadek sporu, dotyczącego kwestii powyższych, Mocarstwa Umawiające się uciekały się wtedy do sądu rozjemczego, o ile okoliczności na to pozwolą.

Artykuł 39

Konwencja arbitrażowa bywa zawierana bądź z uwagi na spory już istniejące, bądź dla sporów mogących wyniknąć.

Może ona dotyczyć wszelkich zatargów, lub tylko zatargów określonej kategorii.

Artykuł 40

Niezależnie od traktatów ogólnych lub specjalnych, które przewidują obecnie dla Mocarstw Umawiających się obowiązek uciekania się do arbitrażu, Mocarstwa te zastrzegają sobie możność zawarcia nowych układów, ogólnych lub specjalnych, w celu rozciągnięcia obowiązkowego arbitrażu na wszystkie wypadki, które uznają za możliwe mu poddać.

Rozdział II
O Stałym Trybunale Arbitrażowym

Artykuł 41

W celu ułatwienia niezwłocznego odwołania się do arbitrażu w zatargach międzynarodowych, które nie mogły być rozstrzygnięte drogą dyplomatyczną, Mocarstwa Umawiające się obowiązują się utrzymywać Stały Trybunał Arbitrażowy, utworzony przez pierwszą Konferencję Pokojową, dostępny w każdej chwili i działający, z wyjątkiem postanowienia odmiennego Stron, zgodnie z zasadami procedury, zawartymi w niniejszej Konwencji.

Artykuł 42

Stały Trybunał jest właściwy we wszystkich wypadkach arbitrażu, chyba że Strony zgodzą się na wprowadzenie specjalnej jurysdykcji.

Artykuł 43

Stały Trybunał ma swoją siedzibę w Hadze.

Biuro Międzynarodowe służy za kancelarię Trybunału; jest ono pośrednikiem przy porozumiewaniu się w sprawie zebrań tego Trybunału; przechowuje ono archiwa oraz zawiaduje wszelkimi sprawami administracyjnymi.

Mocarstwa Umawiające się obowiązują się dostarczać Biuru, skoro będzie to możliwe, odpis poświadczony za zgodność wszelkich postanowień arbitrażowych zawartych między niemi i wszelkich wyroków arbitrażowych ich dotyczących, wydanych przez jurysdykcję specjalną.

Obowiązują się one również komunikować temuż Biuru ustawy, regulaminy i dokumenty, stwierdzające ewentualnie wykonanie wyroków, wydanych przez Trybunał.

Artykuł 44

Każda ze Stron Umawiających się wyznacza najwyżej cztery osoby o powszechnie uznanej kompetencji w dziedzinie prawa międzynarodowego, cieszące się najwyższym szacunkiem moralnym i gotowe podjąć się czynności rozjemcy.

Osoby tak wyznaczone wpisane są jako członkowie Trybunału na listę, która podana będzie staraniem Biura do wiadomości wszystkich Mocarstw Umawiających się.

Wszelkie zmiany zaszłe w liście rozjemców podane zostają staraniem Biura do wiadomości Mocarstw Umawiających się.

Dwa lub więcej Mocarstw może porozumieć się w celu wspólnego mianowania jednego lub kilku członków.

Jedna i ta sama osoba może być wyznaczona przez różne Mocarstwa.

Członkowie Trybunału mianowani są na przeciąg lat sześciu. Mandat ich może być odnowiony.

W razie śmierci lub ustąpienia jednego z członków Trybunału, wybór jego następcy dokonany będzie w trybie, przewidzianym dla jego nominacji na nowy okres sześcioletni.

Artykuł 45

Jeżeli Mocarstwa Umawiające się pragną zwrócić się do Stałego Trybunału o załatwienie sporu, powstałego między nimi, wybór arbitrów, powołanych do ukonstytuowania Trybunału właściwego do orzecznictwa w danym sporze, winien być dokonany z ogólnej listy członków Trybunału.

W razie nieukonstytuowania się Trybunału Arbitrażowego za zgodą Stron, należy postąpić w sposób następujący:

Każda ze Stron mianuje dwóch arbitrów, z których tylko jeden może być obywatelem Strony lub też wybranym spomiędzy tych, którzy wyznaczeni byli przez nią jako członkowie Stałego Trybunału. Ci arbitrzy wybierają razem superarbitra.

W razie równego podziału głosów, wybór superarbitra powierzony jest trzeciemu Mocarstwu, wyznaczonemu za wspólną zgodą Stron.

O ile nie dojdzie do zgody w tym względzie, każda ze Stron wskaże inne Mocarstwo, a wybór superarbitra następuje na skutek porozumienia się Mocarstw tak wskazanych.

Jeżeliby w ciągu dwóch miesięcy te dwa Mocarstwa nie doszły do zgody, każde z nich przedstawia dwóch kandydatów wybranych z listy członków Stałego Trybunału z wyłączeniem członków, wyznaczonych przez Strony, i nie będących obywatelami żadnej z nich. Losowanie określa, który z kandydatów tak wskazanych będzie superarbitrem.

Artykuł 46

Po ukonstytuowaniu Trybunału Strony komunikują Biuru swoje postanowienie zwrócenia się do Trybunału, tekst umowy kompromisowej i nazwiska arbitrów.

Biuro komunikuje niezwłocznie każdemu z arbitrów tekst kompromisu i nazwiska innych członków Trybunału.

Trybunał zbiera się w terminie wskazanym przez Strony. Biuro zajmuje się jego instalacją.

Członkowie Trybunału, przy sprawowaniu swych czynności, oraz za granicami ich kraju, korzystają z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych.

Artykuł 47

Biuro jest upoważnione do oddania swych pomieszczeń i swej organizacji do dyspozycji Umawiających się Mocarstw dla działalności wszelkiej specjalnej jurysdykcji arbitrażowej.

Jurysdykcja Stałego Trybunału może być rozciągnięta, w warunkach przepisanych przez regulamin, na spory, istniejące między nie Umawiającymi się Mocarstwami lub między Umawiającymi się Mocarstwami a nie Umawiającymi się, o ile Strony zgodziły się zwrócić się do tej jurysdykcji.

Artykuł 48

Strony Umawiające się uważają za obowiązek, w razie gdyby groził wybuch ostrego zatargu między dwiema lub kilkoma z nich, przypomnieć im, że Stały Trybunał stoi dla nich otworem.

W skutku tego oświadczają one, że fakt przypomnienia Stronom powaśnionym postanowień niniejszej Konwencji i rada, udzielona im w najwyższym interesie pokoju, aby zwróciły się do Stałego Trybunału, mogą być uważane tylko za akt dobrych usług.

W razie sporu między dwoma Mocarstwami, jedno z nich będzie zawsze mogło doręczyć Biuru Międzynarodowemu notę, zawierającą oświadczenie, że byłoby ono skłonne poddać spór arbitrażowi.

Biuro obowiązane jest zakomunikować niezwłocznie to oświadczenie drugiemu Mocarstwu.

Artykuł 49

Kierownictwo i kontrola nad Biurem Międzynarodowym należy do stałej rady zarządzającej, złożonej z przedstawicieli dyplomatycznych Mocarstw Umawiających się, uwierzytelnionych w Hadze, oraz z Ministra Spraw Zagranicznych Holandii, który spełnia czynności Przewodniczącego.

Rada uchwala swój regulamin porządkowy oraz wszelkie inne potrzebne regulaminy.

Rada orzeka we wszystkich kwestiach administracyjnych, które powstać by mogły odnośnie do czynności Trybunału.

Ma ona wszelką władzę w sprawach nominacji, zawieszenia w czynnościach lub odwołania funkcjonariuszy i urzędników Biura.

Określa ona pobory i wynagrodzenia, oraz sprawuje nadzór nad wydatkami ogólnymi.

Obecność dziewięciu członków na zebraniach, zwołanych należycie, wystarcza, aby Rada mogła obradować prawomocnie. Uchwały zapadają większością głosów.

Rada komunikuje niezwłocznie Mocarstwom Umawiającym się regulaminy, przez nią przyjęte. Składa ona im również corocznie sprawozdanie z działalności Trybunału, z funkcjonowania wydziałów administracyjnych i z wydatków. Sprawozdanie zawiera również streszczenie zasadniczych punktów dokumentów, doręczonych Biuru przez Mocarstwa, na zasadzie artykułu 43, ustępy 3 i 4.

Artykuł 50

Koszty utrzymania Biura będą pokrywane przez Umawiające się Mocarstwa w stosunku, ustalonym dla Międzynarodowego Biura Powszechnego Związku Pocztowego.

Koszty, przypadające na poczet Mocarstw przystępujących, liczyć się będą od dnia, w którym przystąpienie ich uprawomocni się.

Rozdział III
O postępowaniu rozjemczym

Artykuł 51

W celu poparcia rozwoju arbitrażu Strony Umawiające się ustaliły następujące zasady, stosowane do procedury arbitrażowej, o ile Strony nie zgodziły się na inne zasady.

Artykuł 52

Mocarstwa, które uciekają się do arbitrażu, podpisują umowę kompromisową, w której określone są przedmiot sporu, termin mianowania arbitrów, forma, kolejność i terminy, w których zawiadomienia przewidziane w Artykuł 63, winny być dokonywane, oraz wysokość sumy, jaką każda ze Stron ma złożyć tytułem zaliczki na koszty.

Kompromis określa również, o ile zachodzi tego potrzeba, tryb mianowania arbitrów, wszelkie ewentualne pełnomocnictwa specjalne Trybunału, jego siedzibę, język, jakiego będzie używał oraz języki, których użycie dopuszczalne będzie przed nim, i wogóle wszystkie warunki, co do których nastąpiła zgoda Stron.

Artykuł 53

Stały Trybunał właściwy jest dla ustalenia kompromisu, o ile Strony zgodziły się przekazać mu tę czynność.

Jest on również kompetentny nawet w tym przypadku, gdy żądanie zgłoszone jest tylko przez jedną ze Stron, i gdy na próżno usiłowano osiągnąć zgodę drogą dyplomatyczną, o ile chodzi o:

1) spór, wchodzący w zakres Traktatu arbitrażowego ogólnego, zawartego lub odnowionego po wejściu w życie niniejszej Konwencji, a który przewiduje kompromis dla każdego sporu i nie wyłącza dla ustalenia tego ostatniego, ani wyraźnie ani milcząco kompetencji Trybunału. Jednakże, odwołanie się do Trybunału nie może mieć miejsca, jeżeli druga strona oświadczy, że według jej zdania spór nie należy do kategorii sporów, które powinny być poddane obowiązkowemu arbitrażowi, chyba że Traktat arbitrażowy nadaje Trybunałowi Arbitrażowemu władzę rozstrzygania tej kwestii przedwstępnej;

2) spór, wynikły na tle długów umownych, wymaganych od jednego Mocarstwa przez drugie Mocarstwo, jako należnych jego obywatelom, jeśli dla rozstrzygnięcia tego sporu propozycja arbitrażu została przyjęta. Postanowienie to nie jest stosowane, jeżeli przyjęcie zależało od warunku, że kompromis będzie ustalony innym trybem.

Artykuł 54

W wypadkach, przewidzianych przez artykuł poprzedni, umowa kompromisowa będzie ustalona przez Komisję, w składzie pięciu członków, wyznaczonych trybem, przewidzianym w artykule 45, ustępy od 3 do 6.

Piątym członkiem jest z samego prawa Przewodniczący Komisji.

Artykuł 55

Czynności rozjemcze mogą być powierzone jednemu arbitrowi, lub kilku, wyznaczonym przez Strony według ich uznania, lub wybranym przez nie spomiędzy członków stałego Sądu rozjemczego, utworzonego na mocy niniejszej Konwencji.

W razie nieukonstytuowania się Trybunału za zgodą Stron, postępuje się według trybu, przewidzianego przez artykuł 45, ustępy od 3 do 6.

Artykuł 56

Gdy na arbitra wybrany zostanie Monarcha lub Zwierzchnik Państwa, procedura arbitrażowa ustalana jest przez Niego.

Artykuł 57

Superarbiter jest z samego prawa Przewodniczącym Trybunału.

O ile Trybunał nie posiada superarbitra, mianuje sam swego Przewodniczącego.

Artykuł 58

W razie ustalania kompromisu przez Komisję taką, jaka jest wskazana w artykule 54, i o ile inaczej nie postanowiono, Komisja sama utworzy Trybunał arbitrażowy.

Artykuł 59

W razie śmierci, dymisji lub przeszkody w urzędowaniu z jakiejkolwiek bądź przyczyny jednego z arbitrów, wybór jego zastępcy dokonany będzie według trybu, ustalonego dla mianowania tego arbitra.

Artykuł 60

W razie niewyznaczenia siedziby przez Strony, Trybunał ma swoją siedzibę w Hadze.

Trybunał może zasiadać na terytorium trzeciego Państwa jedynie za jego pozwoleniem.

Siedziba, raz ustalona, może być zmieniona przez Trybunał wyłącznie za zgodą Stron.

Artykuł 61

Jeżeli kompromis nie określił języków, jakie mają być używane, decyduje o tym Trybunał.

Artykuł 62

Strony mają prawo mianować przy Trybunale agentów specjalnych z misją pośredniczenia między nimi a Trybunałem.

Są one, poza tym, upoważnione powierzyć obronę swych praw i interesów przed Trybunałem, doradcom lub adwokatom, mianowanym przez nie w tym celu.

Członkowie Stałego Trybunału mogą sprawować czynności agentów, doradców lub adwokatów wyłącznie na korzyść Mocarstwa, które ich mianowało członkami Trybunału.

Artykuł 63

Postępowanie rozjemcze składa się zasadniczo z dwóch części odrębnych: postępowania pisemnego i rozpraw ustnych.

Postępowanie pisemne polega na doręczeniu przez odnośnych agentów członkom Trybunału i Stronie przeciwnej, memoriałów, kontrmemoriałów, a w razie potrzeby, i replik; Strony dołączają do nich wszelkie dowody i dokumenty, powołane w sprawie. Doręczenie to będzie się odbywało bezpośrednio, albo za pośrednictwem Biura Międzynarodowego, w kolejności i w terminach ustalonych przez kompromis.

Terminy, ustalone przez kompromis, będą mogły być przedłużone za wspólną zgodą przez Strony lub przez Trybunał, jeżeli będzie on uważał to za potrzebne dla powzięcia sprawiedliwej decyzji.

Rozprawy polegają na rozwinięciu ustnym dowodów Stron przed Trybunałem.

Artykuł 64

Odpis uwierzytelniony każdego dokumentu, złożonego przez jedną ze Stron, musi być przedstawiony drugiej Stronie.

Artykuł 65

Z wyjątkiem okoliczności specjalnych, Trybunał zbiera się dopiero po zamknięciu postępowania.

Artykuł 66

Rozprawami kieruje Przewodniczący.

Są one publiczne tylko na mocy decyzji Trybunału, powziętej za zgodą Stron.

Są one zapisywane w protokołach, redagowanych przez sekretarzy, których mianuje Przewodniczący. Protokoły te podpisuje Przewodniczący i jeden z sekretarzy; tylko one mają charakter autentyczny.

Artykuł 67

Po zamknięciu postępowania Trybunał ma prawo wyłączyć z rozprawy wszystkie nowe akty lub dokumenty, które jedna ze Stron chciałaby mu przedłożyć bez zgody drugiej Strony.

Artykuł 68

Trybunał ma prawo uwzględnić nowe akta i dokumenty, na które agenci lub doradcy Stron zwrócili jego uwagę.

W tym wypadku Trybunał ma prawo zażądać okazania tych akt lub dokumentów z obowiązkiem podania ich do wiadomości Stronie przeciwnej.

Artykuł 69

Trybunał może ponadto zażądać od agentów Stron okazania wszystkich akt i złożenia wszelkich niezbędnych wyjaśnień. W razie odmowy Trybunał przyjmuje ją do wiadomości.

Artykuł 70

Agenci i doradcy Stron są upoważnieni do ustnego przedstawiania Trybunałowi wszelkich środków, jakie uważają za pożyteczne do obrony swej sprawy.

Artykuł 71

Mają oni prawo zgłaszać ekscepcje i kwestie incydentalne. Decyzje Trybunału w tym względzie są ostateczne i nie mogą dawać powodu do żadnych dalszych dyskusji.

Artykuł 72

Członkowie Trybunału mają prawo zadawać pytania agentom i doradcom Stron i żądać od nich wyjaśnień co do punktów wątpliwych.

Ani pytania zadawane, ani uwagi robione przez członków Trybunału podczas rozpraw nie mogą być uważane, jako wyrażenie opinii Trybunału w ogóle, lub jego członków w szczególności.

Artykuł 73

Trybunał jest upoważniony do określenia swej kompetencji, interpretując kompromis, jak też inne akta i dokumenty, na które można powołać się w danej kwestii, oraz stosując zasady prawa.

Artykuł 74

Trybunał ma prawo wydawać rozporządzenia dotyczące procedury w celu kierowania procesem, określać formy, kolejność i terminy, w jakich każda Strona ma ująć swe końcowe wnioski, oraz wykonywać wszystkie formalności, związane z postępowaniem dowodowym.

Artykuł 75

Strony obowiązują się dostarczyć Trybunałowi, w najszerszym zakresie, jaki uznają za możliwy, wszelkie środki niezbędne do rozstrzygnięcia sporu.

Artykuł 76

W sprawie wszelkich wezwań, jakie Trybunał miałby do uczynienia na terytorium trzeciego Umawiającego się Mocarstwa, zwróci się on bezpośrednio do rządu tegoż Mocarstwa. Stosuje się to również do wypadków, gdy trzeba zebrać na miejscu wszelki materiał dowodowy.

Wezwania w tym celu skierowane wykonane będą w granicach środków, jakimi Mocarstwo wezwane rozporządza na mocy swego ustawodawstwa wewnętrznego. Wezwania te mogą być odrzucone tylko wtedy , gdy to Mocarstwo uważa je za godzące w jego suwerenność lub zagrażające jego bezpieczeństwu.

Trybunał będzie również zawsze miał prawo odwołać się do pośrednictwa Mocarstwa, na którego terytorium zasiada.

Artykuł 77

Po złożeniu przez agentów i doradców Stron wszelkich wyjaśnień i dowodów na poparcie ich sprawy, Przewodniczący ogłasza zamknięcie rozpraw.

Artykuł 78

Rozprawy Trybunału toczą się przy drzwiach zamkniętych i pozostają tajne.

Wszelkie decyzje zapadają większością głosów jego członków.

Artykuł 79

Wyrok arbitrażowy jest zaopatrzony w motywy. Podaje on nazwiska arbitrów; podpisany jest przez Przewodniczącego i Sekretarza Generalnego, albo przez sekretarza spełniającego jego czynności.

Artykuł 80

Wyrok jest odczytywany na posiedzeniu publicznym, w obecności agentów i doradców Stron, należycie wezwanych.

Artykuł 81

Wyrok, prawomocnie wydany i zakomunikowany agentom Stron, decyduje spór ostatecznie i bezapelacyjnie.

Artykuł 82

Wszelki spór, który mógłby wyniknąć między Stronami, co do interpretacji i wykonania wyroku, będzie oddany, o ile nie ma odmiennych postanowień, do orzeczenia Trybunałowi, który go wydał.

Artykuł 83

Strony mogą zastrzec sobie w kompromisie prawo żądania rewizji wyroku arbitrażowego.

W tym wypadku, jeżeli nie ma postanowień odmiennych, żądanie winno być skierowane do Trybunału, który wydał wyrok. Może on opierać się jedynie na wykryciu nowego faktu, mogącego wywrzeć wpływ decydujący na wyrok, i który w chwili zamknięcia rozpraw nie był znany ani Trybunałowi ani Stronie, która zażądała rewizji.

Procedura rewizyjna może być otwarta tylko na skutek decyzji Trybunału, stwierdzającej wyraźnie istnienie nowego faktu i przyznającej mu cechy, przewidziane w ustępie poprzednim, oraz stwierdzającej, że z tego tytułu żądanie to jest możliwe do przyjęcia.

Kompromis określa termin, w którym żądanie rewizji winno być sformułowane.

Artykuł 84

Wyrok arbitrażowy obowiązuje jedynie Strony będące w sporze.

O ile chodzi o interpretację Konwencji, do której wpływały także inne Mocarstwa, oprócz Stron będących w sporze, te ostatnie uprzedzają o tym we właściwym czasie wszystkie Mocarstwa podpisujące. Każde z tych Mocarstw ma prawo interwencji w procesie. Jeżeli jedno z nich lub kilka skorzystało z tego prawa, interpretacja zawarta w wyroku jest również dla nich obowiązująca.

Artykuł 85

Każda ze Stron ponosi swoje własne koszty i w równej części koszty Trybunału.

Rozdział IV
O skróconym postępowaniu rozjemczym

Artykuł 86

W celu ułatwienia wymiaru sprawiedliwości rozjemczej, gdy chodzi o zatargi, które dopuszczają postępowanie skrócone, Mocarstwa Umawiające się ustanawiają zasady poniżej podane, które będą stosowane w braku postanowień odmiennych, z zastrzeżeniem, w danym wypadku, zastosowania postanowień rozdziału III, nie będących w sprzeczności z tymi zasadami.

Artykuł 87

Każda ze Stron będących w sporze mianuje arbitra. Dwaj arbitrzy w taki sposób wyznaczeni wybierają superarbitra. O ile nie dojdą do porozumienia w tym względzie, każdy przedstawi dwóch kandydatów, wybranych z listy ogólnej członków Stałego Trybunału, wyznaczonych przez każdą ze Stron i nie będących obywatelami żadnej z nich; losowanie określi, który z kandydatów tak przedstawionych będzie superarbitrem.

Superarbiter przewodniczy Trybunałowi, który orzeka większością głosów.

Artykuł 88

W braku uprzedniej zgody, Trybunał oznacza, niezwłocznie po swym ukonstytuowaniu się, termin, w którym obie Strony doręczyć mu winny swoje odnośne memoriały.

Artykuł 89

Każda ze Stron jest reprezentowana przed Trybunałem przez agenta, który pośredniczy między Trybunałem a rządem, który go wyznaczył.

Artykuł 90

Procedura jest wyłącznie pisemna. Jednakowoż każda ze Stron może żądać stawienia się świadków i rzeczoznawców. Ze swej strony Trybunał ma prawo żądać ustnych wyjaśnień od agentów obydwóch Stron, jak też od rzeczoznawców i od świadków, których stawienie się uważa za pożyteczne.

Dział V. Postanowienia końcowe

Artykuł 91

Konwencja niniejsza, należycie ratyfikowana, zastąpi w stosunkach między Umawiającymi się Mocarstwami konwencję o załatwianiu pokojowym sporów międzynarodowych z 29 lipca 1899 r.

Artykuł 92

Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana możliwie jak najprędzej.

Dokumenty ratyfikacyjne będą złożone w Hadze.

Pierwsze złożenie ratyfikacji stwierdzone zostanie przez protokół, podpisany przez przedstawicieli Mocarstw, biorących w nim udział, oraz przez Ministra Spraw Zagranicznych Holandii.

Następnie złożenia ratyfikacji odbywać się będą za pomocą notyfikacji pisemnej, złożonej Rządowi Holenderskiemu z załączeniem dokumentu ratyfikacyjnego.

Kopia uwierzytelniona za zgodność protokołu, dotyczącego pierwszego złożenia ratyfikacji, notyfikacji wymienionych w ustępie poprzednim, jako też dokumentów ratyfikacyjnych, będzie doręczona niezwłocznie, staraniem Rządu Holenderskiego i drogą dyplomatyczną Mocarstwom zaproszonym na Drugą Konferencję Pokojową, jako też innym Mocarstwom, które przystąpią do Konwencji. W wypadkach, o których mowa w ustępie poprzednim, tenże Rząd zakomunikuje im datę, w której otrzymał zawiadomienie.

Artykuł 93

Mocarstwa, które nie podpisały Konwencji, a które zaproszone były na Drugą Konferencję Pokojową, będą mogły przystąpić do niniejszej Konwencji.

Mocarstwo, które zechce przystąpić, oznajmia pisemnie swój zamiar Rządowi Holenderskiemu, doręczając mu akt przystąpienia, który będzie złożony w archiwach tego Rządu.

Rząd ten prześle niezwłocznie wszystkim innym Mocarstwom, zaproszonym na Drugą Konferencję Pokojową, kopię uwierzytelnioną za zgodność notyfikacji jak też aktu przystąpienia, podając datę otrzymania notyfikacji.

Artykuł 94

Warunki, na jakich Mocarstwa, które nie były zaproszone na Drugą Konferencję Pokojową, będą mogły przystąpić do niniejszej Konwencji, będą przedmiotem dalszego porozumienia między Umawiającymi się Mocarstwami.

Artykuł 95

Niniejsza Konwencja wejdzie w życie w stosunku do Mocarstw, które wezmą udział w pierwszym złożeniu ratyfikacji, w sześćdziesiąt dni od daty protokółu tego złożenia, a dla Mocarstw, które będą ratyfikowały później, lub przystąpią, w sześćdziesiąt dni od daty otrzymania przez Rząd Holenderski notyfikacji o ich ratyfikacji lub przystąpieniu.

Artykuł 96

Jeżeli się zdarzy, że jedno z Umawiających się Mocarstw zapragnie wymówić niniejszą Konwencję, wymówienie będzie notyfikowane pisemnie Rządowi Holenderskiemu, który doręczy niezwłocznie kopię uwierzytelnioną za zgodność tej notyfikacji wszystkim innym Mocarstwom, podając im datę otrzymania tejże.

Wymówienie będzie dotyczyło wyłącznie Mocarstwa, które je notyfikowało, po upływie roku od dnia otrzymania notyfikacji przez Rząd Holenderski.

Artykuł 97

Rejestr prowadzony przez holenderskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych poda datę złożenia ratyfikacji, dokonanego na zasadzie artykułu 92 ust. 3 i 4, oraz datę, w której otrzymane będą notyfikacje o przystąpieniu (artykuł 93 ust. 2) lub wypowiedzeniu (artykuł 96 ustęp 1).

Każde z Umawiających się Mocarstw dopuszczone będzie do przejrzenia tego rejestru i do żądania wyciągów z niego zaświadczonych na zgodność.

Na dowód czego Pełnomocnicy zaopatrzyli niniejszą Konwencję swymi podpisami.

Sporządzono w Hadze, dnia 18 października 1907 r. w jednym egzemplarzu, który złożony zostanie do archiwów Rządu Holenderskiego i którego kopie uwierzytelnione będą doręczone w drodze dyplomatycznej Mocarstwom Umawiającym się.

Traktat przeciwwojenny z 27 sierpnia 1928 r.

(DzU z 1929 r., nr 63, poz. 489)

Mając głębokie poczucie ciążącego na nich uroczystego obowiązku rozwijania dobrobytu ludzkości;

przekonani, że nadeszła chwila przystąpienia do szczerego wyrzeczenia się wojny jako narzędzia polityki narodowej, dla utrwalenia stosunków pokojowych i przyjaznych istniejących obecnie między ich ludami;

przekonani, że do wszelkich zmian w ich wzajemnych stosunkach powinno się dążyć wyłącznie za pomocą środków pokojowych i urzeczywistniać je w porządku i pokoju, oraz że każde Mocarstwo podpisujące, które by odtąd starało się rozwijać swoje interesy narodowe uciekając się do wojny będzie musiało być pozbawione korzyści Traktatu niniejszego;

mając nadzieję, że, zachęcone ich przykładem, wszystkie inne narody świata przyłączą się do ich wysiłków ogólnoludzkich i przez przystąpienie do Traktatu niniejszego, skoro tylko uzyska on moc obowiązującą, udostępnią swoim ludom korzystanie z jego dobroczynnych postanowień, łącząc w ten sposób narody cywilizowane świata we wspólnym wyrzeczeniu się wojny jako narzędzia ich polityki narodowej;

postanowili zawrzeć Traktat i w tym celu wyznaczyli jako swych pełnomocników, a mianowicie: (pominięto), którzy, po zakomunikowaniu sobie swych pełnomocnictw uznanych za dobre i należyte co do formy, zgodzili się na artykuły następujące:

Artykuł I

Wysokie Strony Umawiające się oświadczają uroczyście imieniem Swoich ludów, że potępiają uciekanie się do wojny celem załatwiania sporów międzynarodowych i wyrzekają się jej jako narzędzia polityki narodowej w ich wzajemnych stosunkach.

Artykuł II

Wysokie Strony Umawiające się uznają, że załatwianie i rozstrzyganie wszystkich sporów i konfliktów bez względu na ich naturę lub pochodzenie, które mogłyby powstać między nimi, winno być osiągane zawsze tylko za pomocą środków pokojowych.

Artykuł III

Traktat niniejszy będzie ratyfikowany przez Wysokie Strony Umawiające się wymienione we wstępie, zgodnie z wymaganiami ich konstytucji, i wejdzie w życie pomiędzy niemi skoro tylko wszystkie dokumenty ratyfikacyjne złożone zostaną w Waszyngtonie.

Traktat niniejszy, gdy wejdzie w życie jak to przewiduje paragraf poprzedni, pozostanie otwarty tak długo, jak długo tego będzie potrzeba do przystąpienia doń wszystkich Mocarstw Świata.

Każdy dokument stwierdzający przystąpienie poszczególnego Mocarstwa będzie złożony w Waszyngtonie i Traktat, natychmiast po złożeniu takiego dokumentu, wejdzie w życie pomiędzy Mocarstwem, które w ten sposób zgłosiło swoje przystąpienie i innymi Mocarstwami Umawiającymi się.

Obowiązkiem Rządu Stanów Zjednoczonych będzie dostarczenie każdemu Rządowi wymienionemu we wstępie i każdemu Rządowi, który przystąpi później do niniejszego Traktatu, uwierzytelnionego odpisu niniejszego Traktatu, i każdego z dokumentów ratyfi-

kacyjnych lub aktów przystąpienia. Będzie również obowiązkiem Rządu Stanów Zjednoczonych telegraficzne notyfikowanie wymienionym Rządom każdego dokumentu ratyfikacyjnego i aktu przystąpienia natychmiast po ich złożeniu.

Na dowód czego odnośni pełnomocnicy podpisali Traktat niniejszy sporządzony w języku francuskim i w języku angielskim, które to oba teksty mają jednakową moc obowiązującą, i wycisnęli na nim swoje pieczęcie.

Sporządzono w Paryżu dnia dwudziestego siódmego sierpnia tysiąc dziewięćset dwudziestego ósmego roku.

Konwencja z 3 lipca 1933 r. o określeniu napaści

(DzU z 1933 r., nr 93, poz. 712)

Artykuł I

Każda z Wysokich Stron Umawiających się zobowiązuje się przyjąć w swych wzajemnych stosunkach z każdą z pozostałych, od dnia wejścia w życie niniejszej konwencji, takie określenie napaści, jakie znalazło swe wyjaśnienie w sprawozdaniu Komitetu do spraw bezpieczeństwa z dnia 24 maja 1933 r. (sprawozdanie Politisa), złożone Konferencji dla zmniejszenia i ograniczenia zbrojeń, które to sprawozdanie było sporządzone na skutek wniosku Delegacji sowieckiej.

Artykuł II

Wobec tego, w danym zatargu międzynarodowym i z zastrzeżeniem umów obowiązujących w stosunkach pomiędzy Stronami w sporze będącymi, będzie uznane za napastnika to państwo, które pierwsze popełni jeden z następujących czynów:

1) Wypowiedzenie wojny innemu państwu;

2) Najazd przy pomocy swych sił zbrojnych na terytorium innego państwa, nawet bez wypowiedzenia wojny;

3) Zaatakowanie przy pomocy swych sił lądowych, morskich lub powietrznych, terytorium, okrętów lub samolotów innego państwa, nawet bez wypowiedzenia wojny;

4) Blokada morska wybrzeża lub portów innego państwa;

5) Poparcie użyczone bandom uzbrojonym, które, zorganizowawszy się na jego terytorium, dokonają najazdu na terytorium innego państwa, jak również odmowa, pomimo żądania państwa najechanego, poczynienia na swym własnym terytorium, wszystkich, będących w jego mocy zarządzeń, w celu pozbawienia powyższych band wszelkiej pomocy lub opieki.

Artykuł III

Żadne względy natury politycznej, wojskowej, gospodarczej lub innej nie mogą służyć do uniewinnienia lub usprawiedliwienia napaści przewidzianej w artykule II (jako przykład patrz Załącznik).

Artykuł IV

Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana przez Wysokie Strony Umawiające się, zgodnie z ustawodawstwem każdej z nich.

Dokumenty ratyfikacyjne będą złożone przez każdą Wysoką Stronę Umawiającą się Rządowi Związku Socjalistycznych Republik Rad.

Jak tylko dokumenty ratyfikacyjne będą złożone przez dwie spośród Wysokich Umawiających się Stron, konwencja niniejsza wejdzie w życie pomiędzy tymi dwiema Stronami. Wchodzić ona będzie w życie w stosunku do wszystkich innych Wysokich Stron Umawiających się w miarę jak te ostatnie będą składały swoje dokumenty ratyfikacyjne.

Każde złożenie dokumentów ratyfikacyjnych będzie natychmiast notyfikowane przez Rząd Związku Socjalistycznych Republik Rad wszystkim sygnatariuszom niniejszej konwencji.

(opuszczono artykuł V)

Załącznik
do artykułu III konwencji dotyczącej określenia napaści

Wysokie Strony Umawiające się, które podpisały konwencję dotyczącą określenia napaści,

pragnąc podać niektóre wskazówki, mogące posłużyć do określenia napastnika, zastrzegając jednak jak najbardziej stanowczo, że to w niczym nie może ograniczyć bezwzględnej doniosłości przepisu podanego w artykule III powyższej konwencji,

stwierdzają, że żaden akt napaści w rozumieniu artykułu II wyżej wymienionej konwencji nie może między innymi być usprawiedliwiony przez jakąkolwiek z następujących okoliczności.

A. Położenie wewnętrzne jednego z państw, na przykład

Jego budowa polityczna, gospodarcza lub społeczna; rzekome braki jego administracji; zamieszki wywołane przez strajki, rewolucje, kontrrewolucje lub wojny domowe.

B. Postępowanie międzynarodowe jednego z państw, na przykład

Pogwałcenie lub niebezpieczeństwo pogwałcenia praw lub interesów materialnych albo moralnych obcego państwa lub jego obywateli; zerwanie stosunków dyplomatycznych albo gospodarczych; bojkot gospodarczy lub finansowy; zatargi dotyczące zobowiązań gospodarczych, finansowych lub innych w stosunku do państw obcych; zajścia graniczne, które nie są objęte przez jeden z wypadków napaści, wymienionych w artykule II.

Poza tym Wysokie Strony Umawiające się zgodnie uznają, że niniejsza konwencja nie powinna nigdy służyć do usprawiedliwienia pogwałceń prawa narodów, mogących wyniknąć w okolicznościach, objętych powyższym wyliczeniem.

Protokół podpisania

Wysokie Strony Umawiające się zgodziły się między sobą, że o ile w przyszłości jedno lub więcej innych państw, bezpośrednio sąsiadujących ze Związkiem Socjalistycznych Republik Rad, przystąpi do niniejszej konwencji, skutkiem tego przystąpienia będzie nabycie przez niego lub przez nie takich samych praw i wzięcia na siebie takich samych zobowiązań jak pierwotni sygnatariusze.

Sporządzono w Londynie, dnia 3 lipca 1933 r.

Karta Narodów Zjednoczonych z 26 czerwca 1945 r., Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości

(DzU z 1947 r., nr 23, poz. 90 i z 1966 r., nr 7, poz. 41 i z 1968 r., nr 30, poz. 197 i z 1974 r., nr 3, poz. 20)

KARTA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

My, Ludy Narodów Zjednoczonych, zdecydowane –

uchronić przyszłe pokolenia od klęsk wojny, która dwukrotnie w ciągu naszego życia wyrządziła niewypowiedziane cierpienia ludzkości,

i przywrócić wiarę w podstawowe prawa człowieka, w dostojeństwo i wartość jego osoby, w równouprawnienie mężczyzn i kobiet oraz w równość praw narodów wielkich i małych,

i stworzyć warunki, w których będzie mogła panować sprawiedliwość i poszanowanie zobowiązań opartych na traktatach i innych źródłach prawa międzynarodowego,

i przyczynić się do postępu społecznego i podniesienia stopy życiowej przy większej wolności,

i w tym celu

stosować tolerancję i żyć wspólnie w pokoju, jeden z drugim, jak dobrzy sąsiedzi, i zjednoczyć nasze siły dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, i zapewnić, przez pojęcie zasad i ustanowienie metod, że siły zbrojne będą używane tylko we wspólnym interesie,

i zużytkować urządzenia międzynarodowe dla popierania postępu gospodarczego i społecznego narodów,

POSTANOWIŁYŚMY ZESPOLIĆ NASZE WYSIŁKI DLA OSIĄGNIĘCIA TYCH CELÓW.

Stosownie do tego, nasze odnośne Rządy, za pośrednictwem swych przedstawicieli, zgromadzonych w mieście San Francisco, którzy okazali swe pełnomocnictwa uznane za dobre i w należytej formie, zgodziły się przyjąć niniejszą Kartę Narodów Zjednoczonych, i na jej podstawie ustanawiają organizację międzynarodową, która będzie nosiła nazwę Narodów Zjednoczonych.

Rozdział I
Cele i zasady

Artykuł 1

Narody Zjednoczone dążą do następujących celów:

1. Do utrzymywania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego; w tym celu będą one podejmowały skuteczne zbiorowe środki dla zapobiegania i usuwania gróźb przeciwko pokojowi i dla uchylania aktów agresji lub innych zamachów przeciwko pokojowi, oraz osiągały, przy pomocy środków pokojowych i zgodnie z zasadami sprawiedliwości i prawa międzynarodowego, załatwianie lub rozstrzyganie sporów międzynarodowych albo sytuacji, które mogłyby doprowadzić do zakłócenia pokoju;

2. Do rozwoju przyjaznych stosunków pomiędzy narodami, opartych na poszanowaniu zasady równouprawnienia i stanowienia narodów o sobie, oraz do podjęcia innych stosownych środków dla utrwalenia pokoju powszechnego;

3. Do osiągnięcia międzynarodowej współpracy przy rozwiązywaniu zagadnień międzynarodowych o charakterze gospodarczym, społecznym, kulturalnym lub humanitarnym, jak również przy popieraniu i zachęcaniu do poszanowania praw człowieka i podstawowych swobód dla wszystkich bez różnicy rasy, płci, języka lub religii; i

4. Do stania się ośrodkiem, uzgadniającym działalność narodów, zmierzającą do osiągnięcia tych wspólnych celów.

Artykuł 2

Dla osiągnięcia celów, wymienionych w artykule 1, Organizacja i jej członkowie powinni działać zgodnie z następującymi zasadami:

1. Organizacja opiera się na zasadzie suwerennej równości wszystkich swych członków.

2. Dla zapewnienia wszystkim członkom korzystania z praw i korzyści wynikających z przynależności do Organizacji, wszyscy oni powinni z dobrą wiarą wypełniać zobowiązania zaciągnięte przez nich zgodnie z niniejszą Kartą.

3. Wszyscy członkowie powinni załatwiać swe spory międzynarodowe przy pomocy środków pokojowych w taki sposób, że ani pokój międzynarodowy, ani bezpieczeństwo, ani sprawiedliwość nie będą wystawione na niebezpieczeństwo.

4. Wszyscy członkowie powinni w swych stosunkach międzynarodowych powstrzymywać się od stosowania groźby lub użycia siły przeciwko nietykalności terytorium albo niepodległości politycznej któregokolwiek państwa, lub wszelkiego innego sposobu, niezgodnego z zasadami Narodów Zjednoczonych.

5. Wszyscy członkowie powinni użyczać Narodom Zjednoczonym wszelkiego rodzaju pomocy w każdej akcji, podjętej przez tę Organizację zgodnie z niniejszą Kartą oraz powinni powstrzymywać się od udzielania pomocy jakiemu bądź państwu, przeciwko któremu Narody Zjednoczone podejmą akcję zapobiegawczą lub represyjną.

6. Organizacja dopilnuje, żeby państwa, nie będące członkami Narodów Zjednoczonych, postępowały zgodnie z niniejszymi zasadami o tyle o ile mogłoby to być niezbędne do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

7. Żadne z postanowień niniejszej Karty nie upoważnia Narodów Zjednoczonych do wtrącania się w sprawy, które zasadniczo należą do wewnętrznej kompetencji jakiego bądź państwa, ani do domagania się od członków, żeby sprawy tego rodzaju oddawali do załatwienia w trybie przewidzianym w niniejszej Karcie; jednak ta zasada nie może stanąć na przeszkodzie zastosowania środków represyjnych, przewidzianych w Rozdziale VII.

Rozdział II
Członkowie Organizacji

Artykuł 3

Członkami pierwotnymi Narodów Zjednoczonych będą państwa, które wzięły udział w Konferencji Narodów Zjednoczonych w San Francisco mającej za przedmiot Organizację Międzynarodową albo które podpisały poprzednio Deklarację Narodów Zjednoczonych z dnia 1 stycznia 1942 roku, a potem podpisały niniejszą Kartę i ratyfikowały ją zgodnie z jej artykułem 110.

Artykuł 4

1. Przyjęcie w poczet członków Narodów Zjednoczonych jest dostępne dla wszystkich miłujących pokój państw, które przyjmą zobowiązania zawarte w niniejszej Karcie i które, w mniemaniu Organizacji, są w możności i pragną wypełniać te zobowiązania.

2. Przyjęcie takiego państwa na członka Narodów Zjednoczonych nastąpi na podstawie uchwały Ogólnego Zgromadzenia, powziętej na wniosek Rady Bezpieczeństwa.

Artykuł 5

Członek Narodów Zjednoczonych, przeciwko któremu Rada Bezpieczeństwa wdrożyła postępowanie zapobiegawcze lub represyjne, może być, na wniosek Rady Bezpieczeństwa, zawieszony przez Ogólne Zgromadzenie w korzystaniu ze swych praw i przywilejów członka. Korzystanie z tych praw i przywilejów może być mu przywrócone przez Radę Bezpieczeństwa.

Artykuł 6

Członek Narodów Zjednoczonych, który uporczywie łamie zasady, zawarte w niniejszej Karcie, może być, na wniosek Rady Bezpieczeństwa, usunięty z Organizacji przez Ogólne Zgromadzenie.

Rozdział III
Organa

Artykuł 7

1. Jako główne organa Narodów Zjednoczonych ustanawia się: Ogólne Zgromadzenie, Radę Bezpieczeństwa, Radę Gospodarczą i Społeczną, Radę Powierniczą, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości oraz Sekretariat.

2. Można będzie tworzyć, w ramach niniejszej Karty, takie organa pomocnicze, których istnienie mogłoby się okazać niezbędnym.

Artykuł 8

Narody Zjednoczone nie będą stosowały żadnych ograniczeń przy dopuszczaniu mężczyzn i kobiet na stopie równości i w jakimkolwiek charakterze na stanowiska w swych organach głównych i pomocniczych.

Rozdział IV
Ogólne Zgromadzenie

Skład

Artykuł 9

1. Ogólne Zgromadzenie będzie się składało ze wszystkich członków Narodów Zjednoczonych.

2. Każdy członek będzie posiadał w Ogólnym Zgromadzeniu nie więcej niż pięciu przedstawicieli.

Funkcje i uprawnienia

Artykuł 10

Ogólne Zgromadzenie jest władne przeprowadzić dyskusję nad każdym zagadnieniem lub każdą sprawą, wchodzącymi w zakres niniejszej Karty albo dotyczącymi kompetencji i funkcji jakiego bądź organu przewidzianego w niniejszej Karcie, jak również może, w związku z takimi zagadnieniami i sprawami, udzielać zaleceń członkom Narodów Zjednoczonych albo Radzie Bezpieczeństwa albo obojgu, z zastrzeżeniem wyjątku przewidzianego w artykule 12.

Artykuł 11

1. Ogólne Zgromadzenie jest władne rozważać ogólne zasady współpracy dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, włączając w to zasady wytyczne dla rozbrojenia i uregulowania zbrojeń, oraz, w związku z tymi zasadami, może udzielać zaleceń członkom albo Radzie Bezpieczeństwa lub jednym i drugiej.

2. Ogólne Zgromadzenie jest władne przeprowadzić dyskusję nad każdą sprawą, dotyczącą utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, która by została mu przedłożona przez któregokolwiek członka Narodów Zjednoczonych albo przez Radę Bezpieczeństwa, albo przez państwo nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych stosownie do artykułu 35 ustęp 2, może ono, z wyjątkiem przewidzianym w artykule 12, udzielać zaleceń w związku z takimi zagadnieniami odnośnemu państwu lub państwom, albo Radzie Bezpieczeństwa, lub jednym i drugiej. Każde takie zagadnienie, w związku z którym pewna akcja jest konieczna, powinno być przekazane przez Ogólne Zgromadzenie Radzie Bezpieczeństwa przed lub po dyskusji.

3. Ogólne Zgromadzenie może zwracać uwagę Rady Bezpieczeństwa na sytuacje, które mogą zagrażać międzynarodowemu pokojowi i bezpieczeństwu.

4. Uprawnienia Ogólnego Zgromadzenia wyszczególnione w tym artykule w niczym nie mogą ograniczać ogólnej treści artykułu 10.

Artykuł 12

1. Gdy, w związku z jakimkolwiek sporem lub sytuacją, Rada Bezpieczeństwa wykonywa funkcje przyznane jej przez niniejszą Kartę, to Ogólne Zgromadzenie nie powinno udzielać żadnych zaleceń w związku z tym sporem lub sytuacją, chyba że Rada Bezpieczeństwa tego zażąda.

2. Sekretarz Generalny, za zgodą Rady Bezpieczeństwa, będzie podawał do wiadomości Ogólnemu Zgromadzeniu na każdej jego sesji wszelkie sprawy dotyczące utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, którymi Rada Bezpieczeństwa zajmowała się; będzie on również zawiadamiał natychmiast Ogólne Zgromadzenie albo członków Narodów Zjednoczonych w przypadku, gdyby Ogólne Zgromadzenie w danej chwili nie zasiadało, gdy Rada Bezpieczeństwa przestanie zajmować się takimi sprawami.

Artykuł 13

1. Ogólne Zgromadzenie zapoczątkuje badania i będzie udzielało zaleceń w celu:

a) popierania współpracy międzynarodowej w dziedzinie politycznej i zachęcania do stopniowego rozwoju prawa międzynarodowego i jego kodyfikacji;

b) popierania współpracy międzynarodowej w dziedzinie gospodarczej, społecznej, kulturalnej, oświatowej i zdrowotnej oraz udzielania pomocy przy urzeczywistnianiu praw człowieka i podstawowych swobód dla wszystkich bez różnicy rasy, płci, języka lub religii.

2. Dalsze szczegóły, dotyczące odpowiedzialności, funkcji i kompetencji Ogólnego Zgromadzenia w związku ze sprawami wspomnianymi wyżej w ustępie 1 (b), są podane dalej w Rozdziałach IX i X.

Artykuł 14

Z zastrzeżeniem postanowień artykułu 12, Ogólne Zgromadzenie może zalecać środki w celu pokojowego wyrównania jakiejkolwiek sytuacji, bez względu na jej pochodzenie, o której ono sądzi, że może zachwiać powszechnym dobrobytem albo przyjaznymi stosunkami między narodami, włączając w to sytuacje, jakie mogłyby powstać na skutek złamania postanowień niniejszej Karty, podających cele i zasady Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 15

1. Ogólne Zgromadzenie będzie otrzymywało od Rady Bezpieczeństwa doroczne i specjalne sprawozdania i poddawało je badaniu; te sprawozdania powinny zawierać wyszczególnienie zarządzeń, jakie Rada Bezpieczeństwa postanowiła poczynić albo już poczyniła w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

2. Ogólne Zgromadzenie będzie otrzymywało i poddawało badaniu sprawozdania od innych organów Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 16

W związku z międzynarodowym systemem powierniczym Ogólne Zgromadzenie będzie spełniało funkcje, przyznane mu w Rozdziałach XII i XIII, włączając w to zatwierdzanie porozumień powierniczych odnośnie okręgów nie zaliczonych do strategicznych.

Artykuł 17

1. Ogólne Zgromadzenie będzie rozpatrywało i zatwierdzało budżet Organizacji.

2. Wydatki Organizacji ponosić będą jej członkowie w stosunku określonym przez Ogólne Zgromadzenie.

3. Ogólne Zgromadzenie będzie rozpatrywało i zatwierdzało wszelkie porozumienia finansowe i budżetowe z organizacjami wyspecjalizowanymi, o których jest mowa w artykule 57, oraz będzie badało budżety administracyjne takich organizacji wyspecjalizowanych, w celu udzielania zaleceń odnośnym organizacjom.

Głosowanie

Artykuł 18

1. Każdy członek Ogólnego Zgromadzenia posiadać będzie jeden głos.

2. Uchwały Ogólnego Zgromadzenia w sprawach ważnych będą zapadały większością dwóch trzecich głosów członków obecnych i głosujących. Do spraw takich będą zaliczone: zalecenia, dotyczące utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, wybór niestałych członków Rady Bezpieczeństwa, wybór członków Rady Gospodarczej i Społecznej, wybór członków Rady Powierniczej zgodnie z ustępem 1 (c) artykułu 86, przyjęcie nowych członków do Narodów Zjednoczonych, zawieszania w prawach i przywilejach członka, wydalanie członków, sprawy dotyczące działania systemu powierniczego, wreszcie sprawy budżetowe.

3. Uchwały w innych materiach, włączając w to ustalanie dodatkowych kategorii spraw, które mają być zdecydowane większością dwóch trzecich głosów, będą zapadały większością głosów członków obecnych i głosujących.

Artykuł 19

Członek Narodów Zjednoczonych, zalegający w zapłacie swych świadczeń finansowych na rzecz Organizacji, będzie pozbawiony prawa głosu na Ogólnym Zgromadzeniu, o ile wysokość zaległości dosięga lub przewyższa sumę opłat należnych za dwa pełne ubiegłe lata. Ogólne Zgromadzenie może mimo to zezwolić takiemu członkowi na głosowanie, o ile dojdzie do przekonania, że ta opieszałość w zapłacie została spowodowana okolicznościami niezależnymi od jego woli.

Procedura

Artykuł 20

Ogólne Zgromadzenie będzie się zbierało raz na rok na sesje zwyczajne oraz na sesje specjalne, o ile okoliczności będą tego wymagały. Sesje specjalne zwoływać będzie Sekretarz Generalny na żądanie Rady Bezpieczeństwa albo większości członków Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 21

Ogólne Zgromadzenie uchwali swoje własne przepisy proceduralne. Będzie ono wybierało swego przewodniczącego na każdą sesję.

Artykuł 22

Ogólne Zgromadzenie może utworzyć takie organa pomocnicze, jakie uzna za niezbędne do wypełniania swych funkcji.

Rozdział V
Rada Bezpieczeństwa

Skład

Artykuł 23

1. Rada Bezpieczeństwa będzie się składała z piętnastu członków Narodów Zjednoczonych. Republika Chińska, Francja, Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, Królestwo Zjednoczone W. Brytanii i Irlandii Północnej oraz Stany Zjednoczone Ameryki będą stałymi członkami Rady Bezpieczeństwa. Ogólne Zgromadzenie wybierać będzie dziesięciu innych członków Narodów Zjednoczonych w charakterze niestałych członków Rady Bezpieczeństwa, przy czym należy zwracać w pierwszym rzędzie szczególną uwagę na stopień udziału członków Narodów Zjednoczonych w dziele utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz w innych celach Organizacji, jak również na sprawiedliwy rozdział pod względem geograficznym.

2. Niestali członkowie Rady Bezpieczeństwa będą wybierani na okres dwóch lat. Przy pierwszym wyborze niestałych członków, po zwiększeniu liczby członków Rady Bezpieczeństwa z jedenastu do piętnastu, dwóch spośród czterech dodatkowych członków będzie wybranych na okres jednego roku. Członek ustępujący nie podlega ponownemu wyborowi na następującą bezpośrednio kadencję.

3. Każdy członek Rady Bezpieczeństwa będzie miał jednego przedstawiciela.

Funkcje i uprawnienia

Artykuł 24

1. W celu zapewnienia szybkiej i skutecznej akcji Narodów Zjednoczonych, członkowie tej Organizacji wkładają na Radę Bezpieczeństwa główną odpowiedzialność za utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa i zgodni są co do tego, że Rada Bezpieczeństwa wypełniając swe obowiązki, wynikające z tej odpowiedzialności, działa w ich imieniu.

2. Spełniając te obowiązki, Rada Bezpieczeństwa będzie się kierowała celami i zasadami Narodów Zjednoczonych. Szczególne pełnomocnictwa, udzielone Radzie Bezpieczeństwa dla wypełnienia tych obowiązków, są wymienione w Rozdziałach: VI, VII, VIII i XII.

3. Rada Bezpieczeństwa będzie składała Ogólnemu Zgromadzeniu do rozpatrzenia sprawozdania doroczne, a w razie konieczności, także i specjalne.

Artykuł 25

Członkowie Narodów Zjednoczonych zobowiązują się przyjąć i wykonać postanowienia Rady Bezpieczeństwa, zgodnie z niniejszą Kartą.

Artykuł 26

Żeby przyczynić się do ustalenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa z jak najmniejszym uszczerbkiem dla zasobów ludzkich i gospodarczych świata na cele związane ze zbrojeniami, na Radę Bezpieczeństwa spada odpowiedzialność za ułożenie, przy pomocy wspomnianego w artykule 47 Komitetu Sztabu Wojskowego, planów utworzenia systemu regulowania zbrojeń; plany te będą przedłożone członkom Narodów Zjednoczonych.

Głosowanie

Artykuł 27

1. Każdy członek Rady Bezpieczeństwa posiadać będzie jeden głos.

2. Do przyjęcia uchwał Rady Bezpieczeństwa w sprawach proceduralnych potrzebna jest zgodność głosów dziewięciu członków.

3. Do przyjęcia uchwał Rady Bezpieczeństwa we wszystkich innych sprawach potrzebna jest zgodność głosów dziewięciu członków, włączając w to głosy wszystkich stałych członków, przy czym strona, biorąca udział w sporze, powinna wstrzymać się od głosowania przy zapadaniu decyzji w sprawach, o których traktuje Rozdział VI i ustęp 3 artykułu 52.

Procedura

Artykuł 28

1. Rada Bezpieczeństwa powinna być tak zorganizowana, żeby mogła być czynna bez przerwy. W tym celu każdy członek Rady Bezpieczeństwa powinien zawsze posiadać swego przedstawiciela w siedzibie Organizacji.

2. Sesje Rady Bezpieczeństwa będą odbywały się periodycznie; każdy jej członek będzie reprezentowany na tych sesjach, stosownie do swego życzenia, albo przez członka rządu, albo przez jakiegoś innego, umyślnie w tym celu wyznaczonego przedstawiciela.

3. Rada Bezpieczeństwa może odbywać swoje posiedzenia gdzie indziej niż w siedzibie Organizacji, o ile uzna, że to może bardziej ułatwić jej pracę.

Artykuł 29

Rada Bezpieczeństwa może utworzyć takie organa pomocnicze, jakie uzna za niezbędne do pełnienia swych funkcji.

Artykuł 30

Rada Bezpieczeństwa uchwali swoje własne przepisy proceduralne, włączając w to sposób wyboru przewodniczącego.

Artykuł 31

Każdy członek Narodów Zjednoczonych, nie będący członkiem Rady Bezpieczeństwa, może brać udział bez prawa głosu w naradach nad każdą sprawą, która znalazła się na porządku obrad Rady Bezpieczeństwa, o ile Rada uzna, że interesy tego członka są specjalnie dotknięte.

Artykuł 32

Gdy jeden z członków Narodów Zjednoczonych, nie będący członkiem Rady Bezpieczeństwa, albo państwo, nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, jest stroną w sporze rozważanym w Radzie Bezpieczeństwa, będą oni zaproszeni do wzięcia udziału, bez prawa głosu, w obradach dotyczących tego sporu. Rada Bezpieczeństwa określi warunki, jakie uzna za słuszne, brania udziału w obradach przez państwo, nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych.

Rozdział VI
Pokojowe załatwienie sporów

Artykuł 33

1. Strony w sporze, którego dalsze trwanie może narazić na niebezpieczeństwo utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, powinny przede wszystkim dążyć do jego rozstrzygnięcia w drodze rokowań, badań, pośrednictwa, koncyliacji, arbitrażu, postępowania sądowego, odwołania się do organów lub porozumień regionalnych, albo innymi sposobami pokojowymi stosownie do swego wyboru.

2. O ile Rada Bezpieczeństwa uzna to za niezbędne, wezwie strony do załatwienia sporu takimi sposobami.

Artykuł 34

Rada Bezpieczeństwa będzie władna poddać zbadaniu każdy spór albo sytuację, które mogłyby doprowadzić do tarć międzynarodowych albo wywołać spór, w celu ustalenia, czy dalsze trwanie sporu lub sytuacji nie grozi niebezpieczeństwem dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Artykuł 35

1. Każdy członek Narodów Zjednoczonych może zwrócić uwagę Rady Bezpieczeństwa albo Ogólnego Zgromadzenia na wszelki spór lub sytuację w rodzaju tych, o których jest mowa w artykule 34.

2. Państwo, nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, może zwrócić uwagę Rady Bezpieczeństwa albo Ogólnego Zgromadzenia na wszelki spór, w którym jest ono stroną, pod warunkiem, że uprzednio przyjmie, w związku z tym sporem, zobowiązania o pokojowym załatwianiu sporów, przewidziane w niniejszej Karcie.

3. Postępowanie przed Ogólnym Zgromadzeniem w sprawach, na które zwrócono jego uwagę w myśl niniejszego artykułu, będzie się toczyło z uwzględnieniem postanowień artykułów 11 i 12.

Artykuł 36

1. Rada Bezpieczeństwa jest władna w każdym stadium sporu, należącego do kategorii sporów wymienionych w artykule 33, lub sytuacji podobnego rodzaju, zalecić odpowiednie sposoby postępowania albo metody załatwienia.

2. Rada Bezpieczeństwa powinna uwzględnić przyjętą już przez strony wszelką procedurę załatwienia danego sporu.

3. Udzielając zaleceń na podstawie niniejszego artykułu, Rada Bezpieczeństwa powinna również brać pod uwagę, że spory natury prawnej powinny z reguły być przekazywane przez strony do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w trybie przewidzianym przez Statut Trybunału.

Artykuł 37

1. W przypadku gdyby stronom w sporze, należącym do kategorii wymienionej w artykule 33, nie udało się go załatwić sposobami podanymi przez ten artykuł, powinny one przekazać go Radzie Bezpieczeństwa.

2. Gdyby Rada Bezpieczeństwa uznała, że dalsze trwanie sporu może istotnie narazić na niebezpieczeństwo utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, poweźmie ona decyzję, czy rozpocząć akcję zgodnie z postanowieniami artykułu 36, czy też zalecić taki sposób załatwienia, jaki uzna za odpowiedni.

Artykuł 38

Bez uszczerbku dla postanowień artykułów od 33 do 37, Rada Bezpieczeństwa jest władna, o ile wszystkie strony w sporze zażądają tego, czynić zalecenia stronom w celu pokojowego załatwienia sporu.

Rozdział VII
Akcja w związku z zagrożeniem pokoju, zakłóceniem pokoju i aktami agresji

Artykuł 39

Rada Bezpieczeństwa powinna stwierdzić istnienie wszelkiej okoliczności, zagrażającej pokojowi, zakłócenia pokoju albo aktu agresji, i udzielić zaleceń lub postanowić, jakie środki należy przedsięwziąć zgodnie z artykułami 41 i 42, żeby utrzymać albo przywrócić międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo.

Artykuł 40

Żeby zapobiec zaostrzeniu sytuacji, Rada Bezpieczeństwa jest władna, zanim udzieli zaleceń albo poweźmie decyzję co do zarządzeń przewidzianych w artykule 39, wezwać strony zainteresowane, żeby zastosowały się do takich środków tymczasowych, jakie ona uzna za konieczne lub pożądane. Te środki tymczasowe nie powinny przesądzać praw, roszczeń albo położenia stron zainteresowanych. Rada Bezpieczeństwa wyciągnie należyte wnioski z niezastosowania się do takich środków tymczasowych.

Artykuł 41

Rada Bezpieczeństwa jest władna uchwalić, jakie zarządzenia, nie pociągające za sobą użycia siły zbrojnej, powinny być zastosowane, żeby zapewnić skuteczność jej decyzjom,

oraz może zwrócić się do członków Narodów Zjednoczonych z żądaniem zastosowania takich zarządzeń. Mogą one polegać na zupełnym lub częściowym przerwaniu stosunków gospodarczych i środków komunikacyjnych, kolejowych, morskich, powietrznych, pocztowych, telegraficznych, radiowych i innych, oraz na zerwaniu stosunków dyplomatycznych.

Artykuł 42

Jeżeli Rada Bezpieczeństwa uzna, że środki przewidziane w artykule 41 mogłyby okazać się niewystarczającymi albo już okazały się niewystarczającymi, jest ona władna podjąć taką akcję przy pomocy sił powietrznych, morskich lub lądowych, jaka mogłaby okazać się konieczną do utrzymania albo przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Akcja taka może polegać na demonstracjach, blokadzie i innych operacjach sił zbrojnych powietrznych, morskich lub lądowych członków Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 43

1. W celu przyczynienia się do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, wszyscy członkowie Narodów Zjednoczonych zobowiązują się dać do rozporządzenia Radzie Bezpieczeństwa, na jej żądanie i stosownie do specjalnego porozumienia lub porozumień, niezbędne do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa siły zbrojne, pomoc i ułatwienia, włączając w to prawo przemarszu.

2. Takie porozumienie lub porozumienia określą liczbę i rodzaj sił zbrojnych, stopień ich pogotowia i ich ogólną dyslokację oraz rodzaj ułatwień i pomocy, których należy dostarczyć.

3. Rokowania o zawarcie porozumienia lub porozumień zostaną podjęte możliwie najprędzej z inicjatywy Rady Bezpieczeństwa. Będą one zawarte między Radą Bezpieczeństwa a członkami Organizacji lub między Radą Bezpieczeństwa a grupami tych członków i będą ratyfikowane przez państwa podpisujące w trybie przewidzianym przez ich konstytucje.

Artykuł 44

Gdy Rada Bezpieczeństwa zadecyduje użycie siły, to zanim zażąda od członka, który nie jest w niej reprezentowany, dostarczenia sił zbrojnych w wykonaniu zobowiązań zaciągniętych przez niego na mocy artykułu 43, powinna zaprosić tego członka, o ile on tego zażąda, do wzięcia udziału w podejmowaniu decyzji przez Radę Bezpieczeństwa w sprawie użycia kontyngentu sił zbrojnych dostarczonych przez tego członka.

Artykuł 45

Dla umożliwienia Narodom Zjednoczonym stosowania nie cierpiących zwłoki zarządzeń wojskowych, członkowie Organizacji obowiązani są trzymać w gotowości do natychmiastowego użycia kontyngenty narodowych sił lotniczych, przeznaczone do skombinowanej międzynarodowej akcji represyjnej. Siła i stopień pogotowia tych kontyngentów oraz plany ich akcji skombinowanej będą ustalone przez Radę Bezpieczeństwa przy pomocy Komitetu Sztabu Wojskowego w granicach określonych w specjalnym porozumieniu lub porozumieniach, o których mowa w artykule 43.

Artykuł 46

Plany użycia sił zbrojnych układa Rada Bezpieczeństwa przy pomocy Komitetu Sztabu Wojskowego.

Artykuł 47

1. Będzie utworzony Komitet Sztabu Wojskowego dla udzielania rad i pomocy Radzie Bezpieczeństwa we wszystkich sprawach odnoszących się do jej potrzeb wojskowych w związku z utrzymaniem międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, do użycia i dowództwa sił zbrojnych oddanych do jej rozporządzenia, tudzież do uregulowania zbrojeń i możliwego rozbrojenia.

2. Komitet Sztabu Wojskowego będzie się składał z Szefów Sztabu stałych członków Rady Bezpieczeństwa albo z ich przedstawicieli. Każdy członek Narodów Zjednoczonych, nie reprezentowany stale w Komitecie, będzie przez Komitet zaproszony do współpracy ilekroć skuteczność wywiązywania się Komitetu z jego obowiązków wymagać będzie udziału tego członka w pracach Komitetu.

3. Komitet Sztabu Wojskowego ponosić będzie odpowiedzialność wobec Rady Bezpieczeństwa za kierownictwo strategiczne wszelkimi siłami zbrojnymi, oddanymi do rozporządzenia Radzie Bezpieczeństwa. Zagadnienia, związane z dowodzeniem takimi siłami zbrojnymi, będą opracowane później.

4. Komitet Sztabu Wojskowego, po otrzymaniu upoważnienia od Rady Bezpieczeństwa i po naradzeniu się z właściwymi organizacjami regionalnymi, będzie mógł tworzyć regionalne podkomitety.

Artykuł 48

1. Akcję, potrzebną do wykonania postanowień Rady Bezpieczeństwa, zmierzających do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, powinni podejmować wszyscy członkowie Narodów Zjednoczonych, albo niektórzy z nich, zależnie od decyzji Rady Bezpieczeństwa.

2. Takie postanowienia będą wykonywane przez członków Narodów Zjednoczonych bezpośrednio, jak również w formie ich akcji w odpowiednich organizacjach międzynarodowych, których są oni członkami.

Artykuł 49

Członkowie Narodów Zjednoczonych powinni jednoczyć się, udzielając sobie wzajemnie pomocy przy wykonywaniu zarządzeń uchwalonych przez Radę Bezpieczeństwa.

Artykuł 50

Jeżeli Rada Bezpieczeństwa podejmie środki zapobiegawcze lub represyjne przeciwko jakiemuś państwu, każde inne państwo, będące czy nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, które, na skutek przeprowadzenia tych zarządzeń, znalazło się w obliczu specjalnych zagadnień gospodarczych, będzie miało prawo zwrócić się do Rady Bezpieczeństwa o radę co do sposobu rozwiązania tych zagadnień.

Artykuł 51

Nic w niniejszej Karcie nie może uchybiać niepozbywalnemu prawu do samoobrony indywidualnej lub zbiorowej w przypadku napaści zbrojnej na któregokolwiek członka Narodów Zjednoczonych, zanim Rada Bezpieczeństwa nie podejmie niezbędnych zarządzeń w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Środki podjęte przez członków w wykonaniu tego prawa do samoobrony będą natychmiast podane do wiadomości Radzie Bezpieczeństwa i w niczym nie mogą uszczuplać władzy i odpowiedzialności Rady Bezpieczeństwa, wynikających z niniejszej Karty, do podejmowania w każdym czasie takiej akcji, jaką ona uzna za niezbędną do utrzymania lub przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Rozdział VIII
Porozumienie regionalne

Artykuł 52

1. Nic w niniejszej Karcie nie wyłącza istnienia porozumień lub organizacji regionalnych, mających na celu zajmowanie się sprawami, będącymi w związku z utrzymaniem międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, a które nadają się do akcji regionalnej, byleby takie porozumienia lub organizacje i ich działalność dały się pogodzić z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych.

2. Członkowie Narodów Zjednoczonych, którzy uczestniczą w takich porozumieniach, albo tworzą takie organizacje, powinni, zanim odwołają się do Rady Bezpieczeństwa, dołożyć wszelkich starań, żeby doprowadzić do skutku pokojowe załatwienie sporów lokalnych w ramach takich porozumień regionalnych lub przy pomocy takich organizacji regionalnych.

3. Rada Bezpieczeństwa powinna popierać rozwój pokojowego załatwiania sporów lokalnych w ramach takich porozumień regionalnych albo przy pomocy takich organizacji regionalnych, czy to na skutek inicjatywy państw zainteresowanych, czy też na skutek swej własnej inicjatywy.

4. Artykuł niniejszy w niczym nie uchybia stosowaniu artykułów 34 i 35.

Artykuł 53

1. Rada Bezpieczeństwa powinna tam, gdzie to okaże się stosownym, posiłkować się takimi porozumieniami lub organizacjami regionalnymi do przeprowadzania, pod swoją władzą, akcji represyjnej. Wszelako żadna akcja represyjna nie może być podjęta w ramach porozumień regionalnych albo przy pomocy organizacji regionalnych bez upoważnienia Rady Bezpieczeństwa; wyjątek stanowią zarządzenia przewidziane w artykule 107 lub w porozumieniach regionalnych, skierowane przeciwko któremu bądź z państw nieprzyjacielskich, tak jak je określa ustęp 2 niniejszego artykułu, a wymierzone przeciwko odnowieniu się polityki napastniczej ze strony którego bądź z tych państw, aż do czasu gdy, na żądanie zainteresowanych państw, Organizacja będzie mogła wziąć na siebie odpowiedzialność za niedopuszczenie do dalszej agresji ze strony takiego państwa.

2. Wyrażenie „państwo nieprzyjacielskie", użyte w ustępie 1 niniejszego artykułu, stosuje się do każdego państwa, które, podczas Drugiej Wojny Światowej, było nieprzyjacielem którego bądź z sygnatariuszy niniejszej Karty.

Artykuł 54

Rada Bezpieczeństwa powinna być w każdym czasie dokładnie informowana o działaniach podjętych lub zamierzonych w ramach porozumień regionalnych albo przy pomocy organizacji regionalnych dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Rozdział IX
Międzynarodowa współpraca gospodarcza i społeczna

Artykuł 55

Mając na widoku stworzenie warunków stałości i dobrobytu, które są niezbędne do pokojowych i przyjaznych stosunków między narodami, opartych na poszanowaniu zasady równouprawnienia i samostanowienia ludów, Narody Zjednoczone będą popierały:

a) podniesienie stopy życiowej, pełne zatrudnienie oraz warunki postępu i rozwoju gospodarczego i społecznego;

b) rozwiązywanie międzynarodowych zagadnień gospodarczych, społecznych, zdrowotnych i innych z nimi związanych, jak również międzynarodowej współpracy kulturalnej i oświatowej;

c) powszechne poszanowanie i zachowywanie ludzkich praw i wolności podstawowych dla wszystkich bez różnicy rasy, płci, języka lub religii.

Artykuł 56

Wszyscy członkowie zobowiązują się podejmować wspólną i samodzielną akcję łącznie z Organizacją dla dopięcia celów, wymienionych w artykule 55.

Artykuł 57

1. Różne wyspecjalizowane organizacje, ustanowione na podstawie porozumień międzyrządowych i obarczone szeroką, w ich aktach zasadniczych określoną, odpowiedzialnością międzynarodową w dziedzinie gospodarczej, społecznej, kulturalnej, oświatowej, zdrowotnej i pokrewnych powinny wejść w związek z Narodami Zjednoczonymi zgodnie z postanowieniami artykułu 63.

2. Takie organizacje, związane w ten sposób z Narodami Zjednoczonymi, będą w dalszym ciągu oznaczane jako organizacje wyspecjalizowane.

Artykuł 58

Organizacja udzielać będzie zaleceń w związku z koordynacją programów i działalności organizacji wyspecjalizowanych.

Artykuł 59

W razie potrzeby Organizacja spowoduje podjęcie rokowań pomiędzy państwami zainteresowanymi w celu tworzenia wszelkich nowych organizacji wyspecjalizowanych, potrzebnych do osiągnięcia celów, wymienionych w artykule 55.

Artykuł 60

Odpowiedzialność za spełnienie funkcji Organizacji, wymienionych w niniejszym Rozdziale, obarczać będzie Ogólne Zgromadzenie oraz, pod nadzorem Ogólnego Zgromadzenia, Radę Gospodarczą i Społeczną, której w tym celu przysługiwać będą uprawnienia wyszczególnione w Rozdziale X.

Rozdział X
Rada Gospodarcza i Społeczna

Skład

Artykuł 61

1. Rada Gospodarcza i Społeczna składać się będzie z pięćdziesięciu czterech członków Organizacji Narodów Zjednoczonych, wybranych przez Zgromadzenie Ogólne.

2. Z zastrzeżeniem postanowień ustępu 3, wybierać się będzie corocznie osiemnastu członków Rady Gospodarczej i Społecznej na okres trzech lat. Członek ustępujący może być bezpośrednio wybrany ponownie.

3. Przy pierwszych wyborach, po zwiększeniu liczby członków Rady Gospodarczej i Społecznej z dwudziestu siedmiu do pięćdziesięciu czterech, obok członków wybranych na miejsce dziewięciu członków, których kadencja w Radzie upłynie w końcu tego roku, zostanie wybranych dodatkowo dwudziestu siedmiu członków. Okres urzędowania dzie-

więciu spośród tych dwudziestu siedmiu dodatkowo wybranych członków upłynie z końcem jednego roku, dziewięciu zaś innych członków z upływem dwóch lat, w trybie ustalonym przez Zgromadzenie Ogólne.

4. Każdy członek Rady Gospodarczej i Społecznej mieć w niej będzie jednego przedstawiciela.

Funkcje i uprawnienia

Artykuł 62

1. Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest podejmować lub zapoczątkować badania i sprawozdania w związku z międzynarodowymi zagadnieniami gospodarczymi, społecznymi, kulturalnymi, oświatowymi, zdrowotnymi i pokrewnymi oraz może udzielać zaleceń w tego rodzaju sprawach Ogólnemu Zgromadzeniu, członkom Narodów Zjednoczonych i zainteresowanym organizacjom wyspecjalizowanym.

2. Władna jest ona udzielać zaleceń w celu przyczyniania się do poszanowania i zachowywania praw człowieka i podstawowych wolności w stosunku do wszystkich.

3. Władna jest ona opracowywać projekty konwencji w sprawach, wchodzących w zakres jej kompetencji, dla przedkładania ich Ogólnemu Zgromadzeniu.

4. Władna jest ona, zgodnie z regułami ustanowionymi przez Narody Zjednoczone, zwoływać konferencje międzynarodowe w sprawach wchodzących w zakres jej kompetencji.

Artykuł 63

1. Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest zawierać porozumienia z jakąkolwiek z organizacji wzmiankowanych w artykule 57, w których będą ustalane warunki, na jakich dana organizacja wejdzie w związek z Narodami Zjednoczonymi. Porozumienia takie powinny uzyskać zatwierdzenie Ogólnego Zgromadzenia.

2. Władna jest ona uzgadniać swą działalność z organizacjami wyspecjalizowanymi w drodze porozumiewania się z nimi i przez udzielanie zaleceń takim organizacjom, Ogólnemu Zgromadzeniu oraz członkom Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 64

1. Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest poczynić odpowiednie kroki w celu otrzymywania regularnie sprawozdań od organizacji wyspecjalizowanych. Władna jest ona zawierać porozumienia z członkami Narodów Zjednoczonych i z organizacjami wyspecjalizowanymi w celu otrzymywania sprawozdań o krokach poczynionych dla wprowadzenia w życie jej własnych zarządzeń tudzież zaleceń Ogólnego Zgromadzenia w sprawach wchodzących w zakres jej kompetencji.

2. Władna jest ona przesyłać Ogólnemu Zgromadzeniu swoje uwagi o tych sprawozdaniach.

Artykuł 65

Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest udzielać Radzie Bezpieczeństwa informacji i powinna, na żądanie Rady Bezpieczeństwa, jej pomagać.

Artykuł 66

1. Rada Gospodarcza i Społeczna spełniać będzie takie funkcje, jakie wchodzą w zakres jej kompetencji, w związku z wykonywaniem zaleceń Ogólnego Zgromadzenia.

2. Władna jest ona, za zgodą Ogólnego Zgromadzenia, oddawać usługi na żądanie członków Narodów Zjednoczonych i organizacji wyspecjalizowanych.

3. Obowiązana jest ona spełniać wszelkie inne funkcje, wymienione w innych miejscach niniejszej Karty, lub które mogłyby być jej zlecone przez Ogólne Zgromadzenie.

Głosowanie

Artykuł 67

1. Każdy członek Rady Gospodarczej i Społecznej posiadać będzie jeden głos.

2. Uchwały Rady Gospodarczej i Społecznej zapadać będą większością głosów członków obecnych i głosujących.

Procedura

Artykuł 68

Rada Gospodarcza i Społeczna będzie tworzyła komisje w dziedzinie gospodarczej i społecznej oraz dla popierania praw człowieka, a także wszelkie inne komisje, które mogą okazać się potrzebnymi do spełniania jej funkcji.

Artykuł 69

W każdej sprawie, szczególnie obchodzącej jednego z członków Narodów Zjednoczonych, Rada Gospodarcza i Społeczna powinna zaprosić tego członka do wzięcia udziału w obradach bez prawa głosu.

Artykuł 70

Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest poczynić zarządzenia, żeby przedstawiciele organizacji wyspecjalizowanych mogli brać udział, bez prawa głosu, w jej obradach tudzież w obradach utworzonych przez nią Komisji, oraz żeby jej przedstawiciele mogli brać udział w obradach organizacji wyspecjalizowanych.

Artykuł 71

Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest poczynić odpowiednie zarządzenia celem porozumiewania się z organizacjami pozarządowymi, które zajmują się sprawami wchodzącymi w zakres jej kompetencji. Zarządzenia takie mogą być poczynione w porozumieniu z organizacjami międzynarodowymi, a w razie potrzeby i z organizacjami narodowymi, po uprzednim zasięgnięciu zdania odnośnego członka Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 72

1. Rada Gospodarcza i Społeczna uchwali swoje własne przepisy proceduralne, włączając w to sposób wyboru swego przewodniczącego.

2. Rada Gospodarcza i Społeczna zbierać się będzie w miarę potrzeby zgodnie ze swym regulaminem, który powinien zawierać postanowienie o zwoływaniu zebrań na żądanie większości jej członków.

Rozdział XI
Deklaracja w sprawie obszarów nie rządzących się samodzielnie

Artykuł 73

Członkowie Narodów Zjednoczonych, którzy ponoszą odpowiedzialność za zarząd obszarami, których ludność nie dojrzała jeszcze do pełnego stopnia samorządu, uznają zasadę, że interesy mieszkańców tych obszarów górują nad innymi, i przyjmują jako święty obowiązek popierać ze wszystkich sił dobrobyt mieszkańców tych obszarów, w ramach systemu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, stworzonego przez niniejszą Kartę; w tym celu obowiązują się:

a) zapewnić, szanując należycie kulturę tych odnośnych ludów, ich postęp w dziedzinie politycznej, gospodarczej, społecznej i oświatowej, ich sprawiedliwe traktowanie oraz ich ochronę przed nadużyciami;

b) rozwijać samorząd, mieć należycie na względzie aspiracje polityczne tych ludów oraz pomagać im w stopniowym rozwoju ich wolnych instytucji politycznych, biorąc w rachubę szczególne warunki każdego obszaru i jego ludności tudzież różny stopień ich rozwoju;

c) umacniać międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo;

d) popierać twórcze zarządzenia rozwojowe, zachęcać do prowadzenia badań, współpracować między sobą i z międzynarodowymi organizacjami, gdy i gdziekolwiek okaże się to właściwym dla praktycznego osiągnięcia celów społecznych, gospodarczych i naukowych, wymienionych w niniejszym artykule; oraz

e) przesyłać regularnie Sekretarzowi Generalnemu w celach informacyjnych, z zastrzeżeniem ograniczeń wynikających ze względów bezpieczeństwa lub konstytucyjnych, wiadomości statyczne i inne natury technicznej, dotyczące warunków gospodarczych, społecznych i oświatowych na obszarach, za które ponoszą oni odpowiedzialność, a innych niż obszary, do których odnoszą się Rozdziały XII i XIII.

Artykuł 74

Członkowie Narodów Zjednoczonych zgodni są również co do tego, że ich polityka w stosunku do obszarów, do których odnosi się niniejszy Rozdział, musi, w nie mniejszym stopniu niż ich polityka w stosunku do ich rdzennych obszarów, opierać się na ogólnej zasadzie dobrego sąsiedztwa, przy należytym uwzględnieniu interesów i dobrobytu reszty świata w dziedzinie społecznej, gospodarczej i handlowej.

Rozdział XII
Międzynarodowy system powiernictwa

Artykuł 75

Narody Zjednoczone utworzą pod swym kierownictwem międzynarodowy system powiernictwa dla zarządzania i nadzorowania tych obszarów, które mogłyby być włączone do Organizacji na podstawie późniejszych oddzielnych porozumień. Te obszary będą w dalszym ciągu oznaczane jako obszary powiernicze.

Artykuł 76

Zgodnie z celami Narodów Zjednoczonych, wyłożonymi w artykule 1 niniejszej Karty, podstawowe zadania systemu powierniczego powinny polegać na:

a) umacnianiu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa;

b) popieraniu postępu w dziedzinie politycznej, gospodarczej, społecznej i oświatowej mieszkańców obszarów powierniczych i ich stopniowego rozwoju w kierunku samorządu lub niepodległości odpowiednio do szczególnych warunków każdego obszaru i jego ludności, do swobodnie wyrażonych życzeń odnośnych ludów i zgodnie z postanowieniami poszczególnych porozumień powierniczych;

c) zachęcaniu do poszanowania praw człowieka i podstawowych swobód dla wszystkich bez różnicy rasy, płci, języka lub religii oraz do uznawania współzależności ludów świata; i

d) zapewnieniu równego traktowania wszystkich członków Narodów Zjednoczonych i ich obywateli w dziedzinie społecznej, gospodarczej i handlowej, jak również równego traktowania tych ostatnich przy wymiarze sprawiedliwości, bez uszczerbku dla osiągnięcia wyżej wymienionych celów i z zastrzeżeniem postanowień artykułu 80.

Artykuł 77

1. System powierniczy będzie stosowany do takich obszarów należących do niżej wymienionych kategorii, które zostaną mu poddane na podstawie porozumień powierniczych:

a) obszary znajdujące się obecnie pod mandatem;

b) obszary, które mogą być oderwane od państw nieprzyjacielskich w wyniku Drugiej Wojny Światowej; oraz

c) obszary dobrowolnie poddane pod ten system przez państwa odpowiedzialne za zarząd nimi.

2. Będzie przedmiotem późniejszego porozumienia pytanie, które obszary, należące do powyższych kategorii, będą poddane systemowi powierniczemu i na jakich warunkach.

Artykuł 78

System powierniczy nie powinien być stosowany do obszarów, które zostały członkami Narodów Zjednoczonych, wobec tego, że stosunki pomiędzy nimi muszą opierać się na poszanowaniu zasady równości suwerennej.

Artykuł 79

Warunki powiernictwa dla każdego obszaru, mającego być poddanym systemowi powierniczemu, włączając w to wszelkie zmiany lub poprawki, będą uzgodnione przez państwa bezpośrednio zainteresowane, łącznie z mocarstwem mandatowym, gdy iść będzie o obszary, znajdujące się pod mandatem któregoś z członków Narodów Zjednoczonych i warunki te będą zatwierdzone zgodnie z postanowieniami artykułów 83 i 85.

Artykuł 80

1. Wyjąwszy ewentualne postanowienia poszczególnych porozumień powierniczych, zawartych zgodnie z artykułami 77, 79 i 81, a poddających każdy obszar systemowi powierniczemu, i dopóki takie porozumienia nie zostaną zawarte, nic w niniejszym Rozdziale nie może być interpretowane bezpośrednio ani pośrednio jako zmieniające w jaki bądź sposób prawo jakiegokolwiek państwa lub ludu, albo warunki istniejących aktów międzynarodowych, w których poszczególni członkowie Narodów Zjednoczonych mogliby być stronami.

2. Nie należy wykładać ustępu 1 niniejszego artykułu w ten sposób, jak gdyby dawał podstawy do przeciągania lub odkładania rokowań i zawierania porozumień, mających na celu poddanie obszarów mandatowych i innych systemowi powierniczemu, jak to jest przewidziane w artykule 77.

Artykuł 81

Porozumienie powiernicze powinno w każdym przypadku zawierać warunki, na jakich obszar powierniczy będzie administrowany, oraz wskazywać władzę, która będzie zarządzała obszarem powierniczym. Władzą taką, nazywaną w dalszym ciągu władzą administrującą, może być jedno lub więcej państw albo sama Organizacja.

Artykuł 82

W każdym porozumieniu powierniczym może być oznaczony okrąg lub okręgi strategiczne, obejmujące część lub całość obszaru powierniczego, do którego odnosi się to porozumienie, bez uszczerbku dla jakiegokolwiek porozumienia, albo porozumień specjalnych, zawartych zgodnie z artykułem 43.

Artykuł 83

1. W stosunku do okręgów strategicznych wszystkie funkcje Narodów Zjednoczonych, włączając w to zatwierdzanie treści porozumień powierniczych oraz ich zmian lub poprawek, wykonywać będzie Rada Bezpieczeństwa.

2. Zadania podstawowe, wymienione w artykule 76, odnoszą się również i do ludności każdego okręgu strategicznego.

3. Z zastrzeżeniem postanowień porozumień powierniczych i bez uszczerbku dla względów bezpieczeństwa, Rada Bezpieczeństwa korzystać będzie z pomocy Rady Powierniczej do wykonywania w okręgach strategicznych tych funkcji, które, w ramach systemu powiernictwa, należą do Narodów Zjednoczonych, a dotyczą spraw o charakterze politycznym, gospodarczym, społecznym i oświatowym.

Artykuł 84

Należeć będzie do obowiązków władzy administrującej dopilnowanie, żeby obszar powierniczy odegrał swą rolę w utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. W tym celu władza administrująca władna jest posługiwać się siłami ochotniczymi, ułatwieniami i pomocą, pochodzącymi z obszaru powierniczego, zarówno przy wypełnianiu swych zobowiązań względem Rady Bezpieczeństwa, zaciągniętych przez nią z uwagi na powyższe zadania, jak również do obrony lokalnej oraz żeby zapewnić posłuch prawu i utrzymanie porządku w obrębie obszaru powierniczego.

Artykuł 85

1. W stosunku do porozumień powierniczych, odnoszących się do wszystkich okręgów nie uznanych za strategiczne, funkcje Narodów Zjednoczonych, włączając w to zatwierdzanie treści i porozumień powierniczych oraz ich zmian lub poprawek, wykonywać będzie Ogólne Zgromadzenie.

2. Rada Powiernicza, działając pod władzą Ogólnego Zgromadzenia, obowiązana jest udzielać mu pomocy przy wykonywaniu tych funkcji.

Rozdział XIII
Rada Powiernicza

Skład

Artykuł 86

1. Rada Powiernicza składać się będzie z następujących członków Narodów Zjednoczonych:

a) z członków zarządzających obszarami powierniczymi;

b) z tych członków wymienionych imiennie w artykule 23, którzy nie zarządzają obszarami powierniczymi;

c) z tylu innych członków, wybranych przez Ogólne Zgromadzenie na okres lat trzech, ilu potrzeba, żeby cała ilość członków Rady Powierniczej składała się z równej liczby tych członków Narodów Zjednoczonych, którzy zarządzają, i tych którzy nie zarządzają obszarami powierniczymi.

2. Każdy członek Rady Powierniczej wyznaczy jedną osobę, szczególnie do tego nadającą się, która go będzie w niej reprezentowała.

Funkcje i uprawnienia

Artykuł 87

Ogólne Zgromadzenie i znajdująca się pod jego władzą Rada Powiernicza przy wykonywaniu swych funkcji władne są:

a) rozpatrywać sprawozdania, składane przez władzę administrującą;

b) przyjmować petycje i badać je, zasięgając zdania władzy administrującej;

c) odbywać periodyczne wizytacje odnośnych obszarów powierniczych w terminach uzgodnionych z władzą administrującą; oraz

d) podejmować te i inne czynności zgodnie z postanowieniami porozumień powierniczych.

Artykuł 88

Rada Powiernicza ułoży kwestionariusz w sprawie postępów, osiągniętych przez mieszkańców każdego obszaru powierniczego w dziedzinie politycznej, gospodarczej, społecznej i oświatowej, a władza administrująca każdego obszaru powierniczego objętego kompetencją Ogólnego Zgromadzenia, będzie mu składała doroczne sprawozdanie na podstawie takiego kwestionariusza.

Głosowanie

Artykuł 89

1. Każdy członek Rady Powierniczej posiadać będzie jeden głos.

2. Uchwały Rady Powierniczej zapadać będą większością głosów członków obecnych i głosujących.

Procedura

Artykuł 90

1. Rada Powiernicza uchwali swoje własne przepisy proceduralne, włączając w to sposób wyboru przewodniczącego.

2. Rada Powiernicza zbierać się będzie w miarę potrzeby zgodnie ze swym regulaminem, który powinien zawierać postanowienie o zwoływaniu zebrań na żądanie większości jej członków.

Artykuł 91

Rada Powiernicza korzystać będzie, w razie potrzeby, z pomocy Rady Gospodarczej i Społecznej oraz organizacji wyspecjalizowanych, w sprawach, w których są one odpowiednio zainteresowane.

Rozdział XIV
Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości

Artykuł 92

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości będzie głównym organem sądowym Narodów Zjednoczonych. Będzie on działał zgodnie z załączonym Statutem, który jest oparty na Statucie Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej i który stanowi część składową niniejszej Karty.

Artykuł 93

1. Wszyscy członkowie Narodów Zjednoczonych są ipso facto stronami w Statucie Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.

2. Państwo, nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, może zostać stroną w Statucie Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości na warunkach, które w każdym poszczególnym przypadku określi Ogólne Zgromadzenie na wniosek Rady Bezpieczeństwa.

Artykuł 94

1. Każdy członek Narodów Zjednoczonych zobowiązuje się zastosować do orzeczeń Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości we wszystkich sprawach, w których jest stroną.

2. Jeżeli jedna ze stron w sporze będzie się uchylała od wykonania obowiązków, które spadły na nią w wyniku wyroku wydanego przez Trybunał, druga strona może odwołać się do Rady Bezpieczeństwa, która władna jest, jeżeli to uzna za konieczne, udzielić zaleceń lub postanowić, jakie środki należy zastosować, żeby zapewnić wyrokowi wykonalność.

Artykuł 95

Nic w niniejszej Karcie nie może stać na przeszkodzie, żeby członkowie Narodów Zjednoczonych oddawali swoje spory do rozstrzygnięcia innym sądom na mocy porozumień już istniejących, albo które mogłyby być w przyszłości zawarte.

Artykuł 96

1. Ogólne Zgromadzenie albo Rada Bezpieczeństwa mogą zażądać od Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości wydania opinii doradczej w każdej kwestii prawnej.

2. Również i inne organy Narodów Zjednoczonych oraz organizacje wyspecjalizowane, którym Ogólne Zgromadzenie może w każdym czasie udzielić odpowiedniego upoważnienia, mogą żądać opinii doradczych od Trybunału w kwestiach prawnych, które mogłyby nastręczyć się w zakresie ich działalności.

Rozdział XV
Sekretariat

Artykuł 97

W skład Sekretariatu wchodzić będzie Sekretarz Generalny oraz personel tak liczny, jak to będzie potrzebne dla Organizacji. Sekretarza Generalnego mianować będzie Ogólne Zgromadzenie na wniosek Rady Bezpieczeństwa. Będzie on głównym urzędnikiem administracyjnym Organizacji.

Artykuł 98

Sekretarz Generalny będzie występował w tym charakterze na wszystkich posiedzeniach Ogólnego Zgromadzenia, Rady Bezpieczeństwa, Rady Gospodarczej i Społecznej oraz Rady Powierniczej i będzie spełniał wszelkie inne funkcje, które mu te organa powierzą. Sekretarz Generalny będzie składał Ogólnemu Zgromadzeniu doroczne sprawozdanie o pracach Organizacji.

Artykuł 99

Sekretarz Generalny ma prawo zwracać uwagę Rady Bezpieczeństwa na każdą sprawę, która, w jego mniemaniu, mogłaby zagrażać utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Artykuł 100

1. Przy wykonywaniu swych obowiązków Sekretarz Generalny i jego personel nie powinni żądać lub otrzymywać instrukcji od jakiegokolwiek rządu albo od jakiejkolwiek innej władzy, nie należącej do Organizacji. Powinni oni powstrzymać się od wszelkiej działalności, która mogłaby odbić się na ich charakterze jako funkcjonariuszy międzynarodowych, odpowiedzialnych jedynie przed Organizacją.

2. Każdy członek Narodów Zjednoczonych zobowiązuje się szanować wyłącznie międzynarodowy charakter obowiązków Sekretarza Generalnego i jego personelu i nie dążyć do wywierania na nich wpływu przy wykonywaniu ich obowiązków.

Artykuł 101

1. Personel będzie mianowany przez Sekretarza Generalnego zgodnie z regulaminem, wydanym przez Ogólne Zgromadzenie.

2. Odpowiedni personel będzie przydzielony na stałe do Rady Gospodarczej i Społecznej, do Rady Powierniczej oraz, w miarę potrzeby, do innych organów Narodów Zjednoczonych. Personele te będą stanowiły część Sekretariatu.

3. Kierowniczą zasadą przy przyjmowaniu na służbę personelu i określaniu warunków służby powinna być konieczność zapewnienia najwyższego poziomu ich sprawności, kompetencji i uczciwości. Powinno się przywiązywać należytą uwagę do tego, żeby przy obsadzaniu stanowisk uwzględniać w jak najszerszym stopniu zasadę geograficzną.

Rozdział XVI
Postanowienia różne

Artykuł 102

1. Każdy traktat i każdy układ międzynarodowy, zawarty przez któregokolwiek członka Narodów Zjednoczonych po wejściu w życie niniejszej Karty, powinien być możliwie jak najprędzej zarejestrowany w Sekretariacie i przez Sekretariat ogłoszony.

2. W razie gdyby jakikolwiek tego rodzaju traktat lub układ międzynarodowy nie został zarejestrowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu, to żadna ze stron umawiających się nie będzie mogła powoływać się na taki traktat albo układ przed którymkolwiek organem Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 103

W razie sprzeczności pomiędzy obowiązkami członków Narodów Zjednoczonych, wynikających z niniejszej Karty, a ich obowiązkami wynikającymi z jakiegoś innego porozumienia międzynarodowego, pierwszeństwo będą miały ich obowiązki wynikające z niniejszej Karty.

Artykuł 104

Organizacji przysługiwać będzie na terytorium każdego z jej członków taka zdolność do działań prawnych, jaka może być potrzebna do wykonywania jej funkcji i urzeczywistniania jej celów.

Artykuł 105

1. Organizacji przysługiwać będą na terytorium każdego z jej członków takie przywileje i immunitety, jakie są konieczne do osiągnięcia jej celów.

2. Przedstawicielom członków Narodów Zjednoczonych i funkcjonariuszom Organizacji będą również przysługiwały takie przywileje i immunitety, jakie są konieczne do niezależnego wykonywania ich funkcji związanych z Organizacją.

3. Ogólne Zgromadzenie może udzielać zaleceń w celu ustalenia szczegółów zastosowania ustępów 1 i 2 niniejszego artykułu oraz może proponować Członkom Narodów Zjednoczonych konwencje w tym celu.

Rozdział XVII
Przejściowe zarządzenia w przedmiocie bezpieczeństwa

Artykuł 106

Zanim wejdą w życie specjalne porozumienia, o których wspomina artykuł 43, a które w mniemaniu Rady Bezpieczeństwa umożliwiają jej rozpoczęcie wypełniania jej obowiązków przewidzianych w artykule 42, państwa, które są stronami w Deklaracji Czterech Narodów, podpisanej w Moskwie dnia 30 października 1943 roku, oraz Francja, będą, w myśl postanowień punktu 5 tej Deklaracji, porozumiewać się ze sobą, a w razie potrzeby i z innymi członkami Narodów Zjednoczonych w celu podejmowania takiej akcji wspólnej w imieniu Organizacji, jaka mogłaby się okazać niezbędną do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Artykuł 107

Nic w niniejszej Karcie nie może unieważniać lub wykluczać akcji w stosunku do któregokolwiek państwa, które w ciągu Drugiej Wojny Światowej było nieprzyjacielem któregokolwiek z sygnatariuszy niniejszej Karty, jeżeli państwa odpowiedzialne za taką akcję, podjęły ją lub usankcjonowały jako następstwo tej wojny.

Rozdział XVIII
Poprawki

Artykuł 108

Poprawki do niniejszej Karty uprawomocnią się w stosunku do wszystkich członków Narodów Zjednoczonych, gdy zostaną uchwalone większością dwóch trzecich głosów członków Ogólnego Zgromadzenia oraz ratyfikowane przez dwie trzecie członków Narodów Zjednoczonych, włączając w to wszystkich stałych członków Rady Bezpieczeństwa, w trybie przepisanym przez ich odnośne konstytucje.

Artykuł 109

1. Ogólna konferencja członków Narodów Zjednoczonych, zwołana w celu rewizji niniejszej Karty, będzie mogła zebrać się w czasie i miejscu oznaczonym uchwałą, powziętą większością dwóch trzecich głosów członków Ogólnego Zgromadzenia oraz uchwałą którychkolwiek dziewięciu członków Rady Bezpieczeństwa. Każdy członek Narodów Zjednoczonych mieć będzie na konferencji jeden głos.

2. Wszelka zmiana niniejszej Karty zalecona głosami dwóch trzecich członków konferencji wejdzie w życie po ratyfikowaniu jej, w trybie przepisanym przez odnośne konstytucje, przez dwie trzecie członków Narodów Zjednoczonych, włączając w to wszystkich stałych członków Rady Bezpieczeństwa.

3. Gdyby taka konferencja nie odbyła się przed dziesiątą doroczną sesją Ogólnego Zgromadzenia, po wejściu w życie niniejszej Karty, wniosek o zwołanie takiej konferencji wniesiony będzie na porządek obrad tej sesji Ogólnego Zgromadzenia i konferencja odbędzie się, jeżeli uchwała w tym duchu zapadnie większością głosów członków Ogólnego Zgromadzenia i głosami siedmiu jakichkolwiek członków Rady Bezpieczeństwa.

Rozdział XIX
Ratyfikacje i podpisanie

Artykuł 110

1. Karta niniejsza będzie ratyfikowana przez państwa podpisujące w trybie przewidzianym przez odnośne przepisy konstytucyjne.

2. Dokumenty ratyfikacyjne powinny być złożone na przechowanie rządowi Stanów Zjednoczonych Ameryki, który będzie zawiadamiał o każdym złożeniu wszystkie państwa podpisujące oraz Sekretarza Generalnego Organizacji po jego zamianowaniu.

3. Karta niniejsza uprawomocni się po złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych przez Republikę Chińską, Francję, Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii i Stany Zjednoczone Ameryki oraz przez większość innych państw podpisujących. Protokół złożenia dokumentów ratyfikacyjnych będzie wówczas sporządzony przez rząd Stanów Zjednoczonych Ameryki, który odpisy jego prześle wszystkim państwom podpisującym.

4. Państwa podpisujące niniejszą Kartę, które ratyfikują ją po jej uprawomocnieniu się, staną się pierwotnymi członkami Narodów Zjednoczonych w chwili złożenia ich odnośnych dokumentów ratyfikacyjnych.

Artykuł 111

Karta niniejsza, której teksty chiński, francuski, rosyjski, angielski i hiszpański są jednakowo autentyczne, będzie złożona w archiwach rządu Stanów Zjednoczonych Ameryki. Odpisy jej należycie uwierzytelnione będą przez ten rząd przesłane rządom innych państw podpisujących.

Na dowód czego przedstawiciele rządów Narodów Zjednoczonych podpisali niniejszą Kartę.

Sporządzono w mieście San Francisco dnia dwudziestego szóstego czerwca tysiąc dziewięćset czterdziestego piątego roku.

STATUT MIĘDZYNARODOWEGO TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI

Artykuł 1

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, ustanowiony przez Kartę Narodów Zjednoczonych jako główny organ sądowy Narodów Zjednoczonych, będzie utworzony i będzie czynny zgodnie z postanowieniami niniejszego Statutu.

Rozdział I
Ustrój Trybunału

Artykuł 2

Trybunał będzie się składał z zespołu sędziów niezależnych, wybranych bez względu na ich narodowość spomiędzy osób o wysokim poziomie moralnym, odpowiadających warunkom wymaganym w ich odnośnych krajach do zajmowania najwyższych stanowisk w sądownictwie albo będących pracownikami, cieszącymi się uznaną powagą w zakresie prawa międzynarodowego.

Artykuł 3

1. Trybunał będzie się składał z piętnastu członków; nie może w nim zasiadać dwóch sędziów, będących obywatelami tego samego państwa.

2. Osoba, która, z uwagi na należenie do składu Trybunału, może uchodzić za obywatela więcej niż jednego państwa, będzie uważana za obywatela tego z nich, w którym zwykle wykonywa swoje prawa cywilne i polityczne.

Artykuł 4

1. Członków Trybunału wybierać będzie Ogólne Zgromadzenie i Rada Bezpieczeństwa z listy osób wyznaczonych przez grupy narodowe Stałego Sądu Rozjemczego w trybie niżej określonym.

2. Co się tyczy tych członków Narodów Zjednoczonych, którzy nie mają swej reprezentacji w Stałym Sądzie Rozjemczym, kandydatów wyznaczą grupy narodowe mianowane w tym celu przez swoje rządy w taki sam sposób, jak to jest przewidziane dla członków Stałego Sądu Rozjemczego w artykule 44 Konwencji Haskiej z 1907 r. o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych.

3. W braku odrębnego porozumienia Ogólne Zgromadzenie, na wniosek Rady Bezpieczeństwa, określi warunki, na jakich państwo, należące do niniejszego Statutu a nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, może uczestniczyć w wyborze członków Trybunału.

Artykuł 5

1. Na trzy miesiące przynajmniej przed datą wyborów, Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych powinien zwrócić się na piśmie do tych członków Stałego Sądu Rozjemczego, którzy są stronami w niniejszym Statucie, oraz do członków grup narodowych, wyznaczonych zgodnie z ustępem 2 artykułu 4, wzywając ich do zamianowania w określonym terminie, jako grupy narodowe, osób znajdujących się w położeniu umożliwiającym im przyjęcie obowiązków członka Trybunału.

2. Każda grupa może zamianować najwyżej cztery osoby, spośród których nie więcej jak dwie mogą należeć do ich własnej narodowości.

W żadnym przypadku liczba kandydatów mianowanych przez daną grupę nie może przekraczać podwójnej liczby miejsc, które należy obsadzić.

Artykuł 6

Przed dokonaniem nominacji, zaleca się każdej grupie narodowej zasięgnąć porady najwyższych instancji sądowych, wydziałów prawa i szkół prawniczych, ich akademii narodowych oraz oddziałów narodowych akademii międzynarodowych, poświęconych prawoznawstwu.

Artykuł 7

1. Sekretarz Generalny sporządzi spis w porządku alfabetycznym osób w ten sposób mianowanych. Z uwzględnieniem przepisu ustępu 2 artykułu 12, te tylko osoby mogą podlegać wyborowi.

2. Sekretarz Generalny powinien przedłożyć tę listę Ogólnemu Zgromadzeniu i Radzie Bezpieczeństwa.

Artykuł 8

Ogólne Zgromadzenie i Rada Bezpieczeństwa niezależnie od siebie dokonają wyboru członków Trybunału.

Artykuł 9

Przy każdym wyborze wyborcy powinni mieć na względzie nie tylko, żeby osoby podlegające wyborowi odpowiadały osobiście wymaganym warunkom, ale również żeby w tym gremium jako całości były reprezentowane główne formy cywilizacji i zasadnicze systemy prawne świata.

Artykuł 10

1. Będą uważani za wybranych ci kandydaci, którzy uzyskali bezwzględną większość głosów w Ogólnym Zgromadzeniu i w Radzie Bezpieczeństwa.

2. Przy wyborze sędziów albo przy wyznaczaniu członków konferencji przewidzianej w artykule 12, nie będzie czyniona żadna różnica pomiędzy głosami stałych i niestałych członków Rady Bezpieczeństwa.

3. W przypadku, gdy więcej niż jeden obywatel tego samego państwa uzyska większość absolutną głosów zarówno Ogólnego Zgromadzenia, jak Rady Bezpieczeństwa, wybrany będzie najstarszy wiekiem spośród nich.

Artykuł 11

W razie gdyby po pierwszym zebraniu wyborczym jedno lub więcej miejsc nie zostało obsadzonych, odbędzie się drugie, a w razie potrzeby i trzecie zebranie wyborcze.

Artykuł 12

1. W razie gdyby po trzecim zebraniu wyborczym jedno lub więcej miejsc wciąż jeszcze byłoby nie obsadzonych, wtedy, na żądanie bądź Ogólnego Zgromadzenia, bądź Rady Bezpieczeństwa, będzie mogła być w każdym czasie powołana komisja z sześciu członków, z których trzej będą wyznaczeni przez Ogólne Zgromadzenie, a trzej przez Radę Bezpieczeństwa. Komisja ta większością absolutną wyznaczy po jednej osobie na każde wakujące jeszcze miejsce i przedłoży te nazwiska do przyjęcia zarówno Ogólnemu Zgromadzeniu, jak Radzie Bezpieczeństwa.

2. Gdyby Komisja porozumiewawcza jednogłośnie zgodziła się na jakąś osobę, odpowiadającą wymaganym warunkom, osoba ta może być zamieszczona na jej liście, chociażby nazwisko jej nie figurowało na liście kandydatów, wspomnianej w artykule 7.

3. Gdyby Komisja porozumiewawcza doszła do przekonania, że nie uda jej się wyboru doprowadzić do skutku, to wtedy już wybrani członkowie Trybunału powinni, w terminie ustalonym przez Radę Bezpieczeństwa, obsadzić miejsca wakujące, dokonując wyboru spośród tych kandydatów, którzy zdobyli głosy bądź w Ogólnym Zgromadzeniu, bądź w Radzie Bezpieczeństwa.

4. W przypadku równości głosów sędziów, głos sędziego najstarszego wiekiem będzie decydujący.

Artykuł 13

1. Sędziowie będą wybierani na lat dziewięć z prawem ponownego wyboru; zastrzega się jednak, że spośród sędziów wybranych na pierwszych wyborach, mandaty pięciu sędziów wygasną po upływie trzech lat, a mandaty innych pięciu sędziów wygasną po upływie sześciu lat.

2. Natychmiast po zakończeniu pierwszych wyborów Sekretarz Generalny wylosuje nazwiska tych sędziów, których mandaty wygasną po upływie wspomnianych wyżej okresów początkowych trzy- i sześcioletniego.

3. Członkowie Trybunału będą w dalszym ciągu wykonywali swe czynności, dopóki ich miejsca nie zostaną obsadzone. Jednakowoż, pomimo zastąpienia ich przez innych, powinni oni dokończyć sprawy, które były im już przydzielone.

4. W przypadku, gdyby jeden z członków Trybunału zrzekł się swego stanowiska, zrzeczenie to powinno być zgłoszone na ręce Prezesa Trybunału w celu przekazania go Sekretarzowi Generalnemu. Z chwilą otrzymania tego zawiadomienia przez Sekretarza Generalnego, miejsce uważa się za opróżnione.

Artykuł 14

Miejsca opróżnione powinny być obsadzone w trybie przewidzianym dla pierwszych wyborów, jednak z uwzględnieniem następującego postanowienia: w przeciągu miesiąca, licząc od chwili opróżnienia miejsca, Sekretarz Generalny powinien rozesłać zaproszenia, przewidziane w artykule 5, a datę wyborów ustali Rada Bezpieczeństwa.

Artykuł 15

Członek Trybunału, wybrany w następstwie członka, którego kadencja jeszcze nie wygasła, będzie sprawował swoje funkcje przez resztę kadencji swego poprzednika.

Artykuł 16

1. Członkom Trybunału nie wolno zajmować jakichkolwiek stanowisk politycznych lub administracyjnych, ani oddawać się innym zajęciom o charakterze zawodowym.

2. W razie jakiejkolwiek wątpliwości pod tym względem rozstrzyga Trybunał.

Artykuł 17

1. Żaden z członków Trybunału nie może występować w jakiejkolwiek sprawie w charakterze agenta, doradcy lub adwokata.

2. Żaden z członków nie może należeć do kompletu orzekającego w sprawie, w której poprzednio występował w imieniu jednej ze stron w charakterze agenta, doradcy lub adwokata, albo był członkiem sądu narodowego lub międzynarodowego, albo komisji badań, albo w jakim bądź innym charakterze.

3. W razie jakiejkolwiek wątpliwości pod tym względem rozstrzyga Trybunał.

Artykuł 18

1. Żaden członek Trybunału nie może być pozbawiony swego stanowiska, chyba że pozostali członkowie jednomyślnie dojdą do przekonania, że przestał on czynić zadość wymaganym warunkom.

2. W takim przypadku Pisarz Trybunału powiadomi o tym formalnie Sekretarza Generalnego.

3. Powiadomienie to czyni miejsce opróżnionym.

Artykuł 19

Członkom Trybunału w trakcie załatwiania spraw Trybunału, powinny przysługiwać prawa i immunitety dyplomatyczne.

Artykuł 20

Każdy członek Trybunału przed objęciem urzędowania obowiązany jest złożyć uroczyste oświadczenie na publicznym posiedzeniu Trybunału, że będzie korzystał ze swych uprawnień bezstronnie i sumiennie.

Artykuł 21

1. Trybunał wybiera swego Prezesa i Wice-Prezesa na okres lat trzech; mogą oni być wybrani ponownie.

2. Trybunał mianuje swego Pisarza, oraz może powołać innych funkcjonariuszy, którzy mogliby okazać się niezbędnymi.

Artykuł 22

1. Siedzibą Trybunału będzie Haga. Nie może to jednak stanowić przeszkody, żeby Trybunał odbywał swe sesje i wykonywał swe funkcje w innym miejscu, gdy kiedykolwiek uzna on to za pożądane.

2. Prezes i Pisarz powinni stale przebywać w siedzibie Trybunału.

Artykuł 23

1. Trybunał powinien być czynny bez przerwy, wyjąwszy okres ferii sądowych, których terminy i długość ustali Trybunał.

2. Członkom Trybunału będzie przysługiwało prawo do urlopów periodycznych, których terminy i długość ustali Trybunał, biorąc pod uwagę odległość pomiędzy Hagą, a miejscem zamieszkania każdego sędziego.

Członkowie Trybunału obowiązani są być ciągle do rozporządzenia Trybunału, wyjąwszy okres urlopu, albo gdy stanie im na przeszkodzie choroba lub inne poważne powody, należycie wyjaśnione Prezesowi.

Artykuł 24

1. Gdy, z pewnych szczególnych względów, członek Trybunału uzna, że nie powinien brać udziału w orzekaniu w pewnej określonej sprawie, powinien donieść o tym Prezesowi.

2. Gdy Prezes uzna, że dla pewnych szczególnych względów, jeden z członków Trybunału nie powinien orzekać w pewnej określonej sprawie, poda mu to do wiadomości.

3. Gdyby w sprawie tego rodzaju członek Trybunału i Prezes nie zgadzali się z sobą, sprawę rozstrzygnie uchwała Trybunału.

Artykuł 25

1. Trybunał powinien zasiadać w pełnym składzie, o ile Statut niniejszy czego innego wyraźnie nie stanowi.

2. Regulamin Trybunału może zawierać postanowienie, zezwalające na zwolnienie od obowiązku zasiadania jednego lub kilku sędziów, zależnie od okoliczności i z uwzględnieniem turnusu, pod warunkiem, że liczba sędziów, będących do rozporządzenia dla formowania składu orzekającego Trybunału, nie będzie przez to zmniejszona poniżej jedenastu.

3. Quorum dziewięciu sędziów będzie wystarczało do utworzenia składu orzekającego Trybunału.

Artykuł 26

1. Trybunał władny jest tworzyć od czasu do czasu jedną lub więcej Izb, złożonych z trzech lub więcej sędziów, zależnie od decyzji Trybunału, dla zajmowania się odrębnymi kategoriami spraw, jak np. sprawy dotyczące pracy albo tranzytu i komunikacji.

2. Trybunał władny jest w każdym czasie tworzyć Izbę do zajęcia się pewną szczególną sprawą. Liczbę sędziów, wchodzących w skład takiej Izby, ustala Trybunał za zgodą stron.

3. Sprawy będą rozpatrywane i rozstrzygane w Izbach przewidzianych w niniejszym artykule, o ile strony tego zażądają.

Artykuł 27

Wyrok wydany przez jedną z takich Izb, jakie przewidują artykuły 26 i 29, będzie uważany za wyrok wydany przez Trybunał.

Artykuł 28

Izby, przewidziane przez artykuły 26 i 29, będą mogły, za zgodą stron, wykonywać swe czynności gdzie indziej niż w Hadze.

Artykuł 29

Żeby umożliwić szybkie załatwianie spraw Trybunał powinien tworzyć co roku Izbę, złożoną z pięciu sędziów, która, na żądanie stron, będzie władna rozpatrywać i rozstrzygać sprawy w trybie uproszczonym. Dodatkowo należy wybrać dwóch sędziów, do zastępowania tych, którym jakaś przeszkoda uniemożliwiłaby wzięcie udziału w sesji.

Artykuł 30

1. Trybunał uchwali regulamin dla wykonywania swych funkcji; w szczególności ułoży on przepisy proceduralne.

2. Regulamin Trybunału może wprowadzić instytucję ławników, którzy będą brali udział w posiedzeniach Trybunału, albo jednej z jego Izb, bez prawa głosu.

Artykuł 31

1. Sędziowie narodowości każdej ze stron zachowują swe prawo zasiadania w sprawie wytoczonej przed Trybunał.

2. Gdy w skład kompletu orzekającego Trybunału wchodzi sędzia narodowości jednej ze stron, druga strona ma prawo wybrać jakąś osobę do zasiadania w charakterze sędziego. Osobę taką należy wybierać z reguły spośród tych osób, które, w myśl postanowień artykułów 4 i 5, były wyznaczone jako kandydaci.

3. Gdy w skład kompletu orzekającego nie wchodzi żaden sędzia narodowości stron, każda ze stron ma prawo wybrać sędziego, zgodnie z ustępem 2 niniejszego artykułu.

4. Postanowienia niniejszego artykułu powinny być stosowane również i w przypadkach przewidzianych w artykułach 26 i 29. W takich razach Prezes powinien poprosić jednego, a w razie potrzeby dwóch, spośród członków Trybunału, wchodzących w skład Izby, żeby ustąpili swych miejsc członkom Trybunału narodowości stron zainteresowanych, a gdyby takich nie było albo gdyby nie mogli zażądać, to sędziom umyślnie w tym celu wybranym przez strony.

5. Gdyby kilka stron było związanych wspólnym interesem, będą one, w związku z powyższymi postanowieniami, uważane za jedną tylko stronę. W razie wątpliwości w tym względzie rozstrzyga Trybunał.

6. Sędziowie wybrani zgodnie z postanowieniami ustępów 2, 3 i 4 niniejszego artykułu, powinni czynić zadość warunkom podanym w artykułach 2, 17 (ustęp 2), 20 i 24 niniejszego Statutu. Będą oni brali udział w wyrokowaniu na stopie zupełnej równości ze swymi kolegami.

Artykuł 32

1. Każdy członek Trybunału będzie otrzymywał roczne pobory.

2. Prezes będzie otrzymywał oddzielne roczne uposażenie.

3. Wice-Prezes będzie otrzymywał oddzielne uposażenie za każdy dzień, w którym jest czynny w charakterze Prezesa.

4. Sędziowie wybrani w myśl postanowień artykułu 31, a nie będący członkami Trybunału, będą otrzymywali odszkodowanie za każdy dzień, w którym wykonują swe czynności.

5. Te pobory, uposażenia i odszkodowania będą ustalone przez Ogólne Zgromadzenie. Nie mogą one ulec obniżeniu w okresie urzędowania.

6. Pobory Pisarza ustali Ogólne Zgromadzenie na wniosek Trybunału.

7. Ogólne Zgromadzenie uchwali przepisy, które określą warunki przyznawania emerytur członkom Trybunału i Pisarzowi, jak również warunki zwracania członkom Trybunału i Pisarzowi kosztów podróży.

8. Wyżej wymienione pobory, uposażenia i odszkodowania będą wolne od wszelkich podatków.

Artykuł 33

Wydatki Trybunału ponosić będą Narody Zjednoczone w sposób uchwalony przez Ogólne Zgromadzenie.

Rozdział II
Kompetencja Trybunału

Artykuł 34

1. Tylko państwa mają prawo stawać jako strony przed Trybunałem.

2. Zależnie od regulaminu i w ramach jego postanowień, Trybunał będzie mógł żądać informacji od publicznych organizacji międzynarodowych w sprawach, znajdujących się na jego wokandzie; będzie on również mógł przyjmować takie informacje, dostarczane przez te organizacje z własnej inicjatywy.

3. Jeżeli w sprawie, która wpłynęła do Trybunału, nasunie się zagadnienie wykładni Statutu zasadniczego takiej publicznej organizacji międzynarodowej albo wykładni zawartej w jego ramach konwencji międzynarodowej, Pisarz obowiązany jest powiadomić o tym zainteresowaną publiczną organizację międzynarodową i przesłać jej odpisy całej procedury pisemnej.

Artykuł 35

1. Przed Trybunałem mają prawo stawać państwa, będące stronami w niniejszym Statucie.

2. Rada Bezpieczeństwa określi warunki, na jakich inne państwa będą mogły stawać przed Trybunałem, z uwzględnieniem specjalnych przepisów, zawartych w obowiązujących traktatach; w żadnym jednak razie warunki te nie mogą pociągać za sobą nierówności położenia stron przed Trybunałem.

3. Gdy państwo, nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, występuje w charakterze strony w jakiejś sprawie, Trybunał określi wysokość udziału tej strony w wydatkach Trybunału. Przepis ten nie ma zastosowania w przypadku, gdy państwo to ponosi część wydatków Trybunału.

Artykuł 36

1. Orzecznictwu Trybunału podlegają wszelkie spory, które doń wniosą strony, oraz wszelkie sprawy wyraźnie wymienione w Karcie Narodów Zjednoczonych albo w obowiązujących traktatach i konwencjach.

2. Państwa, będące stronami w niniejszym Statucie, mogą w każdym czasie oświadczyć, że, w stosunku do każdego innego państwa, które przyjęło takie same zobowiązanie, uznają za przymusową ipso facto i bez specjalnego porozumienia, jurysdykcję Trybunału w sporach natury prawnej, dotyczących:

a) wykładni traktatu;

b) każdej kwestii prawa międzynarodowego;

c) rzeczywistości każdego faktu, który, o ile by został stwierdzony, stanowi pogwałcenie zobowiązania międzynarodowego;

d) rodzaju lub wysokości odszkodowania należnego za zerwanie zobowiązania międzynarodowego.

3. Deklaracja wyżej wymieniona może być bezwarunkowa, albo pod warunkiem wzajemności ze strony kilku lub pewnych określonych państw, albo wreszcie złożona tylko na pewien okres czasu.

4. Deklaracje takie będą składane Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych, który prześle ich odpisy państwom, będącym stronami w niniejszym Statucie, oraz Pisarzowi Trybunału.

5. Deklaracje, które były złożone stosownie do artykułu 36 Statutu Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej i które są jeszcze w mocy, będą uchodziły, tak jak to się dzieje w stosunkach pomiędzy stronami niniejszego Statutu, za przyjęcie przymusowej jurysdykcji Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości aż do ich ekspiracji i stosownie do ich brzmienia.

6. W razie sporu o to, czy dana sprawa podlega jurysdykcji Trybunału, rozstrzyga Trybunał.

Artykuł 37

Gdy jakiś obowiązujący traktat lub konwencja odsyła w danej sprawie do trybunału, utworzonego przez Ligę Narodów, albo do Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej, sprawa będzie przekazana do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, tak jak to się dzieje w stosunkach pomiędzy stronami niniejszego Statutu.

Artykuł 38

1. Trybunał, którego zadaniem jest orzekać na podstawie prawa międzynarodowego w sporach, które będą mu przekazane, będzie stosował:

a) konwencje międzynarodowe, bądź ogólne, bądź specjalne, ustalające reguły, wyraźnie uznane przez państwa spór wiodące;

b) zwyczaj międzynarodowy, jako dowód istnienia powszechnej praktyki, przyjętej jako prawo;

c) zasady ogólne prawa, uznane przez narody cywilizowane;

d) z zastrzeżeniem postanowień artykułu 59, wyroki sądowe tudzież zdania najznakomitszych znawców prawa publicznego różnych narodów, jako środek pomocniczy do stwierdzania przepisów prawnych.

2. Postanowienie niniejsze nie stanowi przeszkody, aby Trybunał mógł orzekać ex aequo et bono, o ile strony na to zgadzają się.

Rozdział III
Procedura

Artykuł 39

1. Językami urzędowymi Trybunału będą francuski i angielski. Jeżeli strony zgadzają się, żeby cały przewód odbywał się po francusku, wyrok ogłoszony zostanie po francusku. Jeżeli strony zgadzają się, żeby cały przewód odbywał się po angielsku, wyrok ogłoszony zostanie po angielsku.

2. W braku porozumienia co do tego, jaki język ma być użyty, obie strony będą mogły w swych przemówieniach używać tego z tych dwóch języków, który będą wolały; a orzeczenie Trybunału ogłoszone będzie po francusku i po angielsku. W takim przypadku Trybunał równocześnie ustali, który z tych dwóch tekstów uważany ma być za wiarygodny.

3. Na żądanie którejkolwiek ze stron, Trybunał będzie mógł upoważnić ją do używania innego języka, niż francuski i angielski.

Artykuł 40

1. Sprawy wnoszone będą do Trybunału zależnie od okoliczności, bądź przez notyfikację specjalnego zapisu, bądź w formie podania na piśmie, skierowanego do Pisarza Trybunału; w obydwu przypadkach należy wymienić przedmiot sporu i strony procesowe.

2. Pisarz Trybunału zawiadomi niezwłocznie wszystkich zainteresowanych o wpłynięciu podania.

3. Zawiadomi on również o tym członków Narodów Zjednoczonych za pośrednictwem Sekretarza Generalnego, jak również inne państwa, mające tytuł do stawania przed Trybunałem.

Artykuł 41

1. Jeżeli Trybunał uzna, że wymagają tego okoliczności, władny będzie wskazać, jakie środki zabezpieczające odpowiednio prawa każdej ze stron powinny być tymczasowo podjęte.

2. Zanim zapadnie ostateczna decyzja, wiadomość o proponowanych środkach zabezpieczających powinna być natychmiast podana do wiadomości stronom i Radzie Bezpieczeństwa.

Artykuł 42

1. Strony są reprezentowane przez agentów.

2. Mogą one korzystać przed Trybunałem z pomocy doradców albo adwokatów.

3. Agenci, doradcy i adwokaci stron przed Trybunałem powinni korzystać z przywilejów i immunitetów, niezbędnych do niezależnego wykonywania swych obowiązków.

Artykuł 43

1. Procedura składa się z dwóch części: pisemnej i ustnej.

2. Procedura pisemna obejmuje podawanie do wiadomości sędziemu i stronom memoriałów, kontrmemoriałów i, w razie potrzeby, replik, jak również wszelkich aktów i dokumentów, służących do ich poparcia.

3. Te zawiadomienia uskutecznia się za pośrednictwem Pisarza Trybunału, w porządku i w terminach, oznaczonych przez Trybunał.

4. Wszelki dokument, złożony Trybunałowi przez jedną stronę; powinien być zakomunikowany drugiej stronie w odpisie uwierzytelnionym za zgodność.

5. Rozprawa ustna polega na przesłuchaniu przez Trybunał świadków, biegłych, agentów, doradców i adwokatów.

Artykuł 44

1. W celu doręczania wszelkich zawiadomień osobom innym niż agenci, doradcy i adwokaci, Trybunał powinien zwracać się bezpośrednio do rządu tego państwa, na którego obszarze zawiadomienie to ma być uskutecznione.

2. Należy postępować w taki sam sposób, gdy trzeba poczynić kroki, aby zebrać na miejscu wszelkie środki dowodowe.

Artykuł 45

Rozprawą kieruje Prezes, a w razie gdy Prezes nie może tego czynić, przewodniczy Wice-Prezes; gdy jednemu i drugiemu staje coś na przeszkodzie, przewodniczy najstarszy z sędziów obecnych.

Artykuł 46

Posiedzenia Trybunału są publiczne, chyba że Trybunał postanowi inaczej, albo jeżeli strony zażądają, żeby publiczność nie była dopuszczona.

Artykuł 47

1. Z każdego posiedzenia zostaje sporządzony protokół, który podpisują Pisarz i Prezes.
2. Jedynie taki protokół ma charakter autentyczny.

Artykuł 48

Trybunał wydaje zarządzenia dotyczące prowadzenia procesu, uchwala, w jakiej formie i w jakim terminie każda strona powinna ostatecznie sformułować swe wnioski oraz podejmuje wszelkie kroki w związku z zebraniem dowodów.

Artykuł 49

Nawet przed rozpoczęciem rozprawy Trybunał może zażądać od agentów okazania wszelkich dokumentów albo dostarczenia wszelkich wyjaśnień. W razie odmowy Trybunał przyjmuje to formalnie do wiadomości.

Artykuł 50

W każdej chwili Trybunał władny jest powierzyć śledztwo lub ekspertyzę wszelkiej osobie, ciału, biuru, komisji lub organowi przez siebie wybranym.

Artykuł 51

W czasie rozprawy stawiane będą odpowiednie zapytania świadkom i biegłym z uwzględnieniem warunków ustalonych przez Trybunał w przepisach proceduralnych, wspomnianych w artykule 30.

Artykuł 52

Po otrzymaniu przez Trybunał w terminie w tym celu ustalonym dowodów i zeznań, może on odmówić przyjęcia wszelkich dalszych dowodów, ustnych lub na piśmie, które jedna ze stron pragnęłaby mu przedłożyć, chyba że druga strona wyrazi na to swą zgodę.

Artykuł 53

1. Gdy jedna ze stron nie stawi się przed Trybunałem albo nie podejmie obrony swej sprawy, druga strona może zwrócić się do Trybunału z żądaniem wydania wyroku na jej korzyść.
2. Zanim jednak Trybunał to uczyni, powinien upewnić się nie tylko, że sprawa podlega jego kompetencji zgodnie z artykułami 36 i 37, ale również, że roszczenie jest należycie uzasadnione pod względem faktycznym i prawnym.

Artykuł 54

1. Gdy pod nadzorem Trybunału, agenci, doradcy i adwokaci zakończyli wywód swej sprawy, Prezes ogłosi zamknięcie rozprawy.
2. Trybunał opuści salę rozpraw dla naradzenia się nad wyrokiem.

Artykuł 55

1. Wszelkie uchwały zapadają większością głosów sędziów obecnych.
2. W przypadku równości głosów decyduje głos Prezesa albo zastępującego go sędziego.

Artykuł 56

1. Wyrok powinien podawać motywy, na podstawie których został wydany.
2. Powinien on wymieniać nazwiska sędziów, którzy brali udział w wyrokowaniu.

Artykuł 57

Jeżeli wyrok, w całości lub części, nie opiera się na jednomyślnym zdaniu sędziów, każdemu sędziemu przysługuje prawo złożenia swej osobistej opinii.

Artykuł 58

Wyrok podpisują Prezes i Pisarz Trybunału. Będzie on odczytany na posiedzeniu publicznym po uprzednim zawiadomieniu o tym agentów stron.

Artykuł 59

Wyrok sądu wiąże tylko strony będące w sporze i tylko w stosunku do danego sporu.

Artykuł 60

Wyrok jest ostateczny i nie podlega odwołaniu. W przypadku sporu co do znaczenia lub zakresu wyroku, Trybunał powinien dać swą interpretację na żądanie każdej ze stron.

Artykuł 61

1. Żądanie rewizji wyroku może być zgłoszone tylko wtedy, gdy opiera się na odkryciu faktu, który, w chwili wydania wyroku, był nieznany ani Trybunałowi, ani stronie, żądającej rewizji, a mógł mieć wpływ decydujący, zawsze z zastrzeżeniem, że nieświadomość ta nie była zawiniona skutkiem niedbalstwa.
2. Postępowanie rewizyjne otwiera się orzeczeniem Trybunału, wyraźnie stwierdzającym istnienie nowego faktu, uznaniem, że jest on tego rodzaju, iż czyni sprawę nadającą się do rewizji, oraz oświadczeniem, że wniosek o rewizję jest na tej podstawie dopuszczalny.
3. Trybunał władny jest zażądać, żeby, zanim dopuści procedurę rewizyjną, osnowa wyroku była uprzednio wykonana.
4. Żądanie rewizji może być zgłoszone nie później niż w sześć miesięcy od chwili odkrycia nowego faktu.
5. Po upływie dziesięciu lat od daty wydania wyroku żadne żądanie rewizji nie może być zgłoszone.

Artykuł 62

1. Gdyby któreś państwo uznało, że posiada interes natury prawnej, który może być dotknięty przez wyrok w danej sprawie, ma ono prawo zażądać, żeby Trybunał dopuścił je jako interwenienta.
2. Do Trybunału należy decyzja w sprawie tego żądania.

Artykuł 63

1. W razie wysunięcia sprawy interpretacji jakiejś konwencji, w której stronami są inne państwa niż będące w sporze, Pisarz Trybunału zawiadomi je o tym natychmiast.
2. Każde państwo, które otrzymało takie zawiadomienie, ma prawo interwencji w procesie; i jeżeli z tego prawa skorzysta, to interpretacja zawarta w wyroku będzie dlań w równej mierze wiążąca.

Artykuł 64

O ile Trybunał nie postanowi inaczej, każda strona ponosi swoje własne koszty procesu.

Rozdział IV
Opinie doradcze

Artykuł 65

1. Na żądanie jakiego bądź organu upoważnionego do tego, albo stosownie do postanowień Karty Narodów Zjednoczonych, Trybunał władny jest udzielać opinii doradczych w każdej sprawie o charakterze prawnym.

2. Sprawy, co do których żądana jest opinia doradcza Trybunału, są wnoszone do Trybunału w drodze podania na piśmie, które wyłuszcza ściśle sprawę, co do której zażądano opinii Trybunału; dołącza się doń wszelkie dokumenty, mogące służyć do wyjaśnienia sprawy.

Artykuł 66

1. Pisarz Trybunału notyfikuje niezwłocznie podanie w sprawie opinii doradczej wszystkim państwom, dopuszczonym do występowania przed Trybunałem.

2. Poza tym Pisarz komunikuje przez zawiadomienia socjalne i bezpośrednie każdemu państwu dopuszczonemu do występowania przed Trybunałem, albo każdej organizacji międzynarodowej, którą Trybunał lub, jeżeli tenże nie zasiada, Prezes będzie uważał za zdolną do udzielenia informacji w danej sprawie, że Trybunał jest gotów przyjąć wywody na piśmie, w terminie, który Prezes określi, lub wysłuchać wywodów ustnych na posiedzeniu publicznym wyznaczonym w tym celu.

3. Trybunał decyduje w przypadku, gdy państwo dopuszczone do występowania przed Trybunałem, nie otrzymawszy powyższego specjalnego zawiadomienia, wyrazi życzenie złożenia wywodu na piśmie lub zostania przesłuchanym.

4. Państwo i organizacje, które złożyły wywody na piśmie lub ustnie, albo jedne i drugie, dopuszczone będą do wypowiedzenia się co do wywodów złożonych przez inne państwa lub organizacje w formie, zakresie i terminach, ustalonych każdorazowo przez Trybunał lub, jeżeli tenże nie zasiada, przez Prezesa. W tym celu, Pisarz komunikuje we właściwym czasie wywody złożone na piśmie państwom i organizacjom, które same złożyły podobne wywody.

Artykuł 67

Trybunał ogłasza swe opinie doradcze na posiedzeniu publicznym, zawiadomiwszy o tym uprzednio Sekretarza Generalnego oraz przedstawicieli członków Narodów Zjednoczonych, i innych państw i organizacji międzynarodowych bezpośrednio zainteresowanych.

Artykuł 68

Przy wykonywaniu swych atrybucji doradczych Trybunał będzie poza tym opierał się na postanowieniach niniejszego Statutu, stosowanych w sprawach spornych, w takim zakresie, w jakim uzna to za możliwe do zastosowania.

Rozdział V
Poprawki

Artykuł 69

Poprawki do niniejszego Statutu będą dokonywane w tym samym trybie, jak to zostało przewidziane w Karcie Narodów Zjednoczonych dla poprawek dla tej Karty, z zastosowaniem jednak tych przepisów, które Ogólne Zgromadzenie mogłoby uchwalić na wniosek Rady Bezpieczeństwa w sprawie udziału państw, które są stronami w niniejszym Statucie, ale nie są członkami Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 70

Trybunał będzie władny w drodze pisemnego zawiadomienia, skierowanego do Sekretarza Generalnego, zaproponować zastanowienie się nad wprowadzeniem do niniejszego Statutu takich poprawek, jakie mógłby uznać za konieczne, z uwzględnieniem postanowień artykułu 69.

Deklaracja zasad prawa międzynarodowego z 24 października 1970 r. dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych[*]

(Źródło: Wybór dokumentów do nauki prawa międzynarodowego, opracowali K. Kocot i K. Wolfke, wyd. III uzupełnione, PWN, Wrocław–Warszawa 1976, s. 524–533)

Zgromadzenie Ogólne,

potwierdzając słowa Karty Narodów Zjednoczonych, że utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz rozwój przyjaznych stosunków i współdziałania między narodami należy do podstawowych celów Narodów Zjednoczonych,

przypominając, że ludy Narodów Zjednoczonych są zdecydowane postępować tolerancyjnie i współżyć w pokoju jak dobrzy sąsiedzi,

biorąc pod uwagę doniosłość utrzymania i umocnienia międzynarodowego pokoju opartego na wolności, równości, sprawiedliwości i poszanowaniu praw człowieka oraz rozwoju przyjaznych stosunków między narodami niezależnie od ich ustroju politycznego, gospodarczego i społecznego lub stopnia ich rozwoju,

biorąc nadto pod uwagę pierwszorzędne znaczenie Karty Narodów Zjednoczonych w popieraniu praworządności między narodami,

uważając, że wierne przestrzeganie zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania między państwami i wykonywanie w dobrej wierze zobowiązań przyjętych przez państwa, zgodnie z Kartą, posiada najwyższe znaczenie dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa i spełnienia innych celów Narodów Zjednoczonych,

zauważając, że wielkie polityczne, gospodarcze i społeczne przemiany i rozwój naukowy, jakie zaszły w świecie od czasów przyjęcia Karty, powiększają doniosłość tych zasad i potrzebę ich bardziej skutecznego stosowania w postępowaniu państw gdziekolwiek się one dokonują,

przypominając ustaloną zasadę, że przestrzeń kosmiczna, włączając w to księżyc i inne ciała niebieskie, nie podlega zawłaszczeniu przez państwo w drodze roszczeń do suwerenności, przez używanie, lub zawłaszczanie, lub w jakikolwiek inny sposób, i pamiętając o tym, że w organizacji Narodów Zjednoczonych rozważana jest kwestia ustanowienia dalszych właściwych przepisów przenikniętych tą samą myślą,

przekonane, że ścisłe przestrzeganie przez państwa zobowiązania niemieszania się w sprawy jakiegokolwiek innego państwa, stanowi podstawowy warunek zapewnienia, że narody będą ze sobą współżyły w pokoju, gdyż stosowanie interwencji w jakiejkolwiek postaci nie tylko narusza ducha i literę Karty, lecz prowadzi także do powstania sytuacji, które zagrażają międzynarodowemu pokojowi i bezpieczeństwu,

przypominając obowiązek państw powstrzymania się w swych stosunkach międzynarodowych od wojskowej, politycznej, gospodarczej lub jakiejkolwiek innej postaci przymu-

---

[*] Deklaracja jest rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ 2625 (XXV) z 24 października 1970 r., nie ma zatem charakteru wiążącego.

su skierowanego przeciw politycznej niepodległości lub integralności terytorialnej jakiegokolwiek państwa,

uważając za istotne, że wszystkie państwa w ich stosunkach międzynarodowych powinny powstrzymać się od groźby lub użycia siły przeciw integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej jakiegokolwiek państwa, lub w inny sposób niezgodny z celami Narodów Zjednoczonych,

uważając za równie istotne, że wszystkie państwa powinny regulować ich spory międzynarodowe środkami pokojowymi zgodnie z Kartą,

potwierdzając, zgodnie z Kartą, podstawowe znaczenie suwerennej równości i podkreślając, że cele Narodów Zjednoczonych mogą być osiągnięte jedynie, gdy państwa korzystają z suwerennej równości i w pełni stosują się do wymagań tej zasady w ich stosunkach międzynarodowych,

przekonane, że podporządkowanie ludów obcej przemocy, panowaniu i wyzyskowi stanowią poważną przeszkodę w popieraniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa,

przekonane, że zasada równych praw i samostanowienia ludów stanowi znaczny wkład do współczesnego prawa międzynarodowego, i że jej skuteczne stosowanie posiada najważniejsze znaczenie w popieraniu przyjaznych stosunków między państwami, opartych na poszanowaniu zasady suwerennej równości,

przekonane w rezultacie, że wszelka próba częściowego lub całkowitego rozbicia jedności narodowej i terytorialnej integralności jakiegoś państwa lub kraju lub jego politycznej niepodległości nie da się pogodzić z celami i zasadami Karty,

biorąc pod uwagę przepisy Karty jako całości i uwzględniając znaczenie odpowiednich rezolucji przyjętych przez kompetentne organy Narodów Zjednoczonych dotyczące treści tych zasad,

biorąc pod uwagę stopniowy rozwój i kodyfikację następujących zasad:

(a) zasadę, że państwa w ich stosunkach międzynarodowych powinny powstrzymać się od groźby lub użycia siły przeciw integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej jakiegokolwiek państwa, lub w inny sposób niezgodny z celami Narodów Zjednoczonych,

(b) zasadę, że państwa powinny regulować ich spory międzynarodowe środkami pokojowymi w taki sposób, by pokój międzynarodowy, bezpieczeństwo i sprawiedliwość nie zostały zagrożone,

(c) obowiązek niemieszania się w sprawy należące do wewnętrznej jurysdykcji jakiegokolwiek państwa, zgodnie z Kartą,

(d) obowiązek państw współdziałania ze sobą zgodnie z Kartą,

(e) zasadę równouprawnienia i samostanowienia ludów,

(f) zasadę suwerennej równości państw,

(g) zasadę, że państwa powinny wykonywać w dobrej wierze zobowiązania zaciągnięte przez nie zgodnie z Kartą, i że takie zapewnienie ich bardziej skutecznego stosowania w ramach wspólnoty międzynarodowej przyczyni się niechybnie do realizacji celów Narodów Zjednoczonych,

rozważywszy zasady prawa międzynarodowego dotyczące przyjaznych stosunków i współdziałania między narodami,

uroczyście proklamują następujące zasady:

Zasada, że państwa w ich stosunkach międzynarodowych powinny powstrzymać się od groźby lub użycia siły przeciw integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej jakiegokolwiek państwa, lub w jakikolwiek inny sposób niezgodny z celami Narodów Zjednoczonych

Każde państwo ma obowiązek powstrzymania się w jego stosunkach międzynarodowych od groźby lub użycia siły przeciw integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej jakiegokolwiek państwa lub w jakikolwiek inny sposób niezgodny z celami Narodów Zjednoczonych. Groźba taka lub użycie siły stanowi pogwałcenie prawa międzynarodowego i Karty Narodów Zjednoczonych i już nigdy nie powinny zostać użyte jako środek załatwiania spornych problemów międzynarodowych.

Wojna stanowiąca agresję jest zbrodnią przeciw pokojowi, która powoduje odpowiedzialność na podstawie prawa międzynarodowego.

Zgodnie z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych państwa mają obowiązek wstrzymania się od propagandy wojen stanowiących agresję.

Każde państwo ma obowiązek wstrzymania się od groźby lub użycia siły celem naruszenia istniejących międzynarodowych granic innego państwa lub jako środka rozwiązywania sporów międzynarodowych, włączając w to spory terytorialne i problemy dotyczące granic państw.

Podobnie każde państwo ma obowiązek wstrzymania się od groźby lub użycia siły celem naruszenia międzynarodowych linii demarkacyjnych, jak linie rozejmowe ustanowione przez lub w wyniku porozumień międzynarodowych, których ono jest stroną lub które z innych względów zobowiązane jest przestrzegać. Nic w powyższych postanowieniach nie może być interpretowane jako naruszające sytuację zainteresowanych stron odnośnie statusu lub skutków takich linii na podstawie ich szczególnego reżimu lub jako dotyczące ich tymczasowego charakteru.

Państwa mają obowiązek wstrzymania się od aktów odwetu obejmujących użycie siły.

Każe państwo ma obowiązek wstrzymania się od jakiejkolwiek akcji przymusowej, która pozbawia ludy, o których mowa w rozwinięciu zasady równouprawnienia i samostanowienia, ich prawa do samostanowienia i wolności oraz niepodległości. Każde państwo ma obowiązek powstrzymania się od organizowania lub zachęcania do organizacji sił nieregularnych lub zbrojnych związków, włączając w to najemników celem wtargnięcia na terytorium innego państwa.

Każde państwo ma obowiązek wstrzymania się od organizowania, podżegania, pomocy lub uczestnictwa w aktach walki wewnątrzpaństwowej lub aktach terrorystycznych w innym państwie lub godzić się ze zorganizowaną na jego terytorium działalnością mającą na celu popełnienie tego rodzaju aktów, gdy wspomniane w tym paragrafie akty obejmują groźbę lub użycie siły.

Terytorium jakiegoś państwa nie może być przedmiotem okupacji wojskowej w wyniku użycia siły wbrew postanowieniom Karty. Terytorium jakiegoś państwa nie może być przedmiotem nabycia przez inne państwo w wyniku groźby lub użycia siły. Żadne nabytki terytorialne wynikające z groźby lub użycia siły nie mogą być uznane za legalne. Nic w powyższym nie może być interpretowane jako wpływające na:

Postanowienia Karty lub jakiegokolwiek porozumienia wcześniejszego od systemu Karty i wiążącego na podstawie prawa międzynarodowego;

Kompetencje przysługujące Radzie Bezpieczeństwa na podstawie Karty.

Wszystkie państwa powinny kontynuować w dobrej wierze rokowania celem rychłego zawarcia powszechnego traktatu w sprawie ogólnego i całkowitego rozbrojenia pod sku-

teczną kontrolą międzynarodową i starać się o przyjęcie właściwych środków dla zmniejszenia napięcia międzynarodowego i wzmocnienia zaufania między państwami.

Wszystkie państwa powinny stosować się w dobrej wierze do ich zobowiązań na podstawie powszechnie uznanych zasad i przepisów prawa międzynarodowego w odniesieniu do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz powinny dążyć do większej skuteczności opartego na Karcie systemu bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych.

Nic w powyższych paragrafach nie może być interpretowane jako rozszerzające lub uszczuplające w jakikolwiek sposób zakres postanowień Karty dotyczących wypadków, w których użycie siły jest zgodne z prawem.

Zasada, że państwa powinny załatwiać swoje spory międzynarodowe środkami pokojowymi w taki sposób, by pokój międzynarodowy, bezpieczeństwo i sprawiedliwość nie zostały zagrożone

Każde państwo powinno załatwiać swoje spory międzynarodowe z innymi państwami środkami pokojowymi, w taki sposób, aby pokój międzynarodowy, bezpieczeństwo i sprawiedliwość nie zostały zagrożone.

Państwa powinny w związku z tym dążyć do wczesnego i sprawiedliwego załatwiania międzynarodowych sporów drogą rokowań, badań, pośrednictwa, pojednawstwa, rozjemstwa, rozstrzygnięcia sądowego, odwołania się do regionalnych organizacji lub porozumień bądź innymi pokojowymi sposobami przez nie wybranymi. W dążeniu do takiego załatwienia strony porozumieją się co do pokojowego sposobu, jaki będzie odpowiedni do okoliczności i charakteru sporu.

Strony mają obowiązek, w przypadku niemożności osiągnięcia rozwiązania którymkolwiek z powyższych środków pokojowych, w dalszym ciągu zmierzać do załatwienia sporu innymi pokojowymi, przez nie uzgodnionymi sposobami.

Państwa strony międzynarodowego sporu, jak również inne państwa, powinny powstrzymać się od wszelkiej czynności, która mogłaby zaostrzyć sytuację w sposób zagrażający utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, i powinny działać zgodnie z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych.

Międzynarodowe spory powinny być załatwiane na podstawie suwerennej równości państw oraz zgodnie z zasadą swobodnego wyboru środków. Zastosowanie lub przyjęcie procedury załatwienia, swobodnie wybranej przez państwa odnośnie istniejących lub przyszłych sporów, których one są stronami, nie będzie uważane za nie do pogodzenia z suwerenną równością.

Nic w poprzednich paragrafach nie uszczupla ani nie uchyla stosownych postanowień Karty, w szczególności odnoszących się do pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych.

Zasada dotycząca obowiązku niemieszania się w sprawy należące do wewnętrznej jurysdykcji jakiegokolwiek państwa zgodnie z Kartą

Żadne państwo ani grupa państw nie mają prawa mieszać się bezpośrednio lub pośrednio z jakiegokolwiek powodu w wewnętrzne lub zewnętrzne sprawy jakiegokolwiek innego państwa. W związku z tym, interwencja zbrojna oraz wszelkie inne formy mieszania się lub usiłowania gróźb przeciwko osobowości państwa lub przeciwko jego politycznym, gospodarczym lub kulturalnym czynnikom, stanowią pogwałcenie prawa międzynarodowego.

Żadnemu państwu nie wolno używać lub zachęcać do użycia gospodarczych, politycznych lub jakiegokolwiek innego rodzaju środków przymusu mających na celu podporząd-

kowanie drugiego państwa w wykonywaniu jego suwerennych praw oraz celem zapewnienia sobie od niego jakiegokolwiek rodzaju korzyści. Ponadto, żadne państwo nie powinno organizować, pomagać podburzać, finansować, wywoływać lub tolerować działalności wywrotowej, terrorystycznej lub zbrojnej skierowanej w celu obalenia siłą reżimu innego państwa, bądź wtrącać się do walki wewnętrznej w innym państwie.

Użycie siły celem pozbawienia ludów ich lub narodowej tożsamości stanowi pogwałcenie ich niezbywalnych praw oraz zasady nieinterwencji.

Każde państwo posiada prawo wyboru swojego systemu politycznego, gospodarczego, społecznego i kulturalnego bez ingerencji w jakiejkolwiek formie ze strony innego państwa.

Nic w poprzednich paragrafach nie należy interpretować jako naruszające odpowiednie postanowienia Karty dotyczące utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Obowiązek współdziałania państw ze sobą zgodnie z Kartą

Państwa mają obowiązek współdziałania ze sobą bez względu na różnice ich politycznych, gospodarczych i społecznych ustrojów, w różnych dziedzinach stosunków międzynarodowych, w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz celem popierania międzynarodowej stabilizacji gospodarczej i postępu, ogólnego dobrobytu narodów i międzynarodowego współdziałania, wolnego od dyskryminacji opartej na takich różnicach.

W tym celu:

Państwa powinny współdziałać z innymi państwami w utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa;

Państwa powinny współdziałać w popieraniu powszechnego poszanowania i przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności dla wszystkich, oraz w eliminacji wszelkich form dyskryminacji rasowej oraz wszelkich form nietolerancji religijnej;

Państwa powinny prowadzić swoje stosunki międzynarodowe zgodnie z zasadami suwerennej równości i nieinterwencji w dziedzinie gospodarczej, społecznej, kulturalnej, technicznej i handlowej, zgodnie z zasadami suwerennej równości i nieinterwencji;

Państwa-Członkowie Narodów Zjednoczonych mają obowiązek podejmowania wspólnej i indywidualnej akcji we współdziałaniu z Narodami Zjednoczonymi zgodnie z odpowiednimi postanowieniami Karty.

Państwa powinny współdziałać na polu gospodarczym, społecznym i kulturalnym, jak również na polu naukowym i technologicznym oraz w celu popierania międzynarodowego, kulturalnego i oświatowego postępu. Państwa powinny współdziałać w popieraniu gospodarczego wzrostu na całym świecie, zwłaszcza krajów rozwijających się.

Zasada równouprawnienia i samostanowienia ludów

Zgodnie z zasadą równouprawnienia i samostanowienia ludów, wyrażoną w Karcie Narodów Zjednoczonych, wszystkie ludy mają prawo swobodnie określać, bez zewnętrznej ingerencji, ich status polityczny i dążyć do swego gospodarczego, społecznego i kulturalnego rozwoju, zaś każde państwo ma obowiązek szanować to prawo zgodnie z postanowieniami Karty.

Każde państwo ma obowiązek popierać, drogą wspólnej i indywidualnej akcji, realizację zasady równouprawnienia i samostanowienia ludów, zgodnie z postanowieniami Karty, oraz udzielać pomocy Narodom Zjednoczonym w wypełnianiu nałożonych na nie przez Kartę zadań odnośnie urzeczywistnienia tej zasady, w celu:

– popierania przyjaznych stosunków i współdziałania między państwami, oraz

– doprowadzenia do szybkiego kresu kolonializmu, należycie uwzględniając swobodnie wyrażoną wolę zainteresowanych ludów, oraz pamiętając, że poddanie ludów obcemu panowaniu i wyzyskowi stanowi pogwałcenie tej zasady, jak również zaprzeczenie podstawowych praw człowieka, i jest sprzeczne z Kartą.

Każde państwo ma obowiązek popierania poprzez wspólną i indywidualną akcję powszechnego szanowania i przestrzegania praw człowieka oraz podstawowych wolności zgodnie z Kartą.

Powstanie suwerennego i niepodległego państwa, swobodne stowarzyszenie się lub zjednoczenie się z niezależnym państwem bądź wystąpienie w jakiejkolwiek innej politycznej postaci swobodnie określonej przez lud, stanowią sposoby realizacji prawa samostanowienia przez ten lud.

Każde państwo ma obowiązek powstrzymania się przed jakąkolwiek działalnością przymusową, która pozbawia, wyżej wspomniane ludy przy rozwijaniu niniejszej zasady ich prawa do samostanowienia, wolności i niezależności. W ich działaniach przeciwstawiania się takim przymusowym działaniom w dążeniu do korzystania z ich prawa do samostanowienia, ludy takie są uprawnione szukać poparcia i korzystać z niego zgodnie z celami i zasadami Karty.

Terytorium kolonii lub innego obszaru niesamodzielnego posiada na mocy Karty status odrębny i różny od terytorium państwa nim administrującego, zaś taki odrębny i różny status na mocy Karty powinien istnieć aż do czasu, gdy lud kolonii lub obszaru niesamodzielnego wykona swoje prawo do samostanowienia zgodnie z Kartą, w szczególności z jej celami i zasadami.

Nic w poprzednich paragrafach nie powinno być interpretowane jako upoważniające lub zachęcające do jakiejkolwiek działalności, która by rozbijała lub naruszała, w całości lub w części, integralność terytorialną lub jedność polityczną suwerennych i niepodległych państw, postępujących zgodnie z zasadą równouprawnienia i samostanowienia ludów, jak to zostało wyżej opisane, a zatem rządzony przez rząd reprezentujący cały lud należący do danego terytorium bez względu na rasę, wyznanie lub kolor skóry.

Każde państwo powstrzyma się od jakiejkolwiek działalności zmierzającej do częściowego lub całkowitego rozbicia jedności narodowej oraz integralności terytorialnej jakiegokolwiek innego państwa lub kraju.

Zasada suwerennej równości państw

Wszystkie państwa korzystają z suwerennej równości. Mają one równe prawa i obowiązki oraz są równymi członkami wspólnoty międzynarodowej, niezależnie od różnic gospodarczych, społecznych, politycznych lub innego rodzaju.

W szczególności suwerenna równość obejmuje następujące składniki:

Państwa są równe pod względem prawnym;

Każde państwo korzysta z praw związanych z pełną suwerennością;

Każde państwo ma obowiązek szanowania osobowości innego państwa;

Integralność terytorialna i niepodległość polityczna państwa są nienaruszalne;

Każde państwo ma prawo swobodnie wybrać i rozwijać swój system polityczny, społeczny, gospodarczy i kulturalny;

Każde państwo ma obowiązek w pełni stosować się w dobrej wierze do swych międzynarodowych zobowiązań oraz współżyć w pokoju z innymi państwami.

Zasada, w myśl której państwa mają wypełniać w dobrej wierze zobowiązania przyjęte przez nie zgodnie z Kartą

Każde państwo ma obowiązek wypełniać w dobrej wierze zobowiązania przyjęte przez nie zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych.

Każde państwo ma obowiązek wypełniać w dobrej wierze swe zobowiązania oparte na powszechnie uznanych zasadach i regułach prawa międzynarodowego.

Każde państwo ma obowiązek wypełniać w dobrej wierze swe zobowiązania na mocy międzynarodowych porozumień obowiązujących w myśl powszechnie uznanych zasad i reguł prawa międzynarodowego.

Gdy zobowiązania wynikające z międzynarodowych porozumień są sprzeczne z zobowiązaniami Członków Narodów Zjednoczonych wynikających z Karty Narodów Zjednoczonych, zobowiązania wynikające z Karty przeważają.

Część ogólna

Oświadcza, że :

Powyższe zasady są w ich wykładni i stosowaniu wzajemnie ze sobą powiązane i każda zasada powinna być interpretowana w kontekście pozostałych zasad.

Nic w niniejszej Deklaracji nie powinno być interpretowane jako uszczuplające w czymkolwiek postanowienia Karty lub prawa i obowiązki państw członkowskich na mocy Karty, bądź prawa ludów wynikające z Karty, biorąc pod uwagę opracowanie tych praw w tej Deklaracji,

Oświadcza ponadto, że:

Zasady Karty, które są wyrażone w niniejszej Deklaracji stanowią podstawowe zasady prawa międzynarodowego, i wobec tego apeluje do wszystkich państw, by kierowały się tymi zasadami w ich międzynarodowym postępowaniu oraz aby rozwijały wzajemne stosunki na podstawie przestrzegania tych zasad.

Akt Końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie z 1 sierpnia 1975 r.
(wyciąg)

(Źródło: Od Helsinek do Madrytu. Dokumenty Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, 1973–1983, pod red. A. D. Rotfelda, PISM, Warszawa 1983, s. 110–130)

Zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa w Europie

Państwa uczestniczące w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie,

potwierdzając, że ich celem jest działanie na rzecz poprawy stosunków między sobą i zapewnienia warunków, w których ich narody będą mogły żyć w prawdziwym i trwałym pokoju, wolne od wszelkiego zagrożenia bądź prób naruszenia ich bezpieczeństwa;

przekonane o konieczności podjęcia wysiłków, aby uczynić odprężenie procesem ciągłym, stale rozwijającym się, wszechstronnym, o powszechnym zasięgu, oraz o tym, że wprowadzenie w życie wyników Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie będzie istotnym wkładem do tego procesu;

uważając, że solidarność między narodami, jak również wspólne dążenie Państw uczestniczących do osiągnięcia celów określonych przez Konferencję Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie powinny doprowadzić do rozwoju lepszych i bardziej ścisłych stosunków między nimi we wszystkich dziedzinach, a tym samym do przezwyciężenia konfrontacji, wynikającej z charakteru ich stosunków w przeszłości, oraz do lepszego wzajemnego zrozumienia;

pomne swej wspólnej historii i uznając, że istnienie elementów wspólnych w ich tradycjach i wartościach może dopomóc im w rozwijaniu wzajemnych stosunków, oraz pragnąc poszukiwać, przy pełnym uwzględnieniu odrębności i różnorodności ich stanowisk i poglądów, możliwości zjednoczenia wysiłków w celu przezwyciężenia nieufności i zwiększenia zaufania, rozwiązywania problemów, które je dzielą, i rozwijania współpracy w interesie ludzkości;

uznając niepodzielność bezpieczeństwa w Europie, jak również wspólny interes w rozwijaniu współpracy w całej Europie i między sobą, oraz wyrażając zamiar podejmowania w związku z tym odpowiednich wysiłków;

uznając ścisły związek między pokojem i bezpieczeństwem w Europie i na całym świecie oraz świadome konieczności przyczyniania się przez każde z nich do umocnienia światowego pokoju i bezpieczeństwa i do popierania podstawowych praw, postępu gospodarczego i społecznego oraz dobrobytu wszystkich narodów,

przyjęły, co następuje:

1.
a) Deklaracja zasad rządzących stosunkami między Państwami uczestniczącymi

Państwa uczestniczące,

potwierdzając swe oddanie sprawie pokoju, bezpieczeństwa i sprawiedliwości oraz sprawie nieustannego rozwoju przyjaznych stosunków i współpracy;

uznając, że to oddanie, odzwierciedlające interesy i pragnienia narodów, nakłada obecnie i w przyszłości na każde Państwo uczestniczące odpowiedzialność, którą doświadczenia przeszłości zwiększają;

potwierdzając, jako członkowie Organizacji Narodów Zjednoczonych i zgodnie z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych, pełne i aktywne poparcie dla Organizacji Narodów Zjednoczonych, dla zwiększenia jej roli i skuteczności w umacnianiu międzynarodowego pokoju, bezpieczeństwa i sprawiedliwości oraz w ułatwianiu rozwiązywania problemów międzynarodowych, jak również w rozwijaniu przyjaznych stosunków i współpracy i między Państwami;

wyrażając wspólne przywiązanie do określonych niżej zasad, które są zgodne z Kartą Narodów Zjednoczonych, jak również wspólną wolę postępowania w stosowaniu tych zasad zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych;

oświadczają, że są zdecydowane przestrzegać i urzeczywistniać, każde z nich w stosunkach ze wszystkimi innymi Państwami uczestniczącymi, niezależnie od ich systemów politycznych, gospodarczych lub społecznych, jak również od ich wielkości, położenia geograficznego lub poziomu rozwoju gospodarczego, następujące zasady, wszystkie o podstawowym znaczeniu, rządzące ich wzajemnymi stosunkami:

I. Suwerenna równość, poszanowanie praw nieodłącznych od suwerenności

Państwa uczestniczące będą szanować suwerenną równość i indywidualność każdego z nich, jak również wszystkie prawa nieodłączne od ich suwerenności i objęty nią, w szczególności łącznie z prawem każdego państwa do równości wobec prawa, integralności terytorialnej oraz wolności i niepodległości politycznej. Będą również szanować prawo każdego z nich do swobodnego wyboru i rozwijania swego systemu politycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego, jak również prawo do wydawania ustaw i rozporządzeń.

W ramach prawa międzynarodowego wszystkie Państwa uczestniczące mają równe prawa i obowiązki. Będą szanować prawo każdego z nich do określania i kształtowania według swojego uznania swych stosunków z innymi państwami, zgodnie z prawem międzynarodowym i w duchu niniejszej Deklaracji. Uważają, że ich granice mogą być zmienione zgodnie z prawem międzynarodowym, środkami pokojowymi oraz w drodze porozumienia. Mają również prawo do tego, by należeć lub nie należeć do organizacji międzynarodowych, być albo nie być stroną dwustronnych lub wielostronnych umów międzynarodowych, łącznie z prawem do tego, by być lub nie być stroną międzynarodowych umów sojuszniczych; mają one również prawo do neutralności.

II. Powstrzymanie się od groźby użycia siły lub użycia siły

Państwa uczestniczące będą powstrzymywać się we wzajemnych stosunkach, jak również w swych stosunkach międzynarodowych w ogóle, od groźby użycia siły lub użycia siły przeciw integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej któregokolwiek państwa lub w jakikolwiek inny sposób niezgodny z celami Organizacji Narodów Zjednoczonych i z niniejszą Deklaracją. Żadne względy nie mogą posłużyć za usprawiedliwienie uciekania się do groźby użycia siły lub użycia siły wbrew niniejszej zasadzie.

Zgodnie z tym Państwa uczestniczące będą powstrzymywać się od wszelkich działań stanowiących groźbę użycia siły albo bezpośrednie lub pośrednie użycie siły przeciw innemu Państwu uczestniczącemu. Powstrzymają się także od wszelkich demonstracji siły w celu skłonienia innego Państwa uczestniczącego do rezygnacji z pełnego wykonywania

swych praw suwerennych. Powstrzymają się ponadto we wzajemnych stosunkach od jakichkolwiek środków odwetowych przy użyciu siły.

Żadna taka groźba użycia siły lub użycie siły nie będą stosowane jako środek załatwiania sporów lub rozwiązywania problemów, które mogą doprowadzić do sporów między nimi.

III. Nienaruszalność granic

Państwa uczestniczące uważają wzajemnie za nienaruszalne wszystkie granice każdego z nich, jak również granice wszystkich państw w Europie, i dlatego będą powstrzymywać się – teraz i w przyszłości – od zamachów na te granice.

Zgodnie z tym będą się również powstrzymywać od wszelkich żądań lub działań zmierzających do zawładnięcia i uzurpacji części lub całości terytorium któregokolwiek z Państw uczestniczących.

IV. Integralność terytorialna państw

Państwa uczestniczące będą szanować integralność terytorialną każdego z Państw uczestniczących.

Zgodnie z tym będą się powstrzymywać od wszelkich działań niezgodnych z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych wymierzanych przeciw integralności terytorialnej, niepodległości politycznej lub jedności któregokolwiek z Państw uczestniczących, a w szczególności od wszelkich takich działań stanowiących groźbę użycia siły lub użycie siły.

Państwa uczestniczące będą także powstrzymywać się od czynienia terytorium któregokolwiek z nich przedmiotem okupacji wojskowej lub innych bezpośrednich lub pośrednich środków przymusu, podejmowanych wbrew prawu międzynarodowemu, albo przedmiotem nabycia przy użyciu takich środków lub pod groźbą ich użycia. Żadna taka okupacja lub nabycie nie będą uznane za legalne.

V. Pokojowe załatwianie sporów

Państwa uczestniczące będą załatwiać spory wynikłe między nimi środkami pokojowymi w taki sposób, aby międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo oraz sprawiedliwość nie zostały zagrożone.

Będą dążyć, w dobrej wierze i w duchu współpracy, do osiągnięcia szybkiego i słusznego rozwiązania na podstawie prawa międzynarodowego.

W tym celu będą posługiwać się takimi środkami, jak: rokowania, badania, pośrednictwo, postępowanie pojednawcze, arbitraż, postępowanie sądowe, lub innymi środkami pokojowymi według własnego wyboru, łącznie z wszelką procedurą załatwiania sporów uzgodnioną przed powstaniem sporu, w którym są stronami.

W razie niepowodzenia w osiągnięciu rozwiązania za pomocą któregokolwiek z wymienionych wyżej środków pokojowych, strony sporu będą w dalszym ciągu poszukiwać wzajemnie uzgodnionego sposobu pokojowego załatwienia sporu.

Państwa uczestniczące – strony sporu, jak również inne Państwa uczestniczące powstrzymają się od wszelkich działań, które mogłyby pogorszyć sytuację w takim stopniu, że zagrażałoby to utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, utrudniając tym samym pokojowe załatwienie sporu.

VI. Nieingerencja w sprawy wewnętrzne

Państwa uczestniczące będą powstrzymywać się od jakiejkolwiek ingerencji bezpośredniej lub pośredniej, indywidualnej lub zbiorowej, w wewnętrzne lub zewnętrzne sprawy należące do zakresu wewnętrznej jurysdykcji innego Państwa uczestniczącego, niezależnie od ich wzajemnych stosunków.

Zgodnie z tym będą powstrzymywać się od jakiejkolwiek formy ingerencji zbrojnej lub groźby takiej ingerencji wobec innego Państwa uczestniczącego.

Będą się powstrzymywać również we wszelkich okolicznościach od wywierania jakiegokolwiek militarnego lub politycznego, gospodarczego lub innego nacisku, zmierzającego do podporządkowania własnym interesom wykonywania przez inne Państwo uczestniczące praw nieodłącznych od jego suwerenności i w ten sposób zapewnienia sobie korzyści jakiegokolwiek rodzaju.

Zgodnie z tym powstrzymają się między innymi od udzielania bezpośredniej lub pośredniej pomocy działalności terrorystycznej lub wywrotowej albo innej działalności zmierzającej do obalenia siłą ustroju innego Państwa uczestniczącego.

VII. Poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności łącznie z wolnością myśli, sumienia, religii lub przekonań

Państwa uczestniczące będą szanować prawa człowieka i podstawowe wolności, łącznie z wolnością myśli, sumienia, religii lub przekonań każdego bez względu na różnicę rasy, płci, języka lub religii.

Będą popierać i zachęcać do efektywnego korzystania z obywatelskich, politycznych, ekonomicznych, społecznych, kulturalnych i innych praw i wolności; wszystkie one wynikają z przyrodzonej godności jednostki ludzkiej i mają podstawowe znaczenie dla jej swobodnego i pełnego rozwoju.

W tych ramach Państwa uczestniczące będą uznawać i szanować wolność jednostki w zakresie wyznawania i praktykowania, indywidualnie lub wespół z innymi, religii lub przekonań zgodnie z nakazami jej własnego sumienia.

Państwa uczestniczące, na których terytorium znajdują się mniejszości narodowe, będą szanować prawo osób należących do takich mniejszości do równości wobec prawa, dadzą im pełną możliwość rzeczywistego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności i w ten sposób będą chronić ich prawowite interesy w tej dziedzinie.

Państwa uczestniczące uznają powszechne znaczenie praw człowieka i podstawowych wolności, których poszanowanie jest istotnym czynnikiem pokoju, sprawiedliwości i dobrobytu, niezbędnych do zapewnienia rozwoju przyjaznych stosunków i współpracy między nimi, jak również między wszystkimi państwami.

Będą niezmiennie we wzajemnych stosunkach szanować te prawa i wolności i będą wspólnie i indywidualnie podejmować wysiłki, łącznie ze współpracą z Organizacją Narodów Zjednoczonych, w celu popierania ich powszechnego i efektywnego poszanowania.

Potwierdzają one prawo jednostki do poznania swych praw i obowiązków w tej dziedzinie i postępowania zgodnie z nimi.

W dziedzinie praw człowieka i podstawowych wolności Państwa uczestniczące będą postępować zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych i zgodnie z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka. Będą również wypełniać obowiązki określone w deklaracjach i porozumieniach międzynarodowych w tej dziedzinie, łącznie z Międzynarodowymi Paktami Praw Człowieka, jeśli są one nimi związane.

VIII. Równouprawnienie i prawo narodów do samostanowienia

Państwa uczestniczące będą szanować równouprawnienie narodów i ich prawo do samostanowienia, działając zawsze zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych i odpowiednimi normami prawa międzynarodowego, łącznie z normami odnoszącymi się do integralności terytorialnej państw.

Na mocy zasady równouprawnienia i samostanowienia narodów wszystkie narody mają zawsze prawo, w warunkach pełnej wolności, określać, kiedy i jak sobie życzą, swój wewnętrzny i zewnętrzny status polityczny, bez ingerencji z zewnątrz, i dążyć, według swego uznania, do rozwoju politycznego, gospodarczego, społecznego i kulturalnego.

Państwa uczestniczące potwierdzają powszechne znaczenie poszanowania i efektywnego korzystania z równouprawnienia i samostanowienia narodów dla rozwoju przyjaznych stosunków między sobą, jak i między wszystkimi państwami; przypominają także znaczenie wyeliminowania wszelkich form naruszania niniejszej zasady.

IX. Współpraca między państwami

Państwa uczestniczące będą rozwijać współpracę między sobą i ze wszystkimi państwami we wszystkich dziedzinach zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych. Rozwijając tę współpracę, Państwa uczestniczące położą szczególny nacisk na dziedziny określone w ramach Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, przy czym każde z nich wnosić będzie swój wkład w warunkach pełnej równości.

Rozwijając współpracę jak równi z równymi, będą dokładać starań w celu popierania wzajemnego zrozumienia i zaufania, przyjaznych i dobrosąsiedzkich stosunków między sobą, międzynarodowego pokoju, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Będą one również, rozwijając wzajemną współpracę, dokładać starań w celu podnoszenia dobrobytu narodów i przyczyniania się do zaspokojenia ich aspiracji, między innymi przez korzyści wynikające z lepszego wzajemnego poznania oraz z postępu i osiągnięć w dziedzinach gospodarczej, naukowej, technicznej, społecznej, kulturalnej i humanitarnej. Podejmą kroki na rzecz warunków sprzyjających udostępnieniu wszystkim tych korzyści; będą uwzględniać interes wszystkich w zmniejszeniu różnic w poziomie gospodarczego rozwoju, a w szczególności interes krajów rozwijających się całego świata.

Potwierdzają, że rządy, instytucje, organizacje i jednostki mają do odegrania odpowiednią i pozytywną rolę w przyczynianiu się do osiągnięcia tych celów ich współpracy.

Będą dążyć, rozszerzając współpracę zgodnie z tym co zostało określone wyżej, do rozwijania ściślejszych stosunków wzajemnych na udoskonalonej i trwalszej podstawie, dla dobra narodów.

X. Wykonywanie w dobrej wierze zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego

Państwa uczestniczące będą wykonywać w dobrej wierze zobowiązania spoczywające na nich na mocy prawa międzynarodowego, zarówno zobowiązania wynikające z powszechnie uznanych zasad i norm prawa międzynarodowego, jak i zobowiązania wynikające z umów lub innych porozumień, których są stronami, zgodnie z prawem międzynarodowym.

Przy wykonywaniu swych suwerennych praw, łącznie z prawem do wydawania ustaw i przepisów, będą postępowały zgodnie z zobowiązaniami prawnymi wynikającymi z prawa międzynarodowego; będą ponadto należycie uwzględniać i wykonywać postanowienia Aktu Końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

Państwa uczestniczące potwierdzają, że w razie sprzeczności między zobowiązaniami członków Organizacji Narodów Zjednoczonych, wynikającymi z Karty Narodów Zjednoczonych, a ich zobowiązaniami wynikającymi z jakiejkolwiek umowy lub innego porozumienia międzynarodowego, pierwszeństwo będą miały ich zobowiązania wynikające z Karty, zgodnie z artykułem 103 Karty Narodów Zjednoczonych.

* * *

Wszystkie wymienione wyżej zasady mają podstawowe znaczenie i wobec tego będą stosowane jednakowo i bez zastrzeżeń, a każda z nich będzie interpretowana z uwzględnieniem pozostałych.

Państwa uczestniczące wyrażają swe zdecydowanie pełnego poszanowania i stosowania tych zasad, tak jak zostały one przedstawione w niniejszej Deklaracji, we wszystkich aspektach, w odniesieniu do ich wzajemnych stosunków i współpracy, w celu zapewnienia każdemu Państwu uczestniczącemu korzyści wynikających z poszanowania i stosowania tych zasad przez wszystkich.

Państwa uczestniczące, uwzględniając należycie powyższe zasady, a w szczególności pierwsze zdanie zasady dziesiątej: „Wykonywanie w dobrej wierze zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego", stwierdzają, że niniejsza Deklaracja nie narusza w niczym ani ich praw i obowiązków, ani też odnośnych układów oraz innych umów i porozumień.

Państwa uczestniczące wyrażają przekonanie, że poszanowanie tych zasad będzie sprzyjać rozwojowi normalnych i przyjaznych stosunków oraz postępowi w rozwoju współpracy między nimi we wszystkich dziedzinach. Wyrażają również przekonanie, że poszanowanie tych zasad będzie sprzyjać rozwojowi politycznych kontaktów między nimi, co z kolei przyczyni się do lepszego wzajemnego zrozumienia ich stanowisk i poglądów.

Państwa uczestniczące wyrażają zamiar utrzymywania stosunków ze wszystkimi innymi państwami w duchu zasad zawartych w niniejszej Deklaracji.

b) Zagadnienia dotyczące wprowadzenia w życie niektórych przedstawionych wyżej zasad

i) Państwa uczestniczące

potwierdzając, że będą przestrzegać i wcielać w życie postanowienie o powstrzymaniu się od groźby użycia siły lub użycia siły, i przekonane o konieczności uczynienia tego postanowienia skuteczną normą życia międzynarodowego;

oświadczają, że są zdecydowane szanować i realizować we wzajemnych stosunkach następujące postanowienia, zgodne z Deklaracją zasad rządzących stosunkami między Państwami uczestniczącymi:

– Urzeczywistniać – i dawać temu wyraz za pomocą wszelkich środków i form, jakie uważają za stosowne – obowiązek powstrzymania się od groźby użycia siły lub użycia siły we wzajemnych stosunkach.

– Powstrzymywać się od jakiegokolwiek użycia sił zbrojnych niezgodnego z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych i postanowieniami Deklaracji zasad rządzących stosunkami między Państwami uczestniczącymi, przeciw innemu Państwu uczestniczącemu, a w szczególności: powstrzymywać się od inwazji lub napaści na jego terytorium.

– Powstrzymywać się od wszelkiej demonstracji siły w celu zmuszenia innego Państwa uczestniczącego do rezygnacji z pełnego wykonywania swych suwerennych praw.

– Powstrzymywać się od wszelkich aktów przymusu ekonomicznego, zmierzających do podporządkowania własnym interesom wykonywanie przez inne Państwo uczestniczące

praw nieodłącznych od jego suwerenności i w ten sposób zapewnienia sobie korzyści jakiegokolwiek rodzaju.

– Przedsiębrać skuteczne środki, które – ze względu na swój zakres i charakter – stanowią kroki w kierunku osiągnięcia w ostatecznym rezultacie powszechnego i całkowitego rozbrojenia pod ścisłą i skuteczną kontrolą międzynarodową.

– Popierać, za pomocą wszelkich środków, jakie każde z nich uzna za stosowne, tworzenie atmosfery zaufania i szacunku między narodami, odpowiadającej ich obowiązkowi powstrzymywania się od propagowania agresywnych wojen lub od jakiejkolwiek groźby użycia siły lub użycia siły przeciw innemu Państwu uczestniczącemu, niezgodnych z celami Organizacji Narodów Zjednoczonych i z Deklaracją zasad rządzących stosunkami między Państwami uczestniczącymi.

– Dokładać wszelkich wysiłków w celu załatwiania wyłącznie środkami pokojowymi wszelkich sporów między sobą, których trwanie mogłoby zagrozić utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w Europie, a przede wszystkim dążyć do rozwiązywania sporów środkami pokojowymi określonymi w artykule 33 Karty Narodów Zjednoczonych.

– Powstrzymywać się od jakichkolwiek działań, które mogłyby przeszkodzić pokojowemu załatwianiu sporów między Państwami uczestniczącymi.

ii) Państwa uczestniczące,

potwierdzając swe zdecydowanie załatwiania sporów, tak jak to zostało określone w zasadzie pokojowego załatwiania sporów;

przekonane, że pokojowe , załatwianie sporów stanowi uzupełnienie powstrzymania się od groźby użycia siły lub użycia siły, jako że oba te czynniki są istotne, choć nie wyłączne, dla utrzymania i umocnienia pokoju i bezpieczeństwa;

pragnąc umocnić i ulepszyć będące w ich dyspozycji sposoby pokojowego załatwiania sporów;

1. Są zdecydowane kontynuować rozpatrywanie i opracowanie powszechnie możliwego do przyjęcia sposobu pokojowego załatwiania sporów, zmierzającego do uzupełniania istniejących sposobów, i w tym celu prowadzić dalej prace nad „Projektem Konwencji o europejskim systemie pokojowego załatwiania sporów", przedłożonym przez Szwajcarię w czasie drugiej fazy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, jak również nad innymi propozycjami dotyczącymi tego projektu i zmierzającymi do opracowania takiego sposobu.

2. Postanawiają, że na zaproszenie Szwajcarii zastanie zwołane spotkanie ekspertów wszystkich Państw uczestniczących – w celu wypełnienia mandatu przedstawianego w punkcie 1, w ramach i przy zastosowaniu procedury dotyczącej kroków pokonferencyjnych, określonych w rozdziale „Dalsze kroki po Konferencji".

3. To spotkanie ekspertów będzie miało miejsce po spotkaniu przedstawicieli wyznaczonych przez ministrów spraw zagranicznych Państw uczestniczących, przewidzianym, zgodnie z postanowieniami rozdziału „Dalsze kroki po Konferencji", na rok 1977; wyniki pracy spotkania ekspertów zostaną przedłożone rządom.

2.
Dokument w sprawie środków budowania zaufania oraz niektórych aspektów bezpieczeństwa i rozbrojenia

Państwa uczestniczące,

pragnąc usunąć przyczyny napięcia, jakie może istnieć między nimi, a tym samym przyczynić się do umocnienia pokoju i bezpieczeństwa na świecie;

zdecydowane umacniać wzajemne zaufanie i w ten sposób przyczyniać się do zwiększania stabilności i bezpieczeństwa w Europie;

zdecydowane ponadto powstrzymywać się we wzajemnych stosunkach, jak również w swoich międzynarodowych stosunkach w ogóle, od groźby użycia siły lub użycia siły przeciw integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej któregokolwiek państwa lub w jakikolwiek inny sposób niezgodny z celami Organizacji Narodów Zjednoczonych i z Deklaracją zasad rządzących stosunkami między Państwami uczestniczącymi, przyjętą w niniejszym Akcie Końcowym;

uznając potrzebę przyczynienia się do zmniejszenia niebezpieczeństwa konfliktu zbrojnego, do zapobieżenia niewłaściwemu zrozumieniu lub błędnej ocenie działalności militarnej, która może stanowić powód do obaw, zwłaszcza w sytuacji, gdy Państwa uczestniczące nie posiadają jasnych i aktualnych danych co do charakteru takiej działalności;

biorąc pod uwagę względy dotyczące wysiłków zmierzających do zmniejszenia napięcia i popierania rozbrojenia;

uznając, że wymiana, na zaproszenie, obserwatorów manewrów wojskowych będzie sprzyjać rozwijaniu kontaktów i wzajemnego zrozumienia;

zbadawszy – w związku z budowaniem zaufania – sprawę uprzedniego powiadamiania o wielkich ruchach wojsk;

uznając, że istnieją inne sposoby, za pomocą których każde z państw może wnieść dalszy wkład do osiągnięcia ich wspólnych celów;

przekonane o politycznym znaczeniu, jakie dla popierania wzajemnego zrozumienia i umacniania zaufania, stabilności i bezpieczeństwa ma uprzednie powiadamianie o wielkich manewrach wojskowych;

przyjmując odpowiedzialność każdego z nich za popieranie tych celów i realizację tego środka, zgodnie z przyjętymi kryteriami i warunkami, jako że są one istotne dla osiągnięcia tych celów;

uznając, że ten środek – wynikający z decyzji politycznej – opiera się na zasadzie dobrowolności,

przyjęły, co następuje:

I. Uprzednie powiadamianie o wielkich manewrach wojskowych

Będą one powiadamiały wszystkie inne Państwa uczestniczące o przeprowadzanych przez nie wielkich manewrach wojskowych – zwykłymi kanałami dyplomatycznymi, zgodnie z następującymi ustaleniami:

Powiadomienia będą dokonywane w odniesieniu do wielkich manewrów wojsk lądowych, których liczba przekracza ogółem 25 000 żołnierzy, prowadzonych samodzielnie lub połączonych z dowolnymi elementami sił powietrznych lub morskich (w tym kontekście termin „wojska" obejmuje wojska piechoty morskiej i powietrznodesantowe). W wypadku samodzielnych manewrów wojsk piechoty morskiej lub powietrznodesantowych, albo manewrów połączonych obejmujących je, wojska te będą wliczane do powyższej, ogólnej liczby. Ponadto, w wypadku manewrów połączonych, nie osiągających powyższej ogólnej liczby, lecz w których brać będą udział siły lądowe łącznie ze znaczną liczbą wojsk piechoty morskiej lub powietrznodesantowych, lub jednych i drugich, powiadomienia mogą być także dokonywane.

Powiadomienia będą dokonywane w odniesieniu do wielkich manewrów wojskowych przeprowadzanych w Europie na terytorium każdego z Państw uczestniczących, jak również, odpowiednio, na przyległych obszarach morskich i w przestrzeni powietrznej.

W wypadku Państwa uczestniczącego, którego terytorium sięga poza Europę, uprzednie powiadomienia będą dokonywane tylko w odniesieniu do manewrów, które będą miały miejsce na obszarze w zasięgu 250 kilometrów od jego granicy zwróconej w stronę lub oddzielającej je od któregokolwiek europejskiego Państwa uczestniczącego; jednakże nie ma wymogu, aby Państwo uczestniczące dokonywało powiadomienia w wypadku, gdy obszar ten przylega do granicy Państwa uczestniczącego zwróconej w stronę lub oddzielającej je od pozaeuropejskiego Państwa nie uczestniczącego.

Powiadomienia będą przekazywane na 21 lub więcej dni przed rozpoczęciem manewrów lub, w wypadku gdy manewry mają się odbyć w krótkim terminie – przy możliwie najbliższej sposobności przed datą ich rozpoczęcia.

Powiadomienia będą zawierać informacje dotyczące: nazwy, jeśli taka będzie, ogólnego celu manewrów oraz państw w nich uczestniczących, rodzaju lub rodzajów i liczebności biorących udział wojsk, rejonu i przewidywanego okresu ich przeprowadzenia. Państwa uczestniczące będą także, w miarę możliwości, udzielać odpowiednich uzupełniających informacji, dotyczących w szczególności elementów wojsk biorących udział w manewrach i terminów włączania się tych wojsk.

Uprzednie powiadamianie o innych manewrach wojskowych

Państwa uczestniczące uważają, że mogą wnieść dalszy wkład w umocnienie zaufania oraz zwiększenie bezpieczeństwa i stabilności, i w tym celu mogą także powiadamiać inne Państwa uczestniczące o manewrach wojskowych na mniejszą skalę, ze szczególnym uwzględnieniem państw położonych w pobliżu rejonu takich manewrów.

W tym samym celu Państwa uczestniczące uznają także, że mogą powiadamiać o innych przeprowadzanych przez siebie manewrach wojskowych.

Wymiana obserwatorów

Państwa uczestniczące będą zapraszać inne Państwa uczestniczące, dobrowolnie i na zasadzie dwustronnej – w duchu wzajemności i dobrej woli wobec wszystkich Państw uczestniczących – do wysyłania obserwatorów na manewry wojskowe.

Państwo zapraszające określi każdorazowo liczbę obserwatorów, tryb i warunki ich uczestnictwa oraz udzieli innych informacji, które uzna za przydatne. Zapewni ono odpowiednie ułatwienia i gościnność.

Zaproszenia będą przekazywane zwykłymi kanałami dyplomatycznymi, tak wcześnie jak to będzie możliwe.

Uprzednie powiadamianie o wielkich ruchach wojsk

Zgodnie z Zaleceniami Końcowymi Konsultacji w Helsinkach Państwa uczestniczące rozpatrzyły sprawy uprzedniego powiadamiania o wielkich ruchach wojsk, jako środka umocnienia zaufania.

Zgodnie z tym Państwa uczestniczące uznają, że mogą, według swego uznania i w celu wniesienia wkładu do budowania zaufania, powiadamiać o wielkich ruchach swych wojsk.

W tym samym duchu Państwa uczestniczące w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie rozważą ponadto sprawę uprzedniego powiadamiania o wielkich ruchach wojsk, mając w szczególności na uwadze doświadczenia zdobyte dzięki realizacji środków wymienionych w niniejszym dokumencie.

Inne środki budowania zaufania

Państwa uczestniczące uznają, że istnieją inne środki, za pomocą których mogą przyczyniać się do osiągnięcia wspólnych celów.

W szczególności będą one, z należytym uwzględnieniem wzajemności i w celu lepszego wzajemnego zrozumienia, popierać wymianę – na zaproszenie – personelu wojskowego, włączając w to wizyty delegacji wojskowych.

* * *

Aby wnieść pełniejszy wkład do wspólnej sprawy budowania zaufania Państwa uczestniczące, podczas prowadzenia działalności militarnej na obszarze określonym w postanowieniach dotyczących uprzedniego powiadamiania o wielkich manewrach wojskowych, będą w należyty sposób uwzględniać i respektować ten cel.

Uznają również, że doświadczenia zdobyte w wyniku realizacji postanowień wymienionych powyżej, w połączeniu z dalszymi wysiłkami, mogą doprowadzić do rozwinięcia i rozszerzenia środków zmierzających do umocnienia zaufania.

II. Zagadnienia dotyczące rozbrojenia

Państwa uczestniczące stwierdzają, że w interesie ich wszystkich leżą wysiłki mające na celu zmniejszanie konfrontacji i popieranie rozbrojenia, zmierzające do uzupełnienia odprężenia politycznego w Europie i umocnienia ich bezpieczeństwa. Są one przekonane o konieczności podjęcia w tych dziedzinach skutecznych kroków, które ze względu na ich zakres i charakter stanowią kroki zmierzające do ostatecznego osiągnięcia powszechnego i całkowitego rozbrojenia pod ścisłą i skuteczną kontrolą międzynarodową i które powinny doprowadzić do umocnienia pokoju i bezpieczeństwa na całym świecie.

III. Uwagi ogólne

Po rozważeniu poglądów wyrażonych na różne tematy dotyczące umocnienia bezpieczeństwa w Europie przez wspólne wysiłki mające na celu popieranie odprężenia i rozbrojenia, Państwa uczestniczące, biorąc udział w takich wysiłkach, będą w związku z tym wychodzić w szczególności z następujących istotnych założeń:

– wzajemnie uzupełniający się charakter politycznych i militarnych aspektów bezpieczeństwa;

– wzajemny związek między bezpieczeństwem każdego z Państw uczestniczących i bezpieczeństwem w całej Europie oraz związki, jakie istnieją w szerszym kontekście bezpieczeństwa światowego, między bezpieczeństwem w Europie a bezpieczeństwem w regionie Morza Śródziemnego;

– poszanowanie interesów bezpieczeństwa wszystkich Państw uczestniczących w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie – nieodłącznych od ich suwerennej równości;

– znaczenie wykazania przez uczestników rokowań, że troszczą się o udostępnienie, na odpowiedniej podstawie, innym Państwom uczestniczącym w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie informacji o odnośnym rozwoju sytuacji, postępie i wynikach, a z drugiej strony uzasadnione zainteresowanie każdego z tych państw uwzględnianiem jego poglądów.

Rezolucja 3314 (XXIX) Zgromadzenia Ogólnego z 14 grudnia 1974 r. w sprawie definicji agresji wraz z załącznikiem (wyciąg)

(Źródło: Zbiór Dokumentów PISM z 1974 r., nr 12, poz. 197, s. 1397–1400)

Załącznik

Definicja agresji

Zgromadzenie Ogólne,

w oparciu o fakt, że jednym z zasadniczych celów Organizacji Narodów Zjednoczonych jest utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego oraz przedsięwzięcie skutecznych środków zbiorowych w celu zapobiegania i usuwania zagrożenia pokoju oraz likwidacji wszelkich aktów agresji lub innych naruszeń pokoju,

przypominając, że Rada Bezpieczeństwa zgodnie z artykułem 39 Karty Narodów Zjednoczonych stwierdza istnienie groźby dla pokoju, albo aktu agresji i udziela zaleceń lub postanawia, jakie środki będą przedsięwzięte, zgodnie z artykułami 41 i 42, dla utrzymania lub przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego,

przypominając również o wynikającym z Karty obowiązku państw regulowania sporów międzynarodowych środkami pokojowymi tak, aby nie narażać międzynarodowego pokoju, bezpieczeństwa i sprawiedliwości,

mając na uwadze, aby nic w niniejszej definicji nie było interpretowane jako naruszające w jakikolwiek sposób zakres postanowień Karty w zakresie funkcji i uprawnień organów Organizacji Narodów Zjednoczonych,

zważywszy również, że agresja jest najcięższą i najniebezpieczniejszą formą bezprawnego użycia siły, która – biorąc pod uwagę istnienie wszelkich typów broni masowej zagłady – zawiera potencjalną groźbę konfliktu światowego ze wszelkimi katastrofalnymi skutkami, należy wobec tego na obecnym etapie opracować definicję agresji,

potwierdzając obowiązek państw nieuciekania się do użycia siły zbrojnej w celu pozbawienia narodów prawa do samostanowienia, wolności i niepodległości lub w celu naruszenia integralności terytorialnej,

potwierdzając również, że terytorium państwa nie powinno być naruszane, będąc przedmiotem – choćby czasowo – okupacji wojskowej lub innych środków przemocy, podjętych przez inne państwo z pogwałceniem Karty oraz że nie może być ono przedmiotem nabycia przez inne państwo przy użyciu powyższych środków lub groźby ich użycia,

potwierdzając także postanowienia Deklaracji w sprawie zasad prawa międzynarodowego dotyczących stosunków przyjaznych i współpracy między państwami zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych,

przekonane, że przyjęcie definicji agresji powinno powstrzymać potencjalnego agresora oraz że może ułatwić stwierdzenie aktów agresji i dokonanie właściwych kroków w celu ich likwidacji, a także ułatwić ochronę praw i prawem chronionych interesów ofiary, jak też udzielenie jej pomocy,

sądząc, że – chociaż kwestia, czy dopuszczono się aktu agresji musi być w każdym poszczególnym przypadku rozważona w świetle wszystkich okoliczności, to jest jednak pożądane sformułowanie podstawowych zasad jako wskazówek dla oceny tego faktu,

przyjmuje poniższą definicję agresji:

Artykuł 1

Agresją jest użycie przez państwo siły zbrojnej przeciwko suwerenności, integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej innego państwa lub w jakikolwiek inny sposób niezgodny z Kartą Narodów Zjednoczonych, jak to określono w niniejszej definicji.

Uwaga wyjaśniająca: w niniejszej definicji termin „państwo":

a) jest użyty niezależnie od sprawy uznania, jak też niezależnie od tego czy państwo jest członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych;

b) obejmuje – w odpowiednich przypadkach – pojęcie „grupa państw".

Artykuł 2

Użycie siły zbrojnej z pogwałceniem Karty przez państwo, działające jako pierwsze, stanowi wystarczający dowód *prima facie* aktu agresji, chociaż Rada Bezpieczeństwa może – zgodnie z Kartą – dojść do wniosku, że stwierdzenie, iż został popełniony akt agresji, nie jest uzasadnione w świetle innych stosownych okoliczności, w tym również dlatego, że określone akty lub ich skutki nie posiadają wystarczającej doniosłości.

Artykuł 3

Którykolwiek z aktów poniżej wymienionych, niezależnie od tego, czy nastąpiło wypowiedzenie wojny, kwalifikuje się jako akt agresji, zgodnie z postanowieniami artykułu 2:

a) inwazja lub atak sił zbrojnych jednego państwa na terytorium innego państwa, albo wszelka okupacja wojskowa, nawet czasowa, będąca wynikiem takiej inwazji lub ataku, lub też jakakolwiek aneksja terytorium lub części terytorium innego państwa przy użyciu siły;

b) bombardowanie przez siły zbrojne państwa terytorium innego państwa lub użycie przez państwo jakichkolwiek broni przeciwko terytorium innego państwa;

c) blokada portów lub wybrzeży państwa przez siły zbrojne innego państwa;

d) atak sił zbrojnych państwa na siły zbrojne lądowe, morskie lub powietrzne albo na marynarkę lub lotnictwo cywilne innego państwa;

e) użycie sił zbrojnych państwa znajdujących się na terytorium innego państwa za zgodą państwa przyjmującego, niezgodnie z warunkami przewidzianymi w umowie lub wszelkie przedłużanie ich pobytu na tym terytorium po zakończeniu obowiązywania umowy;

f) wyrażanie przez państwo zgody, by jego terytorium, które oddało do dyspozycji innemu państwu, było wykorzystane przez to inne państwo dla dokonania agresji przeciwko państwu trzeciemu;

g) wysyłanie przez państwo lub w jego imieniu band lub grup zbrojnych, oddziałów nieregularnych lub najemników, które dokonują zbrojnych aktów przeciwko innemu państwu w stopniu dorównującym aktom wymienionym powyżej, względnie zaangażowanie się w znaczny sposób w takie działanie.

Artykuł 4

Wyliczenie powyższych aktów nie jest wyczerpujące i Rada Bezpieczeństwa może określić inne akty jako akty agresji zgodnie z postanowieniami Karty.

Artykuł 5

1. Żaden wzgląd, jakiejkolwiek byłby on natury – politycznej, ekonomicznej, wojskowej czy innej – nie może usprawiedliwić agresji.

2. Wojna agresywna jest zbrodnią przeciwko międzynarodowemu pokojowi. Agresja pociąga za sobą odpowiedzialność międzynarodową.

3. Żadne nabycie terytorium i żadna szczególna korzyść wynikająca z agresji nie są i nie będą uznane za legalne.

Artykuł 6

Nic w niniejszej definicji nie będzie interpretowane jako rozszerzające lub zwężające w jakikolwiek sposób zakres Karty, łącznie z postanowieniami dotyczącymi przypadków, w których użycie siły jest legalne.

Artykuł 7

Nic w niniejszej definicji, a w szczególności artykuł 3, w żaden sposób nie może naruszać wynikającego z Karty prawa do samostanowienia, wolności i niepodległości narodów pozbawionych siłą tego prawa, do których odnosi się Deklaracja w sprawie zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współpracy między państwami zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, zwłaszcza narodów pod kolonialnymi i rasistowskimi reżymami lub innymi formami obcego panowania, ani też prawa tychże narodów do walki o te cele, do poszukiwania i otrzymywania poparcia zgodnie z zasadami Karty i stosownie do wymienionej wyżej Deklaracji.

Artykuł 8

Przy interpretacji i stosowaniu powyższych postanowień należy brać pod uwagę, że pozostają one we wzajemnej zależności i każde postanowienie powinno być interpretowane w kontekście innych postanowień.

Traktat z 19 listopada 1990 r. o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie

(DzU z 1995 r., nr 15, poz. 73, załącznik)

Królestwo Belgii, Republika Bułgarii, Czeska i Słowacka Republika Federacyjna, Królestwo Danii, Republika Francuska, Republika Grecka, Królestwo Hiszpanii, Królestwo Holandii, Republika Islandii, Kanada, Wielkie Księstwo Luksemburg, Republika Federalna Niemiec, Królestwo Norwegii, Rzeczpospolita Polska, Republika Portugalska, Rumunia, Stany Zjednoczone Ameryki, Republika Turecka, Republika Węgierska, Republika Włoska, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, określane dalej jako Państwa-Strony,

Kierując się postanowieniami „Mandatu rokowań w sprawie konwencjonalnych sił zbrojnych w Europie" z 10 stycznia 1989 r. i przeprowadziwszy te rokowania w Wiedniu poczynając od 9 marca 1989 r.,

Kierując się zadaniami i celami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, w której ramach toczyły się rokowania nad tym Traktatem,

Przywołując swoje zobowiązania do powstrzymywania się we wzajemnych stosunkach, jak również w stosunkach międzynarodowych w ogóle, od groźby użycia lub użycia siły przeciwko integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej jakiegokolwiek państwa lub w jakikolwiek inny sposób niezgodny z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych,

Świadome potrzeby zapobiegania wszelkim konfliktom zbrojnym w Europie,

Świadome wspólnej odpowiedzialności ponoszonej przez nie wszystkie za poszukiwanie dróg osiągnięcia większej stabilności i bezpieczeństwa w Europie,

Dążąc do zastąpienia konfrontacji zbrojnej nowym, opartym na pokojowej współpracy, wzorcem stosunków bezpieczeństwa między wszystkimi Państwami-Stronami i przyczynienia się tym samym do przezwyciężenia podziału Europy,

Oddane celom ustanowienia bezpiecznej i stabilnej równowagi konwencjonalnych sił zbrojnych w Europie na niższych niż dotychczas poziomach, eliminowania nierównowagi szkodzącej stabilności i bezpieczeństwu oraz eliminowania, co jest zadaniem priorytetowym, zdolności do dokonania niespodziewanego ataku i rozpoczęcia działań ofensywnych na dużą skalę w Europie,

Przypominając, że podpisały one lub przystąpiły do Układu Brukselskiego z 1948 r., Układu Waszyngtońskiego z 1949 r. lub Układu Warszawskiego z 1955 r., oraz że mają prawo być lub nie być stronami układów o sojuszu,

Mając na celu zapewnienie, że liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w strefie stosowania Traktatu nie przekroczą 40 000 czołgów bojowych, 60 000 bojowych wozów opancerzonych, 40 000 środków artyleryjskich, 13 600 samolotów bojowych i 4000 śmigłowców uderzeniowych,

Potwierdzając, że zamiarem niniejszego Traktatu nie jest negatywne oddziaływanie na interesy bezpieczeństwa jakiegokolwiek państwa,

Potwierdzając swoje zobowiązanie do kontynuowania procesu kontroli zbrojeń konwencjonalnych, w tym rokowań, biorąc pod uwagę przyszłe wymogi europejskiego bezpieczeństwa i stabilności w świetle wydarzeń politycznych w Europie,

Uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

1. Każde Państwo-Strona będzie wykonywać zobowiązania zawarte w niniejszym Traktacie zgodnie z jego postanowieniami, w tym zobowiązania odnoszące się do następujących pięciu kategorii konwencjonalnych sił zbrojnych: czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce bojowe.

2. Każde Państwo-Strona będzie realizować także inne przedsięwzięcia zawarte w niniejszym Traktacie, mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa i stabilności zarówno w okresie redukcji konwencjonalnych sił zbrojnych, jak i po zakończeniu redukcji.

3. Traktat niniejszy obejmuje „Protokół o istniejących typach uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu", zwany dalej „Protokołem o istniejących typach", wraz z Aneksem; „Protokół o procedurach regulujących reklasyfikację określonych modeli lub wersji samolotów szkolno-bojowych na nieuzbrojone samoloty treningowe", zwany dalej „Protokołem o reklasyfikacji samolotów"; „Protokół o procedurach regulujących redukcję uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie", zwany dalej „Protokołem o redukcji"; „Protokół o procedurach regulujących kategoryzację śmigłowców bojowych i rekategoryzację wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych", zwany dalej „Protokołem o rekategoryzacji śmigłowców"; „Protokół o notyfikacji i wymianie informacji", dalej zwany „Protokołem o wymianie informacji", wraz z „Aneksem o formularzu wymiany informacji", zwany dalej „Aneksem o formularzu"; „Protokół o inspekcji"; „Protokół o Wspólnej Grupie Konsultacyjnej" oraz „Protokół o tymczasowym stosowaniu niektórych postanowień Traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie", zwany dalej „Protokołem o tymczasowym stosowaniu". Każdy z tych dokumentów stanowi integralną część niniejszego Traktatu.

Artykuł II

1. Dla celów niniejszego Traktatu:

A) termin „grupa Państw-Stron" oznacza grupę Państw-Stron, które podpisały Układ Warszawski z 1955 r., składającą się z Republiki Bułgarii, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Rzeczypospolitej Polskiej, Rumunii, Republiki Węgierskiej, Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, lub grupę Państw-Stron, które podpisały lub przystąpiły do Traktatu Brukselskiego z 1948 r. lub Traktatu Waszyngtońskiego z 1949 r., składającą się z Królestwa Belgii, Królestwa Danii, Republiki Francuskiej, Republiki Greckiej, Królestwa Hiszpanii, Królestwa Holandii, Republiki Islandii, Kanady, Wielkiego Księstwa Luksemburg, Republiki Federalnej Niemiec, Królestwa Norwegii, Republiki Portugalskiej, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Republiki Tureckiej, Republiki Włoskiej oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

B) termin „strefa stosowania" oznacza całe lądowe terytorium Państw-Stron w Europie od Oceanu Atlantyckiego do Uralu, które obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wysp Państw-Stron, w tym Wyspy Owcze należące do Królestwa Danii, Svalbard, z Wyspą Niedźwiedzią włącznie, należące do Królestwa Norwegii, Wyspy Azorskie i Maderę należące do Republiki Portugalskiej, Wyspy Kanaryjskie należące do Królestwa Hiszpanii oraz Ziemię Franciszka Józefa i Nową Ziemię należące do Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. W przypadku Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich strefa stosowania obejmuje całe terytorium leżące na zachód od rzeki Ural i Morza Kaspijskiego. W przypadku Republiki Tureckiej strefa stosowania obejmuje terytorium Republiki Tureckiej na północ i na zachód od linii ciągnącej się od punktu przecięcia się granicy tureckiej z 39 równoleżnikiem do Muradiye, Patnos, Karayazi, Tekman, Kemaliye, Feke, Ceyhan, Dogankent, Gözne i dalej do morza.

C) termin „czołg bojowy" oznacza samobieżny opancerzony pojazd bojowy o dużej sile ognia, przede wszystkim z głównej armaty strzelającej ogniem bezpośrednim i pociskami o dużej prędkości początkowej, niezbędnej do rażenia celów opancerzonych i innych, odznaczających się dużą mobilnością podczas jazdy w trudnym terenie oraz posiadający wysoki poziom samoochrony, i który nie jest skonstruowany i wyposażony głównie do transportu wojsk. Takie opancerzone pojazdy służą za zasadniczy system uzbrojenia w formacjach pancernych i innych formacjach zmechanizowanych wojsk lądowych.

„Czołgi bojowe" są to gąsiennicowe, opancerzone pojazdy bojowe o wadze nie mniejszej niż 16,5 tony w stanie nie załadowanym, które są uzbrojone w armatę o obrocie 360° i kalibrze co najmniej 75 mm. Ponadto wszelkie kołowe opancerzone pojazdy bojowe wchodzące na wyposażenie, które spełniają wszystkie wyżej podane kryteria, będą także uważane za czołgi bojowe.

D) termin „bojowy wóz opancerzony" oznacza samobieżny pojazd z opancerzeniem zdolny do poruszania się w trudnym terenie. Bojowe wozy opancerzone obejmują transportery opancerzone, bojowe wozy piechoty i bojowe wozy z ciężkim uzbrojeniem.

Termin „transporter opancerzony" oznacza opancerzony pojazd bojowy, zaprojektowany i wyposażony do transportu drużyny piechoty, który z zasady jest uzbrojony w będącą jego integralną lub ograniczoną częścią broń o kalibrze mniejszym niż 20 mm.

Termin „bojowy wóz piechoty" oznacza opancerzony pojazd bojowy, zaprojektowany i wyposażony przede wszystkim do transportu drużyny piechoty, który zwykle umożliwia prowadzenie ognia z wnętrza pojazdu pod osłoną opancerzenia, jest uzbrojony w będącą jego ograniczoną lub integralną częścią armatę o kalibrze co najmniej 20 mm, a niekiedy posiada wyrzutnie przeciwpancernych pocisków rakietowych. Bojowy wóz piechoty stanowi główny system uzbrojenia formacji i jednostek piechoty zmechanizowanej lub zmotoryzowanej wojsk lądowych.

Termin „bojowy wóz z ciężkim uzbrojeniem" oznacza opancerzony pojazd bojowy z będącą jego integralną lub ograniczoną częścią armatą o kalibrze co najmniej 75 mm, służącą do prowadzenia ognia bezpośredniego, ważący co najmniej 6,0 ton w stanie nie załadowanym, którego nie obejmuje definicja transportera opancerzonego, bojowego wozu piechoty lub czołgu bojowego.

E) termin „waga w stanie nie załadowanym" oznacza wagę pojazdu bez amunicji, paliwa, oleju i smarów, usuwalnego reaktywnego pancerza, części zamiennych, narzędzi i akcesoriów, usuwalnego sprzętu wentylacyjnego, załogi i jej wyposażenia osobistego.

F) termin „artyleria" oznacza systemy o dużych kalibrach do rażenia celów naziemnych, przede wszystkim ogniem pośrednim. Takie systemy artylerii zapewniają zasadnicze wsparcie ogniem pośrednim połączonym formacjom różnych rodzajów wojsk.

Systemami artylerii dużego kalibru są armaty, haubice, środki artyleryjskie łączące w sobie właściwości armat i haubic, moździerze i wieloprowadnicowe wyrzutnie rakietowe o kalibrze 100 mm i większym. Ponadto, każdy powstały w przyszłości system artyleryjski dużego kalibru do prowadzenia ognia bezpośredniego, który ma wtórne możliwości prowadzenia efektywnego ognia pośredniego, będzie wliczany do pułapów dla artylerii.

G) termin „utrzymywane konwencjonalne siły zbrojne" oznacza konwencjonalne siły zbrojne jakiegokolwiek Państwa-Strony, które utrzymuje ono w strefie stosowania na terytorium innego Państwa-Strony.

H) termin „wyznaczone miejsce stałego składowania" oznacza miejsce z wyraźnie określonymi granicami fizycznymi, gdzie znajduje się uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, zaliczane do ogólnych pułapów, ale nie będące przedmiotem ograniczeń, dotyczących uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu w jednostkach czynnych.

I) termin „most czołgowy" oznacza samobieżny opancerzony pojazd zdolny do przewożenia oraz – poprzez wbudowane mechanizmy – do ustawiania i zdejmowania konstrukcji mostowej. Pojazd taki wraz z konstrukcją mostową stanowi zintegrowany system.

J) termin „uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem" oznacza czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, stanowiące przedmiot ograniczeń liczbowych zawartych w artykułach IV, V i VI.

K) termin „samolot bojowy" oznacza samolot ze stałą lub zmienną geometrią skrzydeł, uzbrojony i wyposażony do zwalczania celów przez użycie kierowanych i niekierowanych pocisków rakietowych, bomb, karabinów, działek lub innego uzbrojenia, a także każdy typ lub wersję takiego samolotu, który wykonuje inne funkcje wojskowe, takie jak rozpoznanie lub walkę radioelektroniczną. Termin „samolot bojowy" nie obejmuje samolotów szkolno-treningowych.

L) termin „śmigłowiec bojowy" oznacza wiropłat uzbrojony i wyposażony do zwalczania celów lub wykonywania innych funkcji wojskowych. Termin „śmigłowiec bojowy" obejmuje śmigłowce uderzeniowe i śmigłowce wsparcia bojowego. Termin „śmigłowiec bojowy" nie obejmuje nieuzbrojonych śmigłowców transportowych.

M) termin „śmigłowiec uderzeniowy" oznacza śmigłowiec bojowy wyposażony do stosowania kierowanych pocisków przeciwpancernych, kierowanych pocisków klasy „powietrze-ziemia" lub „powietrze-powietrze" oraz wyposażony w zintegrowany system kierowania ogniem i naprowadzania na cel tych rodzajów broni. Termin „śmigłowiec uderzeniowy" obejmuje wyspecjalizowane śmigłowce uderzeniowe i wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe.

N) termin „wyspecjalizowany śmigłowiec uderzeniowy" oznacza śmigłowiec uderzeniowy, zaprojektowany głównie do stosowania broni kierowanej.

O) termin „wielozadaniowy śmigłowiec uderzeniowy" oznacza śmigłowiec uderzeniowy zaprojektowany do wykonywania wielorakich funkcji wojskowych i wyposażony do stosowania broni kierowanej.

P) termin „śmigłowiec wsparcia bojowego" oznacza śmigłowiec bojowy nie spełniający wymogów kwalifikujących go do śmigłowców uderzeniowych, który może być uzbrojony w różnego rodzaju broń o charakterze samoobronnym lub powierzchniowym, taką jak karabiny, działka, niekierowane pociski rakietowe i bomby lub bomby kasetowe, lub który może być wyposażony do wykonywania innych funkcji wojskowych.

Q) termin „uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt objęte Traktatem" oznacza czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe, podstawowe samoloty treningowe, nieuzbrojone samoloty treningowe, śmigłowce bojowe, nieuzbrojone śmigłowce transportowe, mosty czołgowe, pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych i pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty, podlegające wymianie informacji zgodnie z „Protokołem o wymianie informacji".

R) termin „na wyposażeniu", gdy odnosi się do konwencjonalnych sił zbrojnych oraz uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, oznacza czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe, podstawowe samoloty treningowe, nieuzbrojone samoloty treningowe, śmigłowce bojowe, nieuzbrojone śmigłowce transportowe, mosty czołgowe, pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych, pojazdy podobne konstrukcyjnie do bojowych wozów piechoty, które znajdują się w strefie stosowania, oprócz tych, które są w posiadaniu organów powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju, lub które odpowiadają któremukolwiek z wyjątków określonych w artykule III.

S) terminy „pojazd podobny konstrukcyjnie do transportera opancerzonego" i „pojazd podobny konstrukcyjnie do bojowego wozu piechoty" oznaczają pojazd opancerzony zbu-

dowany w oparciu o takie samo podwozie, zewnętrznie podobny odpowiednio do transportera opancerzonego lub bojowego wozu piechoty, który nie ma armaty lub karabinu o kalibrze 20 mm lub większym, i który został skonstruowany lub zmodyfikowany w sposób nie pozwalający na transport drużyny piechoty. Biorąc pod uwagę postanowienia Konwencji Genewskiej „O polepszeniu warunków bytowych rannych i chorych w siłach zbrojnych na polu walki" z 12 sierpnia 1949 r., które nadają specjalny status ambulansom, ambulanse na transporterach opancerzonych nie będą uważane za bojowe wozy opancerzone lub pojazdy podobne konstrukcyjnie do transporterów opancerzonych.

T) termin „miejsce redukcji" oznacza wyraźnie określone miejsce, w którym odbywa się redukcja uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, zgodnie z jego artykułem VIII.

U) termin „zobowiązanie redukcyjne" oznacza liczbę uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w każdej kategorii, które Państwo-Strona zobowiązuje się zredukować w okresie 40 miesięcy od wejścia niniejszego Traktatu w życie, by zapewnić przestrzeganie postanowień artykułu VII.

2. Istniejące typy uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu objętych niniejszym Traktatem są wymienione w „Protokole o istniejących typach". Wykazy istniejących typów będą okresowo uaktualniane zgodnie z artykułem XVI, paragraf 2, podparagraf D i rozdziałem IV „Protokołu o istniejących typach". Takie uaktualnianie wykazów istniejących typów nie będzie uważane za poprawkę do niniejszego Traktatu.

3. Istniejące typy śmigłowców bojowych wyszczególnione w „Protokole o istniejących typach" będą kategoryzowane zgodnie z rozdziałem I „Protokołu o rekategoryzacji śmigłowców".

Artykuł III

1. Dla celów niniejszego Traktatu, Państwa-Strony stosować będą następujące zasady liczenia:

Ograniczeniom liczbowym i innym postanowieniom zawartym w artykułach IV, V i VI będą podlegać wszystkie czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, zgodnie z definicją zawartą w artykule II, znajdujące się w strefie stosowania, z wyjątkiem tych, które zgodnie z normalną praktyką Państwa-Strony:

A) znajdują się na etapie produkcji, w tym prób fabrycznych;

B) są używane wyłącznie do celów badawczych i rozwojowych;

C) należą do zbiorów historycznych;

D) czekają na zniszczenie po wycofaniu ich z wyposażenia, zgodnie z postanowieniami artykułu IX;

E) oczekują na eksport lub reeksport, lub są na etapie odnawiania z przeznaczeniem na eksport lub reeksport, i są przejściowo przetrzymywane w strefie stosowania. Te czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe będą rozmieszczane poza miejscami zadeklarowanymi w myśl postanowień rozdziału V „Protokołu o wymianie informacji" lub nie więcej niż w 10 takich zadeklarowanych miejscach, które zostałyby notyfikowane poprzedniego roku w ramach corocznej wymiany informacji. W takim przypadku będą one wyraźnie odróżniać się od uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem;

F) znajdują się, w przypadku transporterów opancerzonych, bojowych wozów piechoty i wozów bojowych z ciężkim uzbrojeniem lub wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych, w posiadaniu organów powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju lub

G) są w trakcie tranzytu poprzez strefę stosowania z miejsca położonego poza strefą stosowania do miejsca ostatecznego przeznaczenia poza strefą stosowania i znajdują się w strefie stosowania przez okres nie dłuższy niż łącznie 7 dni.

2. Jeżeli Państwo-Strona notyfikuje więcej niż w dwóch kolejnych latach niezwykle wysokie liczby jakichkolwiek tego rodzaju czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych, podlegających wymogowi notyfikacji zgodnie z rozdziałem IV „Protokołu o wymianie informacji", to wyjaśni ono przyczyny tego na forum Wspólnej Grupy Konsultacyjnej, jeżeli zostanie o to poproszone.

Artykuł IV

1. W granicach strefy stosowania, jak określa to artykuł II, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje posiadane przezeń czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później ogólne liczby dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, jak określa to artykuł II, nie przekraczały:

A) 20 000 czołgów bojowych, w tym nie więcej niż 16 500 w jednostkach czynnych;

B) 30 000 bojowych wozów opancerzonych, w tym nie więcej niż 27 300 w jednostkach czynnych. Spośród 30 000 bojowych wozów opancerzonych nie więcej niż 18 000 stanowić będą bojowe wozy piechoty i bojowe wozy z ciężkim uzbrojeniem; spośród bojowych wozów piechoty i wozów bojowych z ciężkim uzbrojeniem nie więcej niż 1500 stanowić będą bojowe wozy z ciężkim uzbrojeniem;

C) 20 000 środków artyleryjskich, w tym nie więcej niż 17 000 w jednostkach czynnych;

D) 6800 samolotów bojowych oraz

E) 2000 śmigłowców uderzeniowych.

Czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artyleria poza jednostkami czynnymi będą umieszczone w wyznaczonych miejscach stałego składowania, jak to określono w artykule II, i będą rozmieszczone wyłącznie w rejonie określonym w paragrafie 2 niniejszego artykułu. Tego rodzaju wyznaczone miejsca stałego składowania mogą być także zlokalizowane w tej części terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, która obejmuje Odeski Okręg Wojskowy i południową część Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. W Odeskim Okręgu Wojskowym może zatem być składowane nie więcej niż 400 czołgów bojowych i 500 środków artyleryjskich. W południowej części Leningradzkiego Okręgu Wojskowego może zatem być składowane nie więcej niż 600 czołgów bojowych, 800 bojowych wozów opancerzonych, w tym nie więcej niż 300 bojowych wozów opancerzonych jakiegokolwiek typu, przy czym pozostała liczba będzie się składać z transporterów opancerzonych, oraz 400 środków artyleryjskich. Przez południową część Leningradzkiego Okręgu Wojskowego rozumie się terytorium znajdujące się w tym okręgu wojskowym, położone na południe od linii wschód–zachód 60 stopni i 15 minut szerokości północnej.

2. W granicach rejonu składającego się z całego terytorium lądowego w Europie, który obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wyspiarskie, Królestwa Belgii, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Królestwa Danii wraz z Wyspami Owczymi, Republiki Francuskiej, Królestwa Hiszpanii wraz z Wyspami Kanaryjskimi, Królestwa Holandii, Wielkiego Księstwa Luksemburg, Republiki Federalnej Niemiec, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Portugalskiej wraz z Wyspami Azorskimi i Maderą, Republiki Węgierskiej, Republiki Włoskiej, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej i tę część terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich na zachód od Gór Uralu obejmującą Okręgi Wojskowe: Nadbałtycki, Białoruski, Przykarpacki, Kijowski,

Moskiewski oraz Nadwołżańsko-Uralski, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, łącznie liczby nie przekraczały:

A) 15 300 czołgów bojowych, w tym nie więcej niż 11 800 w jednostkach czynnych;

B) 24 100 bojowych wozów opancerzonych, w tym nie więcej niż 21 400 w jednostkach czynnych;

C) 14 000 środków artyleryjskich, w tym nie więcej niż 11 000 w jednostkach czynnych.

3. W granicach rejonu składającego się z całego terytorium lądowego w Europie, które obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wyspiarskie, Królestwa Belgii, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Królestwa Danii wraz z Wyspami Owczymi, Republiki Francuskiej, Królestwa Holandii, Wielkiego Księstwa Luksemburg, Republiki Federalnej Niemiec, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Włoskiej, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz te części terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, która obejmuje Okręgi Wojskowe: Nadbałtycki, Białoruski, Przykarpacki, Kijowski, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, łączne liczby w jednostkach czynnych nie przekraczały:

A) 10 300 czołgów bojowych;

B) 19 260 bojowych wozów opancerzonych;

C) 9100 środków artyleryjskich oraz

D) w Kijowskim Okręgu Wojskowym łączne liczby w jednostkach czynnych i wyznaczonych miejscach stałego składowania nie będą przekraczały:

1) 2250 czołgów bojowych;

2) 2500 bojowych wozów opancerzonych;

3) 1500 środków artyleryjskich.

4. W granicach rejonu składającego się z całego terytorium lądowego w Europie, które obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wyspiarskie, Królestwa Belgii, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Królestwa Holandii, Wielkiego Księstwa Luksemburg, Republiki Federalnej Niemiec, Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Węgierskiej, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, łączne liczby w jednostkach czynnych nie przekraczały:

A) 7500 czołgów bojowych;

B) 11 250 bojowych wozów opancerzonych;

C) 5000 środków artyleryjskich.

5. Państwa-Strony należące do tej samej grupy Państw-Stron mogą rozmieszczać czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię w jednostkach czynnych w każdym z rejonów opisanych w niniejszym artykule i w artykule V, paragraf 1, podparagraf A do wysokości ograniczeń liczbowych odnoszących się do tego rejonu, zgodnie z maksymalnymi pułapami stanów posiadania, notyfikowanych zgodnie z artykułem VII i pod warunkiem, że żadne Państwo-Strona nie będzie utrzymywać konwencjonalnych sił zbrojnych na terytorium innego Państwa-Strony bez zgody tego Państwa-Strony.

6. Jeżeli łączne liczby czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii w jednostkach czynnych grupy Państw-Stron w rejonie opisanym w paragrafie 4 niniejszego artykułu i pod warunkiem, że żadnemu Państwu-Stronie nie przeszkodzi się w ten spo-

sób w osiągnięciu jego maksymalnych pułapów stanów posiadania notyfikowanych zgodnie z artykułem VII, paragrafy 2, 3 i 5, to czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artyleria w liczbie równej różnicy między ogólnymi liczbami w każdej kategorii z ograniczeniami liczbowymi określonymi dla tego rejonu mogą być rozmieszczone przez Państwa-Strony należące do tej samej grupy Państw-Stron w rejonie opisanym w paragrafie 3 niniejszego artykułu, zgodnie z ograniczeniami liczbowymi określonymi w paragrafie 3 niniejszego artykułu.

Artykuł V

1. W celu zapewnienia, że bezpieczeństwo żadnego Państwa-Strony nie będzie zagrożone w jakimkolwiek momencie:

A) w granicach rejonu składającego się z całego terytorium lądowego Europy, które obejmuje także wszystkie europejskie terytoria wyspiarskie, Republiki Bułgarii, Republiki Greckiej, Republiki Islandii, Królestwa Norwegii, Rumunii, tej części Republiki Tureckiej, która leży w granicach strefy stosowania, oraz tej części terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, która obejmuje Okręgi Wojskowe: Leningradzki, Odeski, Kaukaski i Północnokaukaski, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i artylerię, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, łączne liczby w jednostkach czynnych nie przekroczyły liczby stanowiącej różnicę między ogólnymi ograniczeniami liczbowymi ustalonymi w artykule IV, paragraf 1 a tymi określonymi w artykule IV, paragraf 2, to jest:

1) 4700 czołgów bojowych;

2) 5900 bojowych wozów opancerzonych;

3) 6000 środków artyleryjskich;

B) niezależnie od ograniczeń liczbowych, ustalonych w podparagrafie A niniejszego paragrafu, Państwo-Strona lub Państwa-Strony mogą tymczasowo rozmieścić na terytorium należącym do członków tej samej grupy Państw-Stron w granicach rejonu określonego w podparagrafie A niniejszego paragrafu dodatkowe łączne liczby w jednostkach czynnych, które nie przekraczają dla każdej grupy Państw-Stron:

1) 459 czołgów bojowych;

2) 723 bojowych wozów opancerzonych;

3) 420 środków artyleryjskich oraz

C) pod warunkiem, że dla każdej grupy Państw-Stron nie więcej niż jedna trzecia z wymienionych dodatkowych łącznych liczb będzie rozmieszczona w jakimkolwiek Państwie-Stronie, którego terytorium znajduje się w granicach rejonu określonego w podparagrafie A niniejszego paragrafu, to jest:

1) 153 czołgów bojowych;

2) 241 bojowych wozów opancerzonych;

3) 140 środków artyleryjskich.

2. Państwo-Strona lub Państwa-Strony prowadzące takie rozmieszczenie i Państwo-Strona lub Państwa-Strony przyjmujące przekażą nie później niż na początku rozmieszczania wszystkim innym Państwom-Stronom notyfikację z wyszczególnieniem ogólnej liczby w każdej kategorii rozmieszczanych czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii. Notyfikacja będzie także przekazana wszystkim Państwom-Stronom przez Państwo-Stronę lub Państwa-Strony przyjmujące w ciągu 30 dni od wycofania czasowo rozmieszczonych czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii.

Artykuł VI

W celu zapewnienia, że żadne Państwo-Strona nie będzie posiadało więcej niż około jednej trzeciej uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w granicach strefy stosowania, każde Państwo-Strona ograniczy i, jeżeli to konieczne, zredukuje swoje czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artylerię, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu i później, ich liczby w granicach strefy stosowania dla tego Państwa-Strony nie przekraczały:

A) 13 300 czołgów bojowych;

B) 20 000 bojowych wozów opancerzonych;

C) 13 700 środków artyleryjskich;

D) 5150 samolotów bojowych;

E) 1500 śmigłowców uderzeniowych.

Artykuł VII

1. W celu nieprzekroczenia ograniczeń ustalonych w artykułach IV, V i VI żadne Państwo-Strona po upływie 40 miesięcy od wejścia w życie niniejszego Traktatu nie przekroczy maksymalnych pułapów swoich stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, na które wyraziło uprzednio zgodę w ramach swojej grupy Państw-Stron, zgodnie z paragrafem 7 niniejszego artykułu, i które notyfikowało zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu.

2. Każde Państwo-Strona przy podpisaniu niniejszego Traktatu przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom notyfikację maksymalnych pułapów swoich stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Notyfikacja maksymalnych pułapów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, przekazana przez każde Państwo-Stronę przy podpisaniu niniejszego Traktatu, pozostanie w mocy od daty określonej w kolejnej notyfikacji, zgodnie z paragrafem 3 niniejszego artykułu.

3. Zgodnie z ograniczeniami ustalonymi w artykułach IV, V i VI każde Państwo-Strona będzie mieć prawo zmiany maksymalnych pułapów swoich stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Jakakolwiek zmiana maksymalnych pułapów stanów posiadania Państwa-Strony będzie notyfikowana wszystkim innym Państwom-Stronom co najmniej 90 dni przed wymienioną w notyfikacji datą takiej zmiany. W celu nieprzekroczenia jakichkolwiek ograniczeń ustalonych w artykułach IV i V każde zwiększenie maksymalnych pułapów stanów posiadania Państwa-Strony, które powodowałoby w innym przypadku przekroczenie takich ograniczeń, będzie poprzedzone lub realizowane razem z odpowiednim zmniejszeniem uprzednio notyfikowanych maksymalnych pułapów stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem jednego lub więcej Państw-Stron należących do tej samej grupy Państw-Stron. Notyfikacja zmiany maksymalnych pułapów stanów posiadania pozostanie w mocy, poczynając od daty wymienionej w notyfikacji do daty wymienionej w kolejnej notyfikacji zmiany, zgodnie z niniejszym paragrafem.

4. Każda notyfikacja, wymagana zgodnie z paragrafem 2 lub 3 niniejszego artykułu, odnosząca się do bojowych wozów opancerzonych, będzie obejmowała także maksymalne pułapy stanów posiadania bojowych wozów piechoty i bojowych wozów z ciężkim uzbrojeniem notyfikującego Państwa-Strony.

5. Na 90 dni przed upływem 40-miesięcznego okresu redukcji ustalonego w artykule VIII, a następnie w momencie każdej notyfikacji jakiejkolwiek zmiany zgodnie z paragrafem 3 niniejszego artykułu, każde Państwo-Strona będzie notyfikować maksymalne pułapy swoich stanów posiadania czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych i artylerii

w odniesieniu do każdego z rejonów określonych w artykule IV, paragrafy 2 do 4 i w artykule V, paragraf 1, podparagraf A.

6. Zmniejszenie liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, znajdujących się w posiadaniu Państwa-Strony i podlegających notyfikowaniu zgodnie z „Protokołem o wymianie informacji", nie będzie samo przez się dawało żadnemu Państwu-Stronie prawa do zwiększenia maksymalnych pułapów jego stanów posiadania podlegających notyfikacji zgodnie z niniejszym artykułem.

7. Każde poszczególne Państwo-Strona będzie ponosiło wyłączną odpowiedzialność za nieprzekraczanie maksymalnych pułapów swoich stanów posiadania, notyfikowanych zgodnie z postanowieniami niniejszego Traktatu. Państwa-Strony, należące do tej samej grupy Państw-Stron, będą się konsultować w celu zapewnienia, że maksymalne pułapy stanów posiadania, notyfikowanych zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu, odpowiednio zsumowane nie przekroczą ograniczeń ustalonych w artykułach IV, V i VI.

Artykuł VIII

1. Ograniczenia liczbowe ustalone w artykułach IV, V i VI zostaną zrealizowane jedynie w drodze redukcji, zgodnie z „Protokołem o redukcji", „Protokołem o rekategoryzacji śmigłowców", „Protokołem o reklasyfikacji samolotów", odnośnikiem do rozdziału I, paragraf 2, podparagraf A „Protokołu o istniejących typach" oraz „Protokołem o inspekcji".

2. Kategoriami uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu stanowiącymi przedmiot redukcji są: czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe. Konkretne typy są wymienione w „Protokole o istniejących typach".

A) czołgi bojowe i bojowe wozy opancerzone zostaną zredukowane przez zniszczenie, konwersję na cele wojskowe, wystawienie na stałą ekspozycję, przeznaczenie na cel naziemny lub, w przypadku transporterów opancerzonych, przez modyfikacje zgodnie z odnośnikiem do rozdziału I, paragraf 2, podparagraf A „Protokołu o istniejących typach".

B) artyleria zostanie zredukowana przez zniszczenie lub wystawienie na stałą ekspozycję lub, w przypadku artylerii samobieżnej, przeznaczenie na cel naziemny.

C) samoloty bojowe zostaną zredukowane przez zniszczenie, wystawienie na stałą ekspozycję, przeznaczenie na cele naziemno-instruktażowe lub, w przypadku określonych modeli lub wersji samolotów szkolno-bojowych, przez reklasyfikację na nieuzbrojone samoloty treningowe.

D) wyspecjalizowane śmigłowce uderzeniowe zostaną zredukowane przez zniszczenie, wystawienie na stałą ekspozycję lub przeznaczenie na cele naziemno-instruktażowe.

E) wielozadaniowe śmigłowce uderzeniowe zostaną zredukowane przez zniszczenie, wystawienie na stałą ekspozycję, przeznaczenie na cele naziemno-instruktażowe lub rekategoryzację.

3. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem będzie uważane za zredukowane z chwilą zakończenia procedur ustalonych w Protokołach wymienionych w paragrafie 1 niniejszego artykułu i z chwilą notyfikacji zgodnie z wymogami zawartymi w tych Protokołach. Zredukowane w ten sposób uzbrojenie i sprzęt nie będą więcej wliczane w ograniczenia liczbowe ustalone w artykułach IV, V i VI.

4. Redukcje zostaną przeprowadzone w trzech fazach i zakończone nie później niż 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu, tak aby:

A) do końca pierwszej fazy redukcji, to jest nie później niż 16 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu, każde Państwo-Strona doprowadziło do realizacji co najmniej 25% swoich całkowitych zobowiązań redukcyjnych w każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem;

B) do końca drugiej fazy redukcji, to jest nie później niż 28 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu, każde Państwo-Strona doprowadziło do realizacji co najmniej 60% swoich całkowitych zobowiązań redukcyjnych w każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem;

C) do końca trzeciej fazy redukcji, to jest nie później niż 40 miesięcy po wejściu w życie niniejszego Traktatu, każde Państwo-Strona doprowadziło do realizacji całości swojego zobowiązania redukcyjnego w każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Państwa-Strony dokonujące konwersji dla celów niewojskowych zapewnią, że taka konwersja wszystkich czołgów, zgodnie z rozdziałem VIII „Protokołu o redukcji", będzie zakończona do końca trzeciej fazy redukcji oraz

D) bojowe wozy opancerzone, uznane za zredukowane z racji częściowego zniszczenia, zgodnie z rozdziałem VIII, paragraf 6 „Protokołu o redukcji", zostaną w pełni przekształcone na cele niewojskowe lub zniszczone, zgodnie z rozdziałem IV „Protokołu o redukcji", nie później niż 64 miesiące po wejściu w życie niniejszego Traktatu.

5. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt, ograniczane niniejszym Traktatem i przeznaczone do redukcji, zostaną zadeklarowane w wymianie informacji dokonywanej przy podpisaniu niniejszego Traktatu jako znajdujące się w granicach strefy stosowania.

6. Nie później niż 30 dni po wejściu w życie niniejszego Traktatu każde Państwo-Strona przekaże wszystkim innym Państwom-Stronom powiadomienie o swoich zobowiązaniach redukcyjnych.

7. Z wyjątkiem tego, jak postanowiono w paragrafie 8 niniejszego artykułu, zobowiązania redukcyjne Państwa-Strony w każdej kategorii będą nie mniejsze niż różnica między jego stanami posiadania zawartymi, zgodnie z „Protokołem o wymianie informacji", w notyfikacji złożonej przy podpisaniu lub też ważnej w chwili wejścia w życie niniejszego Traktatu, zależnie od tego, która liczba okaże się większa, a maksymalnymi pułapami dla stanów posiadania notyfikowanymi zgodnie z artykułem VII.

8. Każda późniejsza zmiana stanów posiadania Państwa-Strony, notyfikowana zgodnie z „Protokołem o wymianie informacji", lub maksymalnych pułapów posiadania notyfikowanych zgodnie z artykułem VII, będzie odzwierciedlona w notyfikowanej korekcie jego zobowiązań redukcyjnych. Każda notyfikacja zmniejszenia zobowiązań redukcyjnych Państwa-Strony będzie poprzedzona bądź będzie jej towarzyszyć notyfikacja odpowiedniego zwiększenia stanów posiadania, nie przekraczającego maksymalnych pułapów stanów posiadania notyfikowanych zgodnie z artykułem VII przez jedno lub więcej Państw-Stron, należących do tej samej grupy Państw-Stron, albo notyfikacja odpowiedniego zwiększenia zobowiązań redukcyjnych jednego lub więcej spośród tych Państw-Stron.

9. W chwili wejścia w życie niniejszego Traktatu każde Państwo-Strona powiadomi wszystkie inne Państwa-Strony, zgodnie z „Protokołem o wymianie informacji", o położeniu swoich miejsc redukcji, włącznie z tymi miejscami, gdzie dokonywana będzie ostateczna konwersja czołgów bojowych i bojowych wozów opancerzonych na cele niewojskowe.

10. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo do wyznaczenia dowolnej liczby miejsc redukcji, korygowania bez ograniczeń wyznaczonych miejsc oraz przeprowadzenia redukcji i ostatecznej konwersji jednocześnie w maksimum 20 takich miejscach. Państwa-Strony będą mieć prawo do wspólnego używania lub wyznaczania miejsc redukcji na podstawie wzajemnego porozumienia.

11. Niezależnie od postanowień paragrafu 10 niniejszego artykułu, w podstawowym okresie uprawomocnienia, to jest w ciągu 120 dni od wejścia w życie niniejszego Traktatu, redukcja będzie przeprowadzana jednocześnie najwyżej w dwóch miejscach redukcji dla każdego Państwa-Strony.

12. Redukcja uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem będzie przeprowadzona w miejscach redukcji w strefie stosowania, jeśli nie stanowi się inaczej w Protokołach wymienionych w paragrafie 1 niniejszego artykułu.

13. Proces redukcji, w tym wyniki konwersji uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem na cele niewojskowe, zarówno w okresie redukcji, jak i w ciągu 24 miesięcy po okresie redukcji, będzie przedmiotem inspekcji bez prawa odmowy, zgodnie z „Protokołem o inspekcji".

Artykuł IX

1. W przypadkach innych niż wycofanie z wyposażenia zgodnie z postanowieniami artykułu VII, czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone, artyleria, samoloty bojowe i śmigłowce uderzeniowe, znajdujące się w strefie stosowania, będą wycofywane z wyposażenia tylko przez ich wycofanie z uzbrojenia pod warunkiem, że:

A) tego rodzaju uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem są wycofane z uzbrojenia i przechowywane w oczekiwaniu na decyzje o dalszym przeznaczeniu w nie więcej niż 8 miejscach, które będą notyfikowane jako miejsca zadeklarowane, zgodnie z „Protokołem o wymianie informacji", i określone w notyfikacjach jako rejony przechowywania wycofanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem. Jeżeli w miejscu przechowywania wycofanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem znajduje się także inne uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt objęte Traktatem, to wycofane uzbrojenie i sprzęt ograniczane Traktatem powinny być rozróżnialne;

B) liczba tego rodzaju wycofanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem nie przekracza, w przypadku każdego poszczególnego Państwa-Strony, 1% notyfikowanych przez to Państwo stanów posiadania uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu objętych Traktatem, lub łącznie 250 sztuk, w zależności od tego, która liczba okaże się większa, spośród których nie więcej niż 200 sztuk stanowić będą czołgi bojowe, bojowe wozy opancerzone i środki artyleryjskie, i nie więcej niż 50 sztuk stanowić będą śmigłowce uderzeniowe i samoloty bojowe.

2. Notyfikacja wycofania z uzbrojenia zawierać będzie liczbę i typ wycofywanego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem oraz miejsce wycofywania i zostanie przekazana wszystkim innym Państwom-Stronom, zgodnie z rozdziałem IX, paragraf 1, podparagraf B „Protokołu o wymianie informacji".

Artykuł X

1. Wyznaczone miejsca stałego składowania będą notyfikowane, zgodnie z „Protokołem o wymianie informacji", wszystkim pozostałym Państwom-Stronom przez Państwo-Stronę, do którego należy uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, znajdujące się w tych miejscach. Notyfikacja będzie zawierać nazwę i położenie wyznaczonego miejsca stałego składowania, w tym współrzędne geograficzne oraz liczby, według typów, każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w każdym tego rodzaju miejscu składowania.

2. Wyznaczone miejsca stałego składowania będą posiadać jedynie pomieszczenia właściwe do składowania i obsługi uzbrojenia i sprzętu (tj. magazyny, garaże, warsztaty i związane z tym materiały, jak również inne pomieszczenia pomocnicze). Wyznaczone miejsca stałego składowania nie będą posiadać strzelnic ani terenów szkoleniowych związanych z uzbrojeniem konwencjonalnym i sprzętem ograniczanymi Traktatem. Wyznaczone miejsca stałego składowania zawierać będą tylko uzbrojenie i sprzęt należące do konwencjonalnych sił zbrojnych Państwa-Strony.

3. Każde wyznaczone miejsce stałego składowania powinno mieć wyraźnie określone granice fizyczne składające się z ciągłego ogrodzenia o wysokości co najmniej 1,5 m. Ogrodzenie takie mieć będzie nie więcej niż trzy bramy stwarzające jedyną możliwość wjazdu i wyjazdu dla uzbrojenia i sprzętu.

4. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, umieszczone w wyznaczonych miejscach stałego składowania, będzie liczone jako uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, nie znajdujące się w jednostkach czynnych, w tym w sytuacjach, gdy jest ono okresowo wycofywane zgodnie z paragrafami 7, 8, 9 i 10 niniejszego artykułu. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, składowane w innych miejscach niż wyznaczone miejsca stałego składowania, będzie liczone jako uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem, znajdujące się w jednostkach czynnych.

5. Czynne jednostki lub formacje nie będą rozmieszczane na terenie wyznaczonych miejsc stałego składowania, z wyjątkiem sytuacji przewidzianych w paragrafie 6 niniejszego artykułu.

6. Jedynie personel związany z ochroną lub funkcjonowaniem wyznaczonych miejsc stałego składowania lub obsługą składowanego tam uzbrojenia i sprzętu będzie rozlokowany na terenie wyznaczonych miejsc stałego składowania.

7. W celu obsługi, remontu lub modyfikacji uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, rozmieszczonych w wyznaczonych miejscach stałego składowania, każde Państwo-Strona będzie mieć prawo, bez potrzeby uprzedniej notyfikacji, wycofania oraz zatrzymania poza miejscem stałego składowania jednocześnie do 10%, zaokrąglając do pełnej liczby, notyfikowanych stanów posiadania każdej kategorii uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem znajdujących się w każdym wyznaczonym miejscu stałego składowania, lub 10 sztuk uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem w każdej kategorii, znajdujących się w każdym wyznaczonym miejscu stałego składowania, w zależności od tego, która liczba okaże się mniejsza.

8. Z wyjątkiem postanowień zawartych w paragrafie 7 niniejszego artykułu, żadne Państwo-Strona nie będzie wycofywać uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem z wyznaczonych miejsc stałego składowania, chyba że powiadomiono o tym wszystkie inne Państwa-Strony przynajmniej 42 dni przed jego wycofaniem. Notyfikację przekaże Państwo-Strona, do którego należy uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem. Notyfikacja taka będzie wyszczególniać:

A) położenie wyznaczonego miejsca stałego składowania, z którego uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem mają być wycofane, oraz liczby, według typów, uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem każdej kategorii, które mają być wycofane;

B) daty wycofania i powrotu uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem oraz

C) zamierzone miejsce rozlokowania i sposób użycia uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem poza wyznaczonym miejscem stałego składowania.

9. Z wyjątkiem postanowienia zawartego w paragrafie 7 niniejszego artykułu, łączne liczby uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, wycofane i przetrzymywane poza wyznaczonym miejscem stałego składowania przez Państwa-Strony należące do tej samej grupy Państw-Stron w żadnym momencie nie przekroczą następujących pułapów:

A) 550 czołgów bojowych;

B) 1000 bojowych wozów opancerzonych oraz

C) 300 środków artyleryjskich.

10. Uzbrojenie konwencjonalne i sprzęt ograniczane Traktatem i wycofane z wyznaczonych miejsc stałego składowania, zgodnie z paragrafem 8 i 9 niniejszego artykułu, zo-

staną zwrócone do wyznaczonego miejsca stałego składowania nie później niż 42 dni od ich wycofania, z wyjątkiem tych egzemplarzy uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, które wycofano w celu dokonania remontu w zakładach przemysłowych. Egzemplarze takie zostaną zwrócone do wyznaczonych miejsc stałego składowania niezwłocznie po zakończeniu remontu.

11. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo wymiany uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, rozmieszczonych w wyznaczonych miejscach stałego składowania. Każde Państwo-Strona będzie powiadamiać wszystkie inne Państwa-Strony, na początku wymiany, o liczbie, miejscu, typie i rozmieszczeniu wymienianego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem.

Artykuł XI

1. Każde Państwo-Strona ograniczy liczbę mostów czołgowych, tak aby 40 miesięcy po wejściu w życie Traktatu i później łączna liczba mostów czołgowych dla grupy Państw-Stron, do której ono należy, nie przekroczyła 740 sztuk w jednostkach czynnych w strefie stosowania.

2. Wszystkie mosty czołgowe w strefie stosowania, ponad łączną liczbę wymienioną w punkcie 1 niniejszego artykułu dla każdej grupy Państw-Stron, zostaną ulokowane w wyznaczonych miejscach stałego składowania, określonych w artykule II. W przypadkach rozmieszczenia mostów czołgowych w wyznaczonych miejscach stałego składowania, oddzielnie lub wraz z uzbrojeniem konwencjonalnym i sprzętem ograniczanymi Traktatem, zarówno w stosunku do mostów czołgowych, jak i do uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, zastosowanie mieć będzie artykuł X paragrafy 1 do 6. Mosty czołgowe ulokowane w wyznaczonym miejscu stałego składowania nie będą uważane za sprzęt na wyposażeniu jednostek czynnych.

3. Z wyjątkiem postanowień zawartych w paragrafie 6 niniejszego artykułu, mosty czołgowe mogą być wycofane z wyznaczonego miejsca stałego składowania, zgodnie z postanowieniami zawartymi w paragrafach 4 i 5 niniejszego artykułu, dopiero po powiadomieniu wszystkich innych Państw-Stron co najmniej 42 dni przed takim wycofaniem. Taka notyfikacja będzie określać:

A) położenie wyznaczonych miejsc stałego składowania, z których mosty czołgowe mają być wycofane i liczbę mostów czołgowych wycofywanych z każdego takiego miejsca;

B) daty wycofania i powrotu mostów czołgowych do wyznaczonych miejsc stałego składowania oraz

C) zamierzony sposób wykorzystania mostów czołgowych przez okres ich wycofania z wyznaczonych miejsc stałego składowania.

4. Z wyjątkiem postanowień zawartych w paragrafie 6 niniejszego artykułu, mosty czołgowe wycofane z wyznaczonych miejsc stałego składowania zostaną zwrócone do nich nie później niż 42 dni od daty ich wycofania.

5. Łączna liczba mostów czołgowych wycofanych i pozostających poza wyznaczonymi miejscami stałego składowania nie może jednocześnie przekroczyć 50 sztuk dla którejkolwiek grupy Państw-Stron.

6. W celu obsługi lub modyfikacji, Państwa-Strony będą mieć prawo do wycofania i posiadania poza wyznaczonym miejscem stałego składowania jednocześnie do 10%, zaokrąglając do pełnej liczby, notyfikowanego stanu posiadania mostów czołgowych, znajdujących się w każdym wyznaczonym miejscu stałego składowania, lub 10 mostów czołgowych z każdego wyznaczonego miejsca stałego składowania, w zależności od tego, która liczba okaże się mniejsza.

7. W wypadku zatopienia lub zniszczenia – wskutek katastrof naturalnych – stałych mostów, Państwa-Strony będą mieć prawo wycofania mostów czołgowych z wyznaczonych miejsc stałego składowania. Notyfikacja o takich wycofaniach zostanie przekazana wszystkich pozostałym Państwom-Stronom w czasie wycofania.

Artykuł XII

1. Bojowe wozy piechoty, będące w posiadaniu organów Państwa-Strony powołanych i zorganizowanych do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju, które nie są strukturalnie i organizacyjnie przewidziane do walki lądowej z wrogiem zewnętrznym, nie są ograniczane niniejszym Traktatem. Pomimo powyższego, w celu usprawnienia realizacji Traktatu i zapewnienia, że liczba takiego uzbrojenia na wyposażeniu tego rodzaju organizacji nie zostanie wykorzystana do obejścia postanowień niniejszego Traktatu, każda liczba uzbrojenia tego rodzaju ponad 1000 bojowych wozów piechoty, przekazana przez Państwo-Stronę organom powołanym i zorganizowanym do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie pokoju, stanowić będzie część dozwolonych pułapów określonych w artykułach IV, V i VI. Nie więcej niż 600 bojowych wozów piechoty Państwa-Strony, przekazanych takim organom, może być rozmieszczone w tej części strefy stosowania, która jest określona w artykule V, paragraf 1, podparagraf A. Każde Państwo-Strona zapewni ponadto, że organy takie powstrzymają się od uzyskiwania zdolności bojowej przekraczającej potrzeby niezbędne do sprostania wymogom bezpieczeństwa wewnętrznego.

2. Państwo-Strona, które zamierza wydzielić ze swoich konwencjonalnych sił zbrojnych czołgi bojowe, bojowe wozy piechoty, artylerię, samoloty bojowe, śmigłowce uderzeniowe i mosty czołgowe oraz przekazać je jakiejkolwiek organizacji, nie stanowiącej jego konwencjonalnych sił zbrojnych, powiadomi o tym wszystkie inne Państwa-Strony nie później niż w dniu, w którym tego rodzaju przekazanie nastąpi. Notyfikacja powinna określać datę wejścia w życie takiego przekazania, datę faktycznego przekazania takiego uzbrojenia, a także liczbę poszczególnych typów uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem, która jest przekazywana.

Artykuł XIII

1. W celu zapewnienia weryfikacji przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu każde Państwo-Strona będzie notyfikować i wymieniać informacje dotyczące swojego uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu, zgodnie z „Protokołem o wymianie informacji".

2. Tego rodzaju notyfikacje i wymiana informacji będą dokonywane zgodnie z artykułem XVII.

3. Każde Państwo-Strona będzie odpowiedzialne za swoje informacje. Otrzymanie takiej informacji i notyfikacji nie będzie oznaczać uprawomocnienia lub akceptacji informacji.

Artykuł XIV

1. W celu zapewnienia weryfikacji przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu każde Państwo-Strona będzie mieć prawo przeprowadzania i obowiązek przyjmowania inspekcji w strefie stosowania, zgodnie z postanowieniami „Protokołu o inspekcji".

2. Celem takiej inspekcji będzie:

A) weryfikowanie, na podstawie informacji przekazanych zgodnie z „Protokołem o wymianie informacji", przestrzegania przez Państwa-Strony ograniczeń liczbowych ustalonych w artykułach IV, V i VI;

B) kontrolowanie procesu redukcji czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych i śmigłowców uderzeniowych, prowadzonego w miejscach redukcji zgodnie z artykułem VIII oraz z „Protokołem o redukcji" jak też

C) kontrolowanie procesu legalizacji rekategoryzowanych wielozadaniowych śmigłowców uderzeniowych i reklasyfikowanych samolotów szkolno-bojowych, przeprowadzanego zgodnie z „Protokołem o rekategoryzacji śmigłowców" i „Protokołem o reklasyfikacji samolotów".

3. Żadne Państwo-Strona nie będzie wykorzystywać uprawnień zawartych w paragrafach 1 i 2 niniejszego artykułu wobec Państw-Stron, które należą do tej samej grupy Państw-Stron, z zamiarem obejścia celów reżimu weryfikacji.

4. W przypadku inspekcji przeprowadzanej wspólnie przez więcej niż jedno Państwo-Stronę, jedno z nich będzie ponosić odpowiedzialność za wykonanie postanowień niniejszego Traktatu.

5. Liczba inspekcji zgodnie z rozdziałami VII i VIII „Protokołu o inspekcji", które każde Państwo-Strona będzie miało prawo przeprowadzić i obowiązek przyjąć w ciągu każdego określonego czasu, zostanie ustalona zgodnie z postanowieniami rozdziału II tegoż Protokołu.

6. Po upływie 120-dniowego okresu uprawomocnienia danych o pułapach poredukcyjnych każde Państwo-Strona będzie miało prawo przeprowadzić, a każde Państwo-Strona, którego terytorium leży w strefie stosowania, będzie miało obowiązek przyjąć uzgodnioną liczbę inspekcji powietrznych w strefie stosowania. Takie uzgodnione liczby oraz inne odnośne postanowienia zostaną wypracowane w trakcie rokowań wzmiankowanych w artykule XVIII.

Artykuł XV

1. W celu zapewnienia weryfikacji przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu, Państwo-Strona będzie mieć prawo korzystania, w sposób zgodny z generalnie uznawanymi zasadami prawa międzynarodowego, niezależnie od procedur wymienionych w artykule XIV, z będących w jego dyspozycji narodowych lub wielonarodowych technicznych środków kontroli.

2. Państwo-Strona nie będzie zakłócać działania narodowych lub wielonarodowych technicznych środków kontroli innego Państwa-Strony, działającego zgodnie z paragrafem 1 niniejszego artykułu.

3. Państwo-Strona nie będzie uciekać się do stosowania środków maskowania, które utrudniają weryfikację przestrzegania postanowień niniejszego Traktatu przy użyciu narodowych lub wielonarodowych technicznych środków weryfikacji innego Państwa-Strony, działającego zgodnie z paragrafem 1 niniejszego artykułu. Powyższe zobowiązanie nie ma zastosowania do praktyk maskowania lub ukrywania związanych z normalnym procesem szkolenia personelu, obsługą lub działaniami z wykorzystaniem uzbrojenia konwencjonalnego i sprzętu ograniczanych Traktatem.

Artykuł XVI

1. W celu promowania celów oraz realizacji ustaleń niniejszego Traktatu Państwa-Strony niniejszym ustanawiają Wspólną Grupę Konsultacyjną.

2. W ramach Wspólnej Grupy Konsultacyjnej Państwa-Strony będą:

A) rozpatrywać problemy związane z przestrzeganiem lub ewentualnym obchodzeniem postanowień niniejszego Traktatu;

B) dążyć do rozwiązania niejasności i różnic interpretacyjnych, które mogą się wyłonić w odniesieniu do sposobu realizacji niniejszego Traktatu;

C) rozważać i, jeżeli to możliwe, uzgadniać środki zwiększające trwałość i skuteczność niniejszego Traktatu;

D) uaktualniać wykazy zawarte w „Protokole o istniejących typach", zgodnie z wymaganiami artykułu II, paragraf 2;

E) rozwiązywać problemy techniczne w celu wypracowania wspólnych zasad postępowania Państw-Stron odnośnie do sposobu realizacji niniejszego Traktatu;

F) opracowywać lub rewidować, w przypadku konieczności, zasady procedury, metody pracy, skalę podziału wydatków Wspólnej Grupy Konsultacyjnej oraz konferencji zwoływanych zgodnie z niniejszym Traktatem, oraz sposób podziału wśród lub między Państwami-Stronami kosztów inspekcji;

G) rozważać i opracowywać stosowne środki do zapewnienia, że informacje uzyskiwane w ramach wymiany informacji między Państwami-Stronami lub w wyniku inspekcji przeprowadzanych zgodnie z postanowieniami niniejszego Traktatu będą wykorzystywane wyłącznie do celów niniejszego Traktatu, z uwzględnieniem konkretnych wymogów każdego Państwa-Strony, dotyczących ochrony informacji, które dane Państwo-Strona uznaje za poufne;

H) rozważać na żądanie każdego Państwa-Strony jakąkolwiek sprawę, którą Państwo-Strona pragnie zaproponować do rozpatrzenia na konferencji zwoływanej zgodnie z artykułem XXI; rozważenie takie nie powinno naruszać prawa któregokolwiek Państwa-Strony odwołania się do procedury ustalonej w artykule XXI;

I) rozstrzygać sprawy sporne wyłaniające się w trakcie realizacji niniejszego Traktatu.

3. Każde Państwo-Strona będzie mieć prawo podnoszenia na forum Wspólnej Grupy Konsultacyjnej i umieszczania na jej porządku dziennym każdej sprawy związanej z niniejszym Traktatem.

4. Wspólna Grupa Konsultacyjna będzie podejmować decyzje lub formułować zalecenia na zasadzie consensusu. Zasada consensusu będzie rozumiana jako brak sprzeciwu ze strony któregokolwiek przedstawiciela Państwa-Strony wobec podjęcia decyzji lub sformułowania zalecenia.

5. Wspólna Grupa Konsultacyjna może proponować poprawki do niniejszego Traktatu w celu ich rozważenia i zatwierdzenia zgodnie z artykułem XX. Wspólna Grupa Konsultacyjna może również uzgadniać udoskonalenia w zakresie trwałości i skuteczności niniejszego Traktatu i zgodnie z jego postanowieniami. Udoskonalenia te – przed wejściem w życie – będą przedmiotem rozważań i zatwierdzenia zgodnie z artykułem XX, chyba że dotyczyć one będą mniej istotnych spraw natury administracyjno-technicznej.

6. Nic w tym artykule nie będzie poczytane za zakaz lub ograniczenie możliwości wystąpienia przez Państwo-Stronę z żądaniem informacji od lub podjęcia konsultacji z innym Państwem-Stroną w sprawach dotyczących niniejszego Traktatu i jego realizacji kanałami lub na forach innych niż Wspólna Grupa Konsultacyjna.

7. Wspólna Grupa Konsultacyjna będzie się kierować zasadami procedury ustalonymi w „Protokole o Wspólnej Grupie Konsultacyjnej".

Artykuł XVII

Państwa-Strony będą przekazywać informacje i notyfikacje wymagane Traktatem w formie pisemnej. Będą one wykorzystywać kanały dyplomatyczne lub inne wyznaczone przez nie kanały oficjalne, w tym zwłaszcza sieć łączności, która powstanie w wyniku oddzielnego porozumienia.

Artykuł XVIII

1. Państwa-Strony, po podpisaniu niniejszego Traktatu, będą kontynuować rokowania w sprawie konwencjonalnych sił zbrojnych na podstawie tego samego mandatu oraz w celu dalszej rozbudowy niniejszego Traktatu.

2. Celem tych rokowań będzie zawarcie porozumienia w sprawie dodatkowych środków dalszego umacniania bezpieczeństwa i stabilności w Europie oraz, zgodnie z mandatem, włączenie środków mających na celu ograniczenie liczby personelu ich konwencjonalnych sił zbrojnych w strefie stosowania.

3. Państwa-Strony będą dążyć do zakończenia rokowań nie później niż przed kolejnym spotkaniem Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, która odbędzie się w Helsinkach w 1992 roku.

Artykuł XIX

1. Niniejszy Traktat będzie bezterminowy. Może on być uzupełniony przez kolejny Traktat.

2. Każde Państwo-Strona, w wykonaniu swojej narodowej suwerenności, mieć będzie prawo wystąpienia z niniejszego Traktatu, jeżeli uzna, że nadzwyczajne okoliczności, dotyczące treści niniejszego Traktatu zagrażają jego najwyższym interesom. Państwo-Strona, noszące się z zamiarem wystąpienia z Traktatu, powiadomi Depozytariusza i inne Państwa-Strony o swojej decyzji w tym względzie. Tego rodzaju notyfikacja powinna być przekazana co najmniej 150 dni przed zamierzonym wystąpieniem z niniejszego Traktatu. Będzie ona zawierać oświadczenie o nadzwyczajnych okolicznościach, które Państwo-Strona poczytuje za zagrożenie dla swoich najwyższych interesów.

3. Każde Państwo-Strona, w wykonaniu swojej narodowej suwerenności, ma zwłaszcza prawo wystąpienia z niniejszego Traktatu, jeśli inne Państwo-Strona zwiększy swój stan posiadania czołgów bojowych, bojowych wozów opancerzonych, artylerii, samolotów bojowych lub śmigłowców uderzeniowych, zgodnie z definicjami zawartymi w artykule II, które są poza zakresem ograniczeń niniejszego Traktatu, w takich proporcjach, jakie stanowią oczywiste zagrożenie dla równowagi sił w strefie stosowania.

Artykuł XX

1. Każde Państwo-Strona może zgłaszać poprawki do niniejszego Traktatu. Tekst proponowanej poprawki zostanie przedstawiony Depozytariuszowi, który przekaże go wszystkim Państwom-Stronom.

2. Jeśli poprawka spotka się z aprobatą wszystkich Państw-Stron, wejdzie ona w życie zgodnie z procedurą zawartą w artykule XXII, określającym wejście w życie niniejszego Traktatu.

Artykuł XXI

1. Po upływie 46 miesięcy od wejścia w życie niniejszego Traktatu, a następnie w odstępach pięcioletnich Depozytariusz będzie zwoływać konferencje Państw-Stron w celu dokonania przeglądu funkcjonowania niniejszego Traktatu.

2. Depozytariusz zwoła konferencję nadzwyczajną Państw-Stron na prośbę Państwa-Strony, które uważa, że zaistniały wyjątkowe okoliczności odnoszące się do Traktatu, zwłaszcza w przypadku gdy Państwo-Strona zapowiedziało zamiar wystąpienia ze swojej grupy Państw-Stron lub przystąpienia do innej grupy Państw-Stron, jak zdefiniowano w artykule II, paragraf 1, podparagraf A. W celu umożliwienia innym Państwom-Stronom przygotowania się do takiej konferencji wniosek o jej zwołanie wyjaśni także, dlaczego Państwo-Strona uważa zwołanie konferencji nadzwyczajnej za konieczne. Konferencja rozpatrzy okoliczności przedstawione we wniosku oraz ich wpływ na funkcjonowanie niniejszego Traktatu. Konferencja rozpocznie się nie później niż 15 dni po otrzymaniu wniosku i będzie trwać nie dłużej niż 3 tygodnie, jeśli nie podejmie innej decyzji.

3. Depozytariusz zwoła konferencję Państw-Stron w celu rozważenia poprawki, zaproponowanej zgodnie z artykułem XX, jeżeli zażądają tego trzy lub więcej Państw-Stron. Taka konferencja rozpocznie się nie później niż 21 dni po otrzymaniu wymaganego wniosku.

4. W przypadku powiadomienia przez Państwo-Stronę o decyzji wystąpienia z niniejszego Traktatu, zgodnie z artykułem XIX, Depozytariusz zwoła konferencję Państw-Stron, która rozpocznie się nie później niż 21 dni po otrzymaniu notyfikacji o wystąpieniu, w celu rozważenia problemów dotyczących wystąpienia z niniejszego Traktatu.

(opuszczono artykuły XXII–XXIII oraz protokoły i aneksy)

Kodeks postępowania z 6 grudnia 1994 r. w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa[*]

(Źródło: Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów, opracowanie S. Bieleń, WDiNP, Warszawa 1996, s. 285–290)

Preambuła

Państwa uczestniczące w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), uznając potrzebę umocnienia współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa, w tym także przez dalsze promowanie standardów odpowiedzialnego i kooperatywnego zachowania się w dziedzinie bezpieczeństwa,

potwierdzając, że żadne postanowienie tego Kodeksu nie narusza ważności i przydatności celów oraz zasad Karty Narodów Zjednoczonych lub innych postanowień prawa międzynarodowego,

potwierdzając nieumniejszoną moc obowiązującą podstawowych zasad i wspólnych wartości helsińskiego Aktu Końcowego, Karty Paryskiej i Dokumentu Helsińskiego z 1992 r., traktujących o wzajemnej odpowiedzialności państw oraz odpowiedzialności rządów wobec własnych narodów, jak również ważność pozostałych zobowiązań KBWE,

przyjęły następujący Kodeks postępowania w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa:

I

1. Państwa uczestniczące podkreślają, że pełne poszanowanie wszystkich zasad KBWE zawartych w helsińskim Akcie Końcowym i wprowadzenie w życie w dobrej wierze wszystkich zobowiązań przyjętych przez KBWE mają podstawowe znaczenie dla stabilizacji i bezpieczeństwa, wskutek czego stanowią przedmiot ich bezpośredniego i uzasadnionego zainteresowania.

2. Państwa uczestniczące potwierdzają ważność swej kompleksowej koncepcji bezpieczeństwa, zainicjowanej Aktem Końcowym, która wiąże utrzymanie pokoju z poszanowaniem praw człowieka i podstawowych wolności. Łączy ona współpracę gospodarczą oraz współpracę w dziedzinie środowiska z pokojowymi stosunkami międzypaństwowymi.

3. Państwa uczestniczące pozostają przekonane, że bezpieczeństwo jest niepodzielne i że bezpieczeństwo każdego z nich jest nierozerwalnie związane z bezpieczeństwem innych. Nie będą umacniać swego bezpieczeństwa kosztem bezpieczeństwa innych państw. Będą realizować własne interesy bezpieczeństwa w zgodzie ze wspólnymi wysiłkami zmierzającymi do umocnienia bezpieczeństwa i stabilizacji na obszarze KBWE i poza nim.

4. Potwierdzając poszanowanie suwerennej równości i odrębności każdego z nich, jak również praw nieodłącznie związanych z suwerennością, Państwa uczestniczące będą opierać swe wzajemne stosunki w dziedzinie bezpieczeństwa na zasadach współpracy. Podkre-

---

[*] W dniach 5–6 grudnia 1994 r. w Budapeszcie odbyło się czwarte spotkanie szefów państw i rządów państw KBWE, na którym przyjęto Dokument Budapeszteński. Składa się on z dwóch części: Deklaracji oraz Decyzji (wśród nich – Kodeks postępowania w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa).

ślają w związku z tym kluczową rolę KBWE. Będą nadal rozwijać uzupełniające się i wzajemnie wzmacniające instytucje, w tym organizacje europejskie i transatlantyckie, wielostronne i dwustronne przedsięwzięcia oraz różne formy współpracy regionalnej i subregionalnej. Państwa uczestniczące podejmą współpracę w celu zagwarantowania, że wszystkie tego rodzaju układy dotyczące bezpieczeństwa będą zgodne z zasadami KBWE i zobowiązaniami wynikającymi z Kodeksu.

5. Państwa uczestniczące są zdecydowane działać solidarnie w przypadku naruszenia norm i zobowiązań KBWE oraz zabiegać o jednomyślną reakcję, jeśli w wyniku takich działań zagrożone zostanie bezpieczeństwo. Będą się one bezzwłocznie konsultować – zgodnie z zobowiązaniami wynikającymi z KBWE – z każdym Państwem uczestniczącym poszukującym pomocy w realizacji indywidualnej lub zbiorowej samoobrony. Wspólnie określą naturę zagrożenia i działania, jakich wymagać będzie obrona wspólnych im wartości.

II

6. Państwa uczestniczące nie będą w żaden sposób popierać aktów terroru i poczynią właściwe kroki w celu zapobiegania terroryzmowi i zwalczania go we wszystkich jego formach. Będą ściśle współpracować w zwalczaniu zagrożenia, jakie niesie działalność terrorystyczna, poprzez wprowadzanie w życie międzynarodowych aktów prawnych i zobowiązań uzgodnionych w odniesieniu do tego problemu. Będą one w szczególności inicjować działania mające na celu spełnienie wymogów porozumień międzynarodowych, nakładających na nie obowiązek ścigania lub ekstradycji terrorystów.

III

7. Państwa uczestniczące przypominają, że zasady helsińskiego Aktu Końcowego mają fundamentalne znaczenie i w związku z tym będą jednakowo i bez zastrzeżeń stosowane; każda z nich będzie interpretowana z uwzględnieniem pozostałych.

8. Państwa uczestniczące nie będą udzielać pomocy ani poparcia państwom, które naruszają zobowiązanie do powstrzymania się od groźby użycia siły bądź od jej użycia przeciwko terytorialnej integralności lub politycznej niezależności któregokolwiek z państw lub w każdy inny sposób niezgodny z Kartą Narodów Zjednoczonych i z zawartą w helsińskim Akcie Końcowym Deklaracją zasad regulujących stosunki między Państwami uczestniczącymi.

IV

9. Państwa uczestniczące potwierdzają niezbywalne prawo – tak jak je uznaje Karta Narodów Zjednoczonych – do indywidualnej i zbiorowej samoobrony.

10. Każde Państwo uczestniczące, pamiętając o uzasadnionej trosce o bezpieczeństwo innych państw, ma swobodę określenia swych interesów bezpieczeństwa na gruncie suwerennej równości; ma również prawo swobodnego wyboru porozumień dotyczących jego bezpieczeństwa, w zgodzie z prawem międzynarodowym i zobowiązaniami wynikającymi z zasad i celów KBWE.

11. Każde Państwo uczestniczące ma suwerenne prawo przynależeć bądź nie przynależeć do międzynarodowych organizacji, być lub nie być stroną dwustronnych i wielostronnych traktatów, w tym traktatów sojuszniczych. Ma ono również prawo do neutralności. Każde z nich ma prawo do zmiany swego statusu w tym względzie zgodnie z odpowiednimi porozumieniami i procedurą. Każde państwo będzie respektować takie same prawa wszystkich pozostałych państw.

12. Każde Państwo uczestniczące będzie utrzymywać tylko taki potencjał wojskowy, jaki jest współmierny w stosunku do uzasadnionych indywidualnych i zbiorowych potrzeb związanych z bezpieczeństwem, z uwzględnieniem własnych zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego.

13. Każde Państwo uczestniczące określi swój potencjał wojskowy na podstawie demokratycznych procedur wewnętrznych, pamiętając o uzasadnionej trosce innych państw, jak również o potrzebie przyczyniania się do międzynarodowego bezpieczeństwa i stabilności. Żadne Państwo uczestniczące nie będzie usiłowało narzucić innemu Państwu uczestniczącemu dominacji wojskowej.

14. Siły zbrojne Państwa uczestniczącego mogą stacjonować na terytorium innego Państwa uczestniczącego zgodnie ze swobodnie wynegocjowanym porozumieniem, jak również zgodnie z prawem międzynarodowym.

V

15. Państwa uczestniczące wprowadzają w życie w dobrej wierze wszystkie swe zobowiązania dotyczące kontroli zbrojeń, rozbrojenia oraz budowy zaufania i bezpieczeństwa jako ważny element swego niepodzielnego bezpieczeństwa.

16. Mając na celu wzmocnienie bezpieczeństwa i stabilności na obszarze KBWE, Państwa uczestniczące potwierdzają swe zobowiązanie do kontynuowania kontroli zbrojeń, rozbrojenia oraz wykorzystania środków budowy zaufania i bezpieczeństwa.

VI

17. Państwa uczestniczące zobowiązują się do współpracy – również poprzez osiąganie pomyślnego stanu gospodarki i środowiska – w celu przeciwdziałania napięciom, które mogą prowadzić do konfliktu. Źródłem takich napięć jest naruszanie praw człowieka i podstawowych wolności oraz innych zobowiązań w dziedzinie ludzkiego wymiaru; okazywanie agresywnego nacjonalizmu, rasizmu, szowinizmu, ksenofobii i antysemityzmu również zagraża pokojowi i bezpieczeństwu.

18. Państwa uczestniczące podkreślają znaczenie zarówno wczesnego rozpoznawania potencjalnych konfliktów, jak i wspólnych wysiłków w sferze zapobiegania konfliktom, opanowywania kryzysów i pokojowego rozwiązywania sporów.

19. W przypadku konfliktu zbrojnego Państwa uczestniczące będą usiłowały przyczynić się do skutecznego zaprzestania działań wojennych oraz do stwarzania warunków umożliwiających polityczne rozwiązanie konfliktu. Będą współpracować na rzecz pomocy humanitarnej, aby ulżyć cierpieniom ludności cywilnej, także poprzez ułatwianie przemieszczania się personelu i środków przeznaczonych do tego rodzaju zadań.

VII

20. Państwa uczestniczące uznają demokratyczną kontrolę nad wojskiem, siłami paramilitarnymi i wewnętrznymi siłami bezpieczeństwa, jak też nad służbami wywiadowczymi i policją, za nieodzowny element stabilizacji i bezpieczeństwa. Będą wspierać integrację swych sił zbrojnych ze społeczeństwem obywatelskim jako ważny przejaw demokracji.

21. Każde Państwo uczestniczące zapewni i utrzyma skuteczne kierownictwo i kontrolę nad swymi siłami zbrojnymi, siłami paramilitarnymi i siłami bezpieczeństwa ze strony konstytucyjnie ustanowionych władz wyposażonych w demokratyczną legitymację. Każde Państwo uczestniczące ustanowi kontrolę w celu zapewnienia, że władze te wypełniają swe

konstytucyjne i prawne obowiązki. Określi wyraźnie rolę i zadania tych sił oraz ich obowiązek działania wyłącznie w ramach konstytucyjnych.

22. Każde Państwo uczestniczące zapewni ustawodawczą akceptację swych wydatków na obronę. Każde Państwo uczestniczące będzie, zgodnie z wymogami bezpieczeństwa narodowego, ograniczać swe wydatki wojskowe; zapewni też przejrzystość i powszechną dostępność informacji odnoszących się do sił zbrojnych.

23. Każde Państwo uczestniczące, gwarantując żołnierzowi odbywającemu służbę wojskową realizację jego praw obywatelskich, zapewni też polityczną neutralność sił zbrojnych jako takich.

24. Każde Państwo uczestniczące zapewni skuteczne sposoby zabezpieczające przed przypadkowym lub nielegalnym użyciem środków wojskowych.

25. Państwa uczestniczące nie będą tolerować ani popierać sił, które nie są odpowiedzialne przed konstytucyjnie ustanowionymi władzami lub nie są przez nie kontrolowane. Jeśli Państwo uczestniczące nie jest w stanie realizować swego zwierzchnictwa nad takimi siłami, może prosić o konsultacje w ramach KBWE w celu omówienia działań, które powinny zostać podjęte.

26. Każde Państwo uczestniczące zapewni, że zgodnie z zobowiązaniami międzynarodowymi jego siły paramilitarne powstrzymają się od uzyskiwania zdolności bojowej większej niż ta, do jakiej zostały powołane.

27. Każde Państwo uczestniczące zapewni, że rekrutacja lub wezwanie do służby w siłach militarnych, paramilitarnych i w siłach bezpieczeństwa będą zgodne z jego zobowiązaniami związanymi z poszanowaniem praw człowieka i podstawowych wolności.

28. Państwa uczestniczące odzwierciedlą w swych ustawach i innych stosownych dokumentach prawa i obowiązki personelu sił zbrojnych. Rozważą wprowadzenie zwolnień ze służby wojskowej lub zastosowanie służby zastępczej.

29. Państwa uczestniczące zapewnią możliwie szerokie rozpowszechnienie w swoich krajach międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych. Swym zobowiązaniom w tej dziedzinie dadzą one wyraz – zgodnie z praktyką wewnętrzną – w programach szkolenia wojskowego i w regulaminach.

30. Każde Państwo uczestniczące zapozna personel swych sił zbrojnych z postanowieniami międzynarodowego prawa humanitarnego, zasadami, konwencjami i zobowiązaniami odnoszącymi się do konfliktu zbrojnego oraz zapewni, że personel ten będzie świadom osobistej odpowiedzialności – na mocy ustawodawstwa wewnętrznego i prawa międzynarodowego – za swe działania.

31. Państwa uczestniczące zapewnią, że personel sił zbrojnych sprawujący władzę dowódczą będzie ją wykonywać zgodnie ze stosownymi przepisami ustawodawstwa wewnętrznego i prawa międzynarodowego oraz że będzie świadom, iż na mocy tego prawa może zostać indywidualnie pociągnięty do odpowiedzialności za niezgodne z prawem sprawowanie swej władzy i że nie można wydawać rozkazów sprzecznych z prawem krajowym i międzynarodowym. Odpowiedzialność zwierzchników nie zwalnia podwładnych od osobistej odpowiedzialności.

32. Każde Państwo uczestniczące zapewni, że personel sił militarnych, paramilitarnych i sił bezpieczeństwa będzie mógł korzystać z praw człowieka i podstawowych wolności oraz realizować je w sposób zgodny z dokumentami KBWE i prawem międzynarodowym, a także ze stosownymi postanowieniami konstytucyjnymi, przepisami prawnymi i wymogami służby.

33. Każde Państwo uczestniczące zapewni odpowiednie procedury prawne i administracyjne chroniące prawa personelu wszystkich rodzajów wojsk.

VIII

34. Każde Państwo uczestniczące zapewni, że jego siły zbrojne będą w czasie pokoju i wojny dowodzone, obsadzane, szkolone i wyekwipowane w sposób zgodny z postanowieniami prawa międzynarodowego, a także z podjętymi przez nie zobowiązaniami i postanowieniami odnoszącymi się do użycia sił zbrojnych w konflikcie zbrojnym, włączając w to odpowiednie konwencje haskie z 1907 r. i z 1954 r., konwencje genewskie z 1949 r. i ich protokoły dodatkowe z 1977 r., jak również Konwencję z 1980 r. o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki.

35. Każde Państwo uczestniczące zapewni, że jego polityka i doktryna obronna będą zgodne z prawem międzynarodowym odnoszącym się do użycia sit zbrojnych, także w konflikcie zbrojnym, oraz z odpowiednimi zobowiązaniami tego Kodeksu.

36. Każde Państwo uczestniczące zapewni, że wszelkie decyzje desygnujące jego siły zbrojne do uczestnictwa w wewnętrznych misjach bezpieczeństwa będą podjęte zgodnie z konstytucyjnymi procedurami. Decyzje zlecające siłom zbrojnym takie misje stworzą gwarancje, że będą one przeprowadzane pod skuteczną kontrolą konstytucyjnie uprawnionych władz i podlegać będą wymogom prawa. Jeśli nie będzie można uniknąć użycia siły w pełnieniu misji dotyczącej bezpieczeństwa wewnętrznego, każde Państwo uczestniczące zapewni, że jej użycie będzie współmierne do konieczności związanych z jej wprowadzeniem. Siły zbrojne zatroszczą się należycie o zapobieżenie wyrządzaniu szkody obywatelom lub ich mieniu.

37. Państwa uczestniczące nie użyją sił zbrojnych do ograniczenia pokojowego, zgodnego z prawem korzystania z praw człowieka i praw obywatela przez osoby jako jednostki oraz jako przedstawicieli grup, ani też w celu pozbawienia ich narodowej, religijnej, kulturowej, językowej lub etnicznej tożsamości.

IX

38. Każde Państwo uczestniczące jest odpowiedzialne za wprowadzenie w życie tego Kodeksu. Państwo uczestniczące udzieli na żądanie stosownych wyjaśnień odnoszących się do realizacji Kodeksu. W celu oszacowania, ponownego przejrzenia i ulepszenia realizacji tego Kodeksu – gdyby okazało się to niezbędne – zostaną wykorzystane właściwe organy, mechanizmy i procedury KBWE.

X

39. Postanowienia Kodeksu postępowania są politycznie wiążące, przeto Kodeks ten nie podlega rejestracji na mocy artykułu 102 Karty Narodów Zjednoczonych. Kodeks wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1995 r.

40. Żadne z postanowień Kodeksu nie pozostaje w sprzeczności z naturą i treścią zobowiązań przyjętych w innych dokumentach KBWE.

41. Państwa uczestniczące będą dążyć do zapewnienia, że ich odpowiednie dokumenty i procedury wewnętrzne lub – tam, gdzie to będzie właściwe – instrumenty prawne odzwierciedlają zobowiązania zawarte w Kodeksie.

42. Tekst Kodeksu będzie opublikowany we wszystkich Państwach uczestniczących, co zapewni jego maksymalnie szerokie rozpowszechnienie.

CZĘŚĆ CZWARTA

WYBRANE UMOWY REGULUJĄCE FUNKCJONOWANIE ORGANIZACJI TRAKTATU PÓŁNOCNOATLANTYCKIEGO

Polska oficjalne kontakty z NATO nawiązała w 1990 r. W roku następnym Sojusz Północnoatlantycki zaprosił państwa Europy Środkowej i Wschodniej do podjęcia zinstytucjonalizowanej współpracy. Powołano Północnoatlantycką Radę Współpracy, w której pracach Polska brała aktywny udział. Dnia 2 lutego 1994 r. Rzeczpospolita Polska podpisała dokument ramowy Partnerstwa dla Pokoju i jako pierwsze państwo partnerskie uzgodniła w 1994 r. Indywidualny Program Partnerstwa z NATO. W grudniu 1995 r. zaproszono Polskę do indywidualnych rozmów, a w lipcu 1997 r. oficjalnie zaproszono nas już do bezpośrednich rozmów o członkostwie.

Decyzje madryckie otworzyły Polsce przysłowiowe drzwi do uzyskania członkostwa w Sojuszu. Rozmowy akcesyjne trwały od 16 września do 23 października 1997 r. Dnia 16 grudnia 1997 r., podczas sesji ministerialnej Rady Północnoatlantyckiej, państwa NATO podpisały protokół do Traktatu Północnoatlantyckiego w sprawie przystąpienia Polski. W tym krótkim okresie, poprzedzającym przyjęcie Polski do NATO, zrealizowano wiele prac legislacyjnych, które pozwoliły na pełną integrację ze strukturami Sojuszu.

Dnia 17 lutego 1999 r. Sejm uchwalił rządowy projekt ustawy o ratyfikacji Traktatu Północnoatlantyckiego, sporządzonego w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r. W tym miesiącu jeszcze rząd skierował do parlamentu drugi pakiet (pierwsza cześć w grudniu 1998 r.) umów międzynarodowych stanowiących dorobek prawny NATO. Sejm i Senat RP w iście ekspresowym tempie pozytywnie odniosły się do projektów siedmiu ustaw o ratyfikacji: umowy między państwami-stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącej statusu ich sił zbrojnych, sporządzonej w Londynie 19 czerwca 1951 r.; umowy dotyczącej statusu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, przedstawicieli narodowych i personelu międzynarodowego, sporządzonej w Ottawie 20 września 1951 r.; protokołu dotyczącego statusu międzynarodowych dowództw wojskowych, ustanowionych na podstawie Traktatu Północnoatlantyckiego, sporządzonego w Paryżu 28 sierpnia 1952 r.; umowy w sprawie statusu przedstawicielstw i przedstawicieli państw trzecich przy Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, sporządzonej w Brukseli 14 września 1994 r.; umowy między stronami Traktatu Północnoatlantyckiego o ochronie informacji, sporządzonej w Brukseli 6 marca 1997 r.; umowy Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego o przekazywaniu informacji technicznych dla celów obronnych, sporządzonej w Brukseli 19 października 1970 r.; umowy o wzajemnej ochronie tajemnicy wynalazków dotyczących obronności, w przypadku których zostały złożone wnioski o udzielenie patentów, sporządzonej w Paryżu 21 września 1960 r.

Legislacyjne przygotowanie Polski do udziału w NATO uzupełniły ponadto inne akty prawne. Był to warunek *sine qua non* naszego udziału w pakcie. Do umów tych należą dokumenty zaprezentowane w niniejszej części opracowania. Rozdział otwiera umowa z 19 czerwca 1951 między państwami-stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotycząca statusu ich sił zbrojnych, sporządzona w Londynie i zwana NATO SOFA. Przedmiotem uregulowań tej umowy są m.in. kwestie dotyczące wjazdu i pobytu na terytorium jednego państwa członkowskiego sił zbrojnych innego państwa lub innych państw NATO lub przejazdu przez to państwo tranzytem. Szczególnie ważną kwestią podjętą w tej umowie są zagadnienia jurysdykcji, roszczeń cywilnych, zwolnień podatkowych i celnych oraz korzystania z opieki lekarskiej. Spośród postanowień NATO SOFA zasadnicze znaczenie mają

regulacje odnoszące się do sprawowania jurysdykcji nad siłami zbrojnymi jednej lub kilku stron Sojuszu przebywającymi na obszarze innych państw-członków NATO. Przyjęcie Polski do NATO wymaga przede wszystkim bezpośredniego stosowania tej umowy. Kolejne dwie umowy dotyczą statusu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, przedstawicieli narodowych i personelu międzynarodowego oraz statusu międzynarodowych dowództw wojskowych, ustanowionych na podstawie Traktatu Północnoatlantyckiego. Celem tych umów jest zapewnienie wymienionym w nich podmiotom ułatwień i zwolnień niezbędnych do wykonywania zadań związanych z działalnością NATO. Umowy nadają Sojuszowi osobowość prawną, a zatem pozwalają NATO zawierać umowy, nabywać i dysponować mieniem oraz podejmować czynności prawne. Organizacja, jej majątek, dochody oraz innego rodzaju mienie są zwolnione od wszelakich podatków bezpośrednich, opłat celnych i ograniczeń nakładanych przy wwozie i wywozie na artykuły przeznaczone do jej oficjalnego użytku. Przyjęte rozwiązania prawne obejmują również zwolnienie korespondencji urzędowej i innych form komunikowania się z cenzury. Oficjalni przedstawiciele państw członkowskich przy NATO przebywający na terytorium innego państwa członkowskiego oraz członkowie ich personelu korzystają ponadto z immunitetów i przywilejów przyznanych przedstawicielom dyplomatycznym.

Ostatnia umowa, z zawartych w tym rozdziale, dotyczy statusu przedstawicielstw i przedstawicieli państw trzecich przy Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. Podpisanie tego porozumienia międzynarodowego wynikało z zaproszenia do Partnerstwa dla Pokoju i było związane z koniecznością określenia statusu państw trzecich przy NATO. Istota umowy sprowadza się zatem do przyznania państwom trzecim prawa do ustanowienia przedstawicielstw przy Organizacji oraz korzystania przez personel tych przedstawicielstw z immunitetów i przywilejów przyznanych przedstawicielom dyplomatycznym.

Umowa z 19 czerwca 1951 r. między państwami-stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotycząca statusu ich sił zbrojnych

(DzU z 2000 r., nr 21, poz. 257)

Strony Traktatu Północnoatlantyckiego, sporządzonego w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r.,

zważywszy, że siły zbrojne jednej z Umawiających się Stron mogą być na podstawie porozumienia wysłane na terytorium innej Umawiającej się Strony;

mając na uwadze, że decyzja o ich wysłaniu oraz warunki, na których zostaną wysłane, w zakresie, w jakim nie są one określone w niniejszej umowie, pozostaną nadal przedmiotem odrębnych uregulowań między zainteresowanymi Stronami;

pragnąc jednakże określić status takich sił zbrojnych na terytorium innej Umawiającej się Strony;

uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

1. W niniejszej umowie wyrażenie:

(a) „siły zbrojne" oznacza personel należący do lądowych, morskich lub powietrznych sił zbrojnych jednej z Umawiających się Stron, przebywający na terytorium innej Umawiającej się Strony, na obszarze Traktatu Północnoatlantyckiego w związku z wypełnianiem obowiązków służbowych, chyba że obie Umawiające się Strony uzgodnią, że pewne osoby, oddziały lub formacje nie będą uważane za tworzące lub wchodzące w skład sił zbrojnych w rozumieniu niniejszej umowy;

(b) „personel cywilny" oznacza pracowników cywilnych towarzyszących siłom zbrojnym Umawiającej się Strony, zatrudnionych w siłach zbrojnych tej Umawiającej się Strony i nie będących bezpaństwowcami ani też obywatelami jakiegokolwiek państwa, które nie jest Stroną Traktatu Północnoatlantyckiego, ani też obywatelami bądź osobami zamieszkałymi na stałe w państwie, w którym przebywają siły zbrojne;

(c) „członek rodziny" oznacza współmałżonka członka sił zbrojnych lub personelu cywilnego albo jego dziecko będące na jego utrzymaniu;

(d) „Państwo wysyłające" oznacza Umawiającą się Stronę, do której należą siły zbrojne;

(e) „Państwo przyjmujące" oznacza Umawiającą się Stronę, na której terytorium przebywają siły zbrojne lub ich personel cywilny, niezależnie od tego, czy tam stacjonują, czy też przejeżdżają przez nie tranzytem;

(f) „organy wojskowe Państwa wysyłającego" oznacza te organy Państwa wysyłającego, które są upoważnione z mocy prawa do stosowania prawa wojskowego tego Państwa w odniesieniu do członków jego sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego;

(g) „Rada Północnoatlantycka" oznacza Radę ustanowioną na mocy Artykuł 9 Traktatu Północnoatlantyckiego lub też jej organy pomocnicze upoważnione do działania w jej imieniu.

2. Niniejszą umowę stosuje się do organów jednostek administracyjnych Umawiających się Stron w granicach ich terytoriów, do których ma zastosowanie niniejsza umowa w zakresie określonym w Artykuł XX, tak jak stosuje się ją do organów centralnych tej Umawiającej się Strony, jednakże pod warunkiem, że mienie znajdujące się w posiadaniu jednostek administracyjnych nie będzie uważane za mienie Umawiającej się Strony w rozumieniu Artykuł VIII.

Artykuł II

Siły zbrojne i ich członkowie oraz personel cywilny, a także członkowie ich rodzin mają obowiązek przestrzegać prawa Państwa przyjmującego i powstrzymać się od jakiejkolwiek działalności niezgodnej z duchem niniejszej umowy oraz w szczególności od jakiejkolwiek działalności politycznej w Państwie przyjmującym. Państwo wysyłające ma obowiązek podjąć niezbędne środki w tym celu.

Artykuł III

1. Na warunkach określonych w ust. 2 niniejszego artykułu i zgodnie z wymogami ustanowionymi przez Państwo przyjmujące odnośnie do wjazdu i wyjazdu sił zbrojnych lub ich członków, członkowie sił zbrojnych nie podlegają przepisom paszportowym i wizowym ani też kontroli organów imigracyjnych przy wjeździe i wyjeździe z terytorium Państwa przyjmującego. Ponadto nie podlegają oni przepisom Państwa przyjmującego, dotyczącym rejestracji i kontroli cudzoziemców, jednakże nie oznacza to, że uzyskują oni jakiekolwiek prawo do stałego pobytu lub zamieszkania na terytorium Państwa przyjmującego.

2. W odniesieniu do członków sił zbrojnych będą jedynie wymagane następujące dokumenty, które należy okazywać na żądanie:

(a) dowód tożsamości wystawiony przez Państwo wysyłające, zawierający imię i nazwisko, datę urodzenia, stopień i numer (o ile taki posiadają), rodzaj służby i fotografię;

(b) indywidualny lub zbiorowy rozkaz wyjazdu w języku Państwa wysyłającego oraz w językach angielskim i francuskim, wystawiony przez odpowiedni organ Państwa wysyłającego lub Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, potwierdzający status osoby lub grupy osób jako członka lub członków sił zbrojnych, jak również rozkaz wyjazdu. Państwo przyjmujące może zażądać, aby rozkaz wyjazdu był kontrasygnowany przez jego właściwego przedstawiciela.

3. Członkowie personelu cywilnego i członkowie ich rodzin powinni posiadać odpowiednie wpisy w swoich paszportach, potwierdzające ich status członka personelu cywilnego lub członka jego rodziny.

4. Jeżeli członek sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego opuści miejsce służby pełnionej na rzecz Państwa wysyłającego i nie zostanie odesłany do kraju, organy Państwa wysyłającego poinformują o tym niezwłocznie organy Państwa przyjmującego, podając wszelkie niezbędne szczegóły. Organy Państwa wysyłającego poinformują także organy Państwa przyjmującego o każdym członku ich sił zbrojnych lub personelu cywilnego, który jest nieobecny przez okres dłuższy niż 21 dni.

5. Jeżeli Państwo przyjmujące zwróci się o usunięcie ze swojego terytorium członka sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego albo wyda nakaz wydalenia byłego członka sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego bądź członka rodziny aktualnego lub byłego członka sił zbrojnych, to organy Państwa wysyłającego będą zobowiązane do przyjęcia takiej osoby na swoje terytorium lub do odesłania takiej osoby z terytorium Państwa przyjmującego. Niniejszy ustęp ma zastosowanie wyłącznie do osób, które nie są obywatelami Państwa przyjmującego i wjechały na terytorium Państwa przyjmującego w charakterze członka sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego albo w celu zostania ich członkiem, oraz w odniesieniu do członków rodzin wyżej wymienionych osób.

Artykuł IV

Państwo przyjmujące albo:

(a) uzna, bez przeprowadzania dodatkowego egzaminu z kierowania pojazdem i pobierania opłaty, pozwolenie na kierowanie pojazdem lub prawo jazdy albo wojskowe pozwolenie na kierowanie pojazdem wystawione członkowi sił zbrojnych lub jego personelu cywilnego przez Państwo wysyłające lub jednostkę administracyjną tego Państwa; albo

(b) wystawi swoje własne pozwolenie na kierowanie pojazdem lub prawo jazdy każdemu członkowi sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego, który posiada pozwolenie na kierowanie pojazdem lub prawo jazdy albo wojskowe pozwolenie na kierowanie pojazdem wystawione przez Państwo wysyłające lub jego jednostkę administracyjną, przy czym egzamin z kierowania pojazdem nie będzie w tym celu wymagany.

Artykuł V

1. Członkowie sił zbrojnych powinni zazwyczaj nosić mundury. O ile organy Państwa wysyłającego i Państwa przyjmującego nie uzgodnią inaczej, używanie odzieży cywilnej będzie dopuszczone na takich samych warunkach, jakie obowiązują członków sił zbrojnych Państwa przyjmującego. Podczas przekraczania granicy regularne oddziały lub formacje sił zbrojnych powinny być umundurowane.

2. Pojazdy służbowe sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego oprócz numerów rejestracyjnych powinny posiadać widoczny symbol swojego państwa.

Artykuł VI

Członkowie sił zbrojnych mogą posiadać i nosić broń pod warunkiem, że są do tego upoważnieni na mocy wydanych im rozkazów. Organy Państwa wysyłającego rozpatrzą przychylnie stosowne wnioski Państwa przyjmującego w tej sprawie.

Artykuł VII

1. Z zastrzeżeniem postanowień niniejszego artykułu:

(a) organy wojskowe Państwa wysyłającego mają prawo sprawowania w granicach Państwa przyjmującego pełnej jurysdykcji karnej i dyscyplinarnej, przyznanej im przez prawo Państwa wysyłającego w stosunku do wszystkich osób podlegających prawu wojskowemu tego Państwa;

(b) organy Państwa przyjmującego sprawują jurysdykcję nad członkami sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego oraz członkami ich rodzin w odniesieniu do przestępstw popełnionych na terytorium Państwa przyjmującego i karalnych zgodnie z jego prawem.

2. (a) Organy wojskowe Państwa wysyłającego mają prawo sprawowania wyłącznej jurysdykcji w stosunku do osób podlegających prawu wojskowemu tego Państwa w odniesieniu do przestępstw karalnych zgodnie z prawem Państwa wysyłającego, a niekaralnych zgodnie z prawem Państwa przyjmującego, w tym przestępstw przeciwko bezpieczeństwu Państwa wysyłającego.

(b) Organy Państwa przyjmującego mają prawo sprawowania wyłącznej jurysdykcji w stosunku do członków sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego oraz członków ich rodzin w odniesieniu do przestępstw karalnych zgodnie z jego prawem, a niekaralnych zgodnie z prawem Państwa wysyłającego, w tym przestępstw przeciwko bezpieczeństwu Państwa przyjmującego.

(c) Dla potrzeb niniejszego ustępu oraz ustępu 3 niniejszego artykułu pojęcie przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu Państwa obejmuje:

(i) zdradę Państwa,

(ii) sabotaż, szpiegostwo lub naruszenie jakichkolwiek przepisów dotyczących tajemnicy państwowej tego Państwa lub tajemnicy związanej z obronnością tego Państwa.

3. W sytuacjach gdy prawo sprawowania jurysdykcji jest zbieżne, stosuje się następujące zasady:

(a) Organy wojskowe Państwa wysyłającego mają pierwszeństwo w sprawowaniu jurysdykcji w stosunku do członków sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego w odniesieniu do:

(i) przestępstw skierowanych wyłącznie przeciwko mieniu lub bezpieczeństwu tego Państwa lub przestępstw wyłącznie przeciwko osobie lub mieniu innego członka sił zbrojnych tego Państwa lub ich personelu cywilnego albo członka jego rodziny;

(ii) przestępstw wynikających z podjęcia lub zaniechania jakichkolwiek czynności podczas wykonywania obowiązków służbowych.

(b) W przypadku wszelkich innych przestępstw pierwszeństwo w sprawowaniu jurysdykcji będą mieć organy Państwa przyjmującego.

(c) Jeżeli Państwo posiadające pierwszeństwo w sprawowaniu jurysdykcji decyduje się zaniechać jej sprawowania, powinno ono zawiadomić o tym organy drugiego Państwa w możliwie jak najkrótszym czasie. Organy Państwa mającego pierwszeństwo rozpatrzą życzliwie wniosek organów drugiego Państwa o zrzeczenie się prawa pierwszeństwa w przypadku, gdy takie zrzeczenie się ma dla drugiej Strony szczególne znaczenie.

4. Powyższe postanowienia niniejszego artykułu nie oznaczają, iż organy wojskowe Państwa wysyłającego mają jakiekolwiek prawo do sprawowania jurysdykcji w stosunku do osób, które są obywatelami Państwa przyjmującego lub zamieszkują w nim na stałe, chyba że są one członkami sił zbrojnych Państwa wysyłającego.

5. (a) Organy Państwa przyjmującego i wysyłającego będą udzielać sobie nawzajem pomocy przy aresztowaniu członków sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego albo członków ich rodzin na terytorium Państwa przyjmującego i przy przekazywaniu takich osób organom, które sprawują w stosunku do nich jurysdykcję na mocy powyższych postanowień.

(b) Organy Państwa przyjmującego powiadomią niezwłocznie organy wojskowe Państwa wysyłającego o aresztowaniu jakiegokolwiek członka sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego albo członka jego rodziny.

(c) Jeżeli oskarżony członek sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego, nad którym Państwo przyjmujące ma sprawować jurysdykcję, znajduje się w rękach Państwa wysyłającego, to nadzór nad nim zostanie pozostawiony Państwu wysyłającemu do czasu, kiedy zostanie on postawiony w stan oskarżenia przez Państwo przyjmujące.

6. (a) Organy Państwa przyjmującego i wysyłającego będą udzielać sobie wzajemnie pomocy przy prowadzeniu wszelkich niezbędnych dochodzeń dotyczących przestępstw, w tym w zbieraniu lub przedstawianiu dowodów, łącznie z zajmowaniem i w odnośnych przypadkach przekazywaniem przedmiotów związanych z przestępstwem. Przekazywanie takich przedmiotów może jednak odbywać się z zastrzeżeniem ich zwrotu w terminie określonym przez organy, które je dostarczyły.

(b) Organy Umawiających się Stron będą informować się wzajemnie o postępowaniu we wszelkich sprawach, w których zachodzi zbieżność prawa do sprawowania jurysdykcji.

7. (a) Kara śmierci nie będzie wykonywana w Państwie przyjmującym przez organy Państwa wysyłającego, jeżeli przepisy Państwa przyjmującego nie przewidują kary śmierci w podobnej sprawie.

(b) Organy Państwa przyjmującego rozpatrzą ze zrozumieniem wnioski organów Państwa wysyłającego, dotyczące pomocy w wykonywaniu na terytorium Państwa przyjmującego kary pozbawienia wolności orzeczonej przez organy Państwa wysyłającego, zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu.

8. W przypadku gdy oskarżony został osądzony zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu przez organy jednej z Umawiających się Stron i został uniewinniony albo też skazany i odbywa lub odbył zasądzoną karę bądź też został ułaskawiony, nie może być sądzony ponownie za to samo przestępstwo na terytorium tego samego Państwa przez organy innej Umawiającej się Strony. Jednakże żadne z postanowień niniejszego ustępu nie stanowi przeszkody dla organów wojskowych Państwa wysyłającego, aby osądzić członka ich sił

zbrojnych za jakiekolwiek naruszenie zasad dyscypliny, wynikające z działania lub zaniechania, będącego przestępstwem, za które był on sądzony przez organy innej Umawiającej się Strony.

9. Jeżeli członek sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego albo członek jego rodziny jest ścigany zgodnie z jurysdykcją Państwa przyjmującego, będzie on uprawniony do:

(a) niezwłocznego i szybkiego procesu;

(b) zapoznania się przed procesem z zarzutem lub zarzutami wnoszonymi przeciwko niemu;

(c) konfrontacji ze świadkami świadczącymi na jego niekorzyść;

(d) korzystania z obowiązkowego stawiennictwa osób świadczących na jego korzyść, jeżeli znajdują się one w granicach jurysdykcji Państwa przyjmującego;

(e) posiadania obrońcy z własnego wyboru albo do posiadania bezpłatnie lub częściowo odpłatnie obrońcy na warunkach aktualnie stosowanych w Państwie przyjmującym;

(f) korzystania, jeżeli uzna za konieczne, z usług kompetentnego tłumacza; oraz

(g) komunikowania się z przedstawicielem rządu Państwa wysyłającego i, jeżeli zasady postępowania sądowego na to pozwalają, do obecności takiego przedstawiciela podczas procesu.

10. (a) Regularne oddziały wojskowe lub formacje sił zbrojnych będą miały prawo nadzorowania wszelkich obozów, obiektów lub innych nieruchomości, które zajmują na mocy porozumienia z Państwem przyjmującym. Żandarmeria wojskowa sił zbrojnych może podejmować wszelkie niezbędne środki dla zapewnienia porządku i bezpieczeństwa na terytorium Państwa przyjmującego.

(b) Poza wymienionym wyżej terytorium wspomniana żandarmeria wojskowa może działać wyłącznie zgodnie z ustaleniami podjętymi z organami Państwa przyjmującego, w porozumieniu z tymi organami i tylko w takim zakresie, w jakim działania te są niezbędne dla zapewnienia dyscypliny i porządku wśród członków sił zbrojnych.

11. Każda z Umawiających się Stron może wprowadzić takie przepisy, jakie uważa za niezbędne dla zapewnienia należytego bezpieczeństwa i ochrony na swoim terytorium w odniesieniu do instalacji, sprzętu, mienia, archiwów i oficjalnych informacji innych Umawiających się Stron oraz karania osób naruszających przepisy w tym celu ustanowione.

Artykuł VIII

1. Każda z Umawiających się Stron zrzeka się wszelkich roszczeń wobec innej Umawiającej się Strony z tytułu szkód wyrządzonych w jakimkolwiek mieniu do niej należącym i używanym przez jej lądowe, morskie lub powietrzne siły zbrojne, jeżeli taka szkoda:

(i) została spowodowana przez członka lub osobę zatrudnioną w siłach zbrojnych drugiej Umawiającej się Strony podczas wykonywania przez nią obowiązków związanych z działalnością wykonywaną w ramach Traktatu Północnoatlantyckiego;

(ii) jest skutkiem użycia pojazdu, okrętu lub statku powietrznego należącego do innej Umawiającej się Strony i używanego przez jej siły zbrojne, pod warunkiem że taki pojazd, statek lub statek powietrzny spowodował szkodę w związku z działalnością w ramach Traktatu Północnoatlantyckiego albo że szkoda taka została spowodowana w mieniu w tym celu używanym.

Roszczenia jednej Umawiającej się Strony przeciwko innej Umawiającej się Stronie z tytułu ratownictwa morskiego mogą zostać zawieszone pod warunkiem, że uratowany statek lub ładunek należał do Umawiającej się Strony i był używany przez jej siły zbrojne w związku z działalnością w ramach Traktatu Północnoatlantyckiego.

2. (a) W przypadku szkody spowodowanej lub wynikłej zgodnie z ust. 1 w odniesieniu do innego mienia należącego do Umawiającej się Strony i znajdującego się na jej terytorium, odpowiedzialność jakiejkolwiek innej Umawiającej się Strony zostanie określona i rozmiar szkody zostanie oszacowany przez arbitra wybranego zgodnie z lit. b) niniejszego ustępu, o ile zainteresowane Umawiające się Strony nie postanowią inaczej. Arbiter będzie także rozstrzygał wszelkie roszczenia wzajemne wynikające z tego samego zdarzenia.

(b) Arbiter, o którym mowa w lit. (a) niniejszego ustępu, zostanie wybrany na mocy porozumienia między zainteresowanymi Umawiającymi się Stronami spośród obywateli Państwa przyjmującego, którzy zajmowali lub zajmują wysokie stanowisko w organach wymiaru sprawiedliwości. Jeżeli zainteresowane Umawiające się Strony w terminie dwóch miesięcy nie osiągną porozumienia co do wyboru arbitra, każda z nich może zwrócić się do Przewodniczącego Północnoatlantyckiej Rady Zastępców* o dokonanie wyboru osoby posiadającej wyżej wymienione kwalifikacje.

(c) Każde orzeczenie arbitra będzie miało charakter wiążący i ostateczny w odniesieniu do Umawiających się Stron.

(d) Rozmiar odszkodowania przyznanego przez arbitra zostanie podzielony zgodnie z postanowieniami ust. 5 (e) (i), (ii) oraz (iii) niniejszego artykułu.

(e) Wynagrodzenie arbitra zostanie określone w drodze porozumienia między zainteresowanymi Umawiającymi się Stronami i będzie, łącznie z niezbędnymi wydatkami poniesionymi podczas wypełniania jego obowiązków, pokrywane w równych częściach przez Umawiające się Strony.

(f) Niezależnie od powyższego każda z Umawiających się Stron zrzeka się roszczeń w każdej sprawie, w której rozmiary szkody są mniejsze od:

Belgia: 70 000 BEF
Kanada: 1460 CAD
Dania: 9670 DKK
Francja: 490 000 FRF
Islandia: 22 800 ISK
Włochy: 850 000 ITL
Luksemburg: 70 000 LUF
Niderlandy: 5320 NLG
Norwegia: 10 000 NOK
Portugalia: 40 250 PTE
Wielka Brytania: 500 GBP
Stany Zjednoczone: 1400 USD.

Każda inna Umawiająca się Strona, w której imieniu została wyrządzona szkoda na skutek tego samego zdarzenia, również zrzeka się swoich roszczeń do wyżej określonej kwoty. W przypadku istotnych wahań kursów wymiany między tymi walutami Umawiające się Strony zgodzą się na odpowiednie uaktualnienie tych kwot.

3. Dla potrzeb ustępów 1 i 2 niniejszego artykułu wyrażenie „należące do Umawiającej się Strony" użyte w odniesieniu do okrętów dotyczy również okrętów wyczarterowanych przez Umawiającą się Stronę lub zarekwirowanych na warunkach czarteru samego okrętu lub zajętych w charakterze pryzy (z wyjątkiem sytuacji, w których ryzyko utraty lub odpowiedzialności ponosi osoba inna niż Umawiająca się Strona).

---

* Zgodnie z uzgodnieniem przyjętym w Londynie 4 kwietnia 1952 r. funkcja przewodniczącego Rady Zastępców zostaje zniesiona w związku ze zmianą struktury organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. Obecnie funkcję tę wykonuje Sekretarz Generalny Organizacji lub, w razie jego nieobecności, zastępca lub jakakolwiek inna osoba wyznaczona przez Radę Północnoatlantycką.

4. Każda z Umawiających się Stron zrzeka się wszelkich roszczeń przeciwko innej Umawiającej się Stronie z tytułu zranienia lub śmierci poniesionej przez jakiegokolwiek członka swoich sił zbrojnych w trakcie wykonywania obowiązków służbowych.

5. Roszczenia (inne niż roszczenia umowne i te, do których mają zastosowanie ust. 6 lub 7 niniejszego artykułu) wynikające z działania lub zaniechania członków sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego podczas wykonywania obowiązków służbowych albo wynikające z jakiegokolwiek innego działania, zaniechania lub zdarzenia, za które siły zbrojne lub ich personel cywilny ponoszą prawną odpowiedzialność, i powodującego szkodę na terytorium Państwa przyjmującego w odniesieniu do stron trzecich innych niż Umawiające się Strony, powinny być załatwiane przez Państwo przyjmujące zgodnie z następującymi zasadami:

(a) Roszczenia będą wnoszone, rozpatrywane i zaspokajane lub zasądzane zgodnie z przepisami prawa Państwa przyjmującego, dotyczącymi roszczeń wynikających z działalności jego własnych sił zbrojnych.

(b) Państwo przyjmujące może zaspokoić każde takie roszczenie, a zapłata kwoty uzgodnionej lub określonej na mocy orzeczenia o zasądzeniu zostanie dokonana przez Państwo przyjmujące w jego walucie.

(c) Zapłata taka, dokonana na mocy ugody lub osądzenia sprawy przez kompetentny sąd państwa przyjmującego, albo ostateczna odmowa przyznania takiej płatności orzeczona przez taki sąd będzie obowiązująca i ostateczna w stosunku do Umawiających się Stron.

(d) Każde roszczenie uregulowane przez Państwo przyjmujące będzie notyfikowane zainteresowanemu Państwu wysyłającemu łącznie z wszelkimi szczegółami oraz proponowanym podziałem kosztów zgodnie z lit. (e) (i), (ii) i (iii). W przypadku braku odpowiedzi w terminie dwóch miesięcy proponowany podział kosztów będzie uważany za przyjęty.

(e) Koszty wynikłe przy zaspokajaniu roszczeń zgodnie z postanowieniami powyższych liter oraz ust. 2 niniejszego artykułu zostaną rozdzielone między Umawiające się Strony w następujący sposób:

(i) W sytuacji gdy odpowiedzialność ponosi wyłącznie Państwo wysyłające, przyznana lub zasądzona kwota zostanie podzielona w stosunku 25 procent płatnych przez Państwo przyjmujące i 75 procent płatnych przez Państwo wysyłające;

(ii) Gdy z tytułu wyrządzenia szkody jest odpowiedzialne więcej niż jedno Państwo, przyznana lub zasądzona kwota zostanie podzielona w równych częściach między nie, jednakże gdy Państwo przyjmujące nie jest jednym z państw ponoszących odpowiedzialność za szkodę, jego udział będzie wynosić połowę udziału każdego z Państw wysyłających;

(iii) W sytuacji gdy szkoda została spowodowana przez siły zbrojne Umawiających się Stron i nie jest możliwe obciążenie odpowiedzialnością sił zbrojnych jednej lub kilku Stron, przyznana lub zasądzona kwota zostanie podzielona w równych częściach między wspomniane Umawiające się Strony; jednakże gdy Państwo przyjmujące nie jest jednym z Państw, których siły zbrojne spowodowały szkodę, jego udział będzie wynosić połowę udziału każdego z Państw wysyłających;

(iv) Co pół roku oświadczenie o kwotach wypłaconych w ciągu minionego półrocza przez Państwo przyjmujące w każdej sprawie, co do której proponowany podział procentowy został przyjęty, wysłane będzie zainteresowanym Państwom wysyłającym wraz z wnioskiem o refundację. Refundacja ta będzie dokonywana w możliwie najkrótszym czasie w walucie Państwa przyjmującego.

(f) W przypadkach gdy stosowanie postanowień liter (b) i (e) niniejszego ustępu mogłoby spowodować poważne trudności dla Umawiającej się Strony, może ona zwrócić się do Rady Północnoatlantyckiej o rozstrzygnięcie sprawy w inny sposób.

(g) Członek sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego nie będzie podlegał jakiemukolwiek postępowaniu mającemu na celu wykonanie jakiegokolwiek orzeczenia wydanego na jego niekorzyść w Państwie przyjmującym w sprawach wynikających z wykonywania przez niego obowiązków służbowych.

(h) Poza zakresem, w jakim lit. (e) niniejszego ustępu stosuje się do roszczeń, o których mowa w ust. 2 niniejszego artykułu, postanowienia niniejszego ustępu nie będą mieć zastosowania do jakichkolwiek roszczeń wynikających lub związanych z nawigacją lub eksploatacją statku albo załadunkiem, przewozem i wyładunkiem towaru, innych niż roszczenia z tytułu śmierci lub obrażeń ciała, do których ustęp 4 niniejszego artykułu nie ma zastosowania.

6. Roszczenia przeciwko członkom sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego wynikające z niedozwolonych działań lub zaniechań w Państwie przyjmującym, nie związanych z wykonywaniem obowiązków służbowych, będą rozpatrywane w następujący sposób:

(a) Organy Państwa przyjmującego rzetelnie i sprawiedliwie rozpatrzą roszczenie i przyznają odszkodowanie występującemu z roszczeniem, biorąc pod uwagę wszelkie okoliczności sprawy, łącznie z postępowaniem osoby poszkodowanej, oraz przygotują raport w tej sprawie;

(b) Raport zostanie przedłożony organom Państwa wysyłającego, które zadecydują wówczas niezwłocznie, czy są gotowe zaspokoić roszczenie *ex gratia*, a jeśli tak, to w jakim wymiarze;

(c) Jeżeli złożona oferta zapłaty *ex gratia* zostanie przyjęta przez występującego z roszczeniem w charakterze pełnego zaspokojenia jego roszczenia, organy Państwa wysyłającego same dokonają wypłaty, informując organy Państwa przyjmującego o odnośnej decyzji oraz o wypłaconej kwocie;

(d) Żadne z postanowień niniejszego ustępu nie narusza jurysdykcji sądów Państwa przyjmującego w zakresie podejmowania działań przeciwko członkowi sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego, aż do czasu pełnego zaspokojenia roszczenia w drodze zapłaty.

7. Roszczenia wynikające z niedozwolonego użycia jakiegokolwiek pojazdu sił zbrojnych Państwa wysyłającego będą rozpatrywane zgodnie z ust. 6 niniejszego artykułu, z wyjątkiem sytuacji, gdy odpowiedzialność prawną ponoszą siły zbrojne lub ich personel cywilny.

8. W przypadku powstania sporu odnośnie do tego, czy niedozwolone działanie lub zaniechanie ze strony członka sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego miało miejsce podczas wykonywania obowiązków służbowych albo też czy użycie jakiegoś pojazdu sił zbrojnych Państwa wysyłającego było niedozwolone, kwestia ta zostanie przekazana arbitrowi powołanemu zgodnie z ust. 2(b) niniejszego artykułu, którego decyzja w tym względzie będzie ostateczna i wiążąca.

9. Państwo wysyłające nie będzie domagać się wyłączenia spod jurysdykcji sądów Państwa przyjmującego członków sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego, w odniesieniu do jurysdykcji cywilnej sądów Państwa przyjmującego, z wyjątkiem sytuacji, o której mowa w ust. 5(g) niniejszego artykułu.

10. Organy Państwa wysyłającego i przyjmującego będą współpracować w celu dostarczenia dowodów niezbędnych dla rzetelnego przeprowadzenia rozprawy i zaspokojenia roszczenia, którym Umawiające się Strony są zainteresowane.

Artykuł IX

1. Członkowie sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego oraz członkowie ich rodzin mogą nabywać na miejscu towary na użytek własny, jak również niezbędne usługi na tych samych zasadach, co obywatele Państwa przyjmującego.

2. Towary miejscowe, niezbędne dla utrzymania sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego, będą z zasady nabywane przez te same organy, które dokonują zakupów takich towarów na potrzeby sił zbrojnych Państwa przyjmującego. W celu uniknięcia niekorzystnego wpływu takich zakupów na gospodarkę Państwa przyjmującego odnośne organy tego Państwa wskażą, o ile zajdzie taka konieczność, towary, których zakup ma być ograniczony lub zakazany.

3. Z uwzględnieniem aktualnie obowiązujących porozumień lub porozumień, które mogą zostać zawarte w przyszłości między upoważnionymi przedstawicielami Państwa wysyłającego i przyjmującego, organy Państwa przyjmującego biorą na siebie wyłączną odpowiedzialność za podjęcie odpowiednich działań mających na celu udostępnienie siłom zbrojnym lub ich personelowi cywilnemu niezbędnych budynków i gruntów, jak również urządzeń i usług z tym związanych. Takie porozumienia i działania powinny być, o ile jest to możliwe, zgodne z przepisami dotyczącymi zakwaterowania i obciążania kosztami analogicznego personelu Państwa przyjmującego. O ile szczegółowa umowa nie stanowi inaczej, przepisy Państwa przyjmującego określą prawa i obowiązki wynikające z zajmowania lub korzystania z takich budynków, gruntów, urządzeń lub usług.

4. Zapotrzebowanie sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego na miejscową cywilną siłę roboczą zaspokajane będzie w ten sam sposób, co analogiczne potrzeby Państwa przyjmującego i przy pomocy organów Państwa przyjmującego poprzez wymianę pracowniczą. Warunki zatrudnienia i pracy, a w szczególności pensje, dodatkowe płatności i warunki ochrony pracowników określają przepisy Państwa przyjmującego. Pracownicy cywilni zatrudnieni przez siły zbrojne lub ich personel cywilny nie będą uważani dla jakichkolwiek celów za członków tych sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego.

5. W sytuacji, kiedy siły zbrojne lub ich personel cywilny stacjonują w miejscu pozbawionym odpowiedniego zaplecza medycznego lub stomatologicznego, ich członkowie wraz z rodzinami mogą korzystać z pomocy medycznej i stomatologicznej, łącznie z hospitalizacją, na tych samych warunkach, co analogiczny personel Państwa przyjmującego.

6. Państwo przyjmujące rozpatrzy przychylnie wnioski o przyznanie członkom sił zbrojnych lub personelu cywilnego ułatwień w podróżowaniu oraz zniżek przy opłatach za przejazd. Takie ułatwienia i zniżki zostaną określone na mocy szczegółowych uzgodnień dokonanych przez rządy zainteresowanych Państw.

7. Z uwzględnieniem wszelkich ogólnych i szczegółowych postanowień finansowych uzgodnionych przez Umawiające się Strony organy sił zbrojnych dokonają niezwłocznie zapłaty w walucie miejscowej za towary, zakwaterowanie i usługi nabyte zgodnie z ust. 2, 3 i 4 oraz, jeśli to konieczne, z ust. 5 i 6 niniejszego artykułu.

8. Ani siły zbrojne, ani ich personel cywilny, ani też ich członkowie czy też członkowie ich rodzin nie będą na mocy niniejszego artykułu korzystać z jakichkolwiek zwolnień od podatków i opłat za zakup towarów i usług, należnych zgodnie z przepisami podatkowymi Państwa przyjmującego.

Artykuł X

1. Jeżeli jakakolwiek forma opodatkowania w Państwie przyjmującym zależy od pobytu lub zamieszkania, okres, podczas którego członek sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego przebywa na terytorium tego Państwa wyłącznie z powodu przynależności do takich sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego, nie będzie uważany za okres pobytu wpływający na zmianę miejsca pobytu lub zamieszkania dla celów takiego opodatkowania. Członkowie sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego będą zwolnieni od opodatkowania w Państwie przyjmującym w odniesieniu do wynagrodzenia i dodatków wypłacanych im z tego tytułu przez Państwo wysyłające lub w stosunku do mienia ruchomego, które znajduje się na terytorium Państwa przyjmującego wyłącznie w związku z ich czasowym pobytem w tym Państwie.

2. Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie uprawnia do zwolnienia z opodatkowania członka sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego w odniesieniu do jakiejkolwiek działalności zarobkowej poza działalnością wykonywaną w charakterze członka tych sił, jaką mogą podejmować w Państwie przyjmującym, jak również, z wyłączeniem ich wynagrodzeń, dodatków i mienia ruchomego określonego w ust. 1, żadne z postanowień niniejszego artykułu nie uprawnia do zwolnienia z opodatkowania, któremu członkowie sił zbrojnych i personelu cywilnego podlegają zgodnie z prawem tego Państwa, nawet jeśli uważani są za osoby przebywające lub zamieszkałe poza terytorium Państwa przyjmującego.

3. Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie wpływa na definicję „cło" określoną w ust. 12 Artykuł XI.

4. Dla celów niniejszego artykułu wyrażenie „członek sił zbrojnych" nie dotyczy jakiejkolwiek osoby, która jest obywatelem Państwa przyjmującego.

Artykuł XI

1. O ile niniejsza umowa nie stanowi wyraźnie inaczej, członkowie sił zbrojnych i ich personelu cywilnego, jak również członkowie ich rodzin podlegają przepisom prawnym stosowanym przez organy celne Państwa przyjmującego. W szczególności organy celne Państwa przyjmującego będą miały prawo, na ogólnych warunkach określonych przez ustawodawstwo Państwa przyjmującego, do przeszukania członków sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego oraz członków ich rodzin, a także ich bagażu i pojazdów, jak również do zajęcia przedmiotów zgodnie z wyżej wymienionymi przepisami.

2. (a) Wwóz na czas określony oraz ponowny wywóz pojazdów służbowych sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego, znajdujących się w ich dyspozycji, będzie zwolniony z cła po przedstawieniu formularza w formie wskazanej w załączniku do niniejszej umowy.

(b) Wwóz na czas określony takich pojazdów nie znajdujących się w dyspozycji sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego będzie podlegał postanowieniom ustępu 4 niniejszego artykułu, a powrotny wywóz – postanowieniom ustępu 8.

(c) Pojazdy służbowe sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego będą zwolnione z wszelkich podatków związanych z korzystaniem z dróg.

3. Dokumenty urzędowe opatrzone urzędową pieczęcią nie będą podlegać kontroli celnej. Kurierzy przewożący takie dokumenty, niezależnie od ich statusu, powinni posiadać indywidualny rozkaz wyjazdu wystawiony zgodnie z Artykuł III ust. 2(b). Taki rozkaz wyjazdu powinien wskazywać ilość przewożonych przesyłek i stwierdzać, że zawierają one tylko dokumenty urzędowe.

4. Siły zbrojne mogą wwozić bez cła wyposażenie na użytek sił zbrojnych oraz uzasadnione ilości żywności, zaopatrzenia i innych towarów do wyłącznego użytku sił zbrojnych i, w przypadku gdy jest to dozwolone przez Państwo przyjmujące, również ich personelu cywilnego i członków rodzin. Wwóz na zasadach bezcłowych będzie wymagał przedłożenia organom celnym w odpowiednim przejściu granicznym, obok uzgodnionych dokumentów celnych, zaświadczenia w formie uzgodnionej między Państwem przyjmującym a Państwem wysyłającym, podpisanego przez osobę do tego upoważnioną przez Państwo wysyłające. Pełnomocnictwo osoby upoważnionej do wydania wyżej wymienionego zaświadczenia oraz wzory podpisów i pieczęci, które będą używane w tym celu, zostaną przesłane organom celnym Państwa przyjmującego.

5. Członek sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego może, wjeżdżając po raz pierwszy do Państwa przyjmującego w celu podjęcia służby albo przy pierwszym przyjeździe członka jego rodziny w celu spotkania z nim, wwieźć bezcłowo swoje rzeczy osobiste i meble, z których będzie korzystać przez okres swojej służby.

6. Członkowie sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego mogą wwozić bezcłowo na czas określony swoje prywatne pojazdy mechaniczne na użytek własny i członków swoich rodzin. Niniejszy przepis nie oznacza obowiązku zwolnienia pojazdów prywatnych z podatków z tytułu korzystania z dróg.

7. Wwóz mienia przez organy sił zbrojnych w innym celu niż do wyłącznego użytku sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego oraz wwóz na innych zasadach niż przewidziane w ust. 5 i 6 niniejszego artykułu, dokonany przez członków sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego, nie zwalniają, na mocy niniejszego artykułu, z jakichkolwiek opłat lub innych warunków.

8. Towary wwiezione bezcłowo zgodnie z ust. 2(b), 4, 5 lub 6 niniejszego artykułu:

(a) mogą być dowolnie wywiezione pod warunkiem, że w przypadku towarów wwiezionych zgodnie z ust. 4 zaświadczenie wystawione zgodnie z powołanym ustępem zostanie przedstawione urzędowi celnemu. Organ celny może jednakże sprawdzić, czy podlegające wywozowi towary odpowiadają wpisanym w zaświadczeniu oraz czy rzeczywiście zostały wwiezione na warunkach określonych w ust. 2(b), 4, 5 lub 6, w zależności od sytuacji;

(b) nie mogą być zbywane w Państwie przyjmującym w drodze sprzedaży lub darowizn. Jednakże w szczególnych przypadkach takie zbywanie może zostać dokonane na warunkach określonych przez organy Państwa przyjmującego (np. po opłaceniu cła i podatku oraz po spełnieniu wymogów odnośnie do kontroli handlu i dewizowej).

9. Towary zakupione w Państwie przyjmującym mogą być z niego wywiezione tylko w zgodzie z obowiązującymi przepisami tego Państwa.

10. Organy celne mogą zastosować szczególny tryb przekraczania granicy w odniesieniu do regularnych oddziałów lub formacji, pod warunkiem że organy te zostaną odpowiednio wcześniej powiadomione o takim zamiarze.

11. W odniesieniu do paliw, olejów i smarów używanych w służbowych pojazdach, statkach powietrznych i okrętach sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego Państwo przyjmujące podejmie szczególne działania mające na celu zwolnienie ich z cła i podatków.

12. W ustępach od 1 do 10 niniejszego artykułu:

„cło" oznacza opłaty celne oraz wszelkie inne opłaty i podatki płatne przy wwozie lub wywozie, w zależności od sytuacji, poza opłatami i podatkami, które nie są niczym innym jak opłatami za korzystanie z usług;

„wwóz" obejmuje również wycofanie towarów ze składów celnych lub spod stałego dozoru celnego, pod warunkiem że nie zostały one wyhodowane, wyprodukowane lub wytworzone w Państwie przyjmującym.

13. Postanowienia niniejszego artykułu mają zastosowanie do danych towarów nie tylko wtedy, gdy są one wwożone lub wywożone z Państwa przyjmującego, lecz także wówczas, gdy są one przewożone przez terytorium Umawiającej się Strony, i w takim przypadku pojęcie „Państwo przyjmujące" użyte w niniejszym artykule będzie także obejmować każdą Umawiającą się Stronę, przez której terytorium towary są przewożone.

Artykuł XII

1. Organy celne i skarbowe Państwa przyjmującego jako warunek przyznania jakichkolwiek zwolnień celnych lub podatkowych przewidzianych w niniejszej umowie mogą żądać przestrzegania warunków, jakie uznają za konieczne w celu przeciwdziałania nadużyciom.

2. Wyżej wspomniane organy mogą odmówić udzielenia jakiegokolwiek zwolnienia przewidzianego w niniejszej umowie w odniesieniu do wwozu do Państwa przyjmującego towarów i produktów wyhodowanych, wyprodukowanych lub wytworzonych w tym Pań-

stwie, które zostały wywiezione bez uiszczenia albo bez zwrotu podatków lub ceł, które są wymagane przy takim wywozie. Towary pobierane ze składów celnych będą traktowane jako przedmioty wwiezione, jeżeli uważało się je za towary wywiezione z powodu ich zdeponowania w składzie.

Artykuł XIII

1. W celu zapobieżenia przestępstwom celnym i skarbowym organy Państwa przyjmującego i Państwa wysyłającego będą udzielać sobie wzajemnie pomocy przy prowadzeniu odpowiednich dochodzeń oraz zbieraniu dowodów.

2. Organy sił zbrojnych będą udzielać sobie wszelkiej pomocy, w granicach swoich kompetencji, w celu dostarczenia organom celnym lub skarbowym Państwa przyjmującego wszelkich artykułów podlegających zajęciu.

3. Organy sił zbrojnych będą udzielać sobie wszelkiej możliwej pomocy w celu wyegzekwowania opłat celnych, podatków i kar od członków sił zbrojnych lub personelu cywilnego albo członków ich rodzin.

4. Pojazdy służbowe i przedmioty należące do sił zbrojnych lub ich personelu cywilnego, lecz nie do członka takich sił lub personelu cywilnego, skonfiskowane przez organy Państwa przyjmującego w związku z naruszeniem przepisów celnych lub skarbowych, zostaną przekazane odpowiednim organom sił zbrojnych Państwa wysyłającego.

Artykuł XIV

1. Siły zbrojne, personel cywilny, ich członkowie, jak również członkowie ich rodzin podlegają przepisom Państwa wysyłającego w odniesieniu do wymiany dewiz, a także przepisom obowiązującym w Państwie przyjmującym.

2. Właściwe organy Państwa przyjmującego i Państwa wysyłającego mogą wydać szczególne przepisy obowiązujące siły zbrojne lub personel cywilny, ich członków oraz członków ich rodzin, dotyczące wymiany dewiz.

Artykuł XV

1. Z zastrzeżeniem postanowień ust. 2 niniejszego artykułu niniejsza umowa pozostaje w mocy w przypadku działań zbrojnych, w stosunku do których ma zastosowanie Traktat Północnoatlantycki, jednakże postanowienia umowy dotyczące zaspokajania roszczeń określone w ust. 2 i 5 Artykuł VIII nie będą mieć zastosowania do szkód wojennych oraz postanowienia umowy wynikające w szczególności z Artykuł III i VII zostaną niezwłocznie zmienione przez zainteresowane Umawiające się Strony, które mogą uzgodnić wprowadzenie zmian dotyczących stosowania umowy między nimi, jakie uznają za konieczne.

2. W przypadku działań zbrojnych, o których mowa wyżej, każda z Umawiających się Stron ma prawo, pod warunkiem zawiadomienia o tym pozostałych Umawiających się Stron z sześćdziesięciodniowym wyprzedzeniem, zawiesić stosowanie jakiegokolwiek z postanowień niniejszej umowy w odniesieniu do tej Strony. W przypadku skorzystania z tego prawa Umawiające się Strony niezwłocznie przystąpią do konsultacji w celu uzgodnienia odpowiednich uregulowań, które zastąpią zawieszone postanowienia.

Artykuł XVI

Wszelkie spory między Umawiającymi się Stronami dotyczące interpretacji i stosowania niniejszej umowy będą rozstrzygane w drodze negocjacji między nimi bez odwoływania się do jakiejkolwiek zewnętrznej jurysdykcji. O ile postanowienia niniejszej umowy wyraźnie nie stanowią inaczej, spory, które nie mogą być rozstrzygnięte w drodze bezpośrednich negocjacji, będą przedstawione Radzie Północnoatlantyckiej.

Artykuł XVII

Każda z Umawiających się Stron może w każdym czasie wystąpić z wnioskiem o zmianę jakiegokolwiek artykułu niniejszej umowy. Wnioski takie kierowane będą do Rady Północnoatlantyckiej.

Artykuł XVIII

1. Niniejsza umowa podlega ratyfikacji. Dokumenty ratyfikacji zostaną złożone w jak najkrótszym czasie Rządowi Stanów Zjednoczonych Ameryki, który poinformuje każde z Państw-Sygnatariuszy o dacie ich złożenia.

2. Niniejsza umowa wejdzie w życie* trzydzieści dni po złożeniu dokumentów ratyfikacji przez cztery Państwa-Sygnatariuszy umowy i będzie obowiązywać w stosunkach między tymi Państwami-Sygnatariuszami. W stosunku do innych Państw-Sygnatariuszy wejdzie ona w życie trzydzieści dni po złożeniu przez nich dokumentów ratyfikacji.

3. Po wejściu w życie niniejszej umowy będzie ona pod warunkiem zgody Rady Północnoatlantyckiej i na warunkach, które ona określi, otwarta do przystąpienia dla każdego Państwa, które przystąpi do Traktatu Północnoatlantyckiego. Przystąpienie następuje przez złożenie dokumentu przystąpienia Rządowi Stanów Zjednoczonych Ameryki, który poinformuje każde Państwo-Sygnatariusza i Państwo przystępujące o dacie złożenia takiego dokumentu. W odniesieniu do każdego Państwa, w imieniu którego został złożony dokument przystąpienia, niniejsza umowa wejdzie w życie trzydzieści dni po złożeniu wyżej wymienionego dokumentu.

Artykuł XIX

1. Niniejsza umowa może być wypowiedziana przez każdą z Umawiających się Stron po upływie czterech lat od daty jej wejścia w życie.

2. Wypowiedzenie umowy przez Umawiającą się Stronę będzie dokonywane w drodze pisemnej notyfikacji skierowanej przez tę Umawiającą się Stronę do Rządu Stanów Zjednoczonych Ameryki, który notyfikuje wszystkim pozostałym Umawiającym się Stronom fakt złożenia takiej notyfikacji oraz informuje o dacie jej złożenia.

3. Wypowiedzenie staje się skuteczne po upływie roku od dnia otrzymania wyżej wymienionej notyfikacji przez Rząd Stanów Zjednoczonych Ameryki. Po upływie tego okresu umowa straci moc w odniesieniu do Umawiającej się Strony, która ją wypowiedziała, lecz pozostanie w mocy w stosunku do pozostałych Umawiających się Stron.

Artykuł XX

1. Z zastrzeżeniem postanowień ust. 2 i 3 niniejszego artykułu umowa będzie mieć zastosowanie jedynie wobec terytorium metropolii Umawiającej się Strony.

2. Niezależnie od powyższego każde Państwo może, w chwili złożenia dokumentu ratyfikacji lub przystąpienia albo w dowolnym czasie, notyfikować Rządowi Stanów Zjednoczonych Ameryki, że umowa niniejsza będzie stosowana (z zastrzeżeniem zawarcia specjalnego porozumienia między tym Państwem a każdym z zainteresowanych Państw wysyłających, o ile uzna takie porozumienie za niezbędne) wobec wszystkich lub któregokolwiek z terytoriów, za których politykę zagraniczną Państwo to ponosi odpowiedzialność w ramach obszaru działania Traktatu Północnoatlantyckiego. Wtedy to niniejsza umowa zacznie obowiązywać wobec takiego terytorium lub takich terytoriów po upływie trzydziestu dni od otrzymania przez Rząd Stanów Zjednoczonych Ameryki takiej notyfikacji lub po upływie trzydziestu dni od zawarcia specjalnych porozumień, jeśli są one konieczne, albo

---

* Umowa weszła w życie w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej 21 października 1999 r.

od dnia jej wejścia w życie na mocy Artykuł XVIII, w zależności od tego, który z tych terminów jest późniejszy.

3. Państwo, które złożyło deklarację zgodnie z ust. 2 niniejszego artykułu w sprawie rozciągnięcia mocy niniejszej umowy na terytorium, za którego politykę zagraniczną jest ono odpowiedzialne, może wypowiedzieć umowę oddzielnie w odniesieniu do tego terytorium, zgodnie z postanowieniami Artykuł XIX.

Na dowód czego niżej podpisani pełnomocnicy podpisali niniejszą umowę.

Sporządzono w Londynie dnia 19 czerwca 1951 r. w językach angielskim i francuskim, przy czym obydwa teksty są jednakowo autentyczne, w jednym egzemplarzu, który zostanie złożony w archiwach Rządu Stanów Zjednoczonych Ameryki. Rząd Stanów Zjednoczonych Ameryki przekaże wszystkim Sygnatariuszom i Państwom przystępującym uwierzytelnione kopie niniejszej umowy.

(opuszczono załącznik)

Umowa z 20 września 1951 r. dotycząca statusu Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, przedstawicieli narodowych i personelu międzynarodowego[*]

(DzU z 2000 r., nr 64, poz. 736)

Państwa-Sygnatariusze niniejszej umowy,

biorąc pod uwagę, że dla wykonywania swoich funkcji i realizacji celów niezbędne jest, aby Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego, jej międzynarodowy personel i przedstawiciele Państw-Członków uczestniczący w posiedzeniach Organizacji posiadali status określony w niniejszej umowie,

uzgodniły, co następuje:

CZĘŚĆ I
POSTANOWIENIA OGÓLNE

Artykuł 1

W niniejszej umowie wyrażenie:

(a) „Organizacja" oznacza Organizację Traktatu Północnoatlantyckiego, składającą się z Rady i jej organów pomocniczych;

(b) „Rada" oznacza Radę ustanowioną zgodnie z artykułem 9 Traktatu Północnoatlantyckiego i Radę Zastępców;

(c) „Organy pomocnicze" oznacza każdy organ, komitet albo służbę ustanowione przez Radę lub na podstawie jej upoważnienia, z wyjątkiem tych, do których, zgodnie z artykułem 2, niniejsza umowa nie ma zastosowania;

(d) „Przewodniczący Rady Zastępców"[**] – oznacza, pod jego nieobecność, Wiceprzewodniczącego, działającego w jego zastępstwie.

Artykuł 2

Niniejsza umowa nie ma zastosowania do wszelkich dowództw wojskowych ustanowionych zgodnie z Traktatem Północnoatlantyckim ani do innych organów wojskowych, chyba że Rada postanowi inaczej.

Artykuł 3

Organizacja i Państwa Członkowskie będą w każdym czasie współpracować w celu ułatwienia właściwego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, zapewnienia przestrzegania zarządzeń policyjnych i zapobiegania wszelkim nadużyciom związanym z immunitetami i przywilejami określonymi w niniejszej umowie. Jeżeli jakiekolwiek Państwo Członkowskie uzna, że nastąpiło nadużycie immunitetu lub przywileju przyznanego na mocy niniejszej umowy, zostaną przeprowadzone konsultacje między tym Państwem

---

[*] Umowa weszła w życie w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej 21 września 1999 r.

[**] Zgodnie z uzgodnieniem przyjętym w Londynie 4 kwietnia 1952 r. funkcja przewodniczącego Rady Zastępców zostaje zniesiona w związku ze zmianą struktury Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. Obecnie funkcję tę wykonuje Sekretarz Generalny Organizacji lub, w razie jego nieobecności, zastępca lub jakakolwiek inna osoba wyznaczona przez Radę Północnoatlantycką.

i Organizacją lub między zainteresowanymi Państwami, w celu ustalenia, czy takie nadużycie nastąpiło, a jeżeli tak, w celu zapewnienia, aby nadużycie się nie powtórzyło. Niezależnie od powyższych lub jakichkolwiek innych postanowień niniejszej umowy, jeżeli dane Państwo Członkowskie uzna, że jakakolwiek osoba nadużyła swego przywileju związanego z zamieszkaniem lub jakiegokolwiek innego przywileju lub immunitetu przyznanego na mocy niniejszej umowy, może domagać się opuszczenia przez tę osobę swojego terytorium.

CZĘŚĆ II
ORGANIZACJA

Artykuł 4

Organizacja posiada osobowość prawną; posiada ona zdolność do zawierania umów, nabywania i zbywania mienia ruchomego i nieruchomego oraz do podejmowania czynności prawnych.

Artykuł 5

Organizacja, jej majątek i aktywa, gdziekolwiek się znajdują i przez kogokolwiek są zarządzane, będą korzystać z immunitetu od jakiegokolwiek postępowania prawnego, z wyjątkiem szczególnych przypadków, w których Przewodniczący Rady Zastępców, działając w imieniu Organizacji, może w sposób wyraźny zezwolić na zrzeczenie się tego immunitetu. Przyjmuje się jednak, że zrzeczenie się immunitetu nie obejmuje żadnych środków egzekucyjnych ani zajęcia majątku.

Artykuł 6

Pomieszczenia Organizacji są nietykalne. Jej majątek i aktywa, gdziekolwiek się znajdują i przez kogokolwiek są zarządzane, nie podlegają rewizji, zajęciu, konfiskacie, wywłaszczeniu lub innym formom ingerencji.

Artykuł 7

Archiwa Organizacji i wszelkie dokumenty do niej należące lub będące w jej posiadaniu są nietykalne, gdziekolwiek się znajdują.

Artykuł 8

1. Nie podlegając kontroli finansowej, przepisom lub jakimkolwiek ograniczeniom:

(a) Organizacja może posiadać każdą walutę i prowadzić rachunki w każdej walucie;

(b) Organizacja może swobodnie przekazywać swe fundusze z jednego kraju do innego lub w ramach jakiegokolwiek kraju, a także, w miarę potrzeby, wymieniać posiadaną walutę na jakąkolwiek inną według najkorzystniejszego oficjalnego kursu wymiany, sprzedaży i kupna.

2. Organizacja, wykonując swe prawa zgodnie z ustępem 1 niniejszego artykułu, powinna brać pod uwagę wszelkie wnioski składane przez Państwa Członkowskie oraz uwzględniać te wnioski, w takim zakresie, w jakim jest to możliwe do wykonania.

Artykuł 9

Organizacja, jej aktywa, dochód i inny majątek są zwolnione:

(a) od wszelkich podatków bezpośrednich; jednakże Organizacja nie będzie domagać się zwolnienia od opłat, podatków lub należności, będących jedynie obciążeniami nałożonymi z tytułu usług użyteczności publicznej;

(b) od wszelkich opłat celnych i ograniczeń ilościowych nakładanych przy wwozie i wywozie na artykuły wwożone lub wywożone przez Organizację dla jej oficjalnego użytku; artykuły wwożone, korzystające z takiego zwolnienia, nie będą zbywane w drodze sprzedaży lub darowizny w kraju, do którego są wwożone, chyba że ma to miejsce na warunkach zaakceptowanych przez rząd tego kraju;

(c) od wszelkich opłat celnych i ograniczeń ilościowych nałożonych na wwóz i wywóz jej wydawnictw.

Artykuł 10

Choć generalnie Organizacja nie powinna domagać się zwolnienia od akcyzy i podatków od sprzedaży majątku ruchomego i nieruchomego, które stanowią część ceny, jaka ma być zapłacona, jednak gdy Organizacja dokona znacznych zakupów majątku z przeznaczeniem do oficjalnego użytku, na które akcyza i podatki wymienione wyżej zostały lub miały zostać nałożone, Państwa Członkowskie będą, zawsze, ilekroć będzie to możliwe, podejmować stosowne działania administracyjne w celu umorzenia lub zwrotu sumy akcyzy lub podatku.

Artykuł 11

1. Nie podlega cenzurze korespondencja urzędowa i inne formy urzędowego komunikowania się Organizacji.

2. Organizacja ma prawo używania kodów oraz wysyłania i otrzymywania korespondencji przez kuriera lub w postaci zapieczętowanej przesyłki, które korzystają z takich samych immunitetów i przywilejów, jakie przysługują kurierom dyplomatycznym i poczcie dyplomatycznej.

3. Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie może być interpretowane jako przeszkoda dla podejmowania stosownych środków bezpieczeństwa, które zostaną określone w drodze porozumienia między Państwem Członkowskim i Radą, działającą w imieniu Organizacji.

CZĘŚĆ III
PRZEDSTAWICIELE PAŃSTW CZŁONKOWSKICH

Artykuł 12

Każda osoba wyznaczona przez Państwo Członkowskie jako jego główny, stały przedstawiciel przy Organizacji na terytorium innego Państwa Członkowskiego, a także – na mocy uzgodnień między Państwem wysyłającym i Organizacją oraz między Organizacją i Państwem przyjmującym – członkowie jego oficjalnego personelu przebywający na tym terytorium korzystają z immunitetów i przywilejów przyznanych przedstawicielom dyplomatycznym i ich oficjalnemu personelowi porównywalnej rangi.

Artykuł 13

1. Każdy przedstawiciel Państwa Członkowskiego w Radzie lub w którymkolwiek z jej organów pomocniczych, do którego nie stosuje się artykułu 12, w czasie pobytu na terytorium innego Państwa Członkowskiego w związku z wykonywaniem swoich obowiązków korzysta z następujących przywilejów i immunitetów:

(a) takiego samego immunitetu od aresztowania lub zatrzymania, jaki został przyznany personelowi dyplomatycznemu porównywalnej rangi;

(b) immunitetu jurysdykcyjnego w odniesieniu do wypowiedzi ustnych lub pisemnych oraz czynności dokonanych przez niego podczas wykonywania oficjalnych funkcji;

(c) nietykalności wszelkich akt i dokumentów;

(d) prawa do używania kodów oraz przyjmowania i wysyłania dokumentów lub korespondencji przez kuriera lub w zapieczętowanej przesyłce;

(e) takich samych zwolnień, w stosunku do jego osoby oraz jego współmałżonka, od ograniczeń imigracyjnych, rejestracji cudzoziemców oraz obowiązku służby wojskowej, jakie zostały przyznane personelowi dyplomatycznemu porównywalnej rangi;

(f) takich samych ułatwień w stosunku do ograniczeń walutowych i wymiany walut, jakie zostały przyznane personelowi dyplomatycznemu porównywalnej rangi;

(g) takich samych immunitetów i ułatwień w stosunku do jego osobistego bagażu, jakie zostały przyznane personelowi dyplomatycznemu porównywalnej rangi;

(h) prawa do zwolnienia z cła w odniesieniu do jego mebli i rzeczy osobistych wwożonych w czasie pierwszego przybycia w celu objęcia swego stanowiska w danym kraju oraz do zwolnienia tych mebli i rzeczy osobistych od opłat przy wywozie po zakończeniu pełnienia funkcji w tym kraju, z zastrzeżeniem, w obu przypadkach, spełnienia warunków, jakie może uznać za niezbędne rząd kraju, w którym to prawo będzie wykonywane;

(i) prawa do okresowego zwolnienia od opłat przy wwozie prywatnego środka lokomocji przeznaczonego do osobistego użytku, a następnie do zwolnienia tego środka lokomocji od opłat przy wywozie, z zastrzeżeniem, w obu przypadkach, spełnienia warunków, jakie Rząd zainteresowanego kraju może uznać za konieczne.

2. W przypadku gdy jakiekolwiek formy opodatkowania przewidziane przez prawo są związane z miejscem pobytu, okres, w którym przedstawiciel, do którego stosuje się ten artykuł, przebywa na terytorium innego Państwa Członkowskiego w celu wypełniania swoich obowiązków, nie jest uważany za okres zamieszkania. W szczególności przedstawiciel ten jest zwolniony od podatku od wynagrodzenia oraz dodatków służbowych w czasie pełnienia takich obowiązków.

3. W rozumieniu niniejszego artykułu wyrażenie „przedstawiciel" oznacza wszelkich przedstawicieli, doradców i ekspertów technicznych delegacji. Każde Państwo Członkowskie powinno przekazać zainteresowanym Państwom Członkowskim, na ich prośbę, nazwiska swoich przedstawicieli, do których ma zastosowanie niniejszy artykuł, oraz przewidywany okres trwania ich pobytu na terytorium tych Państw Członkowskich.

Artykuł 14

Oficjalny personel urzędniczy towarzyszący przedstawicielowi danego Państwa Członkowskiego, do którego ma zastosowanie artykuł 12 lub 13, w czasie pobytu na terytorium innego Państwa Członkowskiego związanego z wypełnianiem obowiązków, korzysta z przywilejów i immunitetów wymienionych w literach (b), (c), (e), (f), (h) oraz (i) ustępu 1, a także w ustępie 2 artykułu 13.

Artykuł 15

Przywileje i immunitety są przyznawane przedstawicielom Państw Członkowskich i ich personelowi nie dla ich osobistych korzyści, ale w celu zapewnienia im swobodnego wykonywania ich funkcji związanych z Traktatem Północnoatlantyckim. W związku z powyższym Państwo Członkowskie ma nie tylko prawo, ale i obowiązek uchylenia immunitetu w odniesieniu do swoich przedstawicieli i członków ich personelu w każdym przypadku, gdy, w jego opinii, zachowanie immunitetu mogłoby utrudnić wymiar sprawiedliwości i gdy uchylenie immunitetu może nastąpić bez szkody dla celu, w jakim immunitet ten został przyznany.

Artykuł 16

Postanowienia artykułów 12–14 nie wymagają od jakiegokolwiek Państwa przyznania przywilejów lub immunitetów, o których mowa w powyższych artykułach, jakiejkolwiek osobie, która jest jego obywatelem, lub osobie będącej jego przedstawicielem lub członkiem personelu takiego przedstawiciela.

CZĘŚĆ IV
PERSONEL MIĘDZYNARODOWY I EKSPERCI DELEGOWANI PRZEZ ORGANIZACJĘ

Artykuł 17

Kategorie urzędników Organizacji, do których mają zastosowanie artykuły 18–20, zostaną uzgodnione między Przewodniczącym Rady Zastępców i każdym z zainteresowanych Państw Członkowskich. Przewodniczący Rady Zastępców przekaże Państwom Członkowskim nazwiska urzędników, którzy zaliczają się do tych kategorii.

Artykuł 18

Urzędnicy Organizacji, o których mowa w artykule 17:

(a) korzystają z immunitetu jurysdykcyjnego w odniesieniu do wypowiedzi ustnych lub pisemnych i czynności dokonanych przez nich w toku pełnienia czynności służbowych oraz w granicach ich uprawnień;

(b) mają prawo, podobnie jak ich małżonkowie i członkowie ich najbliższej rodziny mieszkający z nimi i pozostający pod ich opieką, do takich samych zwolnień od ograniczeń imigracyjnych i rejestracji cudzoziemców, jakie są przyznawane personelowi dyplomatycznemu porównywalnej rangi;

(c) korzystają z takich samych ułatwień w stosunku do ograniczeń walutowych i wymiany walut, jakie są przyznawane personelowi dyplomatycznemu porównywalnej rangi;

(d) korzystają, podobnie jak ich małżonkowie i członkowie ich najbliższej rodziny mieszkający z nimi i pozostający pod ich opieką, z takich samych ułatwień w przypadku repatriacji w czasie kryzysu międzynarodowego, jakie są przyznawane personelowi dyplomatycznemu porównywalnej rangi;

(e) mają prawo do zwolnienia z cła w odniesieniu do ich mebli i rzeczy osobistych przy wwozie w chwili pierwszego przybycia do kraju, w którym obejmują swoje funkcje, oraz do zwolnienia tych mebli i rzeczy osobistych od opłat przy wywozie, po zakończeniu swych funkcji w tym kraju, z zastrzeżeniem, w obu przypadkach, spełnienia warunków, jakie może uznać za niezbędne Rząd kraju, w którym to prawo będzie wykonywane;

(f) mają prawo do okresowego zwolnienia z cła przy wwozie prywatnych środków lokomocji przeznaczonych do osobistego użytku, a następnie do zwolnienia tych środków lokomocji od opłat przy wywozie, z zastrzeżeniem, w obu przypadkach, spełnienia warunków, jakie Rząd zainteresowanego kraju może uznać za konieczne.

Artykuł 19

Urzędnicy Organizacji, uzgodnieni na mocy artykułu 17, są zwolnieni od podatku od wynagrodzenia i dodatków wypłacanych im przez Organizację z tytułu pełnienia funkcji urzędników tej Organizacji. Każde Państwo Członkowskie może jednak zawrzeć porozumienie z Radą działającą w imieniu Organizacji, na mocy którego dane Państwo Członkowskie zatrudni i przydzieli do Organizacji tych wszystkich swoich obywateli (z wyjątkiem tych, którzy nie mają stałego miejsca pobytu na jego terytorium, jeżeli dane Państwo Członkowskie sobie tego życzy), którzy będą pracować jako urzędnicy personelu między-

narodowego Organizacji i którym będzie wypłacać wynagrodzenia i dodatki ze swych własnych środków według własnej skali wynagrodzeń. Wynagrodzenia i dodatki wypłacane w ten sposób mogą być opodatkowane przez to Państwo, lecz powinny być zwolnione od opodatkowania przez inne Państwa Członkowskie. Jeżeli dane Państwo przystąpi do takiego porozumienia, a następnie jego treść zostanie zmieniona lub porozumienie wygaśnie, Państwa Członkowskie nie będą zobowiązane do zwolnienia od opodatkowania wynagrodzeń i dodatków wypłacanych swym obywatelom, o których mowa w pierwszym zdaniu niniejszego artykułu.

Artykuł 20

Oprócz immunitetów i przywilejów wymienionych w artykułach 18 i 19 Sekretarzowi Wykonawczemu Organizacji, Koordynatorowi Północnoatlantyckiej Produkcji Obronnej i każdemu innemu, stałemu urzędnikowi porównywalnej rangi, na mocy uzgodnień między Przewodniczącym Rady Zastępców i Rządami Państw Członkowskich, zostaną przyznane przywileje i immunitety przyznawane zazwyczaj personelowi dyplomatycznemu porównywalnej rangi.

Artykuł 21

1. Ekspertom (innym niż urzędnicy, do których mają zastosowanie artykuły 18–20) delegowanym przez Organizację przysługują następujące przywileje i immunitety, w zakresie uznanym za niezbędny dla właściwego wykonywania ich funkcji w czasie przebywania na terytorium Państwa Członkowskiego w celu wypełnienia ich obowiązków:

(a) immunitet od aresztowania lub zatrzymania oraz zajęcia ich osobistego bagażu;

(b) immunitet jurysdykcyjny w odniesieniu do wypowiedzi ustnych lub pisemnych oraz czynów dokonanych przez nich w toku pełnienia urzędowych funkcji na rzecz Organizacji;

(c) takie same ułatwienia w stosunku do ograniczeń walutowych i wymiany walut oraz w stosunku do ich osobistego bagażu, jakie zostały przyznane urzędnikom obcych rządów wykonującym tymczasowo obowiązki służbowe;

(d) nietykalność wszelkich dokumentów związanych z pracą, do której wykonania zostali zatrudnieni przez Organizację.

2. Przewodniczący Rady Zastępców przekaże zainteresowanym Państwom Członkowskim nazwiska ekspertów, do których ma zastosowanie niniejszy artykuł.

Artykuł 22

Przywileje i immunitety są przyznawane urzędnikom i ekspertom w interesie Organizacji, nie zaś dla ich osobistych korzyści. Przewodniczący Rady Zastępców ma prawo i obowiązek uchylenia immunitetu w odniesieniu do każdego urzędnika lub eksperta w każdym przypadku, gdy, w jego opinii, zachowanie immunitetu mogłoby utrudnić wymiar sprawiedliwości i gdy uchylenie immunitetu może nastąpić bez szkody dla interesów Organizacji.

Artykuł 23

Postanowienia artykułów 18, 20 i 21 nie wymagają od jakiegokolwiek Państwa przyznania jakichkolwiek przywilejów i immunitetów, o których mowa w powyższych artykułach, jakiejkolwiek osobie będącej jego obywatelem, z wyjątkiem:

(a) immunitetu jurysdykcyjnego w odniesieniu do wypowiedzi ustnych lub pisemnych oraz czynów dokonanych przez nią w toku pełnienia urzędowych funkcji na rzecz Organizacji;

(b) nietykalności wszelkich dokumentów związanych z pracą, do której wykonania dana osoba została zatrudniona przez Organizację;

(c) ułatwień w stosunku do ograniczeń walutowych i wymiany walut, w zakresie uznanym za niezbędny dla skutecznego wykonywania jej funkcji.

CZĘŚĆ V
ROZSTRZYGANIE SPORÓW

Artykuł 24

Rada określi właściwe sposoby rozstrzygania:

(a) sporów wynikających z umów oraz innych sporów o charakterze prywatnym, w których Organizacja jest stroną;

(b) sporów, w które zaangażowani są urzędnicy lub eksperci Organizacji, do których ma zastosowanie część IV niniejszej umowy i którzy z tytułu pełnienia swoich funkcji służbowych korzystają z immunitetu, o ile nie nastąpiło uchylenie immunitetu zgodnie z postanowieniami artykułu 22.

CZĘŚĆ VI
POROZUMIENIA DODATKOWE

Artykuł 25

Rada działająca w imieniu Organizacji może zawrzeć z każdym Państwem lub Państwami Członkowskimi dodatkowe porozumienia, zmieniające postanowienia niniejszej umowy, w zakresie, w jakim dotyczy to tego Państwa lub tych Państw.

CZĘŚĆ VII
POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Artykuł 26

1. Niniejsza umowa będzie otwarta do podpisu przez Państwa Członkowskie Organizacji i będzie podlegać ratyfikacji. Dokumenty ratyfikacji zostaną złożone Rządowi Stanów Zjednoczonych Ameryki, który poinformuje wszystkie Państwa-Sygnatariuszy o każdym złożeniu takich dokumentów.

2. Po złożeniu przez sześć Państw-Sygnatariuszy ich dokumentów ratyfikacji niniejsza umowa wejdzie w życie w stosunku do powyższych Państw. W stosunku do każdego innego Państwa-Sygnatariusza wejdzie ona w życie z datą złożenia jego dokumentu ratyfikacji.

Artykuł 27

Niniejsza umowa może zostać wypowiedziana przez każde z Umawiających się Państw w drodze pisemnej notyfikacji skierowanej do Rządu Stanów Zjednoczonych Ameryki, który powiadomi o takiej notyfikacji wszystkie Państwa-Sygnatariuszy. Wypowiedzenie wchodzi w życie po upływie roku od otrzymania wyżej wymienionej notyfikacji przez Rząd Stanów Zjednoczonych Ameryki.

Na dowód czego niżej podpisani pełnomocnicy podpisali niniejszą umowę.

Sporządzono w Ottawie dnia 20 września 1951 r., w językach francuskim i angielskim, przy czym obydwa teksty są jednakowo autentyczne, w jednym egzemplarzu, który zostanie złożony w archiwach Rządu Stanów Zjednoczonych Ameryki, który przekaże wszystkim Państwom-Sygnatariuszom uwierzytelnioną kopię niniejszej umowy.

Protokół z 28 sierpnia 1952 r. dotyczący statusu międzynarodowych dowództw wojskowych, ustanowionych na podstawie Traktatu Północnoatlantyckiego[*]

(DzU z 2000 r., nr 64, poz. 746)

Strony Traktatu Północnoatlantyckiego, podpisanego w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r.,

biorąc pod uwagę, że na ich terytoriach, na podstawie Traktatu Północnoatlantyckiego, mogą być ustanowione, na mocy odrębnych porozumień, międzynarodowe dowództwa wojskowe oraz

pragnąc określić status tych dowództw i ich personelu na obszarze obowiązywania Traktatu Północnoatlantyckiego,

uzgodniły niniejszy protokół do Umowy sporządzonej w Londynie dnia 19 czerwca 1951 r., dotyczącej statusu ich sił zbrojnych:

Artykuł 1

W niniejszym protokole wyrażenie:

(a) „Umowa" oznacza Umowę sporządzoną w Londynie dnia 19 czerwca 1951 r. przez Strony Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczącą statusu ich sił zbrojnych;

(b) „Naczelne Dowództwo" oznacza Naczelne Dowództwo Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie, kwaterę Naczelnego Dowódcy Połączonych Sił Zbrojnych na Atlantyku oraz wszelkie równorzędne międzynarodowe dowództwo wojskowe, ustanowione na mocy Traktatu Północnoatlantyckiego;

(c) „Dowództwo Sojusznicze" oznacza wszelkie Naczelne Dowództwo oraz wszelkie międzynarodowe dowództwo wojskowe ustanowione na mocy Traktatu Północnoatlantyckiego, które jest bezpośrednio podporządkowane Naczelnemu Dowództwu;

(d) „Rada Północnoatlantycka" oznacza Radę ustanowioną na mocy artykułu 9 Traktatu Północnoatlantyckiego lub którykolwiek z jej organów pomocniczych upoważnionych do działania w jej imieniu.

Artykuł 2

Z zastrzeżeniem postanowień niniejszego protokołu, Umowę stosuje się do Dowództw Sojuszniczych na terytorium Strony niniejszego protokołu na obszarze obowiązywania Traktatu Północnoatlantyckiego oraz do wojskowego i cywilnego personelu takich Dowództw oraz członków ich rodzin zgodnie z definicjami zawartymi w punktach (a), (b) i (c) ust. 1 artykułu 3 niniejszego protokołu, gdy personel ten znajduje się na określonym wyżej terytorium w związku z pełnieniem obowiązków służbowych lub, w przypadku członków rodzin, w związku z pełnieniem obowiązków służbowych przez ich małżonka lub rodzica.

---

[*] Protokół wszedł w życie w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej 21 października 1999 r.

Artykuł 3

1. Dla celów stosowania Umowy w odniesieniu do Dowództwa Sojuszniczego wyrażenia „siły zbrojne", „personel cywilny" oraz „członek rodziny", każdorazowo, kiedy występują w Umowie, posiadają znaczenie określone poniżej:

(a) „siły zbrojne" oznacza personel przy Dowództwie Sojuszniczym, należący do lądowych, morskich lub powietrznych sił zbrojnych którejkolwiek ze Stron Traktatu Północnoatlantyckiego;

(b) „personel cywilny" oznacza pracowników cywilnych nie będących osobami o statusie bezpaństwowca ani też obywatelami jakiegokolwiek państwa, które nie jest Stroną Traktatu, nie będących także obywatelami bądź osobami zamieszkałymi na stałe w Państwie przyjmującym, oraz którzy (i) pracują dla Dowództwa Sojuszniczego i są zatrudnieni przez siły zbrojne Strony Traktatu, lub (ii) zgodnie z decyzją Rady Północnoatlantyckiej mieszczą się w kategorii personelu cywilnego zatrudnionego w Dowództwie Sojuszniczym;

(c) „członek rodziny" oznacza współmałżonka członka sił zbrojnych lub personelu cywilnego, zgodnie z definicją zawartą w punktach (a) i (b) niniejszego ustępu, albo dziecko takiego członka znajdujące się pod jego lub jej opieką.

2. Dowództwo Sojusznicze jest uważane dla celów artykułu II, ust. 2 artykułu V, ust. 10 artykułu VII , ust. 2, 3, 4, 7 i 8 artykułu IX oraz artykułu XIII Umowy za siły zbrojne.

Artykuł 4

Prawa i obowiązki, które Umowa przyznaje lub nakłada na Państwo wysyłające lub jego władze w odniesieniu do jego sił zbrojnych, personelu cywilnego lub też członków ich rodzin, są przyznawane w odniesieniu do Dowództwa Sojuszniczego, członków jego personelu i ich rodzin, wobec których zgodnie z artykułem 2 niniejszego protokołu stosuje się Umowę, właściwego Dowództwa Sojuszniczego i władz odpowiedzialnych wobec niego, z wyjątkiem następujących przypadków:

(a) prawo do wykonywania jurysdykcji karnej i dyscyplinarnej przyznane organom wojskowym Państwa wysyłającego na mocy artykułu VII Umowy jest przekazane organom wojskowym Państwa, o ile takie można ustalić, którego prawu wojskowemu podlega zainteresowana osoba;

(b) obowiązki nałożone na Państwo wysyłające lub jego organy na mocy artykułu II, ust. 4 artykułu III, ust. 5(a) i 6(a) artykułu VII , ust. 9 i 10 artykułu VIII i artykułu XIII Umowy odnoszą się zarówno do Dowództwa Sojuszniczego, jak i do każdego Państwa, którego sił zbrojnych lub jakiegokolwiek członka lub pracownika tych sił zbrojnych lub członka jego rodziny to dotyczy;

(c) dla celów ust. 2(a) i 5 artykułu III i artykułu XIV Umowy, w przypadku członków sił zbrojnych i członków ich rodzin, Państwo wysyłające będzie państwem, do którego sił zbrojnych należy dany członek personelu, a w przypadku członków personelu cywilnego i członków ich rodzin, państwem, o ile takie można ustalić, przez którego siły zbrojne dany członek personelu jest zatrudniony;

(d) obowiązki nałożone na Państwo wysyłające na mocy ust. 6 i 7 artykułu VIII Umowy odnoszą się do państwa, do którego sił zbrojnych należy osoba, której działanie lub zaniechanie spowodowało wystąpienie roszczenia lub, w przypadku pracownika personelu cywilnego, do państwa, przez którego siły zbrojne jest on zatrudniony, lub, jeżeli nie ma takiego państwa, do Dowództwa Sojuszniczego, którego pracownikiem jest dana osoba.

Zarówno państwo – jeżeli takowe jest – do którego odnoszą się obowiązki wymienione w niniejszym ustępie, jak i zainteresowane Dowództwo Sojusznicze będą miały uprawnienia Państwa wysyłającego w związku z wyznaczeniem arbitra zgodnie z ust. 8 artykułu VIII.

Artykuł 5

Każdy członek Dowództwa Sojuszniczego posiada osobistą kartę identyfikacyjną wydaną przez Dowództwo, zawierającą imię i nazwisko, datę i miejsce urodzenia, narodowość, rangę, stopień lub numer (jeśli istnieje), fotografię i okres ważności. Karta taka musi być okazywana na żądanie.

Artykuł 6

1. Obowiązek zrzeczenia się roszczeń nałożony na Umawiające się Strony na mocy artykułu VIII Umowy odnosi się zarówno do Dowództwa Sojuszniczego, jak i do każdej Strony niniejszego protokołu.

2. Dla celów ust. 1 i 2 artykułu VIII Umowy:

(a) własność Dowództwa Sojuszniczego lub Strony niniejszego protokołu, użytkowana przez Dowództwo Sojusznicze, będzie uważana za własność Umawiającej się Strony, użytkowaną przez jej siły zbrojne;

(b) szkoda spowodowana przez członka sił zbrojnych lub personelu cywilnego, określonego zgodnie z ust. 1 artykułu 3 niniejszego protokołu, lub przez każdego innego pracownika Dowództwa Sojuszniczego będzie uważana za szkodę spowodowaną przez członka lub pracownika sił zbrojnych Umawiającej się Strony;

(c) definicja pojęcia „należące do Umawiającej się Strony" określona w ust. 3 artykułu VIII odnosi się również do Dowództwa Sojuszniczego.

3. Roszczenia, do których odnosi się ust. 5 artykułu VIII Umowy, będą obejmować roszczenia (inne niż roszczenia wynikające z kontraktów oraz roszczenia, do których odnosi się ust. 6 lub 7 wspomnianego artykułu) wynikające z działania lub zaniechania każdego pracownika Dowództwa Sojuszniczego lub wynikające z każdego innego działania, zaniechania lub zdarzenia, za które Dowództwo Sojusznicze jest prawnie odpowiedzialne i które spowoduje powstanie szkody na terytorium Państwa przyjmującego wobec stron trzecich, innych niż Strony niniejszego protokołu.

Artykuł 7

1. Zwolnienie z opodatkowania przyznane zgodnie z artykułem X Umowy członkom sił zbrojnych lub personelu cywilnego w odniesieniu do ich wynagrodzeń i dodatków stosuje się w odniesieniu do członków personelu Dowództwa Sojuszniczego, rozumianego zgodnie z definicją zawartą w ust. 1 (a) i (b) (i) artykułu 3 niniejszego protokołu, do wynagrodzeń i należności płaconych im jako takiemu personelowi przez siły zbrojne, do których należą lub też przez które są zatrudnieni. Ustęp ten nie zwalnia takiego członka lub pracownika z opodatkowania nałożonego przez państwo, którego jest on obywatelem.

2. Pracownicy Dowództwa Sojuszniczego według kategorii uzgodnionych przez Radę Północnoatlantycką będą zwolnieni z opodatkowania wynagrodzeń i dodatków płaconych im przez Dowództwo Sojusznicze, jako jego pracownikom. Każda Strona niniejszego protokołu może jednakże zawrzeć porozumienie z Dowództwem Sojuszniczym, na mocy którego Strona taka będzie zatrudniać i wyznaczać wszystkich swoich obywateli do Dowództwa Sojuszniczego (z wyjątkiem, jeżeli takie jest życzenie Strony, obywateli, którzy nie posiadają prawa do stałego pobytu na jej terytorium), którzy mają służyć jako personel Dowództwa Sojuszniczego, oraz będzie płacić wynagrodzenia i dodatki tym osobom ze swoich własnych środków w zakresie przezeń ustalonym. Powyższe wynagrodzenia i należności mogą być opodatkowane przez zainteresowaną Stronę, lecz będą zwolnione z opodatkowania przez każdą inną Stronę. Jeżeli którakolwiek ze Stron niniejszego protokołu zawrze takie porozumienie lub dokona jego zmiany lub je wypowie, to Strony niniejszego protokołu nie będą dłużej związane postanowieniami pierwszego zdania niniejszego ustępu zobowiązującymi do zwolnienia z opodatkowania wynagrodzenia i dodatków płaconych swoim obywatelom.

Artykuł 8

1. W celu ułatwienia ustanowienia, budowy, utrzymania i działania Dowództwa Sojuszniczego Dowództwo takie w interesie wspólnej obrony oraz dla jego oficjalnej i wyłącznej korzyści będzie zwolnione, tak dalece, jak to jest możliwe, z opłat celnych i podatków mających wpływ na jego wydatki. Każda Strona niniejszego protokołu przystąpi do negocjacji z każdym Dowództwem Sojuszniczym działającym na jej terytorium, w celu zawarcia porozumienia wprowadzającego w życie niniejsze postanowienia.

2. Dowództwo Sojusznicze posiada, na tych samych warunkach, takie same prawa, jakie na mocy artykułu XI Umowy zostały przyznane siłom zbrojnym.

3. Postanowienia ust. 5 i 6 artykułu XI Umowy nie dotyczą obywateli Państwa przyjmującego, chyba że tacy obywatele należą do sił zbrojnych Strony niniejszego protokołu innej niż Państwo przyjmujące.

4. Wyrażenie „opłaty celne i podatki" w niniejszym artykule nie odnosi się do opłat za korzystanie z płatnych usług.

Artykuł 9

O ile Rada Północnoatlantycka nie zadecyduje inaczej:

(a) każdy majątek nabyty z międzynarodowych środków znajdujących się w budżecie inwestycyjnym Dowództwa Sojuszniczego i niepotrzebny dłużej Dowództwu, zgodnie z rozwiązaniami przyjętymi przez Radę Północnoatlantycką, może zostać zbyty, a dochody zostaną podzielone między Strony Traktatu Północnoatlantyckiego lub przekazane na ich rzecz proporcjonalnie do ich udziałów w kosztach inwestycyjnych Dowództwa. Państwo przyjmujące ma prawo pierwokupu wszelkich nieruchomości sprzedawanych w ten sposób i znajdujących się na jego terytorium, o ile nie oferuje warunków mniej dogodnych od przedstawionych przez jakąkolwiek stronę trzecią;

(b) wszelkie grunty, budynki lub stałe instalacje, przekazane do użytku Dowództwu Sojuszniczemu przez Państwo przyjmujące bez obciążania Dowództwa opłatą (inną niż nominalna) oraz nie będące dłużej potrzebne Dowództwu, zostaną zwrócone Państwu przyjmującemu, a każdy wzrost albo spadek wartości majątku przekazanego przez Państwo przyjmujące, wynikający z jego użytkowania przez Dowództwo, zostanie ustalony przez Radę Północnoatlantycką (z uwzględnieniem wszystkich odnośnych przepisów prawa Państwa przyjmującego) i podzielony lub przekazany na rzecz albo obciąży Strony Traktatu Północnoatlantyckiego proporcjonalnie do ich udziałów w kosztach inwestycyjnych Dowództwa.

Artykuł 10

Każde Naczelne Dowództwo posiada osobowość prawną; ma ono zdolność do zawierania kontraktów, nabywania i zbywania własności. Państwo przyjmujące może jednak dokonać specjalnych ustaleń z Naczelnym Dowództwem lub każdym podległym mu Dowództwem Sojuszniczym działającym w imieniu Naczelnego Dowództwa.

Artykuł 11

1. Z zastrzeżeniem postanowień artykułu VIII Umowy Naczelne Dowództwo może być stroną postępowania prawnego jako powód lub pozwany. Jednakże Państwo przyjmujące i Naczelne Dowództwo, lub każde podległe mu i upoważnione przez niego Dowództwo Sojusznicze, mogą zgodzić się na to, aby Państwo przyjmujące działało w imieniu Naczelnego Dowództwa w każdym postępowaniu prawnym, w którym Dowództwo jest stroną przed sądem Państwa przyjmującego.

2. Żadne środki egzekucyjne lub środki podjęte w celu zajęcia jego własności i środków finansowych nie zostaną powzięte wobec żadnego Dowództwa Sojuszniczego, z wyjątkiem realizacji celów, o których mowa w ust. 6(a) artykułu VII oraz w artykule XIII Umowy.

Artykuł 12

1. W celu umożliwienia posługiwania się własnym międzynarodowym budżetem Dowództwo Sojusznicze może posiadać każdego rodzaju walutę i prowadzić konta bankowe w każdej walucie.

2. Strony niniejszego protokołu, na wniosek Dowództwa Sojuszniczego, ułatwią przesyłanie funduszy takiego Dowództwa z jednego państwa do drugiego i zamianę każdej waluty posiadanej przez Dowództwo Sojusznicze na każdą inną walutę, jeśli jest to konieczne do wykonania wymogów każdego Dowództwa Sojuszniczego.

Artykuł 13

Archiwa i inne oficjalne dokumenty Dowództwa Sojuszniczego przechowywane w pomieszczeniach wykorzystywanych przez to Dowództwo lub będące w posiadaniu jakiegokolwiek stosownie upoważnionego członka Dowództwa są nienaruszalne, chyba że Dowództwo uchyli ten immunitet. Dowództwo będzie określać, na wniosek Państwa przyjmującego i w obecności przedstawiciela tego Państwa, charakter tych dokumentów celem potwierdzenia, że chronione są one immunitetem zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu.

Artykuł 14

1. Całość lub część niniejszego protokołu lub Umowy może mieć zastosowanie zgodnie z decyzją Rady Północnoatlantyckiej do każdego międzynarodowego dowództwa wojskowego lub organizacji (nie objętych definicją zawartą w ust. (b) i (c) artykułu 1 niniejszego protokołu), które zostały ustanowione zgodnie z postanowieniami Traktatu Północnoatlantyckiego.

2. Z chwilą powstania Europejskiej Wspólnoty Obronnej niniejszy protokół może mieć zastosowanie do członków personelu Europejskich Sił Obronnych przy Dowództwie Sojuszniczym oraz do członków ich rodzin w czasie i w trybie określonym przez Radę Północnoatlantycką.

Artykuł 15

Wszelkie spory między Stronami niniejszego protokołu lub między jakąkolwiek Stroną a jakimkolwiek Dowództwem Sojuszniczym, związane z interpretacją i stosowaniem niniejszego protokołu, będą rozstrzygane w drodze negocjacji pomiędzy stronami sporu bez odwoływania się do jakiejkolwiek zewnętrznej jurysdykcji. Jeśli postanowienia niniejszego protokołu lub Umowy wyraźnie nie stanowią inaczej, spory, które nie mogą być rozstrzygnięte w drodze bezpośrednich negocjacji, powinny być przedstawione Radzie Północnoatlantyckiej.

Artykuł 16

1. Artykuły XV i XVII do XX Umowy mają zastosowanie do niniejszego protokołu tak, jak gdyby były one jego integralną częścią, ale też w taki sposób, aby protokół mógł być zmieniany, zawieszany, ratyfikowany, rozszerzany, aby można było doń przystępować lub go wypowiedzieć zgodnie z wymienionymi wyżej postanowieniami, niezależnie od Umowy.

2. Niniejszy protokół może być uzupełniany przez porozumienia dwustronne między Państwem przyjmującym a Naczelnym Dowództwem. Organy Państwa przyjmującego i Naczelne Dowództwo mogą zgodzić się na nadanie środkami administracyjnymi mocy obowiązującej, przed ratyfikacją, każdemu z postanowień niniejszego protokołu lub Umowy stosowanych przez nie.

Na dowód czego niżej podpisani pełnomocnicy podpisali niniejszy protokół.

Sporządzono w Paryżu dnia 28 sierpnia 1952 r. w językach angielskim i francuskim, przy czym obydwa teksty są jednakowo autentyczne, w jednym egzemplarzu, który zostanie złożony w archiwach Rządu Stanów Zjednoczonych Ameryki. Rząd Stanów Zjednoczonych Ameryki przekaże wszystkim sygnatariuszom i państwom przystępującym uwierzytelnione kopie niniejszego protokołu.

Umowa z 14 września 1994 r. w sprawie statusu przedstawicielstw i przedstawicieli państw trzecich przy Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego[*]

(DzU z 2000 r., nr 64, poz. 738)

Biorąc pod uwagę Deklarację w sprawie pokoju i współpracy wydaną przez szefów Państw i Rządów uczestniczących w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Rzymie w dniach 7 i 8 listopada 1991 r., wzywającą do ustanowienia Północnoatlantyckiej Rady Współpracy, oraz Oświadczenie Północnoatlantyckiej Rady Współpracy w sprawie dialogu, partnerstwa i współpracy z dnia 20 grudnia 1991 r.;

odnotowując zaproszenie do Partnerstwa dla Pokoju sformułowane i podpisane przez szefów Państw i Rządów Państw-Członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego na spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Brukseli dnia 10 stycznia 1994 r.;

uznając potrzebę określenia statusu przedstawicielstw i przedstawicieli państw trzecich przy Organizacji;

biorąc pod uwagę, że celem immunitetów i przywilejów zawartych w niniejszej umowie nie jest osiąganie korzyści przez poszczególne osoby, lecz zapewnienie właściwego wypełniania przez nie swoich funkcji związanych z Organizacją;

Strony niniejszej umowy uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1

W rozumieniu niniejszej umowy:

„Organizacja" oznacza Organizację Traktatu Północnoatlantyckiego; „Państwo-Członek" oznacza Państwo-Stronę Traktatu Północnoatlantyckiego, podpisanego w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r.;

„Państwo trzecie" oznacza Państwo nie będące Stroną Traktatu Północnoatlantyckiego podpisanego w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r., które przyjęło zaproszenie do programu Partnerstwa dla Pokoju i podpisało Dokument Ramowy Partnerstwa oraz jest członkiem Północnoatlantyckiej Rady Współpracy lub jest innym państwem zaproszonym przez Radę Północnoatlantycką do ustanowienia przedstawicielstwa przy Organizacji.

Artykuł 2

(a) Państwo-Członek, na którego terytorium Organizacja ma swoją siedzibę, przyzna przedstawicielstwom państw trzecich przy Organizacji oraz personelowi przedstawicielstwa immunitety i przywileje przyznawane przedstawicielstwom dyplomatycznym i ich personelowi;

(b) Ponadto Państwo-Członek, na którego terytorium Organizacja ma swoją siedzibę, przyzna zwyczajowe immunitety i przywileje przedstawicielom państw trzecich, pełniącym swoje funkcje czasowo, w stosunku do których nie ma zastosowania ustęp (a) niniejszego artykułu, w czasie gdy przebywają oni na terytorium tego państwa w celu zapewnienia właściwego reprezentowania państw trzecich w pracach Organizacji.

---

[*] Umowa weszła w życie w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej 14 października 1999 r.

Artykuł 3

(a) Niniejsza umowa będzie otwarta do podpisu dla Państw-Członków oraz podlega ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu. Dokumenty ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia zostaną złożone w archiwach Rządu Królestwa Belgii, który poinformuje wszystkie Państwa-Sygnatariuszy o złożeniu każdego takiego dokumentu;

(b) Po złożeniu przez co najmniej dwa spośród Państw-Członków, wliczając w to Państwo-Członka, na którego terytorium Organizacja ma swoją siedzibę, dokumentów ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia niniejsza umowa wejdzie w życie w stosunku do wyżej wymienionych państw. Umowa wejdzie w życie w stosunku do wszystkich pozostałych Państw-Sygnatariuszy w dniu złożenia przez te państwa dokumentów ratyfikacji.

Artykuł 4

(a) Niniejsza umowa może zostać wypowiedziana przez każdą z Umawiających się Stron w drodze pisemnej notyfikacji o wypowiedzeniu przekazanej Rządowi Królestwa Belgii, który poinformuje o takiej notyfikacji wszystkie Państwa-Sygnatariuszy;

(b) Wypowiedzenie wchodzi w życie po upływie roku od otrzymania notyfikacji przez Rząd Królestwa Belgii.

CZĘŚĆ PIĄTA

WYBRANE AKTY PRAWA WEWNĘTRZNEGO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Problematyka służby zagranicznej i konsularnej nie była dotychczas należycie uregulowana w naszym ustawodawstwie. Pierwszy z analizowanych dokumentów, tj. ustawa z 13 lutego 1984 r. o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej była już kilkakrotnie nowelizowana. Ostatnia nowelizacja mała miejsce 27 lipca 2001 r. w wyniku uchwalenia ustawy o służbie zagranicznej. Ustawa o funkcjach konsulów składa się z trzech rozdziałów (35 artykułów). W przepisach ogólnych ustawy zdefiniowano pojęcie konsula oraz przedstawiono zasady powoływania konsulów honorowych. W rozdziale drugim ustawy określono zakres funkcji konsulów. Zgodnie z art. 10 konsul ma m.in. obowiązek chronić prawa, interesy Rzeczypospolitej i jej obywateli oraz działać na rzecz rozwijania przyjaznych stosunków i współpracy między Rzecząpospolitą a państwem przyjmującym. Konsul to pracownik służby dyplomatyczno-konsularnej, który przede wszystkim zapewnia pomoc obywatelom polskim w realizacji praw przysługujących im zgodnie z prawem państwa przyjmującego oraz prawem i zwyczajami międzynarodowymi (art. 11–26). Konsul wykonuje także funkcje w odniesieniu do statków pod polską banderą oraz ich załóg, pasażerów i ładunków. Poza zadaniami określonymi w ustawie konsul może wykonywać inne funkcje przewidziane przez prawo i zwyczaje międzynarodowe, powierzone mu przez ministra spraw zagranicznych (art. 29).

Ustawa o umowach międzynarodowych została uchwalona 14 kwietnia 2000 r. Określono w niej zasady oraz tryb zawierania, ratyfikowania, ogłaszania oraz zakres innych czynności dotyczących umów międzynarodowych. Ustawa składa się z 27 artykułów i jest podzielona na osiem rozdziałów. Rozdział pierwszy przybliża nam zakres podstawowych pojęć występujących w tym dokumencie. Zakres czynności potrzebnych do zawarcia umowy międzynarodowej i pełnomocnictwa określają rozdziały drugi i trzeci (art. 6–11).

Ratyfikacja i zatwierdzenie umowy międzynarodowej odbywa się według zasad określonych w art. 12–17. Ogłoszenie umowy międzynarodowej następuje w Dzienniku Ustaw po zakończeniu procesu ratyfikacji. Za wykonywanie umowy międzynarodowej odpowiedzialny jest minister kierujący działem administracji rządowej właściwej do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa. Umowę międzynarodową można wypowiedzieć lub zmienić zakres jej obowiązywania, co zostało uregulowane w przepisach artykułów 22–25 (rozdział siódmy).

Ustawa z 14 kwietnia 2000 r. upoważniła Radę Ministrów do wydania rozporządzenia w sprawie wykonania niektórych jej przepisów. Rozporządzenie z 28 sierpnia 2000 r. określiło tryb opracowania projektu umowy międzynarodowej i sposób jego uzasadnienia oraz szczegółowe wzory wniosków w sprawach wymienionych w ustawie. Rozporządzenie informuje także o zasadach ogłaszania i przechowywania umów międzynarodowych.

Ustawa z 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej jest dokumentem, który reguluje status służby zagranicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Stwierdza ona, że służba zagraniczna jest częścią korpusu służby cywilnej (art. 3). Przepisy art. 2 stanowią, iż służbę zagraniczną tworzą członkowie korpusu służby cywilnej zatrudnieni w ministerstwie obsługującym ministra właściwego do spraw zagranicznych (stosownie do zasad i nazewnictwa przyjętego w ustawie o działach administracji rządowej), osoby nie będące członkami korpusu służby cywilnej, zatrudnione w służbie zagranicznej oraz pełnomocni przedstawiciele Rze-

czypospolitej Polskiej w innym państwie lub organizacji międzynarodowej. Ustawa składa się z 59 artykułów (sześciu rozdziałów).

Celem ustawy jest takie zorganizowanie służby zagranicznej, aby wszechstronnie wykształcona i bezstronna politycznie kadra zapewniała wykonywanie zadań państwa i ochronę podstawowych interesów Polski. Dotychczas prawa i obowiązki pracowników służby dyplomatyczno-konsularnej były uregulowane tylko częściowo w rozporządzeniu Rady Ministrów z 14 marca 1983 r. w sprawie niektórych praw i obowiązków pracowników służby zagranicznej, wydanym na podstawie ustawy z 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (DzU z 2001 r., nr 86, poz. 953, nr 98, poz. 1071, nr 123, poz. 1353).

Przepisy ustawy o służbie zagranicznej wprowadzają zasady otwartości i konkurencyjności naboru do tej służby oraz rozwiązania mające zagwarantować ich realizację. Wyższe stanowiska w służbie zagranicznej są obsadzane wyłącznie w drodze konkursu, na podstawie ściśle określonych procedur. Rozdział drugi określa organizację i funkcjonowanie służby zagranicznej. Stopnie dyplomatyczne od najwyższego do najniższego, wymienione w art. 8 ustawy, które są nadawane członkom korpusu, są zgodne z zapisami konwencji wiedeńskiej z 1961 r. o stosunkach dyplomatycznych. Całością służby zagranicznej zarówno w kraju, jak i w placówkach zagranicznych kieruje minister właściwy do spraw zagranicznych. Ustawodawca przewidział stanowisko dyrektora generalnego służby zagranicznej, co jest unormowaniem nowym, odpowiadającym statusowi dyrektora urzędu w służbie cywilnej. Dyrektor generalny jest powoływany w wyniku konkursu przeprowadzonego przez szefa Służby Cywilnej. Posiada on kompetencje specyficzne dla służby zagranicznej, np. nawiązuje z ambasadorem, który przed powołaniem nie był członkiem służby zagranicznej, stosunek pracy na podstawie powołania na czas pełnienia funkcji ambasadora, nadając ponadto mu stopień dyplomatyczny. Artykuły 19–20 po raz pierwszy w historii polskiej dyplomacji szczegółowo uregulowały status prawny jak i kompetencje ambasadora. Należy nadmienić, że przepisy Konstytucji w art. 133 pkt 2 stanowią, iż Prezydent RP mianuje i odwołuje pełnomocnych przedstawicieli RP w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych. Brak było dotychczas ustawowych unormowań dotyczących szczegółowego trybu powoływania i odwoływania ambasadora. Przewiduje go art. 17 ustawy, zgodnie z którym z wnioskiem o mianowanie lub odwołanie ambasadora występuje do Prezydenta RP minister właściwy do spraw zagranicznych, po uprzedniej akceptacji tego wniosku przez Prezesa Rady Ministrów. Z artykułów 19–20 wynika ponadto, że ambasador jest zarówno przełożonym członków korpusu dyplomatycznego w kierowanej przez niego placówce, jak też nadzoruje działalność wszystkich placówek zagranicznych w danym państwie. Ambasador z tytułu wykonywanych obowiązków odpowiada przed ministrem właściwym do spraw zagranicznych, natomiast za prawidłowe gospodarowanie mieniem, przestrzeganie dyscypliny budżetowej, przestrzeganie przepisów prawa pracy oraz przepisów o ochronie tajemnicy państwowej odpowiada przed dyrektorem służby zagranicznej.

W rozdziale trzecim ustawy określono prawa i obowiązki członków służby zagranicznej (art. 24–41). Rozdział czwarty obejmuje przepisy szczegółowe dotyczące środków specjalnych w rozumieniu ustawy o finansach publicznych oraz przepisy dotyczące zamówień publicznych (art. 42–43). Uchwalenie ustawy o służbie zagranicznej doprowadziło do licznych nowelizacji w następujących aktach prawa: w ustawie z 25 lutego 1964 r. – kodeks rodzinny i opiekuńczy, w ustawie z 16 września 1982 r. o pracowniach urzędów państwowych, w ustawie z 13 lutego 1984 r. o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej, w ustawie z 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych, w ustawie z 20 grudnia 1996 r. o Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych, w ustawie z 9 stycznia 1997 r. – kodeks celny, w ustawie z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej oraz w ustawie z 9 listopada 2000 r. o repatriacji.

Ustawa z 13 lutego 1984 r. o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej

(DzU z 1984 r., nr 9, poz. 34, z 1997 r., nr 114, poz. 739, z 1998 r., nr 117, poz. 757, z 1999 r., nr 52, poz. 532, z 2000 r., nr 120, poz. 1268, z 2001 r., nr 42, poz. 475)

Rozdział 1
Przepisy ogólne

Artykuł 1

W rozumieniu ustawy konsulem jest kierownik konsulatu generalnego, konsulatu, wicekonsulatu i agencji konsularnej, jak również wydziału konsularnego przedstawicielstwa dyplomatycznego.

Artykuł 2

Konsulem może być mianowany obywatel polski o wysokich walorach politycznych i moralnych, który ma pełną zdolność do czynności prawnych, korzysta z praw publicznych oraz ma wykształcenie wyższe i inne odpowiednie kwalifikacje zawodowe określone dla pracowników służby dyplomatyczno-konsularnej.

Artykuł 3

W przedstawicielstwie dyplomatycznym, w którym nie ustanowiono wydziału konsularnego, funkcje konsula może wykonywać członek personelu dyplomatycznego wyznaczony przez Ministra Spraw Zagranicznych.

Artykuł 4

Konsul wykonuje funkcje osobiście lub upoważnia do ich wykonywania innych pracowników posiadających stopnie służbowe konsularne lub dyplomatyczne.

Artykuł 5

1. Minister właściwy do spraw zagranicznych może powoływać honorowych konsulów generalnych, konsulów, wicekonsulów lub agentów konsularnych do wykonywania niektórych funkcji konsulów.

2. Na honorowego konsula generalnego, konsula, wicekonsula lub agenta konsularnego może być powołany obywatel polski zamieszkały w państwie przyjmującym, obywatel państwa przyjmującego lub państwa trzeciego, posiadający wysoki autorytet, cieszący się zaufaniem oraz dający rękojmię wykonywania funkcji zgodnie z interesami Rzeczypospolitej Polskiej i jej obywateli.

3. Okręg konsularny, zakres funkcji honorowego konsula generalnego, konsula, wicekonsula lub agenta konsularnego określa minister właściwy do spraw zagranicznych w akcie powołania.

4. Okręg konsularny, zakres funkcji honorowego konsula generalnego, konsula, wicekonsula lub agenta konsularnego, określony w akcie powołania, może być zmieniany, za jego zgodą, przez ministra właściwego do spraw zagranicznych.

5. W zakresie wykonywanych funkcji honorowy konsul generalny, konsul, wicekonsul lub agent konsularny podlega kierownikowi przedstawicielstwa dyplomatycznego.

6. Bezpośredni nadzór nad działalnością honorowego konsula generalnego, konsula, wicekonsula lub agenta konsularnego sprawuje właściwy terytorialnie konsul.

7. Minister właściwy do spraw zagranicznych określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb powoływania i odwoływania honorowych konsulów generalnych, konsulów, wicekonsulów lub agentów konsularnych oraz zasady wykonywania przez nich funkcji, w tym zakres wykonywanych funkcji i sposób współdziałania z właściwymi urzędami konsularnymi, sposób ponoszenia kosztów sprawowania funkcji, a także przypadki, w których przestają oni wykonywać swoje funkcje.

Artykuł 6

1. Minister właściwy do spraw zagranicznych po powiadomieniu państwa przyjmującego i braku jego sprzeciwu może powierzyć wykonywanie funkcji konsula na rzecz Rzeczypospolitej Polskiej kierownikowi przedstawicielstwa dyplomatycznego lub konsulowi państwa trzeciego.

2. Minister właściwy do spraw zagranicznych po powiadomieniu państwa przyjmującego i braku jego sprzeciwu może powierzyć kierownikowi przedstawicielstwa dyplomatycznego lub konsulowi Rzeczypospolitej Polskiej wykonywanie funkcji konsula na rzecz państwa trzeciego.

Artykuł 7

1. Konsul wykonuje funkcje w okręgu konsularnym obejmującym terytorium państwa przyjmującego lub jego część.

2. Konsul może wykonywać funkcje poza okręgiem konsularnym wyłącznie na podstawie decyzji Ministra Spraw Zagranicznych i za zgodą państwa przyjmującego.

Artykuł 8

1. Konsul podlega służbowo Ministrowi Spraw Zagranicznych.

2. Bezpośredni nadzór nad działalnością konsula sprawuje kierownik przedstawicielstwa dyplomatycznego.

3. Organizację urzędów konsularnych oraz prawa i obowiązki pracowników tych urzędów określają przepisy o urzędzie Ministra Spraw Zagranicznych i inne przepisy szczególne.

Artykuł 9

Ilekroć w ustawie jest mowa o obywatelach polskich, odnosi się to odpowiednio do osób prawnych, instytucji i innych polskich jednostek organizacyjnych.

Rozdział 2
Zakres funkcji konsulów

Artykuł 10

Konsul:

1) chroni prawa i interesy Rzeczypospolitej Polskiej i jej obywateli,

2) działa na rzecz rozwijania przyjaznych stosunków oraz współpracy między Rzecząpospolitą Polską a państwem przyjmującym,

3) czuwa w zakresie swojej właściwości nad wykonywaniem umów międzynarodowych obowiązujących w stosunkach między Rzecząpospolitą Polską a państwem przyjmującym,

4) działa na rzecz umacniania więzi między Polonią Zagraniczną a Polską,

5) informuje o Polsce, w szczególności przedstawia organom państwa przyjmującego i opinii publicznej tego państwa kierunki polityki zagranicznej i wewnętrznej Rzeczypospolitej Polskiej oraz rozwoju jej gospodarki, nauki i kultury,

6) zapoznaje się z problematyką państwa przyjmującego, w szczególności ze stanem jego gospodarki, nauki i kultury oraz z ustawodawstwem tego państwa i umowami zawieranymi przez nie z państwami trzecimi, jak również udziela odpowiednich informacji w tym zakresie właściwym organom Rzeczypospolitej Polskiej i zainteresowanym obywatelom polskim.

Artykuł 11

Konsul zapewnia pomoc obywatelom polskim w realizacji praw przysługujących im zgodnie z prawem państwa przyjmującego oraz prawem i zwyczajami międzynarodowymi.

Artykuł 12

Konsul z urzędu zastępuje lub zapewnia zastępstwo obywateli polskich przed sądami i innymi organami państwa przyjmującego w celu ochrony praw i interesów tych obywateli, jeżeli z powodu nieobecności lub z innych przyczyn nie mogą oni w odpowiednim czasie bronić osobiście swych praw i interesów ani nie ustanowili pełnomocników. O podjęciu tych czynności konsul zawiadamia niezwłocznie zainteresowaną osobę.

Artykuł 13

Konsul czuwa, aby obywatele polscy zatrzymani, aresztowani lub w inny sposób pozbawieni wolności w państwie przyjmującym mieli zapewnioną ochronę prawną i traktowanie zgodne z prawem tego państwa oraz z prawem i zwyczajami międzynarodowymi. W tym celu podejmuje w szczególności następujące działania:

1) zwraca się do sądów i innych organów państwa przyjmującego o udzielenie informacji o przyczynach zatrzymania, aresztowania lub w inny sposób pozbawienia wolności, zwłaszcza o zarzutach stawianych tym obywatelom,

2) odwiedza tych obywateli oraz porozumiewa się z nimi także w inny sposób.

Artykuł 14

Konsul podejmuje czynności zmierzające do ustanowienia, w wypadkach przewidzianych w ustawodawstwie polskim, opieki nad obywatelami polskimi bądź kurateli dla nich lub nad ich mieniem pozostającym bez opieki. W tym celu może w szczególności proponować sądom lub innym właściwym organom Rzeczypospolitej Polskiej bądź państwa przyjmującego odpowiednie osoby na opiekunów lub kuratorów.

Artykuł 15

Konsul wykonuje czynności dotyczące realizacji spadków i innych należności przysługujących obywatelom polskim lub pozostałych po obywatelach polskich. W tym celu podejmuje w szczególności następujące działania w imieniu i na rzecz obywateli polskich:

1) zgłasza sądom lub innym właściwym organom państwa przyjmującego roszczenia do spadku i innych należności,

2) występuje do właściwych organów państwa przyjmującego o dostarczenie informacji niezbędnych do ustalenia spadkobierców, stanu prawnego i wysokości poszczególnych składników masy spadkowej oraz o wydanie testamentu,

3) występuje do sądów i innych właściwych organów państwa przyjmującego z wnioskami o zabezpieczenie spadku, jeżeli zachodzi obawa naruszenia mienia lub praw pozostałych po spadkodawcy, oraz o wyznaczenie administratora lub kuratora spadku,

4) występuje do sądów lub innych właściwych organów państwa przyjmującego o wydanie postanowienia o nabyciu spadku,

5) przyjmuje dokumenty, środki płatnicze oraz przedmioty wartościowe w celu przekazania obywatelom polskim.

Artykuł 16

1. Konsul, w razie niezbędnej potrzeby, może udzielić obywatelowi polskiemu przebywającemu czasowo w państwie przyjmującym pomocy finansowej na pokrycie kosztów powrotu do Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Udzielenie pomocy, o której mowa w ust. 1, może być uzależnione od złożenia poręczenia majątkowego lub zobowiązania zwrotu całości lub części otrzymanej kwoty pieniędzy w terminie określonym w decyzji o przyznaniu pomocy finansowej.

3. Niespłacone w terminie zobowiązania, o których mowa w ust. 2, podlegają egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach konsul może udzielać zapomóg znajdującym się w niedostatku osobom pochodzenia polskiego zamieszkałym w państwie przyjmującym.

5. Minister właściwy do spraw zagranicznych określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady udzielania pomocy finansowej oraz tryb postępowania przy jej udzielaniu, w tym tryb przyjmowania i rozpatrywania wniosków, sposób zabezpieczania spłaty udzielanej pomocy finansowej innej niż zapomoga, sposoby odraczania terminów spłaty udzielonej pomocy, rozkładania jej na raty oraz umarzania należności, a także wzory wniosków dotyczących udzielenia pomocy finansowej.

6. W sprawach umarzania i udzielania ulg w spłacie pomocy finansowej udzielonej przez konsula stosuje się przepisy ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. Nr 137, poz. 926 i Nr 160, poz. 1083, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 1999 r. Nr 11, poz. 95 i Nr 92, poz. 1062 oraz z 2000 r. Nr 94, poz. 1037 i Nr 116, poz. 1216).

Artykuł 17

Konsul przyjmuje do depozytu dokumenty, środki płatnicze oraz przedmioty wartościowe, jeżeli jest to niezbędne do ochrony praw i interesów obywateli polskich.

Artykuł 18

1. Na wniosek sądu lub innego właściwego organu Rzeczypospolitej Polskiej konsul:

1) doręcza pisma i inne dokumenty,

2) przesłuchuje strony, podejrzanych, świadków i biegłych,

3) przekazuje do wykonania sądom i innym organom państwa przyjmującego wnioski o udzielenie pomocy prawnej.

2. Czynności wymienione w ust. 1 pkt 1 i 2 konsul wykonuje, stosując odpowiednio właściwe przepisy prawa polskiego, jeżeli odbiorca pisma lub innego dokumentu albo osoba, która ma być przesłuchana, jest obywatelem polskim i zgadza się dobrowolnie przyjąć pismo lub inny dokument albo złożyć zeznanie, wyjaśnienie lub opinię.

Artykuł 19

1. Konsul wykonuje czynności notarialne, a w szczególności:

1) sporządza i poświadcza wypisy, odpisy, wyciągi i kopie dokumentów,

2) poświadcza własnoręczność podpisów i znaków ręcznych na dokumentach,

3) poświadcza datę okazania dokumentów, pozostawania osoby przy życiu lub w określonym miejscu oraz stawiennictwo lub niestawiennictwo osoby,

4) przyjmuje oświadczenia.

2. Czynności, o których mowa w ust. 1, konsul wykonuje na wniosek obywateli polskich lub właściwych organów Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Konsul może wykonywać czynności, o których mowa w ust. 1, również na wniosek jakiejkolwiek osoby, jeżeli mają one wywrzeć skutek prawny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

4. Konsul może sporządzić akt notarialny pod warunkiem uzyskania od Ministra Sprawiedliwości pisemnego upoważnienia wydanego na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych.

5. Do czynności konsula, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy prawa o notariacie. Czynności te mają taką samą moc jak czynności wykonane przez notariusza w Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 20

1. Konsul sporządza i poświadcza tłumaczenie dokumentów z języka polskiego na język urzędowy państwa przyjmującego i z tego języka na język polski, jak również poświadcza wypisy, odpisy, wyciągi i kopie dokumentów sporządzonych w języku urzędowym państwa przyjmującego.

2. Konsul może również wykonywać czynności, o których mowa w ust. 1, jeżeli dokumenty są sporządzone w innych językach niż język urzędowy państwa przyjmującego,

3. Czynności konsula określone w ust. 1 i 2 mają taką samą moc jak czynności wykonane przez tłumacza przysięgłego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 21

Konsul legalizuje dokumenty urzędowe, sporządzone lub uwierzytelnione w państwie przyjmującym bądź w Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 22

Czynności określone w artykule 19 ust. 1–3, artykułach 20 i 21 konsul wykonuje na podstawie upoważnienia Ministra Spraw Zagranicznych, wydanego w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Artykuł 23

1. Konsul:

1) wydaje obywatelom polskim paszporty lub inne dokumenty uprawniające do przekraczania granicy, wznawia ich ważność, dokonuje w nich zmian oraz je unieważnia,

2) udziela wiz.

2. Tryb i zakres wykonywania czynności, o których mowa w ust. 1, określają odrębne przepisy.

Artykuł 24

Konsul:

1) (skreślony)

2) doręcza obywatelom polskim pisma i dokumenty inne niż określone w artykule 18 ust. 1 pkt 1,

3) wydaje obywatelom polskim zaświadczenia przewidziane w przepisach prawa polskiego.

Artykuł 25

1. Konsul:

1) wydaje decyzje o przyjęciu oświadczenia w sprawie wyboru, odzyskania bądź utraty obywatelstwa polskiego, a także decyzje w sprawie zezwolenia na zmianę obywatelstwa polskiego na obce,

2) przyjmuje oświadczenia rodziców lub opiekunów osoby małoletniej o nabyciu przez nią obywatelstwa polskiego lub o wyborze dla niej obywatelstwa obcego.

2. Tryb i zakres wykonywania czynności, o których mowa w ust. 1, określają przepisy o obywatelstwie polskim.

Artykuł 26

1. Konsul:

1) przyjmuje oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński oraz o nazwisku małżonków i ich dzieci, jeżeli osoby zawierające małżeństwo są obywatelami polskimi,

2) wydaje zaświadczenia o zdolności prawnej do zawarcia małżeństwa za granicą,

3) pośredniczy w zgłoszeniu we właściwym urzędzie stanu cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej faktu urodzenia lub zgonu za granicą,

4) przekazuje właściwym urzędom stanu cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej protokoły o urodzeniach i zgonach, które nastąpiły na polskich statkach morskich i powietrznych oraz na okrętach wojennych i wojskowych statkach powietrznych,

5) przyjmuje oświadczenia o uznaniu dziecka,

6) przyjmuje od małżonka rozwiedzionego oświadczenie o powrocie do nazwiska, które nosił przed zawarciem małżeństwa.

2. Tryb i zakres wykonywania czynności, o których mowa w ust. 1, określają przepisy prawa o aktach stanu cywilnego.

Artykuł 27

1. Konsul działa na rzecz rozwijania i pogłębiania współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej oraz kulturalnej między Rzecząpospolitą Polską a państwem przyjmującym, w szczególności ułatwia nawiązywanie kontaktów oraz wykonywanie umów między odpowiednimi organami i instytucjami obu państw.

2. (skreślony)

Artykuł 28

1. Konsul wykonuje funkcje w odniesieniu do polskich statków morskich oraz ich załóg, pasażerów i ładunków, w szczególności:

1) kontroluje, czy statek jest uprawniony do podnoszenia bandery polskiej, oraz wystawia tymczasowe świadectwo polskiej przynależności statku,

2) przeprowadza inspekcje statku lub występuje do obcego organu inspekcyjnego o przeprowadzenie takiej inspekcji,

3) wydaje dokumenty bezpieczeństwa statku i przedłuża terminy ich ważności, poświadcza dziennik okrętowy i dokonuje w nim wymaganych wpisów, zatwierdza listy załogi statku oraz wystawia książeczki żeglarskie i dokonuje w nich zmian,

4) przyjmuje protesty morskie oraz przesłuchuje kapitana, innych członków załogi i pasażerów na okoliczność wypadku, w razie zaś rozbicia lub uszkodzenia statku udziela pomocy w organizowaniu akcji ratowniczej oraz podejmuje czynności niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa uratowanych osób, jak również zabezpieczenia ich mienia oraz ładunku i mienia statku, a także interesów armatora polskiego,

5) przyjmuje od kapitana statku meldunki o przestępstwie dokonanym na statku i wydaje mu polecenia w sprawie dalszego postępowania,

6) uczestniczy przy wszelkich czynnościach podejmowanych na statku przez organy państwa przyjmującego w celu zatrzymania, aresztowania lub pozbawienia wolności w inny sposób członka załogi statku lub pasażera albo zajęcia mienia znajdującego się na statku,

7) zapewnia opiekę i pomoc prawną członkom załogi statku w razie ich zatrzymania, aresztowania lub pozbawienia wolności w inny sposób, a także przy rozpatrywaniu przez sądy i organy administracyjne państwa przyjmującego spraw dotyczących tych osób,

8) załatwia spory między załogą a kapitanem statku,

9) udziela pomocy członkom załogi statku pozostałym na lądzie z powodu choroby lub z innych przyczyn oraz umożliwia im powrót do Rzeczypospolitej Polskiej,

10) podejmuje interwencje w razie dyskryminowania statku lub członków jego załogi.

2. Szczegółowy zakres funkcji, o których mowa w ust. 1, określają odrębne przepisy.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do funkcji konsula w odniesieniu do statków żeglugi śródlądowej i powietrznej, środków komunikacji lądowej, a także ich załóg, pasażerów i ładunków.

Artykuł 29

Poza funkcjami określonymi w ustawie konsul może wykonywać inne funkcje przewidziane przez prawo i zwyczaje międzynarodowe, powierzone mu przez Ministra Spraw Zagranicznych.

Artykuł 30

1. Konsul wykonuje funkcje w taki sposób, aby umacniać zaufanie i szacunek obywateli polskich i cudzoziemców do ustroju społeczno-politycznego i prawa Rzeczypospolitej Polskiej oraz do jej organów. W tym celu podejmuje działania niezbędne do szybkiego, sprawnego i prawidłowego załatwiania zgłaszanych mu spraw, informowania obywateli polskich o powstałym lub mogącym powstać zagrożeniu ich praw i interesów oraz udzielania im, na wniosek lub z własnej inicjatywy, rad i wskazówek co do obrony tych praw i interesów.

2. Konsul odmówi wykonania czynności, która byłaby sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego.

Artykuł 31

1. Minister właściwy do spraw zagranicznych określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb postępowania przed konsulem, uwzględniając tryb wszczynania, prowadzenia i zakończenia postępowania, terminy załatwiania spraw, rozstrzygania i trybu odwołania od rozstrzygnięć konsula oraz trybu przekazywania spraw organom polskim.

2. W sprawach należących do właściwości konsula stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego dotyczące skarg i wniosków, z tym że organem wyższego stopnia w rozumieniu tego kodeksu jest Minister Spraw Zagranicznych.

3. Minister Spraw Zagranicznych, w drodze rozporządzenia, może dostosować przepisy dotyczące terminów załatwiania skarg i wniosków do warunków pracy konsula.

Artykuł 32

1. Za wykonane czynności konsularne konsul pobiera opłaty.

2. Minister właściwy do spraw zagranicznych określi, w drodze rozporządzenia, wysokość, zasady pobierania opłat konsularnych oraz udzielania ulg i zwolnień, a także zwrotu wydatków poniesionych w związku z wykonaniem czynności konsularnych, w tym składniki opłat i wysokość kosztów wykonywania czynności konsularnych oraz rodzaje czynności podlegających opłacie.

Rozdział 3
Przepisy końcowe

Artykuł 33

W ustawie z dnia 29 maja 1974 r. o urzędzie Ministra Spraw Zagranicznych (Dz. U. Nr 21, poz. 115) po artykule 3 dodaje się artykuł 3a w brzmieniu:

„Artykuł 3a. 1. Minister Spraw Zagranicznych:

1) mianuje za zgodą Rady Państwa konsulów mających pełnić funkcje kierowników urzędów konsularnych i występuje do Rady Państwa z wnioskami o wystawienie im listów komisyjnych,

2) występuje do Rady Państwa z wnioskami o udzielenie exequatur konsulom państw obcych,

3) wystawia listy komisyjne i udziela exequatur w wypadkach, które określa Rada Państwa.

2. Mianowanie konsulów, którym listy komisyjne wystawia Minister Spraw Zagranicznych, nie wymaga zgody Rady Państwa".

Artykuł 34

1. Tracą moc:

1) ustawa z dnia 11 listopada 1924 r. o organizacji konsulatów i o czynnościach konsulów (Dz. U. Nr 103, poz. 944),

2) ustawa z dnia 17 czerwca 1959 r. o uregulowaniu niektórych spraw konsularnych (Dz. U. Nr 36, poz. 225).

2. Do czasu wydania rozporządzenia przewidzianego w artykule 32 ust. 2 pozostają w mocy przepisy dotychczasowe.

Artykuł 35

Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1984 r.

Ustawa z 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych

(DzU z 2000 r., nr 39, poz. 443)

Rozdział 1
Przepisy ogólne

Artykuł 1

Ustawa określa zasady oraz tryb zawierania, ratyfikowania, zatwierdzania, ogłaszania, wykonywania, wypowiadania i zmian zakresu obowiązywania umów międzynarodowych.

Artykuł 2

W rozumieniu niniejszej ustawy:

1) umowa międzynarodowa oznacza porozumienie między Rzecząpospolitą Polską a innym podmiotem lub podmiotami prawa międzynarodowego, regulowane przez prawo międzynarodowe, niezależnie od tego, czy jest ujęte w jednym dokumencie czy w większej liczbie dokumentów, bez względu na jego nazwę oraz bez względu na to, czy jest zawierane w imieniu państwa, rządu czy ministra kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa,

2) zawieranie umowy międzynarodowej obejmuje: rozpoczęcie i prowadzenie negocjacji, przyjęcie tekstu umowy, wyrażenie zgody na podpisanie umowy oraz podpisanie umowy, jeżeli jego skutkiem nie jest związanie Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową,

3) związanie umową międzynarodową obejmuje wszelkie czynności przewidziane w prawie międzynarodowym, a w szczególności w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz. U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439), w wyniku których Rzeczpospolita Polska staje się stroną tej umowy.

Artykuł 3

Z zastrzeżeniem przepisów ustawy, czynności w stosunkach międzynarodowych dotyczących zawierania umów międzynarodowych, związania Rzeczypospolitej Polskiej takimi umowami oraz obowiązywania i wypowiadania umów międzynarodowych dokonuje minister właściwy do spraw zagranicznych.

Artykuł 4

Przepisy niniejszej ustawy odnoszące się do ministra stosuje się odpowiednio do kierownika centralnego organu administracji rządowej.

Rozdział 2
Zawieranie umowy międzynarodowej

Artykuł 5

1. Minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, po uzgodnieniu projektu umowy i instrukcji negocjacyjnej z ministrem właściwym do spraw zagranicznych oraz z innymi zainteresowanymi ministrami, składa Prezesowi Rady Ministrów wniosek o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji umowy międzynarodowej.

2. Prezes Rady Ministrów wyznacza organ właściwy do prowadzenia negocjacji oraz określa zakres jego upoważnienia.

Artykuł 6

1. Organ właściwy do prowadzenia negocjacji składa Radzie Ministrów, po uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw zagranicznych oraz innymi właściwymi ministrami, wniosek o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej i proponuje, w uzasadnionych przypadkach, treść zastrzeżeń strony polskiej do umowy wielostronnej.

2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, określa tryb związania umową międzynarodową Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Rada Ministrów, w drodze uchwały, udziela zgody na podpisanie umowy międzynarodowej.

4. Przepisy ust. 1–3 stosuje się odpowiednio do umów międzynarodowych nie podpisywanych, o których mowa w artykule 13 ust. 1.

Artykuł 7

Rada Ministrów, na wniosek organu właściwego do prowadzenia negocjacji, podejmuje uchwałę w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony złożonego do umowy wielostronnej.

Artykuł 8

Rada Ministrów, mając na uwadze specyfikę stosunków międzynarodowych, określi, w drodze rozporządzenia, tryb opracowania projektu umowy międzynarodowej i instrukcji negocjacyjnej, uwzględniając przypadki, w których organ właściwy do prowadzenia negocjacji może je prowadzić bez projektu umowy międzynarodowej lub pisemnej instrukcji negocjacyjnej, oraz określi wzory wniosków, o których mowa w artykułach 5–7. Rozporządzenie określi w szczególności sposób uzasadniania projektów umów międzynarodowych.

Rozdział 3
Pełnomocnictwa

Artykuł 9

W przypadku gdy jest wymagane pełnomocnictwo do prowadzenia negocjacji oraz przyjęcia tekstu umowy międzynarodowej, pełnomocnictwa udziela minister właściwy do spraw zagranicznych na wniosek organu właściwego do prowadzenia negocjacji.

Artykuł 10

W przypadku gdy jest wymagane pełnomocnictwo do podpisania umowy międzynarodowej, pełnomocnictwa udziela Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych.

Artykuł 11

Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, wzory i terminy składania wniosków w sprawach, o których mowa w artykułach 9 i 10.

Rozdział 4
Ratyfikacja i zatwierdzenie umowy międzynarodowej

Artykuł 12

1. Związanie Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową wymaga zgody wyrażonej w drodze ratyfikacji lub przez zatwierdzenie.

2. Ratyfikacji podlegają umowy międzynarodowe, o których mowa w artykule 89 ust. 1 i artykule 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, oraz inne umowy międzynarodowe, które przewidują wymóg ratyfikacji albo ją dopuszczają, a szczególne okoliczności to uzasadniają.

3. Umowa międzynarodowa, która nie podlega ratyfikacji, wymaga zatwierdzenia przez Radę Ministrów.

Artykuł 13

1. Związanie Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową może nastąpić również w drodze podpisania, wymiany not lub w inny sposób dopuszczony przez prawo międzynarodowe. W takim przypadku zatwierdzenie w rozumieniu artykułu 12 ust. 3 jest dokonywane przez udzielenie zgody, o której mowa w artykule 6 .

2. Związanie Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową, w sposób określony w ust. 1, może nastąpić w szczególności, gdy:

1) ustawa upoważnia do zawarcia umowy międzynarodowej w ten sposób, a zawarta umowa międzynarodowa nie narusza przepisów ustawy upoważniającej, lub

2) umowa międzynarodowa ma charakter wykonawczy w stosunku do obowiązującej umowy międzynarodowej i nie wypełnia przesłanek określonych w artykule 89 ust. 1 lub artykule 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, lub

3) celem umowy międzynarodowej jest zmiana obowiązującej umowy, w tym załącznika do niej, a zmiana umowy międzynarodowej lub załącznika nie wypełnia przesłanek określonych w artykule 89 ust. 1 lub artykule 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, lub

4) wymagają tego inne szczególne okoliczności, a umowa międzynarodowa nie wypełnia przesłanek określonych w artykule 89 ust. 1 lub artykule 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 14

Organ właściwy do prowadzenia negocjacji lub minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, po uzgodnieniu z zainteresowanymi ministrami, składa Radzie Ministrów, za pośrednictwem ministra właściwego do spraw zagranicznych, wniosek o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej.

Artykuł 15

1. Rada Ministrów podejmuje uchwałę o przedłożeniu umowy międzynarodowej Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej do ratyfikacji lub o jej zatwierdzeniu.

2. Minister właściwy do spraw zagranicznych przedkłada Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej do ratyfikacji umowę międzynarodową wraz z uzasadnieniem oraz projektem dokumentu ratyfikacyjnego.

3. Przedłożenie umowy międzynarodowej Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej do ratyfikacji jest dokonywane po uzyskaniu zgody, o której mowa w artykule 89 ust. 1 i artykule 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, lub po zawiadomieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zgodnie z artykułem 89 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

4. W przypadku wyrażenia przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej negatywnej opinii, w terminie 30 dni od dnia zawiadomienia, co do zasadności wyboru trybu ratyfikacji umowy międzynarodowej, o którym mowa w artykule 89 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Rada Ministrów zajmuje ponowne stanowisko w tej sprawie.

Artykuł 16

Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, wzory wniosków, o których mowa w artykule 14, oraz rodzaje dokumentów, które przygotowuje i dołącza do tych wniosków minister właściwy do spraw zagranicznych, uwzględniając w szczególności, aby wnioski zawierały proponowany tekst zastrzeżeń lub deklaracji interpretacyjnych formułowanych przez Rzeczpospolitą Polską lub sprzeciwów Rzeczypospolitej Polskiej wobec zastrzeżeń innych umawiających się stron.

Artykuł 17

Przepisy niniejszej ustawy dotyczące ratyfikacji lub zatwierdzenia umowy międzynarodowej stosuje się odpowiednio do przystąpienia do takiej umowy.

Rozdział 5
Ogłaszanie umowy międzynarodowej

Artykuł 18

1. Ratyfikowana umowa międzynarodowa wraz z dotyczącymi jej oświadczeniami rządowymi oraz umowa międzynarodowa, o której mowa w artykule 13 ust. 2 pkt 1 oraz pkt 2 i 3, o ile stanowi umowę wykonawczą w stosunku do ratyfikowanej umowy międzynarodowej lub zmienia ratyfikowaną umowę międzynarodową, jest ogłaszana niezwłocznie, wraz z dotyczącymi jej oświadczeniami rządowymi, w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, zwanym dalej „Dziennikiem Ustaw".

2. Ogłoszenie innej niż ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie umowy międzynarodowej, o której mowa w ust. 1, zarządza Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych.

3. Umowa międzynarodowa, inna niż wymieniona w ust. 1, jest ogłaszana wraz z dotyczącymi jej oświadczeniami rządowymi niezwłocznie w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski", zwanym dalej „Monitorem Polskim". Ogłoszenie zarządza Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, których dotyczy ta umowa.

4. Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra kierującego działem administracji rządowej właściwego do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, może w wyjątkowych przypadkach, ze względu na istotny interes państwa, w szczególności interes obronności, bezpieczeństwa państwa i obywateli, odstąpić od obowiązku ogłoszenia tej umowy w Monitorze Polskim.

5. W uzasadnionych przypadkach, odpowiednio, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej lub Prezes Rady Ministrów mogą odstąpić od ogłoszenia w Dzienniku Ustaw lub Monitorze Polskim dołączonego do umowy międzynarodowej aneksu lub załącznika, jeżeli zawierają one szczegółowe przepisy o charakterze specjalistycznym, niezastrzeżone do regulacji ustawowej, dotyczące niewielkiej liczby podmiotów i nie odnoszące się do praw obywateli. W takim przypadku oświadczenie rządowe, ogłoszone wraz z umową międzynarodową w Dzienniku Ustaw lub Monitorze Polskim, zawiera informację o miejscu udostępniania lub publikacji tekstu aneksu lub załącznika.

Artykuł 19

Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady ogłaszania i przechowywania umów międzynarodowych, mając w szczególności na uwadze udostępnienie umowy międzynarodowej w języku polskim oraz w jednym z języków, w których został sporządzony tekst autentyczny.

Rozdział 6
Wykonywanie umowy międzynarodowej

Artykuł 20

1. Minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, jest odpowiedzialny za wykonywanie obowiązków i korzystanie z praw wynikających dla Rzeczypospolitej Polskiej z tej umowy.

2. Minister, o którym mowa w ust. 1, zawiadamia ministra właściwego do spraw zagranicznych o przypadkach niewykonywania lub nieprawidłowego wykonywania umowy międzynarodowej.

Artykuł 21

W przypadku powstania sporu ze stroną lub stronami umowy międzynarodowej, o poddaniu sporu sądowi, arbitrażowi lub koncyliacji decyduje Rada Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw, których dotyczy ta umowa, uzgodniony z ministrem właściwym do spraw zagranicznych.

Rozdział 7
Wypowiedzenie i zmiana zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej

Artykuł 22

1. Do wypowiedzenia umowy międzynarodowej stosuje się odpowiednio przepisy artykułu 14 i artykułu 15 ust. 1 i 2.

2. Przedłożenie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej do wypowiedzenia umowy międzynarodowej ratyfikowanej za zgodą, o której mowa w artykule 89 ust. 1 i artykule 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jest dokonywane po uzyskaniu zgody wyrażonej w ustawie.

3. Oświadczenia rządowe o wypowiedzeniu umowy międzynarodowej ogłasza się w trybie, w jakim została ogłoszona umowa międzynarodowa.

Artykuł 23

Minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, po uzgodnieniu z zainteresowanymi ministrami, składa Radzie Ministrów, za pośrednictwem ministra właściwego do spraw zagranicznych, wniosek o:

1) przedłużenie obowiązywania umowy międzynarodowej, która nie zawiera klauzuli o automatycznym przedłużeniu mocy obowiązującej,

2) zmianę, która nie polega na zawarciu nowej umowy międzynarodowej, w tym wycofanie zastrzeżenia zgłoszonego przez Rzeczpospolitą Polską,

3) zawieszenie lub przywrócenie stosowania umowy międzynarodowej.

Artykuł 24

Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, wzór wniosku o wypowiedzenie umowy międzynarodowej oraz wzory wniosków, o których mowa w artykule 23, a także

rodzaje dokumentów, które przygotowuje i dołącza do wniosku minister właściwy do spraw zagranicznych. Rozporządzenie określi w szczególności sposób uzasadniania wniosków.

Artykuł 25

1. Decyzję w sprawie zmiany zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej, o której mowa w artykule 23, podejmuje:

1) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Rady Ministrów – w przypadku ratyfikowanej umowy międzynarodowej,

2) Rada Ministrów – w przypadku innych umów międzynarodowych.

2. Zmiana zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej dotycząca umowy ratyfikowanej za zgodą, o której mowa w artykule 89 ust. 1 i artykule 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymaga uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie.

3. Przedłożenie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosku dotyczącego umowy, o której mowa w ust. 2, dokonywane jest po uzyskaniu zgody wyrażonej w ustawie.

4. O dokonaniu czynności, o których mowa w ust. 1, dotyczących ratyfikowanej umowy międzynarodowej Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zawiadamia Sejm i Senat Rzeczypospolitej Polskiej.

5. Oświadczenie rządowe o zmianie zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej, o której mowa w artykule 23, ogłasza się w trybie, w jakim została ogłoszona umowa międzynarodowa.

Rozdział 8
Przepisy przejściowe i końcowe

Artykuł 26

Do czynności dotyczących umów międzynarodowych, które zostały rozpoczęte, a niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy, stosuje się przepisy niniejszej ustawy.

Artykuł 27

Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.*

---

* Ustawa weszła w życie 17 czerwca 2000 r.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 28 sierpnia 2000 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o umowach międzynarodowych

(DzU z 2000 r., nr 79, poz. 891)

Na podstawie artykułów 8, 11, 16, 19 i 24 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. Nr 39, poz. 443) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1
Przepis ogólny

§ 1. Rozporządzenie określa:

1) tryb opracowania projektu umowy międzynarodowej i instrukcji negocjacyjnej,

2) sposób uzasadniania projektów umów międzynarodowych,

3) wzór wniosku o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji umowy międzynarodowej,

4) wzór wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej,

5) wzór wniosku w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony, złożonego do międzynarodowej umowy wielostronnej,

6) wzory i terminy składania wniosków o udzielenie pełnomocnictwa do prowadzenia negocjacji, przyjęcia tekstu oraz podpisania umowy międzynarodowej,

7) wzory wniosków o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej oraz rodzaje dokumentów, które dołącza do tych wniosków minister właściwy do spraw zagranicznych,

8) szczegółowe zasady ogłaszania i przechowywania umów międzynarodowych,

9) wzór wniosku o wypowiedzenie umowy międzynarodowej oraz rodzaje dokumentów, które przygotowuje i dołącza do wniosku minister właściwy do spraw zagranicznych,

10) wzory wniosków o zmianę zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej oraz rodzaje dokumentów, które przygotowuje i dołącza do wniosków minister właściwy do spraw zagranicznych, dotyczących:

a) przedłużenia obowiązywania umowy międzynarodowej, która nie zawiera klauzuli o automatycznym przedłużeniu mocy obowiązującej,

b) zmiany, która nie polega na zawarciu nowej umowy międzynarodowej, w tym wycofanie zastrzeżenia złożonego przez Rzeczpospolitą Polską,

c) zawieszenia lub przywrócenia stosowania umowy międzynarodowej.

Rozdział 2
Tryb opracowania projektu umowy międzynarodowej i instrukcji negocjacyjnej oraz sposób uzasadniania projektu umowy międzynarodowej

§ 2. 1. Minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, opracowuje:

1) projekt umowy międzynarodowej, chyba że podstawą negocjacji będzie obcy projekt umowy międzynarodowej, w tym umowy wielostronnej przyjmowanej w ramach organizacji międzynarodowej lub na konferencji dyplomatycznej,

2) instrukcję negocjacyjną, chyba że szczególne okoliczności uzasadniają brak pisemnej instrukcji negocjacyjnej,

3) uzasadnienie.

2. Jeżeli przedmiot umowy międzynarodowej należy do właściwości dwóch albo więcej ministrów, uzgadniają oni sposób opracowania projektu umowy międzynarodowej, wraz z uzasadnieniem oraz instrukcją negocjacyjną.

3. Instrukcja negocjacyjna zawiera wytyczne o charakterze wiążącym i o charakterze zaleceń. Odstąpienie od wytycznych o charakterze wiążącym wymaga zgody organu, który zatwierdził instrukcję.

4. Instrukcja negocjacyjna zawiera wytyczne co do rangi umowy międzynarodowej oraz trybu związania nią Rzeczypospolitej Polskiej.

5. Uzasadnienie, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, obejmuje:

1) wyjaśnienie potrzeby i celu związania Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową,

2) wskazanie różnic między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym,

3) wskazanie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych, politycznych i prawnych, związanych z wejściem w życie umowy międzynarodowej, wraz z określeniem źródeł finansowania.

§ 3. 1. Projekt umowy międzynarodowej wraz z uzasadnieniem oraz instrukcją negocjacyjną są uzgadniane z ministrem właściwym do spraw zagranicznych, z innymi zainteresowanymi ministrami oraz Prezesem Rządowego Centrum Legislacji.

2. Uwagi do projektu są zgłaszane na piśmie w terminie określonym przez wnioskodawcę, nie krótszym niż 14 dni, licząc od daty doręczenia projektu. Wyznaczenie terminu krótszego niż 14 dni może nastąpić tylko w wyjątkowych przypadkach i wymaga szczegółowego uzasadnienia.

3. Do uzgodnienia stanowiska wobec obcego projektu umowy międzynarodowej ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 3
Wnioski o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji, podpisanie umowy międzynarodowej oraz w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony

§ 4. 1. Do wniosku o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji umowy międzynarodowej dołącza się dokumenty, o których mowa w § 2 ust. 1.

2. We wniosku proponuje się organ właściwy do prowadzenia negocjacji oraz organy lub instytucje uczestniczące w negocjacjach.

3. Wniosek wskazuje, z którymi ministrami projekt uzgodniono, i omawia istotne uwagi zgłoszone do projektu, które nie zostały uwzględnione.

4. Wzór wniosku o udzielenie zgody na rozpoczęcie negocjacji umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 1 do rozporządzenia.

§ 5. 1. Do wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej dołącza się:

1) projekt uchwały Rady Ministrów,

2) polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem",

3) tekst umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,

4) tekst proponowanych zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które zamierza złożyć strona polska, w języku polskim i przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,

5) tekst zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów innej umawiającej się strony, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem",

6) uzasadnienie zawierające elementy, o których mowa w § 2 ust. 5, oraz wyjaśnienie wyboru trybu związania Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową, określające:

a) podmioty prawa krajowego, których dotyczy umowa międzynarodowa, w tym zakres, w jakim umowa międzynarodowa dotyczy osób fizycznych i prawnych,

b) sposób, w jaki umowa dotyczy spraw uregulowanych w prawie wewnętrznym,

c) środki prawne, jakie powinny zostać przyjęte w celu wykonania umowy międzynarodowej,

7) opinię o zgodności umowy międzynarodowej z prawem Unii Europejskiej.

2. W uzasadnionych przypadkach, jeżeli złożono dużą liczbę zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów oraz jeżeli udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej nie stanowi wyrażenia zgody na związanie Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową, do wniosku dołącza się wykaz tych aktów.

3. Wzór wniosku o udzielenie zgody na podpisanie umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 2 do rozporządzenia.

§ 6. 1. Do wniosku w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony, złożonego do wielostronnej umowy międzynarodowej, dołącza się:

1) projekt uchwały Rady Ministrów,

2) tekst proponowanego sprzeciwu, który zamierza złożyć strona polska, w języku polskim i przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,

3) polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem",

4) tekst umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,

5) tekst zastrzeżenia, do którego złożony ma być sprzeciw, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst jego tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem",

6) teksty sprzeciwów wobec tego zastrzeżenia złożone przez inne umawiające się strony, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem",

7) uzasadnienie obejmujące:

a) wyjaśnienie potrzeby i celu złożenia sprzeciwu,

b) wskazanie różnic między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym,

c) wskazanie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych, politycznych i prawnych, związanych ze złożeniem sprzeciwu.

2. Wzór wniosku w sprawie sprzeciwu wobec zastrzeżenia innej umawiającej się strony, złożonego do wielostronnej umowy międzynarodowej, stanowi załącznik nr 3 do rozporządzenia.

Rozdział 4
Wnioski o udzielenie pełnomocnictwa

§ 7. 1. Wniosek o udzielenie pełnomocnictwa do prowadzenia negocjacji, przyjęcia tekstu umowy międzynarodowej lub jej podpisania organ właściwy do prowadzenia negocjacji składa ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych, co najmniej na 14 dni przed rozpoczęciem negocjacji, zamierzonym przyjęciem tekstu umowy międzynarodowej lub jej podpisaniem. Skierowanie wniosku w terminie późniejszym może nastąpić tylko w wyjątkowych przypadkach i wymaga szczegółowego uzasadnienia.

2. Minister właściwy do spraw zagranicznych składa wniosek o udzielenie pełnomocnictwa do podpisania umowy międzynarodowej Prezesowi Rady Ministrów w terminie 7 dni od otrzymania wniosku w tej sprawie od organu właściwego do prowadzenia negocjacji. Skierowanie wniosku w terminie późniejszym może nastąpić tylko w wyjątkowych przypadkach i wymaga szczegółowego uzasadnienia.

3. Wnioski, o których mowa w ust. 1 i 2, wskazują w szczególności: tytuł umowy międzynarodowej, strony negocjujące w przypadku wniosku o udzielenie pełnomocnictwa do prowadzenia negocjacji lub przyjęcia tekstu umowy międzynarodowej, uzyskanie zgody na prowadzenie negocjacji, przyjęcie tekstu umowy międzynarodowej lub jej podpisanie, jak również imię, nazwisko i urzędową nazwę stanowiska lub funkcji osoby mającej być pełnomocnikiem.

4. Do wniosków, o których mowa w ust. 1 i 2, dołącza się dokument potwierdzający uzyskanie zgody na prowadzenie negocjacji, przyjęcie tekstu umowy międzynarodowej lub jej podpisanie, polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ właściwy do prowadzenia negocjacji przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem", uzasadnienie oraz instrukcję negocjacyjną, chyba że przepis szczególny zwalnia z obowiązku ich sporządzenia.

5. Wzór wniosku o udzielenie pełnomocnictwa do prowadzenia negocjacji lub przyjęcia tekstu umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 4 do rozporządzenia.

6. Wzór wniosku o udzielenie pełnomocnictwa do podpisania umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 5 do rozporządzenia.

Rozdział 5
Wnioski o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej

§ 8. 1. Wniosek o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej wskazuje:

1) przedmiot proponowanego rozstrzygnięcia,

2) osobę, która podpisała umowę międzynarodową w imieniu strony polskiej,

3) sygnatariuszy umowy międzynarodowej,

4) strony umowy międzynarodowej.

2. Do wniosku dołącza się:

1) uzasadnienie zawierające elementy, o których mowa w § 5 ust. 1 pkt 6,

2) informację o zakresie i wynikach przeprowadzonego postępowania uzgadniającego,

3) polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem",

4) tekst umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,

5) dokumenty uzupełniające do umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumacze-

nia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem",

6) tekst zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które złożyła lub zamierza złożyć strona polska, w języku polskim i przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,

7) teksty zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów złożonych przez inne umawiające się strony, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem",

8) opinię o zgodności umowy międzynarodowej z prawem Unii Europejskiej.

3. Wzór wniosku o ratyfikację lub zatwierdzenie umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 6 do rozporządzenia.

§ 9. 1. Minister właściwy do spraw zagranicznych przygotowuje i przedstawia Radzie Ministrów wraz z wnioskiem, o którym mowa w § 8 ust. 1:

1) projekt uchwały Rady Ministrów,

2) projekt dokumentu ratyfikacyjnego, w przypadku umowy międzynarodowej podlegającej ratyfikacji,

3) projekt ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, jeżeli umowa międzynarodowa wypełnia przesłanki określone w Artykuł 89 ust. 1 lub Artykuł 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Projekt dokumentu ratyfikacyjnego zawiera tekst zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które złożyła lub zamierza złożyć strona polska.

§ 10. Do projektu ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, wnoszonego do Sejmu, dołącza się:

1) projekt dokumentu ratyfikacyjnego,

2) uzasadnienie obejmujące wyjaśnienie potrzeby i celu związania Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową, wskazanie różnic między dotychczasowym i projektowanym stanem prawnym, wskazanie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych, politycznych i prawnych, związanych z wejściem w życie umowy międzynarodowej, wraz z określeniem źródeł finansowania, oraz wyjaśnienie wyboru trybu związania Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową, określające:

a) podmioty prawa krajowego, których dotyczy umowa międzynarodowa, w tym zakres, w jakim umowa międzynarodowa dotyczy osób fizycznych i prawnych,

b) sposób, w jaki umowa dotyczy spraw uregulowanych w prawie wewnętrznym,

c) środki prawne, jakie powinny zostać przyjęte w celu wykonania umowy międzynarodowej,

3) polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem",

4) tekst umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,

5) opinię o zgodności umowy międzynarodowej z prawem Unii Europejskiej.

Rozdział 6
Szczegółowe zasady ogłaszania i przechowywania umów międzynarodowych

§ 11. 1. Ogłoszenie ratyfikowanej umowy międzynarodowej obejmuje zamieszczenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej:

1) tekstu dokumentu ratyfikacyjnego,

2) polskiego tekstu umowy międzynarodowej albo tekstu tłumaczenia umowy międzynarodowej na język polski,

3) tekstu umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,

4) oświadczeń rządowych o mocy obowiązującej umowy międzynarodowej i uczestnictwie w niej innych stron, w tym tekstów zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów złożonych przez strony umowy międzynarodowej oraz innych dokumentów załączonych do umowy międzynarodowej lub ją uzupełniających, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski.

2. W razie wypowiedzenia ratyfikowanej umowy międzynarodowej, jej ogłoszenie obejmuje zamieszczenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej dokumentu wypowiedzenia.

§ 12. Ogłoszenie umowy międzynarodowej zatwierdzanej obejmuje zamieszczenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej albo w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski" oświadczenia rządowego:

1) o związaniu Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową, wskazującego sposób jej zawarcia i datę jej wejścia w życie w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej, wraz z:

a) polskim tekstem umowy międzynarodowej albo tekstem jej tłumaczenia na język polski,

b) tekstem umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,

c) tekstem zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów, które złożyła strona polska,

2) o mocy obowiązującej umowy międzynarodowej lub uczestnictwie w niej innych stron, w tym tekstów zastrzeżeń, deklaracji lub sprzeciwów złożonych przez strony umowy międzynarodowej oraz innych dokumentów załączonych do umowy międzynarodowej lub ją uzupełniających, przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono, oraz tekst ich tłumaczenia na język polski.

§ 13. 1. Minister kierujący działem administracji rządowej właściwy do spraw, których dotyczy umowa międzynarodowa, przekazuje, po podpisaniu umowy międzynarodowej, jej oryginał, a w przypadku umowy wielostronnej kopię uwierzytelnioną przez depozytariusza umowy międzynarodowej – ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do umów międzynarodowych nie podpisywanych.

§ 14. Minister właściwy do spraw zagranicznych:

1) gromadzi, rejestruje i przechowuje oryginalne teksty umów międzynarodowych, a w przypadku umów wielostronnych – ich kopie uwierzytelnione przez depozytariusza umowy międzynarodowej oraz wszelkie dokumenty związane z umową międzynarodową,

2) udostępnia informacje dotyczące umów międzynarodowych, których depozytariuszem jest strona polska,

3) udostępnia teksty umów międzynarodowych wiążących Rzeczpospolitą Polską oraz informacje o stanie stosunków traktatowych Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozdział 7
Wnioski o wypowiedzenie lub zmianę zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej

§ 15. 1. Wniosek o wypowiedzenie umowy międzynarodowej lub zmianę zakresu jej obowiązywania wskazuje:

1) przedmiot proponowanego rozstrzygnięcia,

2) tryb związania Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową,

3) strony umowy międzynarodowej.

2. Do wniosku dołącza się:

1) uzasadnienie zawierające:

a) wyjaśnienie potrzeby i celu wypowiedzenia umowy międzynarodowej lub zmiany zakresu jej obowiązywania,

b) wskazanie różnic między dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym,

c) wskazanie przewidywanych skutków społecznych, gospodarczych, finansowych, politycznych i prawnych wypowiedzenia umowy międzynarodowej lub zmiany zakresu jej obowiązywania,

d) wyjaśnienie wyboru trybu wypowiedzenia umowy międzynarodowej lub zmiany zakresu jej obowiązywania,

2) informację o zakresie i wynikach przeprowadzonego postępowania uzgadniającego,

3) polski tekst umowy międzynarodowej albo tekst jej tłumaczenia na język polski, uwierzytelniony przez organ występujący z wnioskiem przez umieszczenie klauzuli „za zgodność tłumaczenia z oryginałem", wraz z zastrzeżeniami lub deklaracjami złożonymi przez stronę polską,

4) opinię o zgodności wypowiedzenia umowy międzynarodowej lub zmiany zakresu jej obowiązywania z prawem Unii Europejskiej.

3. Wzór wniosku o wypowiedzenie umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 7 do rozporządzenia.

4. Wzór wniosku o zmianę zakresu obowiązywania umowy międzynarodowej stanowi załącznik nr 8 do rozporządzenia.

§ 16. Minister właściwy do spraw zagranicznych przygotowuje i przedstawia Radzie Ministrów wraz z wnioskiem, o którym mowa w § 15 ust. 1:

1) projekt uchwały Rady Ministrów,

2) projekt dokumentu wypowiedzenia umowy międzynarodowej albo dokumentu o zmianie zakresu jej obowiązywania, w przypadku umowy międzynarodowej podlegającej ratyfikacji,

3) projekt ustawy wyrażającej zgodę na wypowiedzenie umowy międzynarodowej albo zmianę zakresu jej obowiązywania, jeżeli umowa międzynarodowa wypełnia przesłanki określone w Artykuł 89 ust. 1 lub Artykuł 90 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 17. Do wnoszonego do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej projektu ustawy wyrażającej zgodę na wypowiedzenie umowy międzynarodowej lub zmianę zakresu jej obowiązywania dołącza się:

1) projekt dokumentu wypowiedzenia umowy międzynarodowej lub dokumentu o zmianie zakresu jej obowiązywania,

2) uzasadnienie zawierające elementy, o których mowa w § 15 ust. 2 pkt 1,

3) polski tekst umowy międzynarodowej,

4) tekst umowy międzynarodowej przynajmniej w jednym z języków obcych, w których umowę międzynarodową sporządzono,

5) opinię o zgodności wypowiedzenia umowy międzynarodowej lub zmiany zakresu jej obowiązywania z prawem Unii Europejskiej.

Rozdział 8
Przepis końcowy

§ 18. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia*.

(załączniki opuszczono)

* Rozporządzenie weszło w życie 22 września 2000 r.

Ustawa z 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej

(DzU 2001, nr 128, poz. 1403)

Rozdział 1
Przepisy ogólne

Artykuł 1

Ustawa określa organizację i funkcjonowanie służby zagranicznej, a także szczególne prawa i obowiązki osób wchodzących w jej skład.

Artykuł 2

1. W skład służby zagranicznej wchodzą:

1) członkowie korpusu służby cywilnej zatrudnieni w ministerstwie obsługującym ministra właściwego do spraw zagranicznych,

2) nie będące członkami korpusu służby cywilnej osoby zatrudnione w służbie zagranicznej, z zastrzeżeniem ust. 2,

3) pełnomocni przedstawiciele Rzeczypospolitej Polskiej w innym państwie lub przy organizacji międzynarodowej.

2. Nie wchodzą w skład służby zagranicznej:

1) osoby zatrudnione w placówce zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o pracę zawartej zgodnie z prawem państwa przyjmującego,

2) osoby zatrudnione w placówce zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o pracę zawartej na czas określony – wykonywania funkcji na placówce przez członka rodziny – chyba, że są one członkami korpusu służby cywilnej,

3) konsul honorowy, o którym mowa w ustawie określonej w art. 4 pkt 3.

Artykuł 3

W zakresie nieuregulowanym w ustawie, do osób wchodzących w skład służby zagranicznej, zwanych dalej „członkami służby zagranicznej", z wyłączeniem żołnierzy pełniących służbę w placówkach zagranicznych, stosuje się przepisy ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (Dz. U. z 1999 r. Nr 49, poz. 483, Nr 70, poz. 778 i Nr 110, poz. 1255).

Artykuł 4

Ilekroć w ustawie jest mowa o:

1) ambasadorze – oznacza to, mianowanego w trybie określonym w Konstytucji, pełnomocnego przedstawiciela Rzeczypospolitej Polskiej w innym państwie lub przy organizacji międzynarodowej,

2) placówce zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej, zwanej dalej „placówką zagraniczną" – oznacza to przedstawicielstwo dyplomatyczne, stałe przedstawicielstwo przy organizacji międzynarodowej, urząd konsularny, instytut polski lub inną placówkę podległą ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych, mającą siedzibę poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej,

3) konsulu – oznacza to osobę wyznaczoną do wykonywania funkcji konsularnych określonych w ustawie z dnia 13 lutego 1984 r. o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej

Polskiej (Dz. U. Nr 9, poz. 34, z 1997 r. Nr 114, poz. 739, z 1998 r. Nr 117, poz. 757, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 120, poz. 1268 oraz z 2001 r. Nr 42, poz. 475),

4) służbie cywilnej – oznacza to służbę cywilną, w rozumieniu ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (Dz. U. z 1999 r. Nr 49, poz. 483, Nr 70, poz. 778 i Nr 110, poz. 1255),

5) państwie przyjmującym – oznacza to państwo przyjmujące w rozumieniu Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych, sporządzonej w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r. (Dz. U. z 1965 r. Nr 37, poz. 232),

6) członkach rodziny – oznacza to współmałżonka, dzieci własne, przysposobione oraz inne dzieci wzięte na utrzymanie i wychowanie w ramach rodzin zastępczych, w wieku do lat 18 bądź będące w wieku określonym odrębnymi przepisami dotyczącymi zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych, a także osoby niepełnosprawne wymagające stałej opieki członka służby zagranicznej.

Rozdział 2
Organizacja i funkcjonowanie służby zagranicznej

Artykuł 5

1. Służbą zagraniczną kieruje minister właściwy do spraw zagranicznych.

2. Służba zagraniczna działa w ministerstwie obsługującym ministra właściwego do spraw zagranicznych i w placówkach zagranicznych.

Artykuł 6

1. W służbie zagranicznej tworzy się stanowisko dyrektora generalnego służby zagranicznej.

2. Dyrektor generalny służby zagranicznej jest dyrektorem generalnym urzędu w rozumieniu przepisów o służbie cywilnej, wykonującym także zadania określone w ustawie.

3. Dyrektorem generalnym służby zagranicznej może zostać osoba posiadająca stopień dyplomatyczny, o którym mowa w art. 8.

Artykuł 7

1. Zadania służby zagranicznej wykonują:

1) personel dyplomatyczno-konsularny, który stanowią, z zastrzeżeniem ust. 2, członkowie służby zagranicznej posiadający stopień dyplomatyczny,

2) personel pomocniczy,

3) personel obsługi.

2. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, dyrektor generalny służby zagranicznej może powierzyć obowiązki członka personelu dyplomatyczo-konsularnego na czas określony osobie, która spełnia wymagania określone w art. 12 ust. 1 pkt 2–5, oddelegowanej lub wyznaczonej, za zgodą dyrektora generalnego służby zagranicznej, w trybie określonym w odrębnych przepisach, do służby zagranicznej – zatrudniając ją na podstawie umowy o pracę i nadając jej odpowiedni stopień dyplomatyczny.

Artykuł 8

1. Ustanawia się, z zastrzeżeniem art. 10 ust. 2, następujące stopnie dyplomatyczne w służbie zagranicznej:

1) ambasador tytularny,

2) radca-minister,

3) I radca,

4) radca,
5) I sekretarz,
6) II sekretarz,
7) III sekretarz,
8) attaché.
2. Najniższym stopniem dyplomatycznym jest stopień attaché.

Artykuł 9

1. Stopnie dyplomatyczne są jednocześnie stanowiskami pracy, a w placówkach zagranicznych funkcjami, na których członek personelu dyplomatyczno-konsularnego wykonuje czynności służbowe.

2. Zatrudnienie członka personelu dyplomatyczno-konsularnego na stanowisku kierowniczym w służbie zagranicznej, o którym mowa w art. 27 ust. 2 pkt 1, nie powoduje zmiany posiadanego stopnia dyplomatycznego.

Artykuł 10

1. Stosunek służbowy oraz wynikające z niego prawa i obowiązki żołnierzy pełniących służbę w placówkach zagranicznych określają odrębne przepisy.

2. Osobom wyznaczonym do wykonywania zadań Ministra Obrony Narodowej w placówce zagranicznej, nadaje się stopień dyplomatyczny:

1) attaché obrony (wojskowego, morskiego, lotniczego) albo

2) zastępcy attaché obrony (wojskowego, morskiego, lotniczego).

Minister właściwy do spraw zagranicznych i Minister Obrony Narodowej określą, w drodze zarządzenia, szczególne zasady wykonywania obowiązków służbowych przez osoby, o których mowa w ust. 1, a także organizację i funkcjonowanie w placówkach zagranicznych ataszatów obrony, z uwzględnieniem przepisów o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.

Artykuł 11

1. Stopnie dyplomatyczne, z zastrzeżeniem ust. 2, nadaje dyrektor generalny służby zagranicznej.

2. Stopień ambasadora tytularnego, na wniosek dyrektora generalnego służby zagranicznej, nadaje minister właściwy do spraw zagranicznych.

Artykuł 12

1. Stopień dyplomatyczny można, z zastrzeżeniem ust. 2, art. 7 ust. 2 oraz art. 18 ust. 1, nadać członkowi służby zagranicznej, który:

1) odbył, z zastrzeżeniem art. 40 ust. 2, aplikację dyplomatyczno-konsularną, o której mowa w art. 38, albo jest urzędnikiem służby cywilnej lub ukończył Krajową Szkołę Administracji Publicznej,

2) złożył egzamin dyplomatyczno-konsularny,

3) zna co najmniej dwa języki obce,

4) posiada tytuł magistra lub równorzędny,

5) wykazuje się odpowiednim stanem zdrowia psychicznego i fizycznego.

2. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, członkowi służby zagranicznej nie spełniającemu wymagań określonych w ust. 1 pkt 1–4, w związku z wykonywaniem zadań w placówce zagranicznej można nadać stopień dyplomatyczny na czas niezbędny do wykonywania tych zadań.

3. Prezes Rady Ministrów określi, w drodze rozporządzenia:

1) rodzaje badań lekarskich, jakim podlega członek służby zagranicznej ubiegający się o stopień dyplomatyczny,

2) rodzaje dokumentów potwierdzających spełnienie warunków, o których mowa w ust. 1 pkt 3 i 5

– mając na względzie charakter zadań wykonywanych przez członków personelu dyplomatyczno-konsularnego.

Artykuł 13

1. Nadanie kolejnego, wyższego stopnia dyplomatycznego członkowi personelu dyplomatyczno-konsularnego następuje stosownie do przebiegu służby, posiadanych kwalifikacji zawodowych i oceny służbowej:

1) na wniosek lub po zasięgnięciu opinii kierującego placówką zagraniczną – w stosunku do członka personelu dyplomatyczno-konsularnego wykonującego zadania w placówce zagranicznej,

2) na wniosek bezpośredniego przełożonego po uzyskaniu pozytywnej oceny służbowej – w stosunku do członków personelu dyplomatyczno-konsularnego, innych niż wymienieni w pkt 1.

2. W szczególnie uzasadnionych przypadkach członkowi personelu dyplomatyczno-konsularnego, który otrzymał pozytywną ocenę służbową, można nadać wyższy stopień dyplomatyczny na czas określony, nie dłuższy niż rok, z pominięciem kolejności nadawanych stopni i z zawieszeniem na ten czas dotychczasowego stopnia.

Artykuł 14

1. Członek personelu dyplomatyczno-konsularnego, przy otrzymaniu po raz pierwszy stopnia dyplomatycznego, składa ślubowanie następującej treści:

„Przyrzekam i zobowiązuję się godnie reprezentować Rzeczpospolitą Polską, dbać o jej interesy i dobre imię, rzetelnie i sumiennie wykonywać powierzone mi obowiązki".

2. Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych i po zasięgnięciu opinii Szefa Służby Cywilnej, określi, w drodze zarządzenia, tryb, formę i ceremoniał nadania stopnia dyplomatycznego oraz składania ślubowania, o którym mowa w ust. 1, uwzględniając historyczne tradycje i zwyczaje dyplomatyczne.

Artykuł 15

1. Przedstawicielstwem dyplomatycznym w innym państwie lub stałym przedstawicielstwem przy organizacji międzynarodowej kieruje ambasador, a do czasu objęcia placówki zagranicznej przez ambasadora – kierownik przedstawicielstwa, którego wyznacza, spośród członków personelu dyplomatyczno-konsularnego, i odwołuje minister właściwy do spraw zagranicznych.

2. Placówką zagraniczną, inną niż wymieniona w ust. 1, kieruje kierownik placówki zagranicznej, którego wyznacza, spośród personelu dyplomatyczno-konsularnego, i odwołuje minister właściwy do spraw zagranicznych na wniosek dyrektora generalnego służby zagranicznej.

Artykuł 16

Kierujący placówką zagraniczną:

1) jest przełożonym wszystkich członków służby zagranicznej w kierowanej przez niego placówce zagranicznej oraz osób, o których mowa w art. 2 ust. 2,

2) odpowiada przed dyrektorem generalnym służby zagranicznej za prawidłowe gospodarowanie mieniem, przestrzeganie dyscypliny finansów publicznych, przestrzeganie

przepisów, w szczególności przepisów prawa pracy oraz przepisów dotyczących tajemnic ustawowo chronionych.

Artykuł 17

1. Ambasadora mianuje i odwołuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych, zaakceptowany przez Prezesa Rady Ministrów.

2. Ambasador, z zastrzeżeniem art. 16 pkt 2, podlega służbowo ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych.

3. Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych, określi, w drodze zarządzenia, formę i tryb wydawania poleceń ambasadorowi, kierując się zadaniami służby zagranicznej i potrzebami polityki państwa.

Artykuł 18

1. Dyrektor generalny nawiązuje z ambasadorem, który przed mianowaniem nie był członkiem służby zagranicznej, stosunek pracy na podstawie powołania, na czas pełnienia funkcji ambasadora, nadając mu, z zastrzeżeniem art. 11 ust. 2, na ten czas stopień dyplomatyczny.

2. Odwołanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ambasadora, o którym mowa w ust. 1, jest równoznaczne z odwołaniem w rozumieniu przepisów prawa pracy.

Artykuł 19

Ambasador w państwie przyjmującym, w zakresie swoich pełnomocnictw, w szczególności:

1) reprezentuje Rzeczpospolitą Polską,

2) chroni interesy Rzeczypospolitej Polskiej oraz jej obywateli, zgodnie z prawem międzynarodowym i prawem państwa przyjmującego,

3) uczestniczy w uroczystościach przedstawicieli organów władzy publicznej w zakresie prowadzonych przez nich negocjacji i podejmowanych działań, zapewnia współdziałanie tych przedstawicieli, dba o zgodność ich czynności z założeniami polskiej polityki zagranicznej, a także udziela im pomocy i współdziała z nimi w zakresie ich zadań w stosunkach z państwem przyjmującym,

4) działa na rzecz promocji Polski, a zwłaszcza polskiej kultury, nauki i gospodarki,

5) udziela pomocy i współdziała w zakresie niezbędnym do wykonywania zadań przez członków służby zagranicznej oraz innych osób delegowanych do załatwienia określonych spraw w państwie przyjmującym,

6) nadzoruje działalność wszystkich placówek zagranicznych w państwie przyjmującym,

7) prowadzi rokowania z państwem przyjmującym,

8) popiera przyjazne stosunki między Rzecząpospolitą Polską a państwem przyjmującym,

9) zaznajamia się z warunkami, wydarzeniami i działalnością prowadzoną przez państwo przyjmujące i przekazuje właściwym organom władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej informacje na ten temat.

Artykuł 20

Ambasador przy organizacji międzynarodowej, zwanej dalej „organizacją", w szczególności:

1) reprezentuje Rzeczpospolitą Polską wobec organizacji,

2) utrzymuje łączność między Rzecząpospolitą Polską a organizacją,

3) prowadzi rokowania z organizacją i w ramach organizacji,

4) zaznajamia się z działalnością prowadzoną przez organizację i przekazuje właściwym organom władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej informację na temat jej działalności,

5) zapewnia udział Rzeczypospolitej Polskiej w pracach organizacji,

b) chroni interesy Rzeczypospolitej Polskiej, jej obywateli oraz polskich osób prawnych w stosunkach z organizacją,

7) popiera realizację celów i zasad organizacji przez współpracę z organizacją i w ramach organizacji,

8) uczestniczy, poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz w zakresie przedmiotu działalności organizacji, w czynnościach przedstawicieli organów władzy publicznej w zakresie prowadzonych przez nich negocjacji i podejmowanych działań, zapewnia współdziałanie tych przedstawicieli, dba o zgodność ich czynności z założeniami polskiej polityki zagranicznej, a także udziela im pomocy i współdziała z nimi w zakresie ich zadań w stosunkach z organizacją.

Artykuł 21

1. Funkcje konsula wykonuje, wyznaczony przez dyrektora generalnego służby zagranicznej, członek personelu dyplomatyczno-konsularnego, który złożył egzamin konsularny.

2. Minister właściwy do spraw zagranicznych określi, w drodze rozporządzenia, zakres egzaminu konsularnego oraz sposób jego przeprowadzania, uwzględniając możliwość powtarzania egzaminu, a także sposób powoływania członków komisji egzaminacyjnej oraz wysokość ich wynagrodzenia.

Artykuł 22

1. Urzędem konsularnym kieruje konsul albo konsul honorowy, o którym mowa w przepisach określonych w art. 4 pkt 3.

2. Funkcje konsulów oraz tryb postępowania przed konsulem określają przepisy, o których mowa w art. 4 pkt 3.

Artykuł 23

1. Placówki zagraniczne podlegają okresowej inspekcji wykonywanej na polecenie dyrektora generalnego służby zagranicznej.

2. Zakres i szczegółowy tryb kontroli określi, w drodze zarządzenia, minister właściwy do spraw zagranicznych z uwzględnieniem organizacji służb kontrolnych, wymagań jakie muszą spełniać kontrolujący, ich uprawnień w toku przeprowadzania czynności kontrolnych, a także dokumentów jakie muszą posiadać kontrolujący, jak też uprawnień przysługujących w toku czynności kontrolnych kierującemu kontrolowaną placówką zagraniczną.

Rozdział 3
Prawa i obowiązki członków służby zagranicznej

Artykuł 24

1. Stanowisko w służbie zagranicznej wyznacza i odwołuje ze stanowiska dyrektor generalny służby zagranicznej.

2. Jeżeli wyznaczenie stanowiska pociąga za sobą zmianę miejsca pobytu członka służby zagranicznej, wyznaczenie stanowiska następuje z wyprzedzeniem nie krótszym niż 3 miesiące, chyba że na skrócenie tego okresu członek służby zagranicznej wyraził zgodę lub jeśli za skróceniem okresu przemawiają szczególne potrzeby służby zagranicznej.

Artykuł 25

1. Przeniesienie, o którym mowa w art. 51 ustawy o służbie cywilnej, urzędnika służby cywilnej do służby zagranicznej, dokonuje Szef Służby Cywilnej w porozumieniu z dyrektorem generalnym służby zagranicznej.

2. Przeniesienie, którym mowa w art. 52 ust. 2 ustawy o służbie cywilnej, urzędnika służby cywilnej do służby zagranicznej, następuje na wspólny wniosek Szefa Służby Cywilnej i dyrektora generalnego służby zagranicznej.

Artykuł 26

1. Dyrektor generalny służby zagranicznej, jeżeli przemawia za tym szczególna potrzeba służby zagranicznej, może przenieść członka personelu dyplomatyczno-konsularnego w stan nieczynny; przepisy art. 57 ustawy o służbie cywilnej stosuje się odpowiednio, z tym że czynności Szefa Służby Cywilnej wykonuje dyrektor generalny służby zagranicznej.

2. O przeniesieniu członka personelu dyplomatyczno-konslularnego w stan nieczynny, przedłużeniu okresu pozostawania w stanie nieczynnym oraz wezwaniu i podjęciu wykonywania obowiązków służbowych przez członka tego personelu – dyrektor generalny służby zagranicznej powiadamia Szefa Służby Cywilnej.

Artykuł 27

1. Wynagrodzenie członków służby zagranicznej składa się z wynagrodzenia określonego dla członków korpusu służby cywilnej, z tym że członkom personelu dyplomatyczno-konsularnego przysługuje dodatek służby zagranicznej z tytułu posiadanego stopnia dyplomatycznego.

2. Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych, po zasięgnięciu opinii Szefa Służby Cywilnej, określi, w drodze rozporządzenia:

1) stanowiska w służbie zagranicznej, w tym stanowiska kierownicze w służbie zagranicznej, a w ich ramach stanowiska obsadzane w drodze konkursu – z uwzględnieniem porównywalności stanowisk pracy personelu dyplomatyczno-konsularnego ze stanowiskami w służbie cywilnej oraz stanowiska personelu pomocniczego i personelu obsługi – z uwzględnieniem specyfiki zadań wykonywanych na tych stanowiskach,

2) mnożniki do ustalenia wynagrodzenia zasadniczego członków korpusu służby zagranicznej,

3) mnożniki dodatku służby zagranicznej,

4) mnożniki dodatku z tytułu zajmowania stanowiska kierowniczego w ramach personelu dyplomatyczno-konsularnego

– kierując się specyfiką i charakterem zadań służby zagranicznej.

Artykuł 28

1. O stanowiska obsadzane w drodze konkursu może ubiegać się członek personelu dyplomatyczno-konsularnego lub osoba, która spełnia wymagania określone w art. 12 ust. 1 pkt 2–5 oraz inne warunki sformułowane w ogłoszeniu o konkursie.

2. Konkursy na stanowiska, o których mowa w ust. 1., przeprowadza dyrektor generalny służby zagranicznej, z wyłączeniem konkursu na stanowisko dyrektora generalnego służby zagranicznej, który przeprowadza Szef Służby Cywilnej z udziałem wyznaczonych przez ministra właściwego do spraw zagranicznych członków personelu dyplomatyczno-konsularnego posiadających stopnie dyplomatyczne nie niższe niż radca.

3. W celu przeprowadzenia konkursu dyrektor generalny służby zagranicznej powołuje zespół konkursowy. W skład zespołu konkursowego wchodzą: dyrektor generalny służby zagranicznej, trzech członków personelu dyplomatyczno-konsularnego wyznaczonych

przez dyrektora generalnego służby zagranicznej oraz trzech przedstawicieli Szefa Służby Cywilnej.

4. Konkursy na stanowiska, o których mowa w ust. 1, ogłasza się w biuletynie Służby Cywilnej, w ministerstwie obsługującym ministra właściwego do spraw zagranicznych oraz w placówkach zagranicznych, z co najmniej miesięcznym wyprzedzeniem przed otwarciem konkursu – powiadamiając o tym Szefa Służby Cywilnej.

Artykuł 29

1. Warunki pracy w placówkach zagranicznych powinny zapewniać prawidłowe i godne wykonywanie zadań służby zagranicznej.

2. Członek służby zagranicznej wykonujący obowiązki służbowe w placówce zagranicznej może otrzymać, na swój pisemny wniosek, wynagrodzenie w walucie państwa przyjmującego.

3. Członkowi służby zagranicznej wykonującemu obowiązki służbowe w placówce zagranicznej przysługuje dodatek zagraniczny na pokrycie zwiększonych kosztów związanych z wykonywaniem obowiązków służbowych w placówce zagranicznej, uwzględniający poziom kosztów utrzymania w państwie przyjmującym.

4. Członkowi służby zagranicznej wykonującemu obowiązki służbowe w placówce zagranicznej zapewnia się:

1) nieodpłatne korzystanie z lokalu mieszkalnego odpowiedniego do sytuacji rodzinnej członka służby zagranicznej, oraz częściowy zwrot kosztów jego eksploatacji,

2) pokrycie kosztów podróży przesiedleniowej, w tym przewozu mienia oraz, raz na 2 lata, podróży urlopowej do kraju członka służby zagranicznej i członków jego rodziny, a także zwrot kosztów podróży i przewozu w przypadkach szczególnych i losowych,

3) zwrot uzasadnionych, udokumentowanych kosztów leczenia w państwie przyjmującym, oraz kosztów leczenia przebywających z nim stale za granicą członków rodziny,

4) zwrot opłat za naukę dzieci ze względu na szczególne warunki państwa przyjmującego, jeżeli nie mają one możliwości uczęszczania do bezpłatnej publicznej szkoły typu podstawowego lub średniego,

5) zasiłek adaptacyjny, na pokrycie kosztów zagospodarowania się w państwie przyjmującym,

6) ryczałt z tytułu używania do celów służbowych samochodów osobowych i motocykli nie będących własnością pracodawcy.

5. Ambasadorowi i konsulowi kierującemu urzędem konsularnym, którego małżonek przebywa wraz z nim na placówce zagranicznej i nie jest zatrudniony na podstawie art. 31 ust. 1, przysługuje dodatek na pokrycie zwiększonych kosztów utrzymania rodziny.

6. Do osób niepełnosprawnych wymagających stałej opieki członka służby zagranicznej stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące dzieci członka służby zagranicznej.

Artykuł 30

Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych, określi, w drodze rozporządzenia:

1) wysokość i szczegółowe zasady przyznawania i wypłaty dodatku zagranicznego,

2) rodzaje, wysokość, tryb i szczegółowe zasady przyznawania świadczeń, o których mowa w art. 29 ust. 4 i 5

– uwzględniając funkcje dyplomatyczne lub konsularne na placówce, specyfikę państw przyjmujących i kierując się potrzebą zachowania warunków socjalno-bytowych porównywalnych do warunków posiadanych przez członków korpusu dyplomatycznego lub kon-

sularnego innych państw, a także mając na względzie wypadki szczególne, takie jak związane ze zgonami lub innymi wyjątkowymi wydarzeniami rodzinnymi.

Artykuł 31

1. Jeżeli wymagają tego szczególne potrzeby służby zagranicznej, małżonkowie oraz osoby pozostające ze sobą w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa oraz w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli mogą być, za zgodą dyrektora generalnego służby zagranicznej, zatrudnione w tej samej placówce zagranicznej, nawet gdyby powstał między nimi stosunek podległości służbowej.

2. Małżonek ambasadora albo konsula kierującego urzędem konsularnym nie może podejmować zatrudnienia poza granicami kraju w czasie pełnienia funkcji przez współmałżonka, z zastrzeżeniem ust. 1.

Artykuł 32

1. Jeżeli wymagają tego potrzeby służby zagranicznej, członek służby zagranicznej wykonuje pracę poza normalnymi godzinami pracy, a w wyjątkowych przypadkach także w niedziele i święta, bez prawa do oddzielnego wynagrodzenia i prawa do czasu wolnego w zamian za czas przepracowany.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do członków służby zagranicznej będących kobietami w ciąży oraz do członków służby zagranicznej sprawujących pieczę nad osobami wymagającymi stałej opieki lub opiekujących się dziećmi w wieku do 8 lat, chyba że na taką pracę wyrażą oni zgodę.

3. Członek służby zagranicznej ma prawo do nieprzerwanego 11-godzinnego odpoczynku.

Artykuł 33

1. Członek służby zagranicznej wykonujący obowiązki służbowe w placówce zagranicznej, jeżeli wymagają tego szczególne potrzeby służby zagranicznej, obowiązany jest wykonywać polecenia kierującego placówką nie związane z pełnioną funkcją.

2. Członek służby zagranicznej wykonujący obowiązki służbowe w placówce zagranicznej, jeżeli wymagają tego potrzeby służby zagranicznej, może być czasowo przeniesiony do innej placówki zagranicznej. Czas tego przeniesienia nie powinien przekraczać 6 miesięcy.

3. Członkowi personelu dyplomatyczno-konsularnego, w przypadku, o którym mowa w ust. 2, jeżeli czas przeniesienia przekracza 3 miesiące, przysługuje wynagrodzenie przewidziane dla stopnia dyplomatycznego lub funkcji dyplomatycznej, na których okresowo wypełnia obowiązki, jeżeli jest ono wyższe od dotychczasowego.

Artykuł 34

1. Członkowi personelu dyplomatyczno-konsularnego po 10 latach pozostawania w służbie zagranicznej przysługuje urlop dodatkowy w wymiarze 6 dni roboczych, a po 20 latach – 12 dni roboczych.

2. Członkowi służby zagranicznej, w okresie służby w placówce zagranicznej w miejscu o klimacie szczególnie szkodliwym dla zdrowia, przysługuje, w okresie służby w tej placówce, urlop dodatkowy w wymiarze 5 dni roboczych rocznie.

3. Minister właściwy do spraw zagranicznych, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, określi, w drodze rozporządzenia, wykaz miejsc o klimacie szczególnie szkodliwym dla zdrowia przebywających w nich na placówkach zagranicznych członków służby zagranicznej.

Artykuł 35

1. Do urlopu wypoczynkowego członka służby zagranicznej, wykonującego obowiązki służbowe w placówce zagranicznej, nie wlicza się przypadających w tym okresie dni nie będących dniami pracy w państwie przyjmującym.

2. Członkowi służby zagranicznej, wykonującemu obowiązki służbowe w placówce zagranicznej, jeżeli przemawia za tym interes służby zagranicznej, może być, za jego zgodą, udzielony urlop wypoczynkowy łącznie za 2 lata kalendarzowe, zamiast dwóch corocznych urlopów wypoczynkowych.

Artykuł 36

1. Członek służby zagranicznej nie może podejmować zatrudnienia lub wykonywać innych zajęć zarobkowych bez pisemnej zgody dyrektora generalnego służby zagranicznej.

2. Minister właściwy do spraw zagranicznych określi, w drodze rozporządzenia, warunki:

1) ogłaszania przez członków służby zagranicznej prac naukowych i publicystycznych związanych ze stosunkami międzynarodowymi, a także rozpowszechniania w środkach masowego przekazu wiadomości dotyczących takich stosunków lub służby zagranicznej, w tym udzielania wywiadów i ogłaszania prac naukowych,

2) przyjmowania upominków i innych świadczeń o podobnym charakterze

– biorąc pod uwagę interes służby zagranicznej i tradycje w dyplomacji oraz zapewnienie rozwoju intelektualnego i naukowego członków służby zagranicznej.

Artykuł 37

1. Członek służby zagranicznej za naruszenie obowiązków służbowych odpowiada dyscyplinarnie na zasadach określonych w przepisach o służbie cywilnej, z zastrzeżeniem ust. 2–4.

2. W służbie zagranicznej działa rzecznik dyscyplinarny służby zagranicznej, będący rzecznikiem dyscyplinarnym w rozumieniu przepisów o służbie cywilnej.

3. Do ambasadorów, o których mowa w art. 18 ust. 1, nie stosuje się przepisów art. 107 ust. 2 pkt 4–6 ustawy o służbie cywilnej.

4. W placówce zagranicznej, postępowanie wyjaśniające może prowadzić zamiast rzecznika dyscyplinarnego służby zagranicznej członek personelu dyplomatyczno-konsularnego wyznaczony, na wniosek rzecznika, przez dyrektora generalnego służby zagranicznej.

Artykuł 38

1. W celu przygotowania do służby zagranicznej osób nie posiadających stopnia dyplomatycznego ustanawia się odbywaną w ministerstwie obsługującym ministra właściwego do spraw zagranicznych aplikację dyplomatyczno-konsularną, trwającą rok i sześć miesięcy oraz obejmującą również służbę przygotowawczą w rozumieniu ustawy o służbie cywilnej, z zastrzeżeniem ust. 3.

2. Program aplikacji dyplomatyczno-konsularnej, w części nie obejmującej służby przygotowawczej, przygotowuje dyrektor generalny służby zagranicznej po zasięgnięciu opinii Szefa Służby Cywilnej.

3. W przypadku odbycia służby przygotowawczej aplikacja trwa rok i obejmuje jedynie program przygotowany przez dyrektora generalnego służby zagranicznej, o którym mowa w ust. 2.

Artykuł 39

1. Aplikantem dyplomatyczno-konsularnym może zostać osoba, będąca obywatelem polskim, spełniająca wymagania określone w art. 12 ust. 1 pkt 3–5.

2. Nabór na aplikację jest otwarty oraz odbywa się w drodze konkursu. Konkurs ma na celu sprawdzenie poziomu wiedzy ogólnej i stopnia znajomości języka obcego u kandydatów oraz ich predyspozycji i przydatność do pracy w służbie zagranicznej, przy czym sprawdzenie wiedzy odbywane jest z zachowaniem zasady anonimowości.

3. Ogłoszenie o konkursie na aplikację zamieszcza w biuletynie Służby Cywilnej dyrektor generalny służby zagranicznej, który konkurs organizuje i przeprowadza.

4. Minister właściwy do spraw zagranicznych określi, w drodze rozporządzenia, po zasięgnięciu opinii Szefa Służby Cywilnej, szczegółowe zasady i tryb przeprowadzania konkursu, o którym mowa w ust. 2, z uwzględnieniem przeprowadzania testów, w tym testów psychologicznych, treści i formy wniosku o przyjęcie na aplikację dyplomatyczno-konsularną, z możliwością wykorzystania elektronicznych środków przekazu danych.

Artykuł 40

1. Aplikację dyplomatyczno-konsularną organizuje i przeprowadza dyrektor generalny służby zagranicznej.

2. Dyrektor generalny służby zagranicznej może skrócić okres aplikacji dyplomatyczno-konsularnej lub zwolnić z obowiązku jej odbywania osobę spełniającą warunki, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 3–5, której doświadczenie zawodowe w sferze stosunków zagranicznych gwarantuje fachowe wykonywanie obowiązków członka personelu dyplomatyczno-konsularnego służby zagranicznej.

Artykuł 41

1. Aplikacja dyplomatyczno-konsularna kończy się egzaminem dyplomatyczno-konsularnym.

2. Celem egzaminu dyplomatyczno-konsularnego jest sprawdzenie wiedzy, kwalifikacji i posiadania predyspozycji niezbędnych do wykonywania obowiązków członka personelu dyplomatyczno-konsularnego.

3. Absolwent Krajowej Szkoły Administracji Publicznej oraz urzędnik służby cywilnej, spełniający wymogi, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 3–5, a także osoba, o której mowa w art. 40 ust. 2, mogą przystąpić do egzaminu dyplomatyczno-konsularnego bez konieczności odbycia aplikacji dyplomatyczno-konsularnej.

4. Minister właściwy do spraw zagranicznych określi, w drodze rozporządzenia, organizację aplikacji dyplomatyczno-konsularnej, sposób dokumentowania znajomości języków obcych oraz szczegółowe zasady i tryb dopuszczenia do egzaminu dyplomatyczno-konsularnego oraz zakres tego egzaminu, ze szczególnym uwzględnieniem sposobu powoływania członków komisji egzaminacyjnej, wysokości ich wynagrodzenia oraz sposobu przeprowadzania egzaminu dyplomatyczno-konsularnego, z zachowaniem zasady anonimowości przy sprawdzaniu wiedzy i z uwzględnieniem możliwości powtarzania egzaminu.

Rozdział 4
Przepisy szczególne

Artykuł 42

1. W ministerstwie obsługującym ministra właściwego do spraw zagranicznych tworzy się środki specjalne, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, w celu wsparcia

finansowania inwestycji i utrzymania placówek zagranicznych oraz finansowania wydatków wynikających z art. 27 i 29.

2. Środki specjalne tworzy się z następujących źródeł:

1) opłat z tytułu zryczałtowanych kosztów rzeczywistych za wykonywane czynności konsularne,

2) wpływów ze sprzedaży składników majątkowych placówek zagranicznych,

3) przychodów uzyskiwanych z najmu pokoi gościnnych, mieszkań i lokali służbowych w placówkach zagranicznych,

4) zwrotów w państwie przyjmującym placówkom zagranicznym kwot podatku od towarów i usług,

5) odsetek z tytułu wkładów i lokat na rachunkach bankowych placówek zagranicznych,

6) darowizn, spadków i zapisów.

3. Minister właściwy do spraw finansów publicznych, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw budżetu i ministrem właściwym do spraw zagranicznych określi, w drodze rozporządzenia, tryb wydatkowania środków, a także rodzaj sprawozdawczości i tryb przekazywania danych o przychodach ze środków specjalnych oraz tryb przekazywania na rachunek środka specjalnego jego przychodów – biorąc pod uwagę uzyskiwanie przychodów w różnych walutach i w bankach różnych państw.

Artykuł 43

1. Zamówienia publiczne, o wartości od ponad 3000 euro do 200 000 euro składane przez placówkę zagraniczną na roboty budowlane, dostawy lub usługi wykonywane poza granicami kraju, wymagają uprzedniej zgody dyrektora generalnego służby zagranicznej, która określa również zakres uprawnień kierującego placówką zagraniczną przy udzielaniu zamówienia.

2. Prezes Rady Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, warunki, jakim musi odpowiadać zamówienie, o którym mowa w ust. 1, oraz szczegółowy tryb wydawania i zakres zgody, a także zakres i sposób prowadzenia dokumentacji zamówienia – kierując się koniecznością zapewnienia ochrony interesów państwa przy wykonywaniu zamówienia, jak też zapewnienia kontroli prawidłowości udzielania zamówienia i wydatkowania środków na jego realizację z uwzględnieniem specyfiki i szczególnych obowiązków służby zagranicznej wykonywanej w placówkach zagranicznych.

Rozdział 5
Zmiany w przepisach obowiązujących

Artykuł 44

W ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59, z 1975 r. Nr 45, poz. 234, z 1986 r. Nr 36, poz. 180, z 1990 r. Nr 34, poz. 198, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1998 r. Nr 117, poz. 757, z 1999 r. Nr 52, poz. 532 oraz z 2000 r. Nr 122, poz. 1322) w art. 1 dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§4. Mężczyzna i kobieta, będący obywatelami polskimi przebywającymi za granicą mogą zawrzeć małżeństwo przed konsulem lub przed osobą wyznaczoną do wykonywania funkcji konsula".

Artykuł 45

W ustawie z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. Nr 31, poz. 214, z 1984 r. Nr 35, poz. 187, z 1988 r. Nr 19, poz. 132, z 1989 r. Nr 4, poz. 24 i Nr 34, poz. 178 i 182, z 1990 r. Nr 20, poz. 121, z 1991 r. Nr 55, poz. 234, Nr 88, poz. 400 i Nr 95, poz. 425, z 1992 r. Nr 54, poz. 254 i Nr 90, poz. 451, z 1994 r. Nr 136, poz. 704, z 1995 r. Nr 132, poz. 640, z 1996 r. Nr 89, poz. 402 i Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 98, poz. 604, Nr 133, poz. 882 i 883 i Nr 141, poz. 943, z 1998 r. Nr 131., poz. 860, Nr 155, poz. 1016 i Nr 162, poz. 1118 oraz z 1999 r. Nr 49, poz. 483 i Nr 70, poz. 778 oraz z 2000 r. Nr 6, poz. 69, Nr 66, poz. 787 i Nr 109, poz. 1165) w art. 47 skreśla się wyrazy „urzędników służby dyplomatyczno-konsularnej oraz".

Artykuł 46

W ustawie z dnia 13 lutego 1984 r. o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 9, poz. 34, z 1997 r. Nr I14, poz. 739, z 1998 r. Nr 117, poz. 757, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 120 poz. 1268 oraz z 2001 r. Nr 42, poz. 475) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 2 otrzymuje brzmienie:

„Art. 2.1. Konsulem może być mianowany ten kto:

1) jest obywatelem polskim i korzysta z pełni praw publicznych,

2) ma pełną zdolność do czynności prawnych,

3) jest nieskazitelnego charakteru oraz ze względu na posiadane kwalifikacje i praktykę zawodową daje rękojmię należytego wykonywania obowiązków służbowych, zgodnie z prawem i interesami Rzeczypospolitej Polskiej,

4) posiada tytuł magistra lub równorzędny,

5) nie był karany za przestępstwo popełnione z winy umyślnej,

6) spełnia inne wymogi określone w przepisach o pracownikach służby dyplomatyczno-konsularnej.

2. Jeżeli wymagają tego potrzeby służby, wykonywanie funkcji konsula można powierzyć osobie, która nie spełnia wymogów określonych w ust. 1 w pkt. 4.";

2) art. 9 otrzymuje brzmienie:

„Art. 9. Ilekroć w ustawie jest mowa o obywatelach polskich, odnosi się to, z wyłączeniem przepisów art. 11–13, 16, 23–26, odpowiednio do osób prawnych, instytucji i innych polskich jednostek organizacyjnych.";

3) art. 12 i 13 otrzymują brzmienie:

„Art. 12. 1. Konsul, o ile nie zabrania tego prawo państwa przyjmującego, z urzędu podejmuje przed sądami lub innymi władzami tego państwa czynności niezbędne dla ochrony praw i interesów obywateli polskich, jeżeli z powodu nieobecności lub innej ważnej przyczyny nie mogą oni w odpowiednim czasie bronić swoich praw i interesów, ani nie ustanowili pełnomocników. O podjęciu tych czynności konsul zawiadamia niezwłocznie osobę zainteresowaną.

2. Konsul, za zgodą ministra właściwego do spraw zagranicznych i na podstawie udzielonego pełnomocnictwa może zastępować lub zapewniać zastępstwo obywateli polskich przed sądami i innym organami państwa przyjmującego w celu ochrony praw i interesów reprezentowanych osób, o ile nie zabrania tego prawo państwa przyjmującego.

3. Przyjęcie pełnomocnictwa konsul może uzależnić od dostarczenia dokumentów oraz wskazana innych dowodów i okoliczności potwierdzających istnienie wymagających ochrony praw i interesów obywatela polskiego, a ponadto od złożenia na piśmie zobowiązania do pokrycia poniesionych kosztów.

Art. 13. Konsul czuwa, aby obywatele polscy zatrzymani, aresztowani lub w inny sposób pozbawieni wolności w państwie przyjmującym mieli zapewnioną ochronę prawną i traktowanie zgodne z prawem tego państwa oraz z prawem i zwyczajami międzynarodowymi. W szczególności może podejmować następujące działania:

1) zwracać się do sądów i innych organów państwa przyjmującego o udzielenie informacji o przyczynach zatrzymania, aresztowania lub pozbawienia wolności w inny sposób, a zwłaszcza o zarzutach stawianych tym obywatelom,

2) odwiedzać tych obywateli oraz porozumiewać się z nimi w inny sposób,

3) na wniosek obywatela ułatwiać mu porozumiewanie się z rodziną i innymi osobami bliskimi.";

4) art. 15 otrzymuje brzmienie:

„Art. 15. Konsul wykonuje czynności dotyczące zabezpieczenia i realizacji spadków lub innych należności przysługujących Skarbowi Państwa.";

5) art. 22 otrzymuje brzmienie:

„Art. 22. Konsul wykonuje czynności konsularne na podstawie upoważnienia ministra właściwego do spraw zagranicznych, a w stosunku do czynności określonych w art. 19 ust. 1–3, art. 20 i 21 upoważnienia ministra właściwego do spraw zagranicznych wydanego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw sprawiedliwości.";

6) w art. 23 w ust. 1:

a) w pkt 2 kropkę zastępuje się przecinkiem,

b) dodaje się pkt 3 w brzmieniu:

„3) wydaje zastępcze dokumenty podróży obywatelom innych państw oraz udziela wiz uprawniających do wjazdu do innych państw.";

7) art. 25 otrzymuje brzmienie:

„Art. 25. Konsul:

1) wydaje decyzje o przyjęciu oświadczenia w sprawie wyboru i odzyskania obywatelstwa polskiego,

2) wydaje decyzje w sprawie uznania za osoby pochodzenia polskiego w rozumieniu ustawy z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji (Dz. U. Nr 106, poz. 1118 oraz z 2001 r. Nr 42, poz. 475),

3) przyjmuje od osób zamieszkałych w okręgu konsularnym podania o nadanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej obywatelstwa polskiego oraz podania o wyrażenie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zgody na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego.";

8) art. 28 otrzymuje brzmienie:

„Art. 28. 1. Konsul wykonuje funkcje w odniesieniu do statków podnoszących polską banderę oraz ich załóg, pasażerów i ładunków, a w szczególności:

1) kontroluje, czy statek jest uprawniony do podnoszenia bandery polskiej oraz wystawia statkowi, który otrzyma polską przynależność, tymczasowe świadectwo polskiej przynależności statku,

2) przeprowadza inspekcje statku lub występuje z wnioskiem do organu administracji państwa, w którego porcie przebywa statek, o przeprowadzenie inspekcji lub przeglądów statku związanych z przedłużeniem ważności międzynarodowych świadectw,

3) przedłuża termin ważności dokumentów bezpieczeństwa statku i dokumentów dotyczących ochrony środowiska morskiego,

4) wydaje statkom o polskiej przynależności dokumenty przewidziane w odrębnych przepisach oraz przedłuża termin ich ważności,

5) wystawia książeczki żeglarskie oraz przedłuża termin ich ważności,

6) w razie uszkodzenia lub innego wypadku morskiego statku udziela pomocy w organizowaniu akcji ratowniczej oraz podejmuje czynności niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa uratowanych osób, jak również zabezpieczenia ich mienia oraz ładunku i mienia statku, a także interesów armatora polskiego,

7) przyjmuje protesty morskie oraz przesłuchuje kapitana i innych członków załogi, a także pasażerów na okoliczność wypadku morskiego,

8) uczestniczy przy wszelkich czynnościach podejmowanych na statku przez władze państwa przyjmującego związanych z zatrzymaniem, aresztowaniem lub pozbawieniem wolności w inny sposób członka załogi statku względnie pasażera albo zajęcia mienia znajdującego się na statku,

9) zapewnia opiekę i pomoc prawną członkom załogi statku w razie ich zatrzymania, aresztowania lub pozbawienia wolności w inny sposób, a także przy rozpatrywaniu przez sądy i organy administracyjne państwa przyjmującego spraw dotyczących tych osób,

10) udziela pomocy członkom załogi statku pozostałym na lądzie z powodu choroby lub z innych przyczyn oraz umożliwia im powrót do Rzeczypospolitej Polskiej,

11) podejmuje interwencje w razie dyskryminowania przez władze państwa przyjmującego statku lub członków jego załogi.

2. O czynnościach, o których mowa w ust. 1 pkt. 1–3, konsul powiadania polską instytucję klasyfikacyjną i urząd morski właściwy dla portu macierzystego statku.

3. Szczegółowy zakres funkcji, o których mowa w ust. 1, określają odrębne przepisy.";

9) art. 30 otrzymuje brzmienie:

„Art. 30. Konsul odmówi wykonania czynności, która byłaby sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego.";

10) dodaje się art. 32a w brzmieniu:

„Art. 32a. Konsul prowadzi, w szczególności w formie zapisu elektronicznego, rejestry spraw, rejestry czynności konsularnych jak również inne rejestry określone odrębnymi przepisami i przetwarza umieszczone w nich dane osobowe na zasadach określonych w przepisach odrębnych."

Artykuł 47

W ustawie z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (Dz. U. z 1998 r. Nr 119, poz. 773, z 1999 r. Nr 45, poz. 437, z 2000 r. Nr 12, poz. 136, Nr 93, poz. 1027 i Nr 110, poz. 1167 oraz z 2001 r. Nr 56, poz. 580 i Nr 76, poz. 813) w art. 6 w ust. 1:

1) w pkt 7 na końcu kropkę zastępuje się przecinkiem;

2) dodaje się pkt 8 w brzmieniu:

„8) udzielania zamówień o wartości od ponad 3000 euro do 200 000 euro przez placówkę zagraniczną Rzeczypospolitej Polskiej na towary i usługi wykonywane poza granicami kraju, określonych w przepisach o służbie zagranicznej.".

Artykuł 48

W ustawie z dnia 20 grudnia 1996 r. o Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych (Dz. U. Nr 156, poz. 777) wprowadza się, następujące zmiany:

1) art. 3 otrzymuje brzmienie:

„Art. 3. Szczegółowy zakres działania i organizację Instytutu określa statut Instytutu nadany, w drodze rozporządzenia, przez Prezesa Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych – z uwzględnieniem organizacji i funkcjonowania służby zagranicznej.";

2) w art. 5 w ust. 2 wyrazy „Ministra Spraw Zagranicznych" zastępuje się wyrazami „ministra właściwego do spraw zagranicznych";

3) w art. 6 w ust. 2 wyrazy „Minister Spraw Zagranicznych" zastępuje się wyrazami „minister właściwy do spraw zagranicznych";

4) w art. 7:

a) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Oddział zamiejscowy tworzy, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw zagranicznych, na wniosek Dyrektora Instytutu, po zasięgnięciu opinii Rady Instytutu – z uwzględnieniem możliwości zatrudnienia na terenie działania oddziału pracowników o odpowiednich kwalifikacjach.",

b) w ust. 3 wyrazy „Ministra Spraw Zagranicznych" zastępuje się wyrazami „ministra właściwego do spraw zagranicznych";

5) w art. 10 wyrazy „Minister Spraw Zagranicznych" zastępuje się wyrazami „minister właściwy do spraw zagranicznych";

6) w art. 11:

a) wyrazy „Minister Spraw Zagranicznych" zastępuje się wyrazami „minister właściwy do spraw zagranicznych",

b) wyrazy „Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej" zastępuje się wyrazami „ministrem właściwym do spraw pracy",

c) kropkę zastępuje się myślnikiem i dodaje się wyrazy „kierując się charakterem zadań Instytutu.";

7) w art. 12 wyrazy „Minister Spraw Zagranicznych" zastępuje się wyrazami „minister właściwy do spraw zagranicznych".

Artykuł 49

W ustawie z dnia 9 stycznia 1997 r. Kodeks celny (Dz. U. z 2001 r. Nr 75, poz. 802) w art. 190 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§2a. Warunek, o którym mowa w pkt 1, nie dotyczy członków służby zagranicznej."

Artykuł 50

W ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (Dz. U. z 1999 r. Nr 49, poz. 483, Nr 70, poz. 778 i Nr 110, poz. 1255) w art. 111 ust. 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„1. Wyższą Komisję Dyscyplinarną powołuje Prezes Rady Ministrów.

2. W skład Wyższej Komisji Dyscyplinarnej wchodzi 15 członków powoływanych przez Prezesa Rady Ministrów na okres 6 lat, w tym 12 członków powoływanych na wniosek Szefa Służby Cywilnej spośród urzędników służby cywilnej oraz 3 członków powoływanych przez dyrektora generalnego służby zagranicznej spośród członków personelu dyplomatyczno-konsularnego. Członkowie Wyższej Komisji Dyscyplinarnej pełnią swoje funkcje do czasu powołania ich następców.".

Artykuł 51

W ustawie z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji (Dz. U. Nr 106, poz. 1118 oraz z 2001 r. Nr 42, poz. 475) w art. 5 dodaje się ust. 5 w brzmieniu:

„5. Minister właściwy do spraw zagranicznych, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, określi, w drodze rozporządzenia, wzór wniosku o uznanie za osobę pochodzenia polskiego oraz szczegółowy tryb postępowania w sprawach wydawania przez konsula decyzji o uznaniu za osobę pochodzenia polskiego w rozumieniu ustawy".

Rozdział 6
Przepisy przejściowe i końcowe

Artykuł 52

Ambasadorowie pełniący swoje funkcje w dniu wejścia ustawy w życie, pełnią je na zasadach dotychczasowych do czasu odwołania w trybie określonym w Konstytucji.

Artykuł 53

1. Z dniem wejścia ustawy w życie:

1) członkowie korpusu służby cywilnej zatrudnieni w Ministerstwie Spraw Zagranicznych stają się członkami służby zagranicznej,

2) osoby zatrudnione w placówkach zagranicznych, z wyłączeniem osób, o których mowa w art. 2 ust. 2, stają się członkami służby zagranicznej,

3) dyrektor generalny w Ministerstwie Spraw Zagranicznych staje się dyrektorem generalnym służby zagranicznej,

4) pracownicy oddelegowani lub wyznaczeni, w trybie określonym w przepisach odrębnych, do pracy w Ministerstwie Spraw Zagranicznych lub w placówkach zagranicznych, z dniem wejścia ustawy w życie, stają się członkami personelu dyplomatyczno-konsularnego zatrudnionymi na podstawie umowy o pracę w służbie zagranicznej; przepisy art. 54 stosuje się odpowiednio.

2. Z dniem wejścia ustawy w życie osoby, o których mowa w ust. 1 i art. 2 ust. 2, wykonują swoje obowiązki na dotychczasowych warunkach.

Artykuł 54

1. Osobom zatrudnionym w Ministerstwie Spraw Zagranicznych i w placówkach zagranicznych, spełniającym wymagania określone w art. 12 ust. 1 pkt 4 i 5 oraz znającym przynajmniej jeden język obcy, odpowiednio dyrektor generalny służby zagranicznej lub minister właściwy do spraw zagranicznych, w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia ustawy w życie, nada, z zastrzeżeniem ust. 4, stopień dyplomatyczny odpowiedni do zajmowanego stanowiska, biorąc pod uwagę stopień służbowy nadany na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 marca 1983 r. w sprawie niektórych praw i obowiązków pracowników służby dyplomatyczno-konsularnej (Dz. U. Nr 20, poz. 90), przy czym osoby, które przed zatrudnieniem w placówce zagranicznej nie były zatrudnione w Ministerstwie Spraw Zagranicznych stopień dyplomatyczny otrzymują na czas określony, do dnia odwołania z placówki zagranicznej.

2. Osoby wykonujące obowiązki służbowe w placówce zagranicznej wykonują je do czasu odwołania z placówki zagranicznej, pełniąc funkcje posiadane w dniu wejścia ustawy w życie.

3. Osobom, które w dniu wejścia w życie ustawy nie posiadają stopnia służbowego nadanego na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów, określonego w ust. 1, lub też nie spełniają wymagań określonych w art. 12 ust. 1 pkt 4 i 5 oraz nie znają języka obcego, dyrektor generalny służby zagranicznej wyznacza, z zastrzeżeniem ust. 4, stanowisko, przy czym osobom, które przed zatrudnieniem w placówce zagranicznej nie były zatrudnione w Ministerstwie Spraw Zagranicznych – dyrektor generalny służby zagranicznej wyznacza stanowisko na czas określony, do dnia odwołania z placówki zagranicznej.

4. Wyznaczenie stanowiska osobom, które nie spełniają wymogu określonego w art. 12 ust. 1 pkt 3, następuje na okres nie dłuższy niż 5 lat od dnia wejścia ustawy w życie.

Artykuł 55

W okresie 5 lat od dnia wejścia ustawy w życie, określony w art. 12 ust. 1 pkt 1 wymóg odbycia aplikacji dyplomatyczno-konsularnej uważa się za spełniony także w przypadku, gdy doświadczenie zawodowe danej osoby w sferze stosunków zagranicznych gwarantuje fachowe wykonywanie obowiązków członka personelu dyplomatyczno-konsularnego służby zagranicznej.

Artykuł 56

Prowadzone z udziałem konsula postępowania w sprawach spadkowych, wszczęte i niezakończone do dnia wejścia ustawy w życie, toczą się według przepisów dotychczasowych.

Artykuł 57

Minister właściwy do spraw zagranicznych może wyrazić zgodę na utrzymanie zatrudnienia poza granicami kraju przez zatrudnionego w dniu wejścia w życie ustawy małżonka ambasadora albo małżonka konsula kierującego urzędem konsularnym.

Artykuł 58

Do czasu wejścia w życie przepisów wykonawczych, określonych w ustawie, nie dłużej jednak niż przez okres 2 lat od dnia wejścia ustawy w życie, zachowują moc przepisy rozporządzenia Rady Ministrów, o którym mowa w art. 54 ust. 1, i przepisy wykonawcze wydane na podstawie ustawy określonej w art. 4 pkt 4 – w zakresie niesprzecznym z niniejszą ustawą.

Artykuł 59

Ustawa wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia, z tym że art. 42, w zakresie, w jakim dotyczy utworzenia środka specjalnego w celu wsparcia inwestycji i utrzymania placówek zagranicznych, oraz art. 43 wchodzą w życie z dniem 1 stycznia 2002 r.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 54393
Akademii Obrony Narodowej

PUBLIKACJE AKADEMII OBRONY NARODOWEJ

do nabycia w Wydziale Wydawniczym AON
al. gen. A. Chruściela 103, bl. 2
00-910 Warszawa, tel./faks 681 37 52

- H. Binkowski, A. Ciupiński – **Polityka obronna i siły zbrojne partnerów Polski z Grupy Wyszehradzkiej**
- R. Bojarski – **Operacja obronna**
- R. Bojarski – **Główne problemy działań operacyjnych**
- J. Brzozowski – **Metodyka zajęć grupowych**
- A. Ciupiński, R. Białoskórski – **Wczesne ostrzeganie i zapobieganie współczesnym konfliktom zbrojnym w strategii Sojuszu Północnoatlantyckiego**
- J. Czaja – **Stolica apostolska wobec integracji europejskiej**
- A. Dawidczyk – **Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI w.**
- W. Drążczyk – **Logistyka sił powietrznych w działaniach wielonarodowych**
- **Działania (operacje) połączone.** Materiały z konferencji naukowej
- M. Gąska, A. Ciupiński – **Międzynarodowe prawo humanitarne**
- M. Gąska – **Obronność w aktach prawnych RP**
- J. Gotowała – **Lotnictwo XXI wieku**
- J. Groskrejc – **Antropologiczne i aksjologiczne aspekty edukacji oficerów**
- J. Groskrejc – **Nauczyciel w edukacji. Funkcje – kompetencje – koncepcje kształcenia**
- J. Halik – **Metodyka opracowania pracy magisterskiej i studyjnej**
- H. Herman – **Działania specjalne w wojnach i konfliktach zbrojnych po II wojnie światowej**
- M. Huzarski (red.) – **Taktyka ogólna wojsk lądowych**
- K. Jałoszyński – **Terroryzm antyizraelski**
- K. Jałoszyński – **Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce?**
- K. Jałoszyński – **Zagrożenie terroryzmem w wybranych krajach Europy Zachodniej oraz w Stanach Zjednoczonych**
- J. Janczak – **Zakłócanie informacyjne**
- T. Jemioło – **Globalizacja. Szanse i zagrożenia**
- J. Kardas, K. Loranty – **Wybrane problemy bezpieczeństwa i obronności państwa w opiniach pracowników administracji publicznej**
- J. Kardas – **Edukacja kadr administracji publicznej na Wyższych Kursach Obronnych**
- W. Kitler (red.) – **Obrona cywilna (niemilitarna) w obronie narodowej III RP**
- W. Kitler – **Obrona narodowa w wybranych państwach demokratycznych**
- Z. Klawitter – **Wybrane aspekty systemu dowodzenia brygady zmechanizowanej (pancernej) w działaniach taktycznych**
- S. Korzeniowski – **Żandarmeria wojskowa**
- M. Koziński – **Umowa offsetowa i inne formy udziału państwa w międzynarodowym obrocie gospodarczym**
- M. Kozub – **Lotnictwo w operacjach połączonych**
- S. Kurinia – **Współczesna brytyjska myśl obronno-ekonomiczna**
- R. Kwećka – **Informacja w walce zbrojnej**
- Z. Lach, J. Skrzyp, A. Łaszczuk – **Wojskowo-geograficzna charakterystyka Niemiec**
- L. Łukaszuk – **Europejskie prawo pokoju i bezpieczeństwa**

- J. Marczak (red.) – **Samoorganizacja społeczeństwa na rzecz bezpieczeństwa powszechnego. Samoobrona powszechna III RP**
- Z. Maślak, K. Kozłowski, P. Krawczyk – **Podstawy użycia lotnictwa myśliwskiego**
- W. Michalak – **Dominacja z powietrza**
- G. Nowacki – **Strategiczne siły jądrowe wybranych państw**
- I. Nowak – **Wybrane problemy historii polskiej techniki wojskowej XX wieku. Sprzęt i środki wojsk chemicznych**
- M. Obrusiewicz – **Wielonarodowe połączone siły zadaniowe CJTF**
- J. Pawłowski, A. Ciupiński (red.) – **Umiędzynarodowiony konflikt wewnętrzny**
- J. Płaczek – **Ewolucja polskiej myśli obronno-ekonomicznej w latach 1976–2000**
- J. Płaczek (red.) – **Gospodarka obronna Polski w końcu lat dziewięćdziesiątych. Szanse i zagrożenia**
- K. Przeworski – **Ewakuacja jako sposób ochrony ludności**
- A. Radomyski – **Zagrożenie śmigłowcowe dywizji zmechanizowanej**
- A. Rejmak – **Ratownictwo lotnicze**
- S. Sadowski – **Podstawowe zagadnienia teorii walki zbrojnej**
- P. Sienkiewicz – **5 wykładów**
- A. Skrabacz – **Kobiety w obronie narodowej Polski u progu XXI w.**
- Z. Skwarek – **Powietrzne systemy wczesnego wykrywania i powiadamiania**
- K. Słaboń – **Sytuacja jeńców wojennych w konflikcie iracko-irańskim (1980–1988)**
- J. Słowik – **Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerną) w natarciu**
- **Słownik terminów z zakresu psychologii** (praca zbiorowa)
- M. Sołoducha, P. Malinowski – **Użycie artylerii w szczególnych rodzajach działań bojowych**
- H. Spustek – **Wybrane zagadnienia badań operacyjnych i modelowania liniowego**
- Z. Stachowiak – **Metodyka i metodologia pisania prac kwalifikacyjnych (licencjackich, magisterskich i podyplomowych)**
- R. Stępień (red.) – **Edukacja w wyższych szkołach wojskowych**
- M. Strzoda, N. Prusiński – **System dowodzenia. Terminologia. Część I**
- R. Szpyra – **Powietrzna sztuka operacyjna wybranych państw**
- E.A. Wesołowska, A. Szerauc (red.) – **Patriotyzm – Obronność – Bezpieczeństwo**
- J. Wołejszo, Z. Fiołna – **Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerną) w obronie**
- J. Wojtasik (red.) – **Studia z dziejów polskiej techniki wojskowej od XVI do XX wieku**
- W. Zawadzki, T. Majewski, N. Prusiński – **Informacyjne uwarunkowania procesu decyzyjnego**
- J. Zieliński (red.) – **Podstawowe założenia dydaktyki sztuki operacyjnej**
- J. Zuziak – **Dzieje Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie 1947–1997**

Zamówienia przyjmujemy telefonicznie lub pisemnie